

1.15

NÁRODNÍ BIBLIOTÉKA.

VÝBOR PRACÍ
ČELNĚJŠÍCH SPISOVATELŮ ČESKOSLOVANSKÝCH.

REDAKTOR: **FRANTIŠEK ZÁKREJS.**

DÍL ŠEDESÁTÝ PRVNÍ.

SPISY JOSEFA KAJ. TYLA.

(DRUHÉ, ROZMNOŽENÉ VYDÁNÍ.)

SVAZEK JEDENÁCTÝ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1880.

JOSEFA KAJ. TYLA

SEBRANÉ SPISY.

SVAZEK [illegible]NÁCTÝ.

KRÁTKÉ A KRATIČKÉ POVÍDKY.

(NOVÁ SBÍRKA.)

V PRAZE.

NÁKLADEM KNĚHKUPECTVÍ: I. L. KOBER.

1880.

Národní knihtiskárna: I. L. Kober v Praze.

KRÁTKÉ A KRATIČKÉ POVÍDKY.

Starý flašinetlář.

Obraz vesnického života.

(Poutník od Otavy 1861.)

Veliká Lhota je pěkná, bohatá obec v požehnaném kraji, a nejpěknější stavení v celé obci býval statek Hrdinův.

Sedlák Hrdina měl daleko široko pověst, že je bohatý muž; on měl nejpěknější pole, plné chlívy, velikou zahradu, bujná luka i kus lesa, a jakožto korunu všeho hospodářství měl rozumnou, pečlivou ženu; — vůkol něho bylo samé požehnání, ale v něm, totiž v srdci jeho byla veliká poušť, neboť tam bydlela především hrubá nadutost, kterážto znečišťuje a zohavuje člověka, stvořeného podle obrazu věčné milosti.

O Hrdinovi se říkalo právem, že strká nos do oblak a že si nevidí pro bradu na cestu. To mohl jít po dvoře, po polích, po veřejné cestě nebo po návsi, on hleděl vždycky vzhůru, jakoby byl hvězdářem, a vyšlapoval si pokaždé, jakoby byl turecký žoldán jeho strýc. Když měl někoho pozdravit, zvláště co byli takhle chalupníci nebo docela podruhové, to bylo pro něj jako pleva; sotva že na poděkování hlavou zakýval. Nejspíše popustil čelo o nějakou šprysli a snad se i usmál, když potkal bohatého mlynáře. To byli ptáčkové z jednoho hnízda.

A kde panuje taková nadutost, bývá obyčejně také nevlídnost a necitelnost. Na Hrdinovi se to alespoň okazovalo. V jeho stavení nedostal žebrák ani krajíc chleba, aby on byl o tom věděl, a to hlavně proto, že mu byl chudý lid tuze sprostý, přitom prý nedbalý a líný, poněvadž si nemohl statek pořídit. Lidé bývají ve své nadutosti hotoví blázni!

Avšak nejen k cizím, pravým žebrákům, i k potřebnějším sousedům okazoval se Hrdina jako páv a kamenáč; sotva že komu za drahý peníz a dobré slovo trochu obilí nebo zemčat přepustil; ani stébla ani stříšťky se mu nesměl nikdo dotknouti, a to ne tak pro přirozené lakomství, jako pro samou nadutost. Za to neměl však také nikdo k němu kusa srdce — a vůbec mu říkali: Nafoukaný holub.

A tyto ošklivé jeho vlastnosti byly by se bezpochyby ještě více rozkřičely — ačkoli se o nich vůbec vědělo — kdyby nebylo jeho ženy bývalo. To byla však pravá perla, dobrá, citelná a štědrá, jen že nesměla činiti, jakž by si byla přála. K čemu ji srdce nutilo, musela potají konati; almužnu a dary dávat, dobrodiní prokazovat, bylo proti mužovým pravidlům.

Jakožto hospodyně neměla tedy mnoho radostí, nechtěla-li v domácnosti pořád bouřku mít; za to byla jako matka šťastnější, a veliké potěšení její spočívalo na jediné dceři.

Liduška byla však také děvče, že musela matka radost mít; byla hezká, dobrá, ve všem spořádaná; měla měkké srdce a mysl všemu dobrému přístupnou. Ona vyrostla pod matčinýma očima jako štěpovaný strůmek; naučila se při ní všemu hospodářství, naučila se však jiným ctnostem ženským, kterým se děvče naučiti může.

Ta neslyšela špinavého slova, neslyšela přezdívky, jimižto si venkovské hospodyně tak často hubu vyplachují, ať se již s čeládkou vadí nebo s domácími mazlí; neslyšela rozpustilé průpovídky, nemravné nápady, jakověž mnohdy zrostlí před malými prohazují, myslíce, že si toho tito nevšimnou, že toho nepochytí; to všecko nebylo u Hrdinové slyšeti, a jestli že někdy sedlák sám nečistě nebo hrubě rozvázal, tedy hleděla hospodyně Lidušku hned odstraniti nebo hledala pro otcovy řeči výmluvu a pracovala na zlém semínku tak dlouho, až je zas vymýtila.

Hrdina si děvčete skoro ani nevšimnul, leda když byl dobrého rozmaru a dcerka mu právě na oči přišla. „Na mou duši!“ říkával pak obyčejně: „To špirtě roste jako z vody. Pomalu musíme myslet na ohlášky. Ale komu ji jen dát? Těm našim nuzákům? raději aby do smrti písek vázala!“

„I kdož pak by už myslil na takové věci!“ odpověděla pak selka. „Holce je teprva čtrnáct let; to může ještě mnoho hrachu doma uvařit. A což bychme jí už nyněko vybírali! Toť se podá samo sebou. Vybíraný ženich a hledaná nevěsta nehodí se skoro nikdy do páru.“

„Myslíš?“ řekl na to sedlák a vyhrnul pysk. „No uhlídáme; to bude moje starost.“

„Moje také!“ doložila selka v duchu sama k sobě, ale ústa neotevřela, nechtíc marně a před časem různice tropiti; přitom slibovala však sama sobě velmi horlivě, že bude o to ze vší síly dbáti, aby otec holce někoho nevnutil, s kým by byla nešťastná.

Škoda jen, že zůstalo jen při slibování; neboť selka začala najednou postonávat, polehávat, chřadla, tratila se, a nežli se kdo nadál, ležela na prkně. Mnozí lidé nemohli si to nijak vysvětlit, poněvadž Hrdinová vždy zdráva

bývala; ale někteří — a těm to, jak se zdá, nabručela domácí čeládka, neboť sem tam bývá mezi ní osoba, kteráž si tak říkajíc vždy pochutná, když může o hospodářovi neb o hospodyni něco roznest — tito někteří povídali tedy, že měl Hrdina v opilosti se ženou mrzutost, že se povadili, ano chtěli také dotvrzovati, že nadutý hrubec tichou ženu ubil a od té chvíle že počala postonávati; na jevo z toho arci nikdy nic nepřišlo, a tak se vůbec jen říkalo, že sám Bůh na ni poslal, a později také někteří dokládali, že ji nemohlo nic lepšího potkati.

Lidušce šlo toho času na šestnáctý rok. Hrdina si nebral ženinu smrt tuze k srdci; první dva, tři dny věšel arci trochu hlavu, kabonil se, ale bezpochyby jen k vůli světu, jinak toho „věčného kazatele“ málo želel — jak nebožku obyčejně jmenoval. Tím hlubší byla žalost Liduščina; mladé děvče cítilo hned předobře, co s matkou ztratilo. Najednou neměla ani živé duše, k nížto by se byla důvěrně přitulila; neboť k otci neměla tuze mnoho srdce, ačkoliv to její vina nebyla, ačkoliv by se byla ráda přemohla; ale otcova nadutost a chladnost jí stála v cestě. Ani poslední slova nebožky matky nezpůsobily v tom ohledu žádnou proměnu.

V tu dobu stál totiž manžel s dcerou u lože umírající, a ta vztáhla svou chladnou ruku a prosila je: „Pantáto, neubližujte Lidušce — mějte ji rád, já se za vás u věčného tvůrce pomodlím; a ty, milé dítě, cti otce svého, aby se ti dobře vedlo, a já budu za tebe orodovati — prokáže-li mně samé Pán Bůh milosrdenství, aby mi dal do svého království vejíti.“ Takto k nim mluvila umírajíc, a v tu chvíli ztrnulo srdce mužovi a dítěti; ale toto ztrnutí nemělo předce tolik následků, aby byli otec a dcera vřeleji k sobě přilnuli a jako otec a dcera k sobě

se chovali. Hrdina zůstal Hrdinou, a Liduška musela zůstati se svým srdcem o samotě. On hrál jen co možno na pána, a domácí hospodářství odevzdal starší své sestře, panně Dorotce, o nížto věděl, že je na vídenský jako čert na duši. On byl sice ještě v letech, že by se byl mohl po druhé oženit; ale to mu jaksi nevonělo, měl prý toho dost na ponejprv, a že prej si nedá víckrát všechny kroky špehovat a kapsy prohlížet. „Co mám, to mám, co užiju, to užiju,“ říkal pak svým známým. „Na sestru si mohu alespoň houknout, mohu jí dvéře okázat, a třebas i někdy škaredou tvář udělala, — za to si dá pro groš vrtat koleno a bude mi držet věci v pořádku. Aby mě šidila, není pomyšlení, protože nemá, pro koho by se dřela.“ — Jak se přitom asi jeho jedinému dítěti povede, na to se neohlížel. A panna teta nebyla také v skutku osoba, aby se k ní Liduška byla mohla srdečně přitulit. Byla to osoba se starým, scvrklým srdcem, která již proto každé mladé děvče nenáviděla, že bylo mladé, že mělo tedy naději dostat muže, kteréhož ona jakživa ulovit nemohla, ačkoliv teď říkala, že jich mohla mít deset za jednoho, že potřebovala jen prst nastrčit, ale že nechtěla, že podle pravidla žádný mužský za ženskou zlost nestojí a že je málo která výminka.

S touto osobou nemohla tedy Liduška tuze radostných časů očekávati. — Asi čtrnácte dní po matčině pohřbu, bylo to času nedělního, šla dívka ze hřbitova, kdežto se byla na matčině hrobu zdržela, hledajíc ve své opuštěnosti útěchu. Bylo to odpoledne po požehnání; ostatní lid byl se již pomalu vytratil, kdyžto samojediná s uplakanýma očima a se sklopenou hlavou okolo košatých lip kráčela, ježto stály z venčí u vchodu okolo kamenného kříže.

„Pozdrav Pán Bůh, panno Liduško!“ ozval se tady příjemný mužský hlas, a když pozvedla dívka oči, spatřila před sebou mladého, hezkého jonáka. I začervenala se poněkud a skoro radostně překvapená řekla: „Ach, jste vy to, Josífku? Vítám vás!“ Přitom se zastavila a podala mu ruku.

„Děkuju, panno Liduško!“ odpověděl mladý jonák a stisknul ruku její. „Děkuju.“

„Jáť ani nevěděla, že jste zas doma,“ řekla dívka.

„Od včerejška, Liduško!“ odpověděl jonák, „a slyšel jsem už, co vás potkalo.“

„Slyšel jste?“ řeklo děvče, a oči se jí poznovu zalily. „Ach, milý Josífku! vy jste mamičku znal, a snadno tedy porozumíte, jak mi teď asi je.“

„Ovšem já tomu rozumím,“ řekl jonák. „Vaše mamička byla jako ze zlata, to říkával i můj otec, a mně přála, kdo ví jak. Toho bych se byl nenadál, když jsem odcházel, že ji už nespatřím; a je tomu sotva rok.“

„Pánu Bohu se zalíbilo!“ vzdychla si Liduška a utírala si oči pěkným bílým šátkem.

„Nu, však on vás potěší jinou stranou,“ řekl Josef. „Všecko vás bude na rukou nosit.“

„Myslíte?“ prohodila dívka, i zamyslela se trochu a pokročila dále. Josef šel vedle ní. Chvíli oba mlčeli. „Zůstanete nynčko doma?“ ptala se Liduška konečně.

„Zůstanu,“ odpověděl Josef. „Otci lehlo něco na prsa, že se mu krátí dech; musím tedy na to naše větelové hospodářství již sám dohlížet.“

„Aj, aj, Josífku! co to mluvíte? Větelové! Toť je najednou, jakobyste si ho nevážil.“

„I uchovej! Ono mi to nyní jenom tak připadá, protože přicházím z velkého — a možná, že mám také

trochu zlost, že není to naše hospodářství takové jako strejcovo. Pak bych si mohl alespoň lecjakou naději dělat — ale s holýma rukama..."

„Ale, vy bohaprázdný člověče!" vpadla mu Liduška do řeči — „vy jste u toho strejčka jaksi zpánovitěl! Co já vím, byli vaši rodiče na tom věrtelovém hospodářství vždycky spokojeni a šťastni — mamička o tom často mluvila."

„Ach, což rodiče!" řekl Josef trochu nesnadně. „Ty byli svoji — měli se rádi — věděli, co mají — ale já..."

Bůh milý ví, co chtěl asi říci, ale nechtělo to ven, vázlo mu to v hrdle. I zamlčel se a sklopil oči; potom ale řekl honem: „Mějte se zatím dobře, panno Liduško! dále s vámi nesmím, aby mě váš tatík neviděl; zkazil by vám třeba neděli, že jste se mnou mluvila. Však my se ještě uvidíme, je-li pravda?" S těmi slovy ji vzal za ruku, potřásl jí a zahnul se pak okolo zdí na jinou stranu do vsi. A Liduška sklonila hlavu, a šla tiše dále, a nemohla pochopiti, proč by nesměl otec Josefa viděti.

Josef byl řádný, pracovitý jonák, nejhezčí ze všech chasníků, byl syn poctivých rodičů, arci jen v chalupě rozený, ale svou schopností a pilností mnohem bohatší nežli mnohý blbec a lenoch ze statku, a všecko mělo mladíka rádo — jenom Hrdinovi byl jako sůl v očích. Ten dostal skoro trhání do všech oudů, jak mile hocha spatřil, a hoch za to přece nemohl; toho byla stará příčina — záští mezi jeho otcem a Hrdinou. Za mladých let nadháněli si totiž oba Liduščinu matku; ale bohatší Hrdina zůstal vítězem, a Jedlička, Josefův otec, musil si vzít jinou: a z toho povstala kyselost, kteráž mohla vlastně po straně Josefova otce býti veliká, v skutku ale u Hrdiny větši byla. Ten nemohl zapomenouti, že se

chudší člověk osmělil s ním zároveň o děvče se pokoušet. A tato jeho kyselost vztahovala se později na všechno, co od Jedličky pocházelo. Tudíž musila také syna jeho zastihnout, a čím více hoch jiným se líbil, tím více na něj Hrdina nevřel.

A když se konečně jako věčným řízením stalo, že se právě tento Jedličkův hoch ze všech hochů nejvlídněji k Lidušce choval a ona s ním nejraději hrála, ačkoli byl o několik let starší, a když jako vejrostek za ní na zahradu běhal, na pole i na luka, a holčina matka tomu nebránila, tu házel Hrdina hromem, jakoby ho byl od stvoření světa udělal, a někteří chtěli dokonce tvrdit, že byl Josef příčinou mnohé domácí vády mezi Hrdinovými, ano i té různice, po kteréž prý hospodyně churavěti počala.

Asi před rokem poslal Jedlička svého Josefa do služby k sestře, kteráž byla na hezkém statku provdaná; učinil to, dílem aby se hoch ve velkém hospodářství ohlídnul, dílem aby ubránil mrzutostem s Hrdinou, kterých se jakožto mírný muž vůbec varoval. Teď byl hoch zase doma, a to nejen k potěšení rodičů, nýbrž i Lidušky; neboť byl ten jediný, k němuž jakousi důvěru cítila a jemuž by se byla ráda se vším svěřila. Vědělať, že mu také nebožka matka přávala.

Někdy ho arci po celý týden ani okem nespatřila — aby s ním byla mluvila, nebylo ani pomyšlení, protože stará teta po ní pásla jako kočka po myši: ale v neděli v kostele viděla hocha předce a tím se uspokojila; tu byla ráda, tu jí ulevila tíseň celého téhodne. Josef sám byl tak opatrný, že jí nenadbíhal, že se k ní nedotíral, aby byla měla z toho mrzutost, a takž nepozoroval ani Hrdina, ani sestra jeho celý čas ničeho, ačkoli

jiným očím snad ledaco napadlo; ty však nechtěly být zrádci, poněvadž holce i hochu více přály nežli starému.

Tak to trvalo mnoho neděl a měsíců, až se přiblížilo posvícení. Tu se vyskytla najednou ve vsi osoba, kteráž Liduščiny a Josefovy tiché radosti porušiti hrozila. Byl to pan kadet z Prahy, mlynářův syn, bývalý študent, od několika let na vojně. Se školami to nechtělo jaksi jít: bezpochyby proto, že se panu Vojtíškovi toulky po městě a po hospodách, hra v karty nebo na biliáru mnohem lépe líbily nežli knihy a ekšplikace; neboť jinak byl synáček dost fikaný a uměl zvláště dluhy dělati; když to tedy ve školách nešlo a panu študentovi se ani domů nechtělo, aby smítal prach nebo tahal pytle: udělal z něho tatík za peníze kadeta, neboť to bylo to jediné, co mladou mysl zkaženého študenta vábilo. U vojanského stavu, myslil panáček, bude veselé živobytí, žádné knihy, žádné učení, a: „Zlaté portupé mi tam vyroste, jen co se v novém hnízdě zahřeju!“ říkával. Ovšem, oni tam na něj čekali!

A otci to bylo skoro milé, že ho mohl strčit do bílého kabátu. Myslil si: „Jen jdi, pár let tě tam nezabije. Však oni tě naučejí moresům, a pak budeš vědět, co je pořádek.“ On by ho byl vzal sice raději domů i byl by mu snad zadek vyprášil, a to by bylo bezpochyby jako nejlepší medicina pomohlo; ale tím by byl i matce sáhl na kůži, kteráž by byla za synáčka život dala, a spíše se utišila, když jí namluvili, že může být z Vojtíška ještě kdo ví jaký pán, takhle nějaký hejtman nebo generál, a když si pomyslila, že mu to bude hezky slušet.

To byla také jedna z těch matiček, ježto by se raději samy vypeskovaly, nežli by synáčkovi špatné slovo

daly. No, však to jedenkráte na něm i na sobě shledají! Domácí kázeň je pravá lázeň, ta spláknе s dětí všecku špínu, ovšem tu, co mají na srdci a na duši.

Pan študent se dostal teď arci také do kázně, ale do vojanské a ta je docela jiná nežli domácí; co tato zanedbá, to ona málokdy napraví, a jestli co napraví, je to obyčejně jen tak povrchu, na oko, ze strachu, aby neměl profous co dělati; pod škořepinu, do jádra, do srdce málo kdy co vejde.

I z pana Vojtěcha neučinila tato kázeň nic lepšího, nežli co býval v študiích. Peníze měl, na ty pečlivá matka nezapomněla, myslíc, že někdy otec tuze opatrně počítá — peníze měl a za ty si ulehčoval službě, jak jen mohl; takéť si kupoval rozličnou veselost, a když nestačilo, dělal zase dluhy.

Tak sloužil a sloužil jen k radosti nedbalým kamarádům a nikomu jinému; zlaté portupé se ale ještě neokazovalo, sotva že vlněné, ačkoli se pan kadet již několik let v tom hnízdě zahříval. Tu se stalo jedenkrát, že si vzal dovolenou a šel domů na posvícení.

Když přijde takový človíček jednou domů, tu má celá ves co povídat, zvláště když se okáže ve svém vlastním munduru, se šavlí a lískovkou, a když vrazí konečně také k muzice — jakož to pan Vojtěch udělal, k holkám se točil, bývalým kamarádům rukou potřepával a sousedům z plné sklenice zavdával. Tu ho všickni plnými ústy chválili.

O pěkné hodince přišel také Hrdina do hospody a přivedl s sebou sestru i dceru. První den, když byla samá chasa pohromadě a veselost ani na statky ani na důstojnost nedbala, to tam ovšem ani nepáchnul; ale v *ponděli po* božích službách, když se okázal rychtář,

mlynář a několik zámeckých panáků ze sousedstva — no to si dal ještě říct, to mu přece za to stálo, aby se před nimi zablejskal.

Mezi vybranější chasou, kteráž i toho dne buďto k vůli tanci nebo k vůli podívání do hospody vlezla, byl ovšem také Josef, kterýž byl již dávno číhal, zdali starý paty z domu vytáhne; ale hned první pohled Liduščin, ač byl na počátku radostný, měl jej poučiti, aby se nedral ku předu, nechce-li sobě i jí den pokazit; a dobrý jonák jí porozuměl i spokojil se pouhým na ni hleděním, ačkoliv by byl rád přistoupil a řekl: „Jak pak, nezatancujeme si také? Dovolte, pantáto!“

Docela jinak měl se k tomu pan kadet. Ten sotva že vešel do šenkovny a Lidušku zpozoroval, již roztáhl chtivé drápy jako ostříž na holubici a bral ji pořád k tanci, nehledě na libost nebo nelibost otcovu, aniž na to, že se na dívčím čele malé mráčky stahovaly.

A když byli oba zase v kole, přistoupil starý mlynář k Hrdinovi a řekl polohlasitě: „Co myslíte, pane sousede? To by byl páreček!“

„Myslíte?“ opakoval po něm Hrdina a trochu se ušklíbnul. „Hezký pareček by to byl, možná; ale trochu strakatý a rohatý. Jakou šarši má už pan Vojtěch? stojí to za to?“

„Nechte si povědít, sousede!“ řekl zas mlynář a sednul si zrovna vedle něho. Panna Dorotka vykládala právě staré rychtářce, mnoho-li dá zelí krouhat, a neslyšela, co muži vyjednávají. — „Nechte si povědít, sousede!“ mluvil mlynář. „Já mám s hochem jiné myšlénky. S vojnou tyhle časy nic není. Ono je nynčko v každém stavu hromada lidí, kteří čekají, aby kousek chleba utrhli, a tak to máte i při vojanském stavu. Hoch mi vypočítal,

že by musel ještě deset, patnáct let čekat, než by k něčemu přišel, protože se k tomu hrabata a knížata derou, že by nimi řeku zastavil. Tu si tedy myslím, že vezmu hocha domů, aby se utvrdil v hospodářství, pokud oči nezavřu — a on má už také jaksi do toho chuť, skoro mě o to hrdlí. Nu — a když bude doma — svým pánem, bude také hospodyni potřebovat — co myslíte?"

„No, to bude jeho gusto!" řekl Hrdina. „Já nevím, bude-li jí potřebovat."

„I jakž pak ne!" usmál se mlynář, „a zvláště když je tak čiperná jako vaše Liduška. Ta by se k nám hodila, jakoby byla k tomu rozená!"

„Tak?" prohodil Hrdina s tajným ousměškem a mrštil okem po přistárlém důchodním, o němžto se povídalo, že si hledá nevěstu. Takový zeť byl by hrdému člověku býval milejší.

Ale neměl času myšlénky svoje povědít, neboť v tom povstal mezi tanečníky povyk, na nějžto ihned oba tatíkové svůj zřetel obrátili.

Stala se váda mezi Josefem a Vojtěchem. První totiž nemohl se hněvu ubrániti, vida, že se pan kadet pořád a pořád jen k Lidušce dotírá; i vřelo to v něm a vřelo, až i konečně přeběhlo a jím trhlo, že vyběhl z koutečku a k Vojtěchovi přistoupil a děvče o tanec požádal. Ténto mu to však zhurta odepřel — a tu byl oheň na střeše.

Josef se nemohl déle zdržeti i řekl něco Vojtěchovi; ten mu nezůstal nic dlužen, a takž by se byli málem do sebe dostali, kdyby nebyla sama Liduška hned mezi ně vkročila. „Josífku!" promluvila svým nejlahodnějším hlasem a pohledla na něj při tom tak prosebně, že se v něm bouřka ihned tišiti začala.

Zatím přikročil k tomu ale již také Hrdina a spatřiv mladého Jedličku, zapálil se jako zlostný krocan a mrštil po něm očima, jakoby ho byl chtěl probodnout; potom popadl Lidušku za ruku, trhnul jí jako nemoudrý, zkřikl na sestru a vylítnul ze šenkovny.

„Ty milé umučení! co pak je to? co se to děje?" ptala se panna Dorotka, ježto se byla z nejlepšího povídání vytrhla.

„Soudný den se děje, slepá kvočno!" osopil se bratr. „Vzal jsem tě proto z tvé kukaně do hospody, abys mi tu žluvu každému darebákovi do klepet pouštěla?"

„Tatínku!" prosila dívka, neboť křičel, že se lidé po návsi ohlíželi a jí ze samého studu horká slza polila. Ale Hrdina ji zakřikl ještě silněji a pustil se potom tak prudkým krokem domů, že mu ženské ani stačiti nemohly.

S jedné strany měla Liduška ovšem na tu chvíli pokoj; za to ale povstala tím větší bouře se strany panny tety, kteráž chtěla nyní mermomocí vědět, co se vlastně přihodilo; a sotva že to jako ohnivými kleštěmi z poděšeného děvčete dostala — aj! tu se začala jako krůta čepejřit, když ji někdo červeným šátkem poškádlí. To prej je nynčko svět, aby ho Pán Bůh pomiloval! Hotová Sodoma Gomora, jen aby už ohnivá síra padala a všecko zhubila.

Ale ona (totiž panna Dorotka) že prý nebude na to koukat a ruce zakládat, to aby si panenka (totiž Liduška) nemyslila, ale že do toho vjede jako boží metla s plamenem; že se nedá od nafouknutého holuba (totiž od bratra) daremně tejrat.

Takto panna teta po cestě řádila, a čím déle šly, tím živěji rozmáhal se proud řečí jejích.

Ale pravé peklo nastalo děvčeti teprva doma, nejdřív si vylila žluč panna teta a to do poslední krůpěje; potom řádil otec. Jako rozsápaný chodil po sednici, a Liduška se třásla a byla jen ráda, že tu ještě nikdo z pozvaných hostů nebyl — tak chodil, chtěl mluvit, ale pro zlost nemohl a chvílemi jen bručel. Panna Dorotka dováděla mezi tím již zase v kuchyni, kdež byla na hodinu starší děvečku nechala, a Liduška skládala zatím sváteční čepec, kabátek i fěrtoušek.

Najednou se otec u ní zastavil. „Ty!“ začal hrubě: „Co je s tím klukem?“

„S jakým?“ ptalo se děvče bojácné a srdce jí tlouklo, jakoby jí chtělo ze žeber vyskočit.

„Jen se nedělej, jakobys nevěděla, co myslím!“ zahřměl Hrdina. „Co si to začal ten — kluk toho věrtelového darebáka s mlynářovým Vojtou? A cos mu to šeptala?“

„Já — mu nic nešeptala,“ odpovídalo děvče. „Já nic nevím.“

„To bych ti také neradil!“ osopil se Hrdina. „Nebo jestli něco zpozoruju — ať jsem zatrac... já tě utluču!“ —

Takový byl způsob hrdého otce, když se svým dítětem rozprávěl! Nikdo si nemysli: To není pravda, to nemůže být! Ono není přitom v skutku nic přehnáno, i jsou bohužel otcové, že jiného způsobu neznají.

Štěstí bylo ještě pro Lidušku, že se Hrdina odpoledne s několika přátely do sklenice zabral a tak na mrzutost pozapomněl. Liduška se po straně vyplakala a když byl večer, vyběhla ze stavení a ven ze vsi ku hřbitovu, kde si chtěla teprva jak náleží odlehčit. To bylo její nejmilejší místečko.

Ale mřižované dvéře u hřbitova byly již zavřeny,

neboť kostelník si byl tenkráte k vůli hospodě se svou denní povinností pospíšil; Liduška si klekla tedy na kamenný stupeň u vchodu a obrátila duši k Bohu. I vešlo ulevení a pokoj do srdce jejího; utišena vstala, ale když se obrátila, byla by překvapením skoro vykřikla, neboť stál za ní Josef.

„Nehněvejte se, Liduško, že jsem vám zkazil veselost,“ prosil jonák; „ale já to nemohl přes srdce přenest, když jsem viděl, že se ten zhýralec v bílém kabátě pořád okolo vás točí. Nehněvejte se!“

„Já se nehněvám,“ řekla dívka tiše. „Jáť jsem do hospody ani nechtěla. To byl jen tak otcův nápad, že teta bručela.“

„Nešťastný nápad!“ vzdychl si Josef. „Není-li v tom návod.“

„Jak to myslíte?“ ptala se dívka. „Jaký návod?“

„Já vím — slyšel jsem,“ otálel Josef s odpovědí, „že by vás rád mlynář svému zkaženému študentovi nadháněl.“

„Co že povídáte?“ leklo se děvče. „Ne, to není možná, Josífku!“

„Dozajista, Liduško!“ řekl jonák. „Já to zaslechl již tuty dny a dnes byla o tom řeč v hospodě.“

„Nedopouštěj Pán Bůh!“ naříkalo děvče. „To by byla moje smrt.“

„Nedivte se tedy,“ řekl Josef horlivě a vzal ji za ruku — „nedivte se, že mi překypěla žluč! Ach, mně bylo přitom, jakoby někdo zlodějskou rukou na můj nejpěknější statek sahal — a kdyby nebylo vašich očí, vašeho slova bývalo — na mou duši, já nevím, co bych byl tu chvíli tomu dotíravému lízálkovi udělal.“

„Snad byste nebyl tak prudký?“ lekla se dívka a tiskla ani nevědomo ruku jeho.

„Pro vás, Liduško, postavil bych se proti celému ětu!“ řekl Josef a přitlačil ji k sobě, a pravice jeho ;očila se přitom okolo tílka jejího. A Liduška stála edle něho s tlukoucím srdcem a sklonila hlavu na prsa eho a neznámou posud rozkoší naplnila se duše její; nemohla i nechtěla se mu ani bránit, nemohla promluvit, ale sladké pocítění její rozlilo se ve dvou velkých slzách, kterýmiž jí oči navlhly.

Dlouhou chvíli stáli takto oba vedle sebe, ani slova nemluvíce, ale duše jejich spolu rozmlouvaly a rozuměly si. Kolem nich bylo příjemné ticho podletního večera, nad nimi jasná obloha plna hvězd a v nich pocit blaženosti, který až po tu chvíli neznali.

V tom zavzněla na blízku písnička:

„Jaké to orání
Bez pluhu, bez koní!“

Byli to chasníci, kteří se po vsi toulali — a Liduška sebou trhla i hnula se k domovu. Josef šel při ní, vedli se za ruku a ještě nemluvili, ale věděli dobře, co si chtěli říci. „Dobrou noc!“ prohodila konečně Liduška, když přišli na místo, kde se měli rozejít. Tu překypělo srdce i ústa Josefova. „Máš mne ráda, Liduško?“ ptal se pološeptem, ale velmi vřele; dívka však neodpověděla, nýbrž přitiskla ruku jeho k srdci svému a dala se na outěk. A Josef stál ještě dlouhou chvíli na tomž místě a hleděl za Liduškou do večerní temnosti. —

Jasněji a hlučněji vypadalo to zatím ve mlejně, ve velké světnici, ačkoli tam jen tři osoby u stolu seděly, totiž mlynář, mlynářka a... nu, kdo byla ta třetí osoba? To je vlastně těžko říct. Takto byl to propuštěný voják; toho času ale také dohazoval, holil brady, trhal zuby,

dělal plampače, obstarával funusy a byl po vsi ve všech koutech. Jmenoval se Fikar.

Takový člověk nalezá se skoro v každé obci, ale nevíme, jestli k jejímu prospěchu. Nechť je dělat, co dělat, on je vždy po ruce, hned pohotově, ať je to věc dobrá nebo zlá, ba při této ještě ochotněji, protože obyčejně víc vynáší. Takoví lidé bývají živé noviny, sklady domácích klepů, prameny ouskoků a pletich, a nebojí se žádného prostředku, jen když vede k cíli.

Tak se držel i Fikar mlynaře již jako klíšť, sotva že byl jen pozdálí jeho oumysl stran Hrdinovy dcery vyslídil. Tu se dalo něco utrhnout!

„To by v tom byli všickni černí zašiti, abychme z těch dvou lidiček nevěstu a ženicha neučinili!“ dokládal se nyní u plné sklenice před mlynářem a mlynářkou. „Přijde jenom na to, bude-li pan kadet chtít.“

„O to se, milý Fikárku, nestarejte,“ řekla Vojtěchova matka. „Já to mám už jisté, že by se hoch toho vojenského dření rád zbavil. Také nevím, k čemu to potřebuje. Zde může být v bázni boží a podle své chuti živ, žádný mu do toho ani prstem nerejpne; tam aby poslouchal lecjakého...“ Dále nemluvila, nýbrž zapila, co měla na jazyku.

„Celé moje myšlení, panímámo! jakobyste mi je z mozku vyvrtala,“ řekl Fikar. „Pan Vojtěch může sedět na svém gruntu jako pán, a když dostane Hrdinovic Lidušku, bude mít ráj na světě. Takový párek se tak snadno zas nesejde.“

„Arci, arci,“ dosvědčovala stará a ze samé radosti mu pilně nalejvala.

„Nu — a co se týče vás, panímámo!“ doložil prohnaný dohazovač potutelně, „vy budete mít jako babička také svoje radosti — že ne?“

„Vy jste mi pěkná kopa!“ usmála se stará srdečně. „Ale píte, Fikárku; — a jezte, tuhle máte ještě hezký kousek na žebírkách; je vám přáno.“

„Poslechněte, Fikare!“ ptal se nyní mlynář a nahnuv se k němu přes stůl, vzal ho důvěrně za ruku. „Co myslíte? jak bude holka asi podsejpat?“

„Inu, abych řekl, pantáto!“ odpověděla živá kronika — „takhle nějakých deset, patnáct tisícek může táta hned vyklopit; co tu bude, až zamhouří oči, to se nynčko neví; přijde na to, jak si bude přát.“

„Deset, patnáct?“ mumlal mlynář polo pro sebe. „Ano, to si myslím, na patnáctku počítám; to by šlo; to bychme se vykřísali. Ovšem —“ doložil hlasitěji, „kdyby bylo víc, neškodilo by. No, vždyť uvidíme; na všechen způsob bude stotka vaše.“

„Nehněvejte mě, pantatínku! a nemluvte mi při té věci o penězích,“ řekl Fikar, jakoby se horšil. „Toť bude moje radost, když ty lidičky svedeme; já pomohu z pouhé náklonnosti k vašemu domu — beze všech ohledů —“

„No, no, vždyť je dobře!“ zachechtal se mlynář, kterýž nebyl také dnešní. „Jak povídám, stotka bude vaše a nějaký pytel mouky mě také nezabije. Ale jak to jenom navlíkneme? Hrdina má někdy rohaté nápady.“

„Nechte mě jen dělat, pane otče!“ usmál se Fikar a vyprázdniv sklenici až na dno, utíral si ústa s velikou libostí. „Však tím zatočím. Já najdu šroub, že se mi nebude moct vykroutit.“

A držel také slovo. — Hned druhého dne ráno počíhal si na pannu Dorotku, kteráž každý den na ranní mši svatou chodila.

„I šťastné dobré jitro, vzácná panno Dorotko! Toť mám štěstí. Právě jsem si na vás myslil, přijdete-li dnes

na sousedskou; včera jsme neměli dlouho to potěšení — ach, a kdybyste věděla, jak jsme toho litovali, že se ta malá mrzutost s tím floutkem stala — a zvláště mlynářovic kadet — panno Dorotko! ten byl celý dešperát a byl by pak toho Jedličkovic kluka skoro málem roztrhal — on vás chtěl předce také provest — jen pomyslete, na začátku myslil, že jste Liduščina sestra — hahaha!" Tak jela Fikarovi huba, když se k staré panně přitočil, a ona, ačkoli měla jinak také dobrou vyřídilku, nevěděla samou radostí, co odpovědít; jen se usmívala, špoulila ústa, nebo řekla: „Ale jděte, dejte pokoj!"

„A mezi námi, vzácná panno Dorotko!" mluvil Fikar dále; „mně se zdá, že vás dnes navštíví."

„Mne?" lekla se stará panna.

„Protože by také rád panu bratrovi svou salutaci udělal — a panně Lidunce také — no, vždyť budeme stran té věci ještě dále spolu mluvit; to mi věřte, u mlynářů nehledí na krejcar."

„Ale dnes — pro Pána! dnes — já nevím —" bědovala teta, buďto že samou radostí nevěděla, jak pana kadeta uctít, anebo že jí bylo všeho pohostění líto.

Ale Fikar věděl hned, jak zatočit.

„Prosím, ne snad abyste si chtěla dělat škodu, ani pomyšlení!" řekl. „Ale kdyby prej jste si chtěla jednou sama pro sebe pěknou buchtu upect — že vás mlynářka pozdravuje, měla tam čtvrtňátko mouky jako hedbáví — to kafe s cukrem je zrovna z Prahy od pana Vojtěcha — než přijdete domů, bude to v kuchyni; ale já se k vám pozvu, panno Dorotko! to vám povídám."

Podobným způsobem opentlil také Hrdinu, i namaloval mu, jak těžce prej toho mlynářovic nesl, že se včera k vůli takovému usmrkanci (to myslil Josefa) tak

nenadále rozešli a jak se na další známost s tak vážným mužem těší.

„A mezi námi, pane kmotře! On má k vaší osobě ukrutnou náklonnost. Co se tam do něho namluvili, aby si nadcházel Vrbčanského správčíka, a starý Procházka z panského dvorce se mu skoro nabízel — víte, každý má dospělou holku a tu si myslí: To by tak bylo pro ni žrádýlko! — Chlapík je hezký, obroušený, něco ví, a otec mu přepustí mlejn. Ale pan Vojtěch jakoby nic, ani o tom slyšet; že prej si vyhlídne nejhodnější a nejvzácnější lidi z obce a že se bude o jich přátelství ucházet." Tak dokazoval Fikar pyšnému Hrdinovi, ačkoli Vojtěch o tom ani slova nevěděl.

Ten seděl minulý večer v kumbálku vedle šenkovny, a kořil se modle, kteráž jako pekelní svůdnice lidskou vášeň rozpaluje a slabochy do propasti láká, jako hladová housenka ratolest domácího pokoje ožírá, štěstí celých rodin ruší, a kteráž by se měla vší silou a všelikou zbraní z každé obce vyhánět. Víte, jak se ta ohava jmenuje? Karban. Při tom tedy Vojtěch seděl a prohrál padesát zlatých. Neměl sice tolik u sebe, ale šenkýř ho něčím založil, a ostatek slíbil pan kadet druhého dne zapravit. Tu měla pomoct matka. On jí to také bez ostýchání pověděl, ale stará se křižovala. Na počátku nechtěla o tom ani slyšet, později se však obměkčila a z její zvláštní pokladnice vandrovalo pět desítek do rukou hejřivého synáčka, kterýž se v duchu smál.

Možnáť sice, že by mu byla tenkráte na vzdor své lásce nějakou kapitolu přečtla; ale v tom se k tomu hodil starý a ona umlkla. Za to zpustil na něj otec, aby si nemyslil, že mu bude déle cpát, že toho už po krk, a když nemůže nikam na vojně, že musí hledět, aby se

doma usadil, dokud není pozdě, a že se musí řádně oženit, aby prej se zas díry zacpaly, co se jenom k vůli němu v celém hospodářství udělaly. Myslil totiž dluhy, kteréž musil v posledních letech na svůj grunt udělat; dílem že mu dvě leta po sobě silně potlouklo, potom že mu dobytek popadal, a pak ho několikkrát pan synáček nemilosrdně podojil.

Vojtěchovi bylo otcovo navržení jakoby nic; on byl světa užil; srdci jeho bylo teď všecko jedno, kterou dostane, jen když bude mladá, hezká — to si vymínil, i neměl nic proti tomu, když se mu řeklo, aby se o Hrdinovu Lidušku ucházel.

„Proč ne!“ řekl s úsměchem. „Kachna jako kachna a když je zlatem krmená, bude mi ještě milejší.“ I sebral se odpoledne, vyfiknul se do civilu a šel k Hrdinovi, a poněvadž měl hezkou figuru a hubu dobře nabroušenou, otočil si hospodáře jako přízi na uvijanu. Prášil o svých známostech v hlavním městě, o pánech, s nimiž z jedné sklenice pívá a do noci sedává, pak o nadějích, kteréž by měl, kdyby chtěl čas ještě déle při vojanském stavu darmo mařiti; ale že prej toho má už dost, že prej to zkusí teď na venkově, že má veliké plány s hospodářstvím, a že okáže, čemu se naučil.

„No, to jsem sám žádostiv!“ prohodil Hrdina s patrným ousměškem, „jak se pan kadet v Praze sedlačit naučil. Či nám okážete nějaký nový mlejn?“

„Oh, vám nic neokážu,“ řekl Vojtěch. „Vždyť umím rozdíl dělat — právě naopak, od vás budu moct ještě ledacos pochytit. Ale takovým pětigrošovým floutkům, jako je ten Jedličkův, co byli čtyry míle za pecí a už myslejí, že celý svět snědli, a že už mohou po těch nejhezčích děvčatech koukat, těm okážu, co umím.“

„I aby do nich všichni čerti!“ zabasamtil Hrdina; neboť zpomínka na Josefa mu popudila žluč, a když přišla sestra v nedělním čepci z kuchyně, kdež byla, jak sama řekla, pro vzácného hosta trochu té bryndy chystala a čerstvou placku pekla, protože byli koláče už natvrdly: tu jí poručil, aby se po té žluvě ohlídla. To myslil Lidušku, kteráž byla Vojtěcha zahlídla, když do stavení přicházel, a nyní sem tam šukala, jen aby nemusila do sednice vejíti.

„Ó — prosím, prosím!“ začal mluvný kadet, „k vůli mně ji nevolejte. Ta pilná včelička bude mít někde plné ruce díla, to je hlavnější, nežli moje osoba. Však já panenku ještě uvidím, až přijdu po druhé; pak si to vynahradím.“

Takž mluvil a mluvil, až Hrdinovi hlava hučela. Prohnanému kadetovi nemohla se jeho nadutost ubránit, a když ho Vojtěch neustále podkuřoval, zdálo se mu konečně, že by mohli spolu vařit. Napadla mu také slova mlynářova o pěkné hodince, i začal je na vše strany obracet, jako dělá veverka s ořechem, když hned neví, kde ho má nakousnout. Vojtěch byl arci chlapík, že se mu v obci nikdo nevyrovnal, a mluvit uměl, že byl rychtář i kantor proti němu hotová nemluvka, a povídat uměl, jako živá historie, a vyrážet uměl, že si Hrdina myslil: „Kus juksu bych s tím člověkem měl, a to stojí také za něco, snad by mě to naposledy více těšilo, než kdybych holku s nějakým tím panským panákem spřáhl, chlap by mohl posléz na sedláka ohrnovat nos — aby do něho všickni čerti! Jen kdybych věděl, jak to vypadá v mlynářově truhlici!“

I dal si zavolat Fikara. „Já řku, šmejdile!“ začal k němu, a dohazovač už věděl, že je v dobrém rozmaru,

neboť v tom případu obyčejně položertem přezdíval; to bylo znamení jeho přízně. — „Já řku, šmejdile! jak to vypadá ve mlejně?“

„Ve mlejně, pantatínku?“ opakoval Fikar, jakoby nevěděl, kam sedlák bije. „Dobře. Všecko zdrávo — oh šlaku, toť mám už prázdnou škořepinu místo hlavy! vždyť jsem vás měl od mlynáře i od mlynářky pozdravovat!“

„Tintili vantili, na to se neptám,“ řekl Hrdina. „Ale jak to vypadá v pytlíku, v truhle? nemají v nich otruby?“

„Hm,“ řekl dohazovač, a vylíčil tváře tak podivným usmíváním, že si z nich mohl člověk co chtěl vybrati. „Já tam žádné pokladnice neprohlížel; ale to vím dozajista, i kdyby byly prázdné, je mi holý grunt mlynářův tak milý jako mnohý statek.“

„To si dovedu také spočítat,“ řekl Hrdina trochu mrzutě. „A co pak to s tím kadetem? že prej půjde z vojny?“

„Dobře má,“ posvědčil honem Fikar. „Já na jeho místě byl bych tu kosinku už dávno zahodil, místo abych se s ní tak dlouho pro nic za nic vláčel — zvláště když mám doma tolik místa, že se mohu pohodlně roztáhnout. I musí také na té řeči v skutku něco být, poněvadž vím z jisté ruky, že mu Dolanský Kohout holku namlouvá.“

„Tak?“ podivil se Hrdina, a měl-li na počátku dost malou myšlénku, že by Lidušku Vojtěchovi dal, teď začala v něm najednou zrůstati, neboť se již zlobil, že se mu někdo do jeho zámyslu plete.

„To věřím,“ dotvrzoval Fikar. „Holka je arci hezká a bude také tlustě tolary podšitá; ale prosím! to je také ženich! Mezi náma, pantatínku! já ho Kohoutovi nepřeju. On je přece jen cizopanský, a mlynářovic měl by si vzít

zdejší holku. Já bych také o jedné věděl, ale je to trochu těžká věc.“

„Tak?“ prohodil zase Hrdina.

„Vy ji, pane strejčku, také znáte!“ usmál se dohazovač; „ale on to není můj způsob, abych někoho donucoval nebo mu oči otvíral. Mimo to nevím, jestli by měla holka chuť, aspoň pozoruju, že po ní už jiný pálí — no, a holka je mladá, mladá krev je chytlavá a kdo dřív přijde, ten dřív mele.“

„Co to žvaníte?“ osopil se Hrdina, jakoby nevěděl, kam Fikar míří; u vnitř ale všechen hořel, neboť mu rozuměl.

„Ba právě, co to žvaním!“ řekl Fikar. „Jak pak by přišel Jedličkův Pepík k Hrdinovic Lidušce — ach, tlachale!“ zkřikl najednou, jakoby se lekl a plácnul se přes hubu. „Co to mluvíš!“

„Ba to máš dobře, fikaný rejpálku! to nevím také — haha!“ dal se Hrdina zlostně do smíchu. „To budu já spíše s mošnou chodit, nežli se ti dva dostanou. A jaké jsou to vůbec řeči? Co víte o mé holce a o tom — klukovi?“

„Nic, nic nevím o panně Lidušce!“ řekl Fikar kvapně. „Co pak bych věděl o tom kuřátku? Ale na chasníkovi je to snadno pozorovat, když se do něho zakouká, a vy mu to nemůžete zapovědít. A jestli mu to něco pomůže, to je jiná otázka.“

„Čerta mu to pomůže!“ zaříkal se Hrdina, „leda že mu nohy přetřískám a tu nezdárnici vyženu! Ať si jde, ať se na toho žebráka pověsí!“

„Ale, ale, pane strejčku!“ chlácholil ho Fikar. „O panně Lidušce nebylo ani řeči; ta za to nemůže — a kdyby se celá ves po ní zbláznila. Proč je tak hezká!“

Ale chlácholení tuze nepomohlo, leda že svou zlost na dívku hned prvním proudem nevylil.

„Toho kluka mi sem zrovna nejstarší ďábel nastrčil!“ mluvil sám k sobě, když zůstal samoten v sednici, po nížto dlouhými kroky přecházel. „A kam se teď vrtnu, pořáde řeč o něm, pořád jen o něm. Ale ne — a ne! a kdyby holka jako zimovaný šípek scvrkla.“

V tom vešla dcera do dveří. „Ah, pojď, korotvičko, pojď! právě do rány!“ zvolal Hrdina. „Já řku, panenko! co jsem ti povídal stran toho kluka?“

„Myslíte mladého Jedličku?“ ptala se Liduška a krev jí stoupila do tváří.

„Proč se červenáš?“ vyjel si na ni otec. „Co je to? Proč?“

„Protože jsem se vás lekla,“ pravila dívka tiše.

„Ty!“ počal jí otec pěstí hrozit. „Ať se nevaří pod tou pokličkou něco jiného! A jestli se stran toho šibeničníka něčeho domakám, tedy neodneseš zdravého hnátu.“

„Já jsem vaše dcera,“ řekla Liduška mírně a přitom i neohroženě, „nakládejte se mnou, jak vaše otcovské srdce usoudí. Ale co se týče mladého Jedličky, prosím, nenadávejte mu šibeničníků. On je hodný, poctivý hoch a může mnohému v obci za příklad sloužiti.“

Hrdina vyvaloval oči a nechtěl skoro ani svým uším věřit. To mládě se opovážilo tolik mluvit a tím způsobem se otci protivit! Nadutec nevěděl — jakož to, bohužel! mnozí zaslepení otcové a tvrdohlavé matky na venkově nevědí, a mnohdy také ani vědět nechtějí, když se mermomocí proti nejlepší známosti svých dětí opírají, poněvadž je chtějí zrovna prodávat, pravý obchod s nimi vést, jakoby to bylo zboží bez drahé duše nebo jakoby

dávali krávu za krávu; taková lidé nevědí, že láska mladému srdci zmužilosti dodává, že by se někdy třeba celému světu na odpor postavila. Hrdina to také nevěděl, alespoň to nechtěl pochopit, neboť na svá mladá leta byl již zapomněl a myslil si teď, že se musí celý svět podle mozku jeho řídit. I zapálil se velikým hněvem a počal křičet: „Co že je to, zlořečená sojko? ty mi budeš toho žebráka vychvalovat? Líbí se ti tak velice?"

Jindy bylo by tiché děvče mlčelo, ale že se to její lásky týkalo, řeklo odhodlaně: „Líbí se mi, je nejhodnější člověk."

„I ty zatrac...!" zahřměl Hrdina. „Ty se opovažuješ mně tak do očí?" Přitom napřáhl ruku i rozehnal se po děvčeti a okamžikem byla by ji snad těžká pěst do hlavy mrštila, ale v tom se ozvalo za ním pronikavé prasknutí, že sebou trhnul a se ohlídl; dívka však stála bez pohnutí, jen že ruce honem sepnula, na prsou je složila a zvolala: „Maminka!" Přitom otočila však oči po malém, silném, starodávném stolečku z dubového dříví, kterýž stál u okna, kdež nebožka matka sedávala, když měla něco šít. Ten byl ve dví rozpraskly.

Mlčky hleděli na to nějakou chvíli otec i dcera, až posléze první cosi zamumlal, co znělo jako: „Zlořečené živobytí! samá mrzutost!" pak se ale předce obrátil k dívce a doložil: „Jdi! — a pamatuj si, co jsem řekl."

Liduška si utřela oči a šla zas tiše po své práci. Duše její byla sklíčena a spolu i jakousi důvěrou naplněná, neboť se domnívala, že jí nebožka matka dala znamení, že se jí nic zlého nestane. I to ji hrubě netrápilo, že nesměla teď říkajíc ani z domu, a že tedy Josefa ani okem nespatřila.

Hůře vedlo se zatím tomuto jonákovi. Ten stál

jako u prostřed ohně a střelby. Celá ves byla již plná řečí o námluvách, ačkoli posud ani Hrdina, ani mlynář o té věci nepojednali, a lidé jen tak podle oka hádali, a to mohli, poněvadž se všechny okolnosti podle toho okazovaly. Vojtěch se totiž nevracel k vojsku, ale zaslal nejdříve vysvědčení o své churavosti, kteréž panský lékař ochotně podepsal, potom ale zakročil otec o propuštění jediného syna, jelikož prý mu hospodářství přepustí, a pánové u vojanského stavu, nemajíce beztoho velké naděje, že by z pana kadeta k prospěchu země slavný jenerál býti mohl, učinili brzo, co v podobném případu zákony připouštějí, a propustili mladého reka z vojny. Ten se zatím doma na novo zahnízdil. Hlavní brloha nebyla však ve mlýně. To se povaloval mnohem raději po hospodách, brzy po domácí, brzy po okolních, zvláště takhle pod večer, kdežto se několik zámeckých panáků scházelo a v malovaných lístkách půldvanáctku hledalo, při kterémžto namahavém díle se všickni tak pozdili, že již sluníčko do oken svítilo, když se rozcházeti počali — ten s bledou, smutnou tváří, ten se svislou hlavou a vyhaslýma očima, jakoby jim bylo něco vylítalo; ano i ti, co měli v srdci semeno pekelné radosti, vypadali jako polívka z podmáslí, bez ohně a bez lesku. Kdo tovaryší s karbanem, ten zaprodá zdraví, krev a květ svého života.

Za dne docházel Vojtěch k Hrdinovům a čím déle to trvalo, tím blíže přicházelo se ku konci, to jest ku zpytování a vyjednávání stran věna, smlouvy a upsání, stran námluv, ohlášek a veselky i jiných věcí, ježto se o takové případnosti obyčejně naskytují. Hrdina měl arci chvílemi ještě všelijaké nechuti a vrtochy, a to hlavně proto, že se mu stav mlýnů nebo vlastně dluh na něm nelíbil; ale tu mu hučel do uší Fikar, jeho návodem

i sestra Dorotka s několika sousedy. Vojtěch sám také nafoukaného holuba obalamutil, a konečně mu dodal i ránu nešťastný Josef, tak že všechna vrtkavost zmizela a on se pak samou libostí jako hltavá štika do rybářova prstu zakousal.

Ubohý jonák vida totiž a doslýchaje ze všech stran, že má Vojtěch Lidušku dostati, chodil jako na trní; darmo mu rodiče domlouvali, to bylo spíše, jakoby lil olej do ohně. I chtěli ho poslat zase z domů, on se ale bránil, a usmyslil si náhle něco jiného učinit. Šel zrovna k Vojtěchovi. Trefil ho právě po domácí mrzutosti; neboť starému to počínalo být již trochu divoké, co teď synáček vyváděl, to noční běhání, to utrácení a ten proklatý karban; k tomu přicházely ještě také z Prahy upomínky o placení starých kadetových dluhů. Starý chodil už někdy, že by byl zrovna někde nějakou líšeň popadl a synáčka zmaloval. Ale posud to odešlo ještě vždycky jen hubou.

Po takové domácí bouřce přišel Josef k Vojtěchovi. „Rád bych s vámi několik slov mezi čtyrma očima," začal mírně.

„Se mnou?" nafouknul se bývalý kadet. „Co dobrého?"

„Je to pravda," ptal se jonák dále, „že si na Hrdinovu Lidušku myslíte?"

„Co je vám do toho?" prohodil Vojtěch s posměchem, ba skoro s opovržením.

„Tak dalece je mi do toho," řekl Josef mužně, „že bych vás rád varoval, abyste nečinil dva lidi nešťastné. Jste arci švarný člověk, máte peníze — ale holka vás nemá ráda."

„To je moje starost!" rozhorlil se Vojtěch.

„Ne!“ řekl Josef tím samým hlasem, „ona je také moje; já děvče miluju.“

„A proto!“ dal se Vojtěch do smíchu. „To je arci důležitá příčina.“

„A nemohu dopustit, aby byla nešťastná,“ mluvil Josef dále; „vy pak ji uděláte nešťastnou. Vy dva se k sobě nehodíte; ona miluje tichou domácnost, vy hlučný život mimo dům —“

„Jste vy zdejší rychtář,“ obořil se Vojtěch, „nebo panský špehoun, že moje kroky stíháte?“

„Já nic nestíhám,“ odpověděl Josef mírně; „povídám jen, jak co je, co ví celá ves, celé okolí, a mimo to, abyste věděl, miluje Liduška mne a slíbila mi věrnou lásku. Či chcete ji mermomocí, proti její vůli a náklonnosti, jen s otcovým donucením?“

„To je moje věc, a vy nemáte do ní co prsty strkat!“ nafouknul se zase Vojtěch. „Jděte svou cestou a starejte se raději o své dvoupíďové hospodářství, mne nechte na pokoji, ať nepočnu jinou!“

„Jinou? a jakou, slavný pane kadete, jakou?“ zvolal Josef, a oči se mu počaly jiskřiti. „Ven s tím, povězte mi to!“

Ale bývalý rek ze školních lavic a povalovač po vojenských postelích neměl jaksi veliké chuti zřejmě na to odpověditi. Nezdálot se mu býti rádno, s Josefem, kterýž byl silně zrostlý jonák, něco počínati, a však nechtěl si také nic zadati. Řekl tedy: „To se okáže; uvidíte! Nynčko jděte svou cestou!“

Ale Josef se nedal více tak zhola odbýti. Zapáliv se jedenkráte, začal horliti, aby prej si to pan Vojtěch dobře rozvážil, že to nenechá tak ledabylo projít, aby prej se měl na pozoru, že by nemusela být spravedlnost

ani na nebi ani na zemi, kdyby měl Lidušku dostati. A když pak šel z mlejna všechen rozpálený, potkal Fikara. I znal ouskočného dohazovače a zapálil se při jeho pohledu takovým hněvem, že už pěstě zatínal. Chtěl se mu vyhnouti, ale Fikar přistoupil k němu jako nic a začal hned: „I dobrého zdraví, Josífku! Jakž je? jak se vede? Máte už všechno v pořádku?“

„Co?“ ptal se Josef krátce a s tváří škaredou.

„No stran Lidušky,“ řekl Fikar.

„Chcete dělat ze mne blázny?“ vyjel si na něj mládenec.

„Aj, aj, aj, pane Josífku! co pak vás to napadá!“ divil se dohazovač. „Já blázny! Myslíte, že nevím, co se ve vsi děje? Hrdina neměl k vám arci velké chuti, ale holka mu vězela pořád v uších — ona nemůže bez vás být — až to starého obměkčilo; ale přijít prej musí ten kluk — nehněvejte se, to je už tak jeho způsob, to víte — a hubu otevřít musí, a ne okounět, okolo stodoly obcházet.“

Josef vyvaloval oči. — „Fikare,“ řekl potom, „vy jste prohnaná kopa; ale nevěřte mi! Já si nedám bulíky na nos věšet.“

„Ať se zdráv z toho místa nehnu!“ dušoval se Fikar, „není-li učiněná pravda, co povídám. Jděte, přesvědčte se! Naposledy snad myslíte, že jsem příčina těch řečí o Lidušce a o tom mladém pytlíkáři? No, to byste mi dal. Jděte a přesvědčte se! já už ani nemuknu!“ S těmi slovy ho popadl za ruku, stisknul mu ji, zatřásl jí a pak se rychle obrátil. Šel dále a kousal se do jazyka i křivil ústa, aby se nedal hlasitě do smíchu. Potají se mohl ukuckat. Josef ale celý rozkvašený nevěděl, co počíti. Konečně řekl v duchu sám k sobě: „A ten

chlap může mít předce pravdu! Vždyť jsem se starým ještě nemluvil. On mne arciť nemůže cítit, ale jestli ho Liduška oblomila — nu, odbydu to jednou ranou. Půjdu k němu. Přes hubu mě plácnout nemůže."

I šel k Hrdinovi; ale to nabral. Sotva že ho nafoukaný holub spatřil, zarděl se jako pivoňka, a nedal ani jonákovi času, aby byl mohl svou věc přednesti. Posílal ho nezdvořile ze dveří. Ale Josef byl už jedenkráte v proudu, i myslil si: Skoč oko nebo zub! a nedal se hned zastrašit. „Řekněte mi, co máte proti mně!" ptal se Hrdiny.

„I ty otrhaný baráčníku!" začal tento řádit. „A ty se můžeš ještě ptát?"

„To mohu!" řekl jonák směle. „S prázdnýma rukama se o vaši dceru neucházím — že jsem k vám neposlal šejdivého dohazovače nebo kmotra a že jsem zaklepal sám, to mi nemůžete také za zlé vyložit. Co má Vojtěch mlynářovic více na penězích, mám já na síle a na zkušenosti. — On bude krásný hospodář, ten zkažený študent, a čemu se přiučil na vojně, to bude as také málo vynášet, však my víme. To mi věřte, ten nebude dlouho mlynařit — a potom považte i štěstí svého dítěte! Mne má Liduška ráda, ale toho nemůže vystát."

„Ať se opováží!" zařval Hrdina.

„To není žádné opovážení," řekl Josef horlivě, „a já bych vám neradil, byste ji proto tejral; nejenom že byste toho jednou sám litoval, ale ona by našla také zástupců."

Ale tu byl oheň na střeše; teď nebylo se starým žádného jednání, to bylo, jakoby mu chtěl někdo poroučet, kde byl svým vlastním pánem. On okázal mladíkovi dvéře, a zavolal si pak dceru a kdyby ho nebyla

její veliká mírnost a pokora poněkud zarazila, byl by s ní snad hanebně zatočil. Tak jí pravil ale jen zostra, aby se chystala k námluvám a ku svatbě, za tři neděle že musí bejt po všem. — „Jak se vám líbí, pantáto!“ řeklo děvče s uslzenýma očima. „Ale Josefa budu mít předce ráda.“

A od té chvíle počali se staří slízat, jakoby si byli chtěli sami ještě jednou svatbu vystrojit, i dělaly se přípravy k řádným námluvám, jakoby hoch i holka samou láskou ani spát nemohli.

Že byla vesnice plná řečí, to se rozumí. Pan Vojtěch si vyšlapoval jako holub na stodole, ale Josef chodil, jakoby ho byl opařil. Byla v něm zlost i lítost, a z třetí strany doléhali na něj rodiče, aby raději zase z domu odešel, neboť se báli, že by se mohlo mezi oběma mládíky něco strhnouti. Ale Josef říkal na to, že prej se ani nehne, dokud nebude vědět, jak s Liduškou stojí, že prej s ní ještě nemluvil, a když prej bude holka chtít, tedy že ho celý svět ze vsi nedostane, a že se na to podívá, který páter by mohl holku s tím zkaženým jenerálem svázat.

I sebral se tedy poslední večer před vykřičenými námluvami a šel k Hrdinovu statku. Umínil si, že musí s Liduškou mluvit, neboť poslední čas ji nemohl nikde dopadnout; stará teta ji hlídala jako vzácné ostatky, ubohé děvče nesmělo ze statku ani páchnouti.

Nebesa byla zaplavena posledními červánky, když přišel Josef k té selské residenci. I obcházel okolo stavení, až se počalo trochu smrákati; nevěděl, jak do vnitř vraziti. Konečně se ale odhodlal a vešel rovnou nohou na dvůr.

Pes zaštěkal, ale zas hned umlknul, neboť jonáka

dobře znal; z čeledi ho nikdo nezastavil, poněvadž mu všickni přáli, a takž vešel sklíčený milovník zrovna do stavení a uhnul se pak na několik stupňů, kde měla Liduška zvláštní sedničku. Josef ji znal, poněvadž tam před lety u hospodyně sedával.

I poslouchal, když přistoupil ke dveřím; všecko bylo u vnitř ticho. Vzal pomalu za kliku a dvéře povolily; na to vkročil do malé sedničky. Bylo v ní už pološero; jen okolo oken vznášel se ještě poslední denní paprslek a osvěcoval Lidmilu, kteráž seděla u stolku, majíc hlavu na dlani podepřenou. Nově nastříhané plátno na košili leželo jí na klíně. Měla šít, k jiné práci jí ten čas ani nepouštěli, jen aby nemohla ze stavení odejít. Ale jakž měla jehlou vládnout, an ji to píchalo u srdce, že by byla každou chvíli vykřikla? Josefovi trnulo srdce, když ji zahlídl. To nebylo již to růžové poupátko, co jindy každého potěšilo, jak se na ně podíval. Holka byla bledá, přepadlá. To pozoroval jonák ještě za šera.

Ona si ho hned nevšimla, ale když třesoucí se rukou za sebou zavíral a dvéře klaply, tu se rychle pozvedla, a když přišel blíže, tu hlasitě vykřikla, běžela mu s rozevřenou náručí naproti a padla mu s pláčem okolo krku.

„Liduško, upokoj se! — poslechni!“ prosil hoch, drže dívku v rukou — „a odpusť, že k tobě přicházím! Ale já nevím, čeho se držet, kam dát hlavu a kam srdce, poněvadž jsem s tebou o těch věcech ještě nemluvil. Prosím tě, řekni mi — jak to všecko stojí? Máš mě ráda? nemáš mě ráda...“

„Ó můj Josífku!“ zvolala dívka, a vinula se k němu tak vřele, jakoby se ho již ani spustit nechtěla. „Můj Josífku! já bez tebe umru!“

„Ne, to Bůh nedopustí,“ řekl mládenec. „Máš-li mě ráda, tedy se ničeho nebojím. Nikdo tě nemůže nutit, abys sobě toho zhejralého kluka na krk uvázala, ani otec, ani vrchnost, to vím dozajista, a když řekneš: Ne! tedy tě nesmí pan farář kopulirovat. Na nejvýš ti může tatík zahrozit, že ti nic nedá; ale ať si nechá svoje bohatství! Já mám tolik, že pro dva lidi postačí, mimo to jsou moje ruce živý kapitál a tvoje také něco vydají, když bude láska pomáhat. Mnohý začal s prázdnýma a držel v nich konečně hezký statek.“

Mezi tou řečí se Liduška trochu utišila a stála tu nyní s hlavou sklopenou.

„Hezký statek!“ opětovala pak pološeptem. „Ano, když na těch rukou boží požehnání spočívá.“

„A což pak myslíš,“ ptal se jonák, „že by na mých nespočívalo?“

„Na tvých, to dozajista; ale na mých, to pochybuju, milý Josífku.“

„Liduško! co tě napadá?“

„Neučil ses božímu přikázaní: Cti otce i matku svou, aby se ti dobře vedlo na zemi? A jakž bych vyplnila já toto přikázaní, kdybych se vůli otce svého protivila? On by mě proklel a já bych neměla pokojné chvíle. Já děkuju Bohu a děkuju tobě, můj milý Josífku! že mohu s tebou ještě promluvit, že ti to mohu říct — jak tě mám ráda, ale musím býti otci po vůli.“

„Liduško! chceš udělat dva lidi nešťastné?“

„Ne, ne, Josífku, to nechci! doufej, snad to Bůh nějak napraví — snad se nedočkáme žádného neštěstí! A bude-li nás podle vůle boží něco mět navštívit — nu, však já to nějak přečkám a ujdu všemu trápení: tys ale mladý, silný hoch, ty ...“

„Liduško!“ zvolal Josef třesoucím se hlasem. „Co to myslíš? Jak to mluvíš? Chceš mě zbavit rozumu? Máš-li mě ráda, tedy mi zachovej také věrnost! Nic se ti nestane; věrnou lásku musí Pán Bůh milovat, neřkuli aby ji měl zatracovat.“

„Prosím tě, Jozífku, nepřemlouvej mě!“ řekla zas dívka skoro s hlasitým pláčem. „Já si to už všecko rozložila. Já se modlila, aby mě Pán Bůh osvítil, a tu mi pravilo cosi v srdci, abych jen otce poslechla, že bude všecko dobře.“

„Nu, tedy si ho poslechni!“ zvolal Josef prudce. „Však já tomu rozumím. Ty mě nechceš a také dobře; ale mohla bys mi to alespoň zrovna říct, abych věděl, čeho se držet.“

„Josífku!“ prosila dívka s rukama sepnutýma. „Nebuď tak divoký!“

„Kdybys mě upřímně milovala,“ odpověděl zas na to Josef, „tedy by se v tobě jiný hlas ozýval, neli abys tyranského tatíka poslouchala. Ale ty mě nemáš ráda, to vidím, tys jen tak mluvila. Však je dobře! Jen dej pozor, abys toho někdy nelitovala; já to myslil dozajista poctivě, ale tobě je nepoctivý flausista milejší — nu vždyť je dobře!“

Tato slova vypravil ze sebe skoro s pláčem, neboť měl v sobě hněv i lítost; potom se odtrhl od dívky a obrátil se ke dveřím. U dveří se ale ještě zastavil, neboť láska je dlouho věřící a chytá se ráda sebe menší naděje, když jí hrozí pohroma; i napadlo tedy Josefovi: „Stůj! však ona tě má přece ráda, však ona tě zavolá!“ — ale dívka se ani nehnula; hlavu měla sklopenou a ruce svislé. Oknem padala na ni záře vycházejícího měsíce.

V tom zarachotily na schodech ženské pantofle, a hned na to vešla do sedničky teta s hořící svíčkou.

„Co je to?“ zkřikla jako střelená, když zahlídla Josefa. „Kdo je to zde? Co to znamená? Mám zavolat hospodáře?“

„Nedělejte si daremnou práci!“ řekl Josef. „Já půjdu bez pohnzení. Já dostal na rozchodnou již od jiné osoby — to platí víc, nežli deset hospodářů. S Bohem!“

Byl by snad ještě více mluvil, ale bolestí měl hrdlo jako stažené, a nemohl nic jiného ze sebe vypravit. Obrátil se tedy rychle ke dveřím a pádil kvapnými skoky dolů po schodech, až se v blízkém čeledníku zděsili.

Liduška ale dala se zas do pláče, hodila sebou na židli, sklonila ruce na stůl, dala hlavu na ruce a zůstala takto dlouho sedět. Teta k ní arci přistoupila i mluvila, chtěla se ptát a vyzvídat, chtěla kárat, ale dívka neodpovídala, tak že musila stará konečně odtáhnout.

Když poznala však Liduška, že je samotna, tu vstala, poklekla na malé stupátko před obrazem Rodičky boží, jenž byl drahá památka po matce, sepnula pevně ruce a pozvedla uplakané oči. I modlila se z hlubokosti duše.

„Rodičko boží, oroduj za mne! Já mám toho člověka ráda — já si myslím, že bez něho zahynu, jestli mi tvůj synáček nepomůže; ale chci se zachovati podle přikázaní božího, chci poslechnouti otce, jakož mě učili podle svatého náboženství, jakož mě napomínala nebožka matka, ale jenom učiň, přimluv se, abych měla k tomu síly — a posilni také Josefa — toho dobrého, poctivého člověka!“

I mluvila takto dlouho, brzy nahlas, brzy jen v myšlénkách, až se konečně utišila. A tato tichost již od ní neodstoupila, ta zůstala při ní, když byly námluvy, až se tomu všickni divili, ta zůstala při ní, když byla s Vojtěchem u pana faráře na katechismusu. Ale pan farář

viděl hloub, nežli co se jí na bledé tváři okazovalo; on jí nahlídnul do srdce a měl s ní velikou lítost. I došel sám k Hrdinovi a domlouval mu se vší laskavostí, aby měl předc považení a jedinému dítěti svému štěstí nekazil; ale to si přišel velebníček na pravého! Tomu nadutému ptáku se rozčepejřila chocholka, kdesi cosi, aby prej se velebníček staral o záduší, o školu a jiné kněžské pletky; domácím věcem, jako stav mezi otcem a dcerou, těm že beztoho nerozumí.

A tak se osopil i na jiné, kteří vidouce truchlivý stav děvčete a znajíce divné pověsti o jejím ženichovi, Hrdinu přemlouvali, aby vzal oči do hrsti a své holce hřebík do rakve nezatloukal. Ale Hrdina byl pán, a čím více se mu domlouvalo, tím urputněji zůstával na tom, že musí být Lidmila paní ve mlýně, on že bude teprva života užívat, až bude mít tu daremnici s krku.

Tak prošly ubohému děvčeti všechny tři ohlášky. I přiblížil se konečně den svatební. Ráno obláčeli Lidušku do nových hedbávných šatů, sukně byla jasně žlutá, živůtek modrý a fěrtoušek červený, vlasy měla hladce učesané a na nich rozmarinový věneček. Ale pod věnečkem byly bledé tváře, tak že stará kmotra po straně řekla: „Odpusť Pán Bůh! Kdyby ta holka oči přimhouřila, mohli bychme ji zrovna do truhly položit.“

Posléze jeli do kostela. Trubači vesele vytrubovali. Na návsi jim zatáhla děvčata dlouhou pentlí cestu; ale koně se počali toho děsiti, počali frkati a se zpínati, a staré ženy vrtěly hlavou, to prej není dobré znamení, a každá se dušovala, že by nechtěla bejt dnešní nevěstou.

A když slezli u kostela z vozů, byla holka jako led; oči měla pořád pevně k zemi sklopené, jakoby si je ani pozvednouti netroufala, aby jí do nich něco nepadlo, co

by těžce dobytý pokoj její snad zase zrušilo; pysky měla pevně sevřeny, aby z nich ani povzdech vyklouznouti nemohl, kdyby se byl chtěl snad předce nějaký z prsou vydrati.

I svědkové a pozvaní hosté věšeli jaksi hlavy a nebylo na nich pranic svatebního viděti, jenom Hrdina hleděl na to s nafouknutou tváří, jakoby to byly kdo ví jaké slavné radovánky, a bývalý pan kadet si kroutil své navoskované podnosky (kteréž jako památku na svou bývalou vojenskou slávu arci neuklidil), jakoby byl kdo ví jaký hrdinský kus vyvedl.

Ale když přistoupili konečně k oltáři — a Vojtěch s Liduškou na prostřené klekátko poklekli: tu začalo panu Vojtěchovi předce srdce nepokojně tlouci. Hodil okem po své nevěstě a vida ji jako do hrobu vylíčenou, otřásl se v hlubinách, a když se pan farář svým měkkým hlasem tázal, chce-li svému nastávajícímu manželu věrnost zachovat, a ona řekla tiše ale srozumitedlně: „Ano“ — tu to v něm znělo, jakoby kolem něho hlasy: „Ne, ne!“ volaly a ruka jeho počala se v ruce její třást.

Ale nevěsta a svědkové i ostatní hosté zaslechli také: Ne! volati, a to znělo ústy lidskými, avšak hlasem k smrti pracujícím, tak že se všickni zděšeně po tom místě ohlíželi, odkud slovo přicházelo; jediná nevěsta se neohlídla; neboť věděla v tu chvíli, od koho to „Ne“ pochází, poznala hlas a duše její otřásla se v nejhlubších kořenách. Mrákota zastřela oči její tak, že se ubohá družičkám v náruč skácela.

I bylo arci veliké leknutí mezi všemi lidmi v kostele, a těch bylo hodná hromada; ale nevěsta se dost brzo zase zpamatovala; a když otevřela oči, tedy si hezky z hluboka oddechla, pohledla k nebesům, podala

odhodlaně ženichovi ruku — duchovní je požehnal a ona se nechala vést jako tichá ovečka.

Ale celý ten průvod, když táhl z kostela, nepodobal se už svatebnímu veselí, — a což veselí! na to zde nebylo ani pomyšlení. Všecko to táhlo jako zmoklé slepice; jedni mlčeli, druzí kroutili hlavou. Hrdina se arci dost namáhal, zvláště když vešli pozvaní hosté k němu přes práh, kdežto měla být tabule — to si nedal vzít, aby se mohl jednou zablejskat! — tu křičel, prohazoval šprýmy jako polena, povídal otřepané historky, všecko jen proto, aby hosti podráždil a rozesmál; ale ono to nechtělo jaksi chodit; všechna veselost vázla jako nemazaná kola, a teprva odpůldne, když bylo už po rozličných pečeních, když bylo už druhé vědro na mále a třetí flaše sladké rosolky prázdná, tu se to začalo trochu živěji pohybovat, i začali po sobě cukrovím házet.

I Liduška se byla zatím trochu zotavila, sebrala mysl svou, a přemohla se již tak dalece, že jí chvílemi malý úsměch okolo úst proskočil. Při tom všem seděla tu ale pořád jen s očima sklopenýma, a jako figura, kteráž nechá sebou točit, jak se komu líbí. Bylať na ní vidět, že si z ničeho nic nedělá, ale že tiše očekává, co se jí přihodí.

Pod večer se šlo do hospody k muzice, kteráž byla schválně z celého vůkolí sebraná. Veliká šenkovna byla jakby nabil. Nevěsta se ženichem vešla ovšem první do kola. Všickni myslili: Tohle bude pěkný tanec! — a vida, ona tancovala jako o přítrž; i zdálo se, jakoby se byla na to těšila, jakoby chtěla se sebe všecko setřást, co ji tlačilo — jako by chtěla za celou obec tancovat. Tak řádila. Až ji museli přátelé napomínat a sám ani ženich nestačil, neboť si byl při jídle buďto z mrzutosti nebo

z veselosti trochu pilněji přihýbal a nynčko měl těžkou hlavu a na nohou jako závaží. I byl tedy skoro rád, když brzo družba, brzo nějaký jiný jonák nevěstu do kola bral. On se chytil pak pokaždé opět sklenice, tak že to zrovna vypadalo, jakoby chtěl v sobě něco utopit.

Venku se zatím docela setmělo; v šenkovně hořela u prostřed stropu visutá lampa a po stěnách svíčky, an tu junek ze vsi k ženichovi přistoupí a do ucha mu šeptá, aby prej šel trochu ven, že by s ním rád někdo mluvil.

„Jaký je to sakrament?“ osopil se ženich a natíral si kníry. „Nemá on tak daleko ke mně jako já k němu?“

„To jsem já taky prál,“ odpověděl junek a vycenil smíchem zuby. „On ale, že prej musíte přijít — a když prej byste nechtěl, jen abych řekl, že je tady Tonda z Prahy.“

Bývalý pan kadet sebou trhnul, jakoby ho byl někdo bodákem polektal. „Kde je ten zatracenec?“ ptal se mumlavě junka i vyskočil a běžel nebo vrávoral spíše ze šenkovny. Junek s ním. Když vyšli z hospody, uhnul se tento za humna; tam stál nevelký, ošumělý člověk, a sotva že poznal, kdo přichází, začal sípavým hlasem: „No no — že pak se přece valíš, Vojtíšku? jáť už myslil, že ti sedl ťulpas na rozum. Dobrého zdraví!“

„Já nemohl dříve k němu, aby si toho nikdo nepovšimnul,“ ozval se do toho junek.

„Kvákáš ty zde ještě, mladá vráno?“ obrátil se po něm cizí člověk, a doložil potom k Vojtěchovi: „Strč mu, hochu, za poselství nějaký dvougrošák do dlaně, ať vezme nohy na ramena!“

Vojtěch tak učinil a nechal se pak od člověka vést, až zašli za stodoly, kde je nikdo nepozoroval.

„Ale u všech černých čertů, Antoníne!“ začal ko-

nečně Vojtěch mrzutě i jaksi nejistě. „Co pak to znamená? co chceš? kde ses tady vzal?“

„Hned, hned, krajánku!“ řekl na to Antonín. „Jen se posaď tuhle na trávník, abych tě nemusel držet, dokud nevystřízlivíš; nebo abych ti dělal pilíř, to nemůžeš ode mne požadovat.“

„Drž hubu a kdákej něco moudřejšího!“ zabručel Vojtěch. „Však není se mnou ještě tak zle — a tys dobrý prostředek, že člověk rychle vystřízliví.“

Ošumělec dal se sípavě do smíchu. — „Nesvolávej vrtochy!“ řekl potom, „ty žerou mozek a ty ho budeš potřebovat. Víš-li pak, hochu, co mě za tebou přivedlo?“

„Bude to něco pepřeného, mohu si pomyslit,“ prohodil ženich mrzutě. „Jenom nedělej dlouhé orace a střel do terče!“

„Jak mi se vedlo, když si nám tak nenadále paty okázal,“ zachechtal se na to nevítaný host, „mohl bys poznat z mého fraku a z mých pantalon, kdyby svítil boží měsíček. Také prsty, co mi tuhle nad podešve vylízají, mohly by ti něco povědít — proto jsem nechtěl za tebou do šenkovny — to víš, našinec držel vždycky na reputaci...“

„Dělej, dělej! Já se nemohu zdržovat, aby si toho jiní nepovšimli!“

„Hned, hned, krajánku! — Když jsi tedy upláchnul, začaly se mi kostky obracet — slovem, abych dlouho neprostíral — vedlo se mi psovsky, a jednou by mě byli už málem skřípli. Ti lidé nemají kusa svobodného smejšlení a člověka by pro trochu karbanu ztejrali. Člověk se arci po lecjakém štulci otřese, ale poněvadž na něm ani peří ani tráva neroste, tedy by musel přece ko-

nečně jen Adamova bratra dělat a v kopřivách lhat, kdyby neměl alianc s chytrostí. A já míval také chytrost, to snad víš! K čemu ale něco mít a toho nepoužít. Když bylo tedy ondyno nejhůř — nesmíš se zlobit, ale mně tekla už voda do huby i do boty — šel jsem k starému Čermákovi."

„K Čermákovi?" zkřikl Vojtěch. „A co tam?"

„Šel jsem se ho zeptat, jestli zná tvého tatíka."

„Zbláznil jsi se, zlořečený chlape?"

„Ještě ne," chechtal se ošumělec potměšile; „ale mohlo by se to lehko přihodit — kdybys ty rozum potratil. Pamatuješ se ještě, jak jsme jednou — nebylo právě plechů — tatík se na tebe rozdurdil a matka stonala, jak jsme si udělali na tatíkovo jméno upsání na tisícku — potvrzené falešným podpisem a ouřední pečetí."

„Drž hubu! Kdo se tě na to ptá?" zvolal Vojtěch. „Já to zapravím, až projde čas — a pak nebude o tom ani ďábel vědět."

„Arci, arci," řekl Antonín. „Ale pan Čermák nebude mít chuť tak dlouho čekat, když mu povím, že na ten papír nic nedostane."

„Co že povídáš?" zkřikl Vojtěch, i trhnul sebou, chopil spoludruha své hanebnosti za prsa — a v okamžení bylo všecko jeho opilství to tam, jakoby foukl do lehýnké páry.

„Pomalu, pomalu, krajánku!" řekl Antonín chladně a hodil mu ruku na stranu. „Nejsem z marcipánu a nosil jsem tu kudlu déle nežli ty — umím se také ohánět. Měj rozum a poslechni. Já nemám už co hrýzt, nevím, čeho se chopit, abych za živa neshnil. Musíš mi tedy pomoct. Dej mi asi pět set, a já za to Čermákovi nic nepovím."

„Zlořečený taškáři!" zasoptil Vojtěch. „Pět set ran

ti dám, chceš-li. Jdi si — vyzraď to, haha! chceš-li také do chládku jako můj věrný pomocník. Ale do tmy se ti nebude chtít, protože se chytáš všemi desíti pazoury, jen abys na sluníčku zůstal. Jdi si, jdi — já se nebojím."

„Nu jak myslíš!" řekl Tonda. „Já ti to ze starého přátelství napřed oznámil, co udělám. Já si nedělám nic ani z chládku, ani ze tmy; aspoň budu mít kam hlavu položit; já starého čerta ztratím; ale ty — hehe! ty se budeš trochu ošívat. Mladá, hezká ženuška, teplé hnízdo — to věřím! první dny se namlsáš a potom toho nechat a jít do želez — hehe! to je arci trochu peprné."

„Drž hubu, nemoudrý pse!" rozsápal se Vojtěch. „Je to za to, že jsem tě krmil, že jsem tě z dluhů vytrhnul?"

„Pomalu, pomalu, krajánku!" řekl Antonín chladně. „To víš, křik se mě nedotkne. Řekni zkrátka, pomůžeš mi nebo nepomůžeš? Do desíti hodin ráno počkám; to se zatím prospíš — hehe! budeš veselé mysli — přijdeš za mnou tamhle do lesíka a přineseš, co potřebuju."

Po těch slovech se obrátil a zakulhal do temnosti. Vojtěchovi přejel ale mráz po zádech, neboť znal Antonína i věděl, čeho se má od něho obávat. Potom se ale rozpálil náramným hněvem a hlasitě celý svět proklínaje, vracel se prudce do hospody. Kdyby ho byl mohl někdo pozorovat, byl by viděl, jak brzo bledne, brzo se červená.

V šenkovně bylo zatím také podivné divadlo. Vešel tam totiž nešťastný Josef, jakoby na tom jeho blahoslavenství bylo záleželo; aby Lidušku tohoto večera viděl a poznal, jak se z nového stavu svého těší, vešel tam a postavil se mezi houf diváků u samých dveří. Byl jako stěna a v něm to hořelo jako ve výhni, i byloť mu, jakoby ten jeho plamen musil očima prošlehnouti, když

zahlídl nevěstu, kteráž teď o samotě seděla. Nevědomky přistupoval blíž a blíž, až stál zrovna před ní a zašeptal: „Liduško!“ — A ona pozvedla oči a vyskočila jako střelená laň, zapomněla na vše vůkol sebe, padla mu do náručí a on ji chytil a jakoby chtěl tu sladkou kořist odnášet, pustil se s ní do kola, a muzika jim hrála, že myslili oba: To zpívají kůrové andělští! — a ostatní hosté ustoupili z kola, neboť jim tu poslední radost přáli, a mnohý se obrátil stranou a utíral si lítostnou slzu.

A v tom vrazil Vojtěch do dveří. Krev jeho jen jen kypěla, a sotva zahlídl párek v kole, přiskočil pozadu k Josefovi jako rozsápané zvíře, uchvátil ho za krk, škubnul jím tak silně, že to i nevěstu zvrátilo, a mrštil jím stranou, že jonák bez obrany zavrávoral a padnuv na roh stolu, zrovna do žilovin se narazil a zakrvácený se skácel.

Byla to smutná veselka.

* * *

Víte, od koho jsem tuto celou historii slyšel? Od starého flašinetláře. Bydlil jsem před dvěma roky času letního v blízké vesnici u Prahy, a tam jsem ho poznal. Byl to divý člověk, celý jaksi vysílený, skoro kost a kůže, v tváři silnými fousy zarostlý; ani slova nemluvil, a hrál své kousky jako pouhá mašina, a byl s nejmenším dárkem spokojen. Přicházel do vsi jisté dny jako tažní pták.

Loni jsem byl zase na venku. I putoval zase ubohý flašinetlář veskrz do jiné dědiny; ale když přišel čas, kde se obyčejně navracel, tu se nedal ani vidět; dlouho nepřicházel, až pak jsem ho z nenadání jednou pod večer v šírém poli potkal, an sotva nohy vlekl a více mrtev nežli živ pod lidskou střechu pídil.

„Pane, smilujte se!“ zvolal, když mě spatřil, a vztáhl po mě své vyzáblé ruce. Přitom sklesl slabostí na zem. Já k němu přikročil, chtěje mu pomáhat, aby vstal; on tomu ale bránil, svlekl popruh na svém flašinetu z ramena, položil se tváří na drn a začal hořce plakat. Já ho těšil, vyptával se, ale trvalo to dlouho, nežli mi odpověděl.

„Díky Bohu, že jsem vás, pane, nalezl!“ řekl posléz. „Nemám přítele na zemi. Vy pánové z města míváte měkké srdce — učiňte mi to milosrdenství a dejte mě dovezt na místo, kde bych rád skonal! Cítím, že to už na mne přichází.“

Co jsem si měl počít? — Hlas jeho zněl tak úpěnlivě, že jsem se vedle něho posadil a slíbil, podivnou žádost jeho vyplnit.

To jej velice pohnulo. I vzal mě křečovitě za ruku a tisknul ji. Já mu nabídnul, aby pobyl v mém příbytku, nežli se zotaví; on ale vrtěl hlavou a prosil jen, abych ho dal hned odvezt. Chtěl totiž do své rodinné vesnice.

I to jsem učinil. Musil si však přece odpočinout a poněkud se posilnit. Pak jsem ho naložil na vůz do slámy a přisedl si k němu.

Nebe bylo už dávno plno hvězd, když jsme vyjeli. Byla krásná vlažná noc. Já ubohého těšil i začal se na jeho neštěstí vyptávat. On ale dlouho neodpovídal, jenom vzdychal, pak se zase rozplakal a posléz mi pověděl svoje příhody.

Byl to bývalý statkář, bohatý Hrdina. —

Když se začalo rozednívat, přijížděli jsme ku hřbitovu. Hrdina se byl už několikkrát dosti pracně na voze vztýčil, a hleděl do dálky, jakoby chtěl někde něco vyskoumat. Teď radostí temně zaskučel: „Tam, pane, tam!“

prosil — a my ho s pacholkem sundali s vozu a vedli na hřbitov.

On tam doklopýtal na nízký hrob, sklesl na něj, rozprostřel na něm ruce, jakoby chtěl z něho něco hrabat — ale přitom se ani nepohnul. Když mi to trvalo trochu dlouho, promluvím na něj — sáhnu po něm — byl mrtev.

I leknu se a pacholek se škrábal za ušima. V tom vyšel hrobník ze své chatrče. Povídám, co se stalo, a on přál sešlému boháči štěstí, že dokonal.

„Tomu přišla jeho nadutost a tvrdost draze!“ pravil šedivý stařec. „Zetě mu zavřeli ještě tu noc o svatbě, poněvadž se ubohý Josef po svém pádu více nezpamatoval. Hrdina by to byl arci rád zamazal, protože se styděl; i mazal také, ale nebylo nic platno, poněvadž se na pana študenta ještě jiné kousky pronesly. Seděl v kriminálu, až si odtamtud bezbožně pomohl Oběsil se. Mladá žena zatím chřadla, protože se trápila, až dodělala. Hrdina ale dal se do pití a hejřil; ale Bůh se byl už od něho obrátil — navštívil ho ohněm, dobytek mu popadal, několikkrát mu potlouklo — až mu nezbylo nic nežli žebrácká mošna — protože neměl žádného přítele.“

Angelina.

(1835.)

Meine Ruh' ist hin,
Mein Herz ist schwer,
Ich finde sie nimmer
Und nimmermehr.

Goethe.

V myšlénkách pohřížen bral se hrabě Sokolov ke hřbitovu. Jemná bolest zastínila mu nyní mužnou, pěknou tvář, an tu oko jeho posléz i pomníku dostihlo, pod nímž milá jeho sestra věčný spala sen.

„Tak tebe opět nalezám!“ zvolal, k nebi pohlížeje, jak by tam chtěl zesnulou spatřiti. — „Když jsem tě opouštěl, kvetla jsi co růže! Ani rozloučiti jsme se nemohli, an jsi se brala ze světa temného v krajiny jasnější; cizina mě poutala.“

A veškerá minulost jako v líbezné záři rozprostřela se nyní před jeho duší. Zpomínalť na léta dětinství, jež byl ztrávil s jeho sestrou. I v letech jinošských byla dobrým jeho andělem, a posléze i ctnostnou choť mu v náruč uvedla, stálými prosbami toho na matce vymohši, že požehnání svoje tomu sňatku neodepřela.

Protož byla jeho první chůze v hlavním městě k hrobu sestřinu. Kočár jeho jel zatím k druhé sestře, ovdovělé hraběnce Kamenské.

Ještě seděl zamyšlen na drnovém sedátku vedlé hrobu, červenavými a zažloutlými listy na podzimku pokrytého. Tuť za sebou hlasité štkání zaslechnul, i poslouchaje se obrátil. — Pod vysokou lipou seděla tu ženština s tváří zastřenou; nemohlť na ni leč ušlechtilou postavu seznati. V ruce držela kytku zelených bylin, okem upřeným hledíc na zemi.

„Ach, kdy se ukončí muka má!“ zvolala třesavým a bázlivým, spolu však i lahodným hlasem; vstala na to, a hraběte nepozorujíc, brala se ze hřbitova.

„Podivno!“ zašeptal Sokolov, a když mu napadlo, aby se za ženštinou podíval, byla již dávno zmizela. — Nyní si k sestře pospíšil, kteráž jej, drahný čas nevídaného, upřímně vítala.

* * *

Bylo po prvním pozdravení a obapolných, nejdůležitějších otázkách. I vyčetla nyní Florentinka bratrovi, že se po čtyry leta v hlavním městě ani viděti nedal, za náhradu žádajíc, aby tu nyní hodně dlouho se pozdržel. Nemohlať pochopiti, jak by se muž jeho vzdělání a ducha na vzdáleném zámku zdržovati mohl.

„Mně tam kvete blaženost,“ odpověděl hrabě poněkud roznícen. „Duch můj se odjakživa klonil k samotě. Já nyní na svém starém zámku vladařím, ačkoli v okresu malém, přece proto požehnaném. Poddaní mě ctí, Emilie mě miluje jako o dni svatebním, a můj malý, třičtvrtiletý Vilímek usmívá se na mne jako andílek. Což bych si mohl ještě žádati?“

Florentina umlkla; nepovedlo se jí však dobře, aby podivení své nad změnou bratra neobjevila. Ze živého veselíka a miláčka krásné pletě utvořila prostá, něžná

manželka muže za vzor vší domácnosti. Předce však neustala prosbami naň doléhati, aby se na delší čas ve městě pozdržel, ačkoli hned po zapravení svého řízení odjeti chtěl.

* * *

Když po dlouhém čase přátely své opět spatřujeme, podobá se, jakobychom je nacházeli v jiné podstatě, ačkoli často jenom *náš* duch proměnám se byl podrobil. Jiné zvuky byly se zatím v duši naší ozvaly, a podobných nyní více u přátel neshledáváme.

Poněkud nemile překvapen chodil hrabě po pokoji. Florentina zdála se mu býti celá změněna.

Florentina byla spanilá jako kdy jindy; avšak ruměnec tváří jejích byl jenom na půjčku; celé její chování bylo jako na stroji, rozpočítáno.

„Peřesté množství mužů,“ řekl, „ježto se kráse a bohatství jejímu koří, celou ji zkazili. Dnes na ni pozor dám, a není-li v skutku, jak bývala, musí se mnou na vzdálený zámek.“

Hodina, k společnosti určená, padla. V ouhledném oděvu vkročil do sálu. Co spanilý věnec seděly tu dámy, a jich modré i černé oči s oblibou stíhaly leporostlého muže. Potichu a potajmu nalezaly na něm mnoho chvályhodného.

I muselť o svých cestách vypravovati; všickni poslouchali s pozorností, an se proud jeho slov líbezně i ohnivě rozléval, a tichounký povzdech vyvinul se z mnohých spanilých prsou, an posléz rozprávkou o choti své zmínku učinil.

Musel však na to s přítelem poněkud se vzdáliti; a takž oba ve výklenku vysokého okna stojíce, hovořili

spolu o záležitostech tajných, an se zatím v společnosti hlučná rozvázala rozprávka. — Tu Sokolov náhle sebou trhnul: na blízku zavzněl ženský hlas pln přepodivné líbeznosti.

Mladá panička stála tu nedaleko, obklopená kolem pánů, s nimiž se v jazyku francouzském o divadle bavila. Bezděky přistoupil také Sokolov. Neslyšel ale, o čem rozprávěla; s obdivením a vytržením toliko se té čarodějné bytosti díval.

Bylať to postava lepotvárná, štíhlá, vysoká; v tváři jí spočívala ušlechtilá důstojnost. Jako růžové obláčky přelétaly jí přes líce, an mluvila. Nyní očí svých pozdvihla. Takových očí Sokolov ještě neviděl. Jako dvě hvězdy ohněm kouzedlným naň hleděly.

Ptal se souseda na jméno krásné paničky.

„Paní baronka Poleská,“ odpověděl tento; „vdova a veškerého pokolení ženského koruna. Vnadná bez požadování, vtipná bez ousměšku, vzdělaná bez přepjatosti, dobročinná, spolu i bohatá, z dobrého rodu a dobré pověsti.“

„Slovem, pravý anděl!“ doložil hrabě, a všude ji stíhal očima. Soused a přítel jeho učinil jej nyní na bratra jejího, rytmistra Dobřanského, a na sestru, slečnu Fanisku, pozorna.

Nevyslovné, nepovědomé pouto vábilo hraběte k paní Poleské. I prosilť přítele, aby jej představil, a již v nadobyčejném pohnutí před ní stál. — Kam se však řeč jeho poděla? Dlouho musel přítel sám mluviti. Konečně se tento vzdálil, baronka pak znenáhla se zasmušila. Slza se jí vyronila z oka.

„Ó, komuž slza tato obětována?“ zvolal hrabě rychle i vroucně, nízko se k ní skloniv.

„Bolnému zpomnění!“ odpověděla tato hláskem slavičím, oči toužebně k němu pozdvihnouc.

„Odpuštění, milostpaní,“ prosil hrabě, „že jsem tak nepozorliv o vysvětlení této drahé perly se osmělil; když ale duch opoután tolikerou vnadou“ — — v tom se zamlčel, jakoby se strachoval, že byl mnoho projevil, a zarděv se sklopil oči.

„Vaše osoba mi živě podobu dávno zesnulého přítele na mysl uvedla, a toť jest, proč se mi také vy již v prvním okamžení jako přítel objevujete.“

„Jestli jsem já vašnost kdy viděl, čili jen výtvor snů mě mámil — to věru nevím; jen tolik mi povědomo, že se mi onou bytostí býti zdáte, kterou jsem dlouho vyhledával nadarmo. Miluji ženu jako anděla, choť mou; se sestrou mi nejvěrnější přítelkyně zemřela, v srdci mém ještě se místa nachází, milostpaní, — ó kéž byste je chtěla vyplnit!“

„Bude-li v mé moci, pane hrabě — mohuť muži přítelkyní býti, jelikož duch můj vždy touží po důstojnějším. Tyto spolky mě unavují. Co jsem dnes poslechla, zejtra se mi opět povídá; jsemť prostosrdečná, miluji pravdu (přitom zbledla), city a myšlénky neráda stavím za hradby společenských obyčejů; v těchto spolcích se ale každé upřímnější slovo, každá živější, mimoobyčejná myšlénka za zlé vykládá. Mně jest tichý život na venku nejmilejší; ale žádost bratrova i sestry mě poutá ve městě. Jak mile však jaro přijde, nedám se déle držeti, a jako pták v povětří se do prostory vyvznesu.

„Ó milostpaní,“ zvolal hrabě, takořka se zapomena, „v tom soudu se zcela srovnáváme. I vás dlouhá chvíle v těchto společnostech trápí? — Ano, my se lépe seznámiti musíme. Také své Emilii budu o vašnostech

psáti; i také ji seznáte, i také jí se stanete přítelkyní; neboť i ona jesti duše čistá, nevinná.

Barva smrtelná i opět plamenný zážeh střídaly se nyní na barončinu krásném obličeji; leč ona se brzy opět sebrala, rozprávku na jiné věci převedouc.

Florentina se k nim připojila, několik mužských přišlo za ní, shromažďujíce se okolo Angeliny Poleské. Ta se brzo vyjasnila, nástin těžkomyslnosti proměnil se v dovádivý lesk. Žvatlala o věcech nepatrných, o modě, tropila lehké posměšky, s jedním škádlila se, druhému dávala za pravdu. Brzy však opět celý ten zbor opustila, dvěma nepatrným slečinkám v oustrety spěchajíc.

S obdivením vždy zrůstajícím pozoroval Sokolov tu podivnou, na okamžik proměnlivou ženštinu. Nepochopitelné zdálo se mu, jakž jí z jednoho citu v druhý tak na kvap upadati lze. On sám neznal žádného vylíčení, on smýšlel a cítil povždy stejně: i bylot mu tedy bolestné, an ženu ušlechtilou o věcech nepatrných s jinými žvatlati a s muži takořka svévolně zahrávati spatřil.

V rytmistru, barončinu bratru, shledal šlechetného, dobře vzdělaného muže jemných způsobů, a Florentině bylo s tajnou radostí pozorovati, že se bratru ve spolku jejím líbí.

Nežli se paní Poleská byla ještě poroučela, požádal ji hrabě, aby ji navštíviti směl.

* * *

Příštího jitra, jak mile slušnost dovolila, spěchal hrabě Sokolov k obydlí baronky Poleské.

Tajné, ouzkostné tušení přepadlo jej, an se bral po schodech; nevýslovný, těžký však pocit zoužil mu prsa. Bylot mu, jakoby se obrátiti měl — již ale na předsíni

stál. Ještě byl sám s sebou v odporu, an líbezný její hlas v pokoji zavzněl. I poslal k ní komornou — a v několika okamženích na to stál před Angelinou.

Sedělať Angelina v krásném ranním obleku na odpočivadle, modlitební knížky držíc v rukou. S úsměchem, jí toliko přirozeným, pokynula na hraběte, aby se vedlé ní posadil.

„Jste snad toho domnění, že přeříkávám nějaký monolog? — Já, co mne pohne, častěji o samotě v hlasitých slovech pronáším."

A otevřevši knihu, přečítala modlitbu tak dojímavou zbožností, že se Sokolov pohnuta cítil v duše hlubinách. Na to knihu odloživši, v tiché pokoře před sebe hleděla.

„Takováto zbožnost jenom v duši ženské přebývá," řekl hrabě; „jen duši nejčistější lze jest takto se modliti."

Angelina hluboce vzdychla, řkouc: „A předce — předce! — Ó milostivý Bože, moje hlavy bolení! — Odpusťte, pane hrabě!" — Po těch slovech se vzdálila, užasnutého Sokolova o samotě zůstavujíc.

On zatím příležitosti nabyl, v pokoji lépe se ohlídnouti. Bylť velmi vkusně, nikoli ale skvostně vykrášlen. Kde slušného místa bylo, nacházely se nádoby s květinami; vedlé skříně s knihami kytara visela, po stěnách uměle zhotovené obrazy některé krajiny, a Madonna s Jezulátkem.

Nyní se dvéře otevřely, a Faniska, husté kadeře pod čepečkem majíc ukryté, v domácím šatě do pokoje vstoupila.

„Ubohá sestra," promluvila hlasem líbezným, „od několika let neustále trpí. Zdravou a veselou náhle ne-

smírné bolesti hlavy přepadají, a z nejpříjemnějších společností ji na lože odvádějí."

„A což by proti těm mukám prostředků nebylo?" tázal se hrabě soucitně.

„Žádných! — Ó milý pane hrabě, to jest mukou nevýslovnou, na osobu drahou se dívati, a síly nemíti, jí pomoci. Ach! a sestra jesti tak dobrá — nad míru dobrá!"

„Jako vy, slečinko!" řekl Sokolov, s jemným pohnutím v její modré, čisté oko se dívaje. Ona se zarděla, a posadila se k svému vyšívání. V tom se Angelina vrátila.

„Již mi opět lépe jest," řekla zběžně, jakby se jí nic nebylo přihodilo, a otevřela fortepiano. V divém, nepořádném hrání jevila pohnutí duše. Hrabě ovšem její umělosti diviti se musel; avšak zvukové jakýsi nelibostný pocit v něm budili.

Takž dlouhou chvíli fantazii své nechávala vůli. Přívětivě obrátila se na to k Fanisce. — „Zazpívej mi, dušinko, ať se rozveselím!" prosila. „Zazpívej mou zamilovanou!"

Zvuky té písně Angelinou nevýslovně pohnuly; onať se v hluboké myšlénky zabrala.

„Píseň jest od naší matky," řekla Faniska, a proud slz vylil se jí po tváři. Hbitě opustila pokoj.

Hrabě se byl, sedě na odpočivadle, zamlčel. Tu k němu Angelina přistoupila, řkoucí: „Dnes mne u velikém pohnutí nalezáte, hrabě; nemyslete nic zlého, co nejdříve svěřím vám příběhy svého života."

* * *

U večer provázel Sokolov sestru Florentinu do divadla. — Již počínalo druhé jednání, an tu Angelina do

vedlejší lóže vstoupila. Navracelať se z procházky, a jedouc okolo divadla, pouze snad za tou myšlénkou do něho vkročila, že Sokolova spatří. Nevědělať ani, co se na jevišti představuje.

Nyní hraběte zpozorovala, s lahodící důvěrností hlavou kynula, a jako nic s několika důstojníky dále švatlala.

Faniska, na vůkol stojící se neohlížejíc, s podílem srdečným hře se dívala. — Angelinin veselý hovor zamrzel vážného hraběte, a krev mu se vlila do tváří, nelibost projevujíc — ba snad i jiný pocit, kterýž ani pojmenovati neuměl.

Hrálať se Schillerova truchlohra: „Kabale und Liebe". Sokolov jinošskou tuto práci básníka nesmrtelného na vzdor jejím vadám velice miloval; ta vroucí řeč jej zajímala, i věrnost a hrdost Ferdinandova, jimiž se mu poněkud podobal. I bolelo jej, že Angelina skoro žádného soucitu neprojevuje. Mezi přestávkou vstoupil do lóže.

„V tom témdni mě ještě navštívíte?" pošeptala mu přívětivě. On dosvědčil, jakoby připoután vedlé ní státi zůstana.

Začalo se páté jednání. — Sokolov neodvratně zraky své na Angelinu upíral, ježto byla umlkla, a spanilou hlavu na ruku podepírajíc, tiše tu seděla.

Nastal poslední výjev mezi Ferdinandem a Luizí. S jakousi bázní hleděla Angelina na výbornou herečku, a potom sladkobolný, okouzlující pohled na Sokolova upjala. On na ni, jakby se po svatém tajemství tázal, vážně pohlížel.

„Die Limonade ist gut!" prohlásila se nyní na jevisti Luiza, a na smrt ubledlá kácela se — Angelina se sesle. — Sokolov ji zachytil a z lóže vynesl. Hra se skon-

čila, kočár již pohotově stál. Pomohlť jí do něho. Faniska třesoucí se následovala, on pak za povinnost považoval, ženštiny domů provodit.

Doma nebylo žádného spatřiti. Rytmistr byl se svým služebníkem odjel; družina barončina byla ještě v divadle. Pomocí Fanisky dovedl ještě ve mdlobách se potácející Angelinu do jejího pokoje. — Tu otevřela oči.

„Dobře, dobře!“ šeptala zvuky polohlasitými, bázlivě se ohlížejíc. — „Vy tu jste, pane hrabě?“ zvolala. „Ach, již vím; starý můj neduh, o němžto vám Faniska vypravovala. Učinila nehoda moje výtržku?“

„Žádný si toho nevšimnul; bylať veškerá pozornost na hru právě upřena.“

„Dobře tedy.“ —

Sokolov se poroučel. Rychle se vzchopila, a měkce, s očima zarosenýma, řekla: „Děkuji vám — děkuji vám srdečně“ — a jako umdlené dítko sklonila hlavu na prsa jeho.

„Dobrou noc, Sokolove!“ zvolala na to, rychle se mu vyvinouc.

„Podivné stvoření,“ řekl hrabě sám sobě, vstoupiv do svého pokoje. „Plno ducha, citu, vtipu a krásy; — zdaž ale i dobroty? — Proč z jednoho pohnutí tak náhle v druhé upadá? proč dobami strach a leknutí tváře její trhá! — Mladáť jest a již ovdovělá; v tom všecka příčina chování jejího spočívá; ztratilať vroucně milovaného manžela. — Abych o ní zlého nic nesmýšlel? prosila. Nikoli! Zlého nebudu o tobě smýšleti, ty věčná pohádko v podobě nejspanilejší. Avšak vyskoumati tě musím, a nechť bych, nevím co, odvážlivě podniknouti měl.“

Žádného spaní dnes nenacházel. I zpamatoval se,

že ještě ani tím nejmenším nezačal, proč vlastně do hlavního města byl přijel.

„Zejtra své řízení začnu,“ zvolal, „a potom, jak možno, nejrychleji zase na zámek domácí! — Ale Angelina? — Opoutala mě? — Ó nikoli, já toliko Emilii miluji — i jsemtě muž, a abych svou mužnost dokázal, ještě zde zůstanu, budu s ní mluviti, v hlubinu jejího ducha se ponořím, a potom se teprv rozloučím!“ —

A přitom ještě pořáde Angelinin kouzelný hlásek zaslýchal: „Děkuji vám — dobrou noc, pane hrabě!“

* * *

Ach, jak často klame sebe sám člověk! Takž také hrabě Sokolov. Onť byl čist a věren, nadšen, kdykoli miloval, v slibech stálý, v nebezpečí odvážliv — nebyl ale znatel srdce ženského. Jemuť se nezdálo, že by Angelina, již dříve, než jej spatřila, dle popsání sestry Florentiny celý ráz ducha i smýšlení jeho byla mohla poznati, a nyní před ním stejné mínění, stejný cit projevovati.

Byltě Sokolov, což arci mužové pozřídku bývají, nad míru skrovný, aniž dojemu si povšimnul, jakový na Angelinu učinil, kterážto právě srdce svoje nebyla jindy ještě zadala. Nepozorovalť, že jeho poklid a láska k Emilii Angelinu tím více popuzovaly, aby v něm vášeň jinou vzbudila.

Jemuť zdálo se nemožné, že by krom Emilie ženu jinou milovati mohl; sám před sebou tajil, že má srdce tak citlivé, že mu vedlé spanilé paní bez pohnutí poseděti nelze.

Dva dny uplynuly Sokolovu mezi rozličným zaměstnáním; třetí den u večer zpomněl na svou přípověď a šel baronku Poleskou navštívit.

Nebylť on na ni zapomněl; jen ustavičné zaneprázdnění mu obraz její poněkud z mysli zapudilo, a srdečný, láskyplný list manželčin touhu jeho po domově roznítil. — Věčně pohyblivý, peřestý život v pokojích sestry Florentiny dlouhou chvílí jej trápil, neboť Angelina scházela; spolu však i jemu se přesvědčení dostalo, že sestra pouze v tomto proudu rozkoší blahost nachází, a že naděje nezbývá, aby se kdy k domácnosti a tichému štěstí vrátila.

Byltě krásný — jak rybí oko jasný večer podzimní. Skvěle zářila luna na modrém kruhu nebeském; tisíceré hvězdy otvíraly zraky své na tichou zemi. V plášti zahalen bral se hrabě k Angelininu obydlí. Všecko bylo ticho po domě; po prstech kráčel předsíní — žádného nespatřil. Pozvolna otevřel dvéře u Angelinina pokoje — před obrazem Rodičky boží klečelať ona v hluboké modlitbě. Sněhoskvělé roucho plynulo po spanilé postavě, ruce měla pevně sepjaté, oči k obrazu pozdvižené.

Dlouhou chvíli stál hrabě v pohledu na spanilou modlitelku pohřížen — posléze malý šustot učinil. Uleknutá se ohlídla, spatříc ale hosta, rychle i laskavě v oustrety mu spěchala.

„Dnes mě o samotě nacházíte, milý Sokolove,“ pravila, „i protož vám příběhy života svého svěřím.“ — Přitom posadila se na nízkou stoličku vedlé něho a důvěrně zraků svých k němu pozdvihovala.

„Otce ztratila jsem v roce dvanáctém,“ začala vypravovati, „matku ve čtrnáctém. Teta se mě ujala; bratr vstoupil do cizí služby, sestra moje trávila život v dobré vychovatelně, já pak tetu provázela do Itálie. Po dvou letech jsem se vrátila. Osud mě až do Frankobrodu přivedl, kdežto jsem barona Poleského poznala,

jenžto mě láskou zamiloval bujaré mladosti. I já v něm štěstí svoje nacházela. Překážek nebylo — stala jsem se jeho manželkou. Dnové naši byli nepřetržený věnec blahostí; tu mi však smrt odňala drahocenného, aniž jsem celý rok byla s ním strávila. Žalost a bolest moje byla smrtící. Od těch časů přepadá mě ono bodavé, omamující hlavy bolení. Sestra vystoupila z vychovatelny, aby u mne pobývala, bratr ze služby vystoupil, já prodala statky, a cestujíc z místa na místo, přišla jsem až v toto hlavní město, kdež mi se uzdálo, jakoby zde zasvitnouti měla hvězda utěšující naděje. Jsemť bohatá — snad i ne bez vnady — koří se mi, avšak jen pouhá ziskuchtivost až dosavád o mou ruku se ucházela. Ach, málo mužů se nachází, ježto lásce ženské dobře rozumí a dle toho i sobě ji váží; o čistotě, vroucnosti, hlubokosti a věrnosti často i částka výbornější ledva že chová slabé tušení. V lásku, jakovouž nám básníci rekyni svou osvěcují, nikterakž nevěří, a jen fantasie učí je onen cit poněkud poznávati, pro kterýžto v životě obyčejném ženě se posmívají. Já nižádné duše nenacházím, kteráž by vroucí duši mou pochopila, nižádné srdce, kteréž by mě tou láskou objalo, jaková ve mně přebývá."

Nyní se zamlčela, a ruku o loket podepřevši, hlavu na dlaň sklopila.

„Angelino!" zvolal Sokolov; ale na kvap se opět sebrav, mírněji doložil: — „Obrazy ducha svého zřídka na světě skutečném nalezáme, a nejspanilejší hvězdy života i nejdříve ubledneou."

Angelina jej za dlouhou chvíli pozorovala; pohnutí jakési přeletělo zase přes obličej její — až i vstanouc, z pokoje odešla.

Leč po několika minutách již opět se vrátila; za ní služebník s čajem přicházel. Ona šachy přinesla, s nesmírně lahodící laskavostí dokládajíc: „Vím, že milujete hru v šachy, pane hrabě; bude-li vám tedy libo —?“

A Sokolov hrál s ní ještě v šachy, až se Faniska vrátila.

* * *

Čas již prošel, kterýž byl hrabě Sokolov k pozdržení se v hlavním městě určil, a předc ani slovem o svém odjezdu zmínky nečinil. Florentina, spolky svoje ráda ušlechtilým bratrem okrášleny vidouc, zchytra mlčela. Nechtělať mu pásku s očí strhnouti; neboť v tom nic pohoršenlivého nenacházela, že se hrabě při každé příležitosti nejraději s Angelinou obíral; i věděla dobře, že by slovíčko o tom prohozené hraběte ihned z města vypudilo, an šlechetně smýšlel, aniž by Emilii svou byl mohl zklamati.

Denně viděl Sokolov Angelinu v těch peřestých spolkách, kdež vnadou i duchem všechny ženštiny převyšovala, kdež ji mužští s úctou obklopovali, kdež kouzelnou svojí půvabností všecko poutala.

A tato paní, vůbec uctěná, patrně na něm zalíbení nacházela, naň veždy pozornost obracela, s ním nejraději rozprávku vedla, proň veždy doma byla, jemu darovala svou důvěru.

A když takto o samotě při ní dlíval, a její citové pak co ohlas srdce jeho se objevovali, její myšlénky s jeho žádostmi splývaly, a nové, spanilé obrazy tvořily — když ušlechtilou něžností každinkému slovu jeho, i na polo vyřknutému, srozumívala, i krásněji než on je pronesl, opětovala: v těch dobách se mu zdálo, že ne-

možno s touto paní rozloučiti se, minulost, přítomnost i příští podobalo se nicosti — a hodinka, u ní strávená, byla mu okamžikem, slovo a pohled od ní postačovaly, celý věk mu blaženým upamatováním oslazovati.

Láskyplný list od Emilie, z něhož i jemná domluva vysvítala, že se tak dlouho nevrací, Sokolova ze sladkého snění vytrhnul, i pohnul jej, hlavní město co nejrychleji opustiti.

Onť byl uvyklý, předsevzetí svoje ihned v skutek uváděti; z jitra obdržel Emiliin list, odpoledne již oumysl svůj sestře vyjevil, řízení svoje ukončil i věci spořádal.

S přátely se byl již rozloučil, toliko na jediném místě ještě se poroučeti měl, totiž: Angelině! —

Sníh se metal v hustých kotoučích, ani hvězdy na daleké obloze. V plášti zahalen spěchal k jejímu obydlí.

Vstoupil k ní do pokoje — bylať o samotě; rytmistr a Faniska byli na sanici.

Z krásné lampy rozlévalo se kolem příjemné světlo; Angelina seděla v oděvu ideálním na nízké stoličce, kadeřemi vinul se bobkový věnec, v rukou lýru držela.

Tak spanilou ji nebyl ještě nikdy nalezl. Na celém jejím oděvu nebylo ani nejmenšího šperku, a přece se mu zdála jako slunce skvoucí; ze zraku jí zářilo posvátné vytržení.

S radostným úžasem pohlížel hrabě na spanilou ženu. Ona se usmála.

„Dnes mě vytrhujete, Sokolove, proto však předce jste mým milým hostem. V osmi dnech dává zemanka Lecovská k svátku svého manžela veliký kvas, a před tím by ráda několik plastických obrazů uspořádala, k čemuž i mně osobu udělila. Tuto mě spatřujete co Korinnu. Zatím ale hezky jazejček za zuby, pane hrabě!“

„Mého vyzrazení se nestrachujte, milostivá paní," odpověděl Sokolov; „neboť zejtra co nejčasněji odjedu."

„Že odjedete? a na vždy?" zvolala Angelina zděšená. „Nikoli; žerty se mnou tropíte."

„Netropím, drahá paní; nemožno mi, déle se tady pozdržeti, kdež denně" —

— V tom se zamlčel.

Teprv o půlnoci vrátil se hrabě do svého příbytku — na polo zbaven smyslů. Byltě sice zvítězil sám nad sebou, jelikož mu v pobouření srdce vyznání předce nevyklouzlo, jenž ho nešťastným učiniti mohlo i s manželkou, a předc by se byl ještě zase k Angelině vrátil, kdyby tak pozdě bylo nebylo.

Podivné obrazy vznášely se kolem něho, na loži nepokojně zdřímajícího; brzy Angelinu co Korinnu — brzy sebe co toužícího Pindara — již opět sebe co šťastného milence a manžela viděl. — Nevešelť mír v srdce jeho, až druhého večera temným hájem k domovu jel, a posléze práh otcovského zámku překročil.

Tichostí večerní po rozkošné krajině rozplynula se bolest jeho v jemné, sladké trnutí — a jakž jej stěny domácí uvítaly, ustoupilo trnutí touze, vábící jej novou silou v náruč drahé manželky.

Bylot ještě světlo v jejím pokoji. — Přeradostná spěchala mu vstříc. Upřímné její plesání jej k slzám pohnulo, a když i chůva s malinkým Vilímkem přistoupila, Emilie pak roztomilé dítě mu do rukou vložila: tuť celou svojí mocí kouzelnou cit otcovský podobu Angeliny z mysli mu vypudil, a on se potají horlivě zařekl, z domu svého nikdy více neodcházeti.

Nyní počala Emilie i zprávu dávati, jak byla co v nepřítomnosti jeho řídila, a Sokolovskému, více a více

žasnoucímu nad obezřetností milostné choti, bylo, jakoby z krásného ale podivného snu procitoval, nyní teprv se nalezaje v líbezné a přívětivé skutečnosti. Brzy našel i rozmanitého zaměstnání, a takž na skvostné sestřiny spolky snadno zapomenul.

* * *

Uběhlo několik neděl, a opět se Sokolovu život na venku jednotvárným býti zazdál, opět v něm přání vznikalo, s Angelinou se baviti; a jakž i na začátku pilen byl, ji z mysli pustiti, předce, čím déle od ní vzdálen byl, posléze mu milejší bylo, v myšlénkách se s ní obírati. Skoro bezděky byl Emilii svou k Angelině přirovnával, a jakž i na oné všech zušlechťujících ctností si vážil, předce něžnému duchu jejímu onen oslepující lesk se nedostával, jakový jej blahostí napájel u Angeliny.

Osamotnělost na venku byla v něm zdřímající touhu po zábavách společenských vzbudila, i zdáloť se mu nad míru býti věcí příjemnou, posledních zimních měsíců s chotí v hlavním městě stráviti, a Emilii své tím radostné překvapení připraviti.

Oznámilť jí přívětivě oumysl svůj, ona pak, zvyklá jsouc každému pokynutí dost učiniti, ochotně svolila, ačkoli se nelibosti jakési ubrániti nemohla.

Za několik dní na to zastavil se kočár jejich v hlavním městě před obydlím hraběnky Florentiny. Radostně přivítala sestra milých hostí a všechnu péči vynaložila, Emiliiny postavy lepost nejvybranějšími obleky ještě povýšiti a v nejvzácnějších společnostech ji seznámiti.

Sokolov, jak mile se sestrou o samotě se octnul, již na baronku Poleskou se vyptával, a zblednul uslyšev, že od několika týdnů postonává.

Toho večera ještě spěchal k ní, i byl připuštěn. Vedle ní seděl příjemný, mladý muž.

„Vy tu, Sokolove!“ zvolala a podávala mu třesoucí se ruku. Mladého muže mu co dvorního radu, pana z Postupic, představila a spatřivši, že naň hrabě okem zasmušilým, pronikavým pohlíží, usmála se.

Ale jak se byla Angelina za ten čas změnila! — Čepec se širokými krajkami zastiňoval jí tváře, kadeře všechny ukrývaje. Ruměnec na lících jejích byl zvadnul, oko se nelesklo obyčejnou živostí; vypadala velmi sesláblá. — Široký pláštík přikrýval její postavu, rukávy až přes prsty dosahovaly.

Faniska přišla, a Sokolov se okamžikem přesvědčil, že péče pana Postupického více ji než Angeliny se dotýká. Oni dva samotni snažili se život uvesti v tichý, umrtvělý spolek; neboť Angelina v hlubokém zamyšlení pohřížena mlčela, Sokolov pak, přítelkyni vida trpící, žalostí mluviti nemohl.

* * *

Druhého dne k Angelině, dle její žádosti, choti svou přivedl. Hraběnka Sokolovská byla již tak mnoho o ní slyšela, že se říkajíc ouzkostně k manželovi vinula, vstupujíc k ní do domu.

Angelina byla sama. Ještě slabší zdála se, než včera. Poněkud bázlivě blížila se Emilie; baronka ji srdečně vítala. Její tmavé, planoucí oko za hodnou chvíli potápělo se v Emiliinu oku jasném, líbezném; pak se slzíc do náruči jí uvrhla.

„Budiž mi sestrou!“ prosila ji vroucně; „šťastná ženo, miluj mne, jakož já tebe miluji!“

Emilie rozpačitě mlčela. — Hrabě se zamračil; An-

gelina, ve svých bolestech ještě krásnější a vnadnější, šťastnou sokyni svou prosí o lásku, a Emilie plna zdraví, milovaná, bodré mysli, ani slova nemá pro nešťastnici!

Vkročilať Faniska, a ji Emilie co dávnou přítelkyni pozdravila; ta neprosila o nic, a předc jí Emilie v prvním okamžení celé své srdce obětovala.

„Odpusť, drahý Vilíme!“ odpověděla pak skromně, ale určitě manželovi, an jí doma činil výčitky — „odpusť; k Fanisce mě srdce vábilo, před Angelinou mě hlas jeho varoval. Přičinímť se, abych jí tvář přívětivou ukázala; v srdci mém nebude nikdy bydleti.“

* * *

Několik dní na to byl skvostný bál. Sokolov tam i Emilii uvedl. Také Angelina byla přítomna. — Veselá, kvetoucí stála tu před ním, celá jakž jej dříve kdy byla očarovala. I Emilie s podivením dnes na ni hleděla; zdáloť se jí, že proti ni v temnostech zůstává. Sama Florentina viděla se jí býti Angelinou zastíněna.

Emilie byla výborná tanečnice; všem se líbila, nejlepší tanečníci se o ni snažili; Sokolovu času zbývalo, obě ženštiny pozorovati. — Právě začala houpavá, Sokolov byl Angelinu požádal — a letem se nyní s paní krásnou v dlouhé řadě vznášel.

„Kaldero mě dnes až k zošklivení pronásleduje,“ promluvila k němu meži přestávkou; „mně nelze, abych se s ním zabývala. Dnes mě již pod ochranu vzíti musíte.“

Kdož byl Kaldero? — Hrabě neapolitanský, od několika roků tady, v hlavním městě, meškající. Byltˇ mladý, půvabný, vtipný; o jiných jeho záležitostech nikdo nevěděl.

Již po celý rok snažil se o přízeň Angeliny, kteráž ale na začátku snažení jeho ani si nevšímala, po-

zději pak se patrně jeho štítila. Také on se vzdálil, až nyní opět blížiti se začínaje, jedinou péči o milost Angelininu projevoval.

O tom Sokolovský ovšem nevěděl; a v Kalderu toliko přítele bratra Angelinina spatřuje, ošklivost její pochopiti nemohl. — Tím vítanější bylo mu zpozorovati, že se spanilé kouzelnici ten večer zdařilo, Emilii sobě nakloniti, kteráž nepříznivý svůj předsudek chtíc napraviti, sama také ochotně se přilnula.

* *
*

Opět několik neděl uběhlo. Jaro se blížilo, Sokolov pak na cestu zpáteční ještě ani nezpomněl. — I seděl jednou z večera vedle své Emilie, na jejíchž rukou si Vilímek zahrával, an tu Angelina do pokoje vstoupila.

Přicházelať, aby Emilii k zejtřejšímu plesu přemluvila, a tato svolila.

U velikém pohnutí se s ní loučila. — „Šťastná choti! Šťastná matko!“ zvolala, horlivě ji líbajíc. Sokolov se za ní díval, Emilie pak řekla: „Mladáť jest Angelina, plná ducha a krásy, a předc nikde poklidu nenachází! — Což tak její duší bouří? Nač ji připomíná svědomí?“

* *
*

Na hodinu před plesem přijela Emilie, milostně ozdobená, k Angelině. Spočívalať tato na lehadle, ubezpečujíc, že jí obyčejné její hlavy bolení nepřipouští, aby se dnes ve společnosti ukázala; že musí doma zůstati, Faniska však že ji provodí.

Emilie se uvolovala u ní zůstati.

„Mně pomáhá ticho a pokoj nejlépe,“ ujišťovala Angelina, nalévajíc v skvostný šálek čaj.

Emilie pila — v tom okamžení zbledla Angelina, sklesnouc na vysokou podušku.

Sokolovská se zděsila — šálek jí z ruky vypadnul. — Faniska ji na ples odvedla — Angelina, zdálo se, že zdřímá.

O půlnoci přiběhla panská hraběnky Florentiny plačíc do bytu baronky Poleské; měla okamžitě s Angelinou mluviti. Oznamovalať, že Emilie se smrtí zápasí, a s baronkou ještě jednou mluviti žádá.

„Mně není možno,“ úpěla Angelina; „já sama se cítím velmi nemocnou — ale sestra moje půjde — —“ Pláč jí udusil další slova.

Faniska přiběhla a přehodivši pláštík přes noční roucho, spěchala s kvílící služkou.

Bledá, však co anděl spanilá, ležela Emilie na loži. Plačíc stála hraběnka Florentina vedle ní; hořem oněmělý držel Sokolov ubledlou ruku drahé choti, jakby život prchající byl chtěl zadržeti.

„Musímť umříti,“ šeptala Fanisce; „takž mladá a již umříti. Neráda umírám, neboť chotě a syna opouštím. Lékař praví, že jsem se na plesu zahřála a pak zastudila; mezi tancem padly na mne strašné mrákoty. Včera u tvé sestry pukla moje miska — ta modrá, z níž jsem obyčejně pívala — to bylo znamení. — Pozdravuj Angelinu — aby matkou byla mého Vilímka! Měj se — dobře!“

Ruka jí klesala; ještě jednou obracelo se oko k Sokolovu — tváře jí zesínaly — vzdychnutí — a nebyloť jí více na zemi!

Po pohřbu se bral, na těle i na duši sesláblý, k Angelině, chtěje u přítelkyně hoře svoje vylíti. Nebyl však připuštěn. Pravilo se mu, že baronka na den před smrtí choti *jeho se* roznemohši, s nejprudší zimnicí teď zá-

pasí; ani slova že nemluví a lékař že každé navštívení zakázal.

Tu nyní stál Sokolov samoten a opuštěn; Florentina nevěděla, jak jej potěšiti — sestra Julie a drahá manželka u věčném spaní odpočívaly, a nyní mu smrt i Angelinu vzíti hrozila. Kamkoli oka obrátil, kam ucha naklonil, žaly nad nebezpečnou nemocí uslyšel.

I nemohlť v hlavním městě vydržeti, a zůstaviv své dítě péči sestřině, na svůj tichý, venkovský zámek se utekl. — Avšak tam bylo ještě smutněji, an mu každé místečko Emilii na pamět uvádělo. I zaneslť se pracemi, aniž kdy více šťastných dní užiti doufal.

Po několika nedělích došla ho listem sestřiným zpráva oživující. Angelina byla se uzdravila!

Nadějí blahostnou opojen v okamžení spěchal do hlavního města, v náruč sestřinu. Vilímek jeho libostně kvetl, Angelina byla uchráněna — mnoho byl, ubohý, ztratil: leč i mnoho byl, šťastný, ještě podržel.

S hlasitým pláčem přišla mu Angelina vstříc; i jemu bylo do pláče, a jelikož věděl, že se mu zde rozumí, slz svých nezatajoval.

Oba mluvili mnoho o Emilii, oba měli si mnoho zdíleti, a Sokolov sobě sám déle nezapíral, že Angelinu ještě vroucněji miluje, an se mezi ně žádná povinnost více nestaví. — Denně rozkvetaly opět růže na lících spanilé ženy — rozkvétaly vždy krásněji a půvabněji, a v devátém měsíci po úmrtí milé manželky připomněl jí Sokolov na slova Emilie umírající: „Angelina budiž dítěte mého matkou!“ — Pohnutá slíbila mu Angelina státi se jeho chotí.

Také Faniska a Postupický, duše ušlechtilé, v tentýž den zasnoubení svoje slavili.

* *

Bylť pošmourný podzimní večer. Hraběnka Florentina byla spolek přátel u sebe shromáždila. — I o cizinci byla řeč, kterýž tu dnes uveden býti měl a jejž muži vesměs nad míru vzdělaným, ženštiny pak, ježto jej byly už seznaly, nad míru půvabným nazývaly.

Angelina pozorně poslouchala. — Nyní se dvéře otevřely, a cizinec, provázen domácím přítelem, vstoupil do síně. Jako okouzlena upřela naň Angelina zraků; nebylať ještě nikdy tak zajímavého muže viděla.

Šlechtic Dolinský nemohlť se za krásného vydávati; leč podstata jeho, oko a duchaplný úsměch kolem rtů tak zajímavé byly, že všeobecnou pozornost na se obracely. Cokoliv promluvil, důležité a předce jen prosté bylo — nikdy jej nebyla Angelina tak rozprávěti slyšela. I k ní se byl obrátil, Sokolovem představen — a ona by jej byla vždy poslouchala, také však ráda s ním mluvila.

Co živa poprvé neměla však slov k vyjádření svých citů; dnes poprvé sama sobě nemluvnou, nejapnou býti se viděla; co v tu dobu v prsou se jí pohybovalo, nikdy ještě nebyla cítila. Onať nevšímala sobě ani Sokolovského — jediný Dolinský žil v její duši. — Nevědělať, co mluví, nepřemyšlela, jakby slovy svými okouzlila, a nebyla předce nikdy spanilejší, nikdy zajímavější.

Nevyslovitelná, ale sladká bolest zňala se v jejích prsou — nemluvnou provázel ji Sokolov domů. U velikém pohnutí přecházela po svém pokoji.

Musilať nyní sama sobě vyznati, že jakkoliv jindy po mužích, jenž se jí byli zalíbili, sítě svých vášnivých a žádoucích smyslů mocí usilovnou rozprostírala: u Dolinského takto činiti nemohla. Tu poprvé opouštělo ji její umění, ba nepřála si ani, aby se mu líbila; jenom jej viděti, jej poslouchati a s ním rozprávěti žádala; a

blaženost svou byla by obětovala, kdyby jemu tím byla mohla spokojené okamžení zjednati.

Bylať Angelina třimecítma let, aniž kdy byla opravdově milovala. Žádost zalíbiti se, ženská marnost i ona potřeba vzdělaných ženštin, s muži zabývati se, brzy k onomu, brzy k jinému ji poutaly. Vášeň její vždy ale brzce zmizela. Také Sokolova nebyla láskou objala. — Nyní najednou cítila, že prázdnota v srdci jejím vyplněna, aniž po lásce toužila. Nyní byla předmět nalezla, jejž veškerou silou a vroucností ducha svého milovati mohla. — Modlící na kolena klesla.

„Pane, ty mi odpouštíš, an mi Dolinského sesíláš!“ zvolala. „Tato láska mě zase k tobě, věčně svatý, přivede!“ —

* * *

Druhého dne nebylo jí možno na Sokolova se podívati: nemohlať nic jiného, nežli s Dolinským na mysli se obírati. Láska očišťovala život její — dnes toliko s ní a s sebou se zabývati chtěla. — Na večer se opět s Dolinským sešla — avšak opět se rozpaků zbaviti nemohla.

Dolinský znal dobře ženské srdce; o Angelině byl tak mnoho slyšel; — proč u jeho přítomnosti tak nejapně si počínala? Zdaliž ta její nejistota o pohnutí srdce nesvědčila? — I pozorovalť ji pilněji, a vždy patrněji zdálo se mu, že se v domínce svojí nemýlí. Byloť mu s potěšením, milovánu býti touto ženštinou, leč on sám vážným zůstal i studeným, protože se ji strachoval.

Sokolovský považoval změnu v chování Angelininu za následek tělesného neduhu, aniž na ni otázkami doléhal. Dolinského byl zamiloval, i s domácností nevěsty své jej seznámil, a zdeť teprva, ve své nelíčené

prostotě, ač předce plna ženské důmyslnosti, stala se mu Angelina milou a milejší.

* * *

„Milost hraběcí není doma!“ — oznamoval sluha hraběte Kaldera Dolinskému, kterýž jej byl přišel navštívit. I vracel se tento, a na předsíni hedbávnou tobolku našel, kterouž byl před několika dny na stolku u Angeliny viděl. Byloť v ní několik lístků papírů, a Dolinský na nich jméno svoje zpozoroval. I četl:

„Podivný, strašlivý osude! jsem-liž narozena, abych jen hubila? — Pravíť se, že člověk pánem svých činů jest. A kdež jesti ta svoboda — kde? Co řídívá skutky člověka? — Není-liž to cit —? a nezachvacuje-li nás cit bezděky?“

„Ach, bylať jsem nevinna — šťastna nikdy! Žádného jsem nenáviděla — ani Emilii; ale proč jsem ji musila spatřiti — proč Sokolova? Osudem tak bylo řečeno; mělať jsem — “

„Vilíma nemiluji, nikdy jsem jej nemilovala, nikdy! — Jenom jednou jala mě milost — milost k tobě, Dolinský! Avšak musím před tebou prchati; neboť za mnou chodí nehoda, a kdož mne miluje, v propast upadá.“

„Modliti se budu, dobrodiní konati — snad že Boha usmířím! — — “

„Což jest to?“ zvolal Dolinský, a nemile překvapen skládal papíry v tobolku. — Nepochopitelné pohádky — a jakž se tobolka semto dostala? I zabral se v podivné myšlénky — nelibé obrazy děsily jeho duši. Předsevzalť si, pozorně ji zkoumati!

* * *

Několik dní na to nacházel se šlechtic Dolinský u baronky Poleské. Byla veselé, jasné mysli a mezi živou rozprávkou utíkala doba. Tázalať se jej mezi jiným, co by nepatrný prsten na prstě jeho vyznamenával?

Jsou to vlasy mojí manželky, odpověděl Dolinský.

„Vy jste manželem?“ zkřikla Angelina, zblednouc a zvědavě naň hledíc.

„Již dvě leta; Jindřiška moje spanilá jest, nevinná duše! Moje první a jediná láska.“

„Ó Bože, Bože!“ upěla Angelina, a skvělé slzy kanuly jí po tvářích.

„Což jest vám, milostpaní?“ tázal se Dolinský s ouzkostí. „Jste-li snad nemocna?“

„Nikoli — nemocna nejsem, ale ze sna jsem se protrhla. Po všemť je veta — po všem!“ — — S bolestným úsměchem, očima slzavýma hleděla na drahého muže. Po malé přestávce začala opět:

„Pro spásu duše své a poklid srdce svého musím v několika dnech hlavní město opustit. Dolinský! se vším se tu rozloučím — cokoliv mi drahého.“ — Přitom vzala dlouhou šňůru drahých perel ze stolku a Dolinskému je podala. — „Vezměte,“ pravila dále, „tyto perly, a s mým pozdravením je nejšťastnější mezi ženami dodejte, své Jindřišce.“

„Milostpaní!“ užasnul Dolinský, i zpouzel se bohatý dar přijmouti.

„Ó prosím — prosím! Jáť Jindřišku miluji.“

* * *

Hrabě Sokolov shledal druhého dne nevěstu svou nad míru bledou; přívětiva byla jak obyčejně, ale nepo-

kojna. Byla nejtěžší boj sama s sebou přestála, Dolinského se odřekla; tu však nová nehoda ji zbouřila.

Hedbávnou svoji tobolku pohřešila. Tázalať se Vilíma, zdali ji neviděl, a patrně ztrnula, an o ní nevěděl. Jako myšlénku stíhajíc, řekla: „Snad že Kaldero — ?“ a Sokolov žádal o vysvětlení, slíbiv, že bude Neapolitana zkoumati.

„Ponechte *mně* tu záležitost,“ odpověděla ona poněkud s prudkostí, a začala na prostředky mysliti, jakby pravdy dostihla.

Ale s podivením a žasnutím bylo jí, an se několik dní na to některé dámy jejího přibližování se vyhýbaly, když do společnosti vstoupila; jediný Kaldero zůstal sobě rovným, a již se Angelina domnívati začala, že mu učinila křivdu. Faniska chování ženštin za nepřízeň prohlásila, že nevěstou bohatého Sokolova jest, a tím sestru upokojila.

Angelina však již nehledala ve společnostech příležitosti, aby se zaskvěla. Jediný Dolinský byl cílem její pozornosti. V duchu se s podivnými oumysly zanášela.

I bylť veliký bál v divadle. Ještě jednou umínila si býti *Angelinou,* skvělou, jakož kdy bývala. V knížecím šperku vkročila do sálu. Roucho barvy ohnivé, stříbrem prošívané, lepotvárnost postavy její povyšovalo; věnec peřestých květin spočíval na plných kadeřech. Rozčilená vznášela se po hladké podlaze.

Nastala přestávka. V myšlénkách, s očima pozdviženýma stála Angelina.

„Nadšená Sibylla!“ zašeptal Dolinský Sokolovu, a spěchal, aby ji k tanci požádal. Bylť to známý quadrille.

Přišlo k tomu, kdežto si tancující proti sobě do očí dívají. Dolinský pevně a pronikavě na svou tanečnici

nici oko upřel, ona však blednouc i se zardívajíc, ve mdlobách mu klesla v objetí.

Rychle ji domů odvezli. Semotam sestavovali se paní a páni, mezi sebou šeptajíce; Kaldero s ousměchem se vůkol ohlížel.

Druhého dne zašel Dolinský k zemance Poleské, aby se přesvědčil, jak se nachází. Na předsíni dostihl panské ve spaní — v patách za ním vkročil Sokolov. Byliť oba již jako dávní přátelé.

„Nechme Lidunku se prospati," řekl hrabě; „překvapíme mou nevěstu."

Její pokoj byl ale prázdný, jakož i tři vedlejší komnaty. Octnuliť se nyní přede dveřmi, jimiž nikdy ještě nebyli vkročili. Za nimi šustot zaslechli, a pozvolna je otevřeli.

Temnost byla po komnatě, lampou slabě ozářené, stěny kolem černě potaženy, u prostřed černý oltář, a na něm obraz Ukřižovaného. — Na stupních oltáře ležela Angelina v černém oděvu; ruce měla jako v křeči sepnuté, ani sebou nehnula; jen rtové se jí třásli, a teskné úpění s nesrozumitelnými slovy jimi prchalo. Nezpozorovala příchozích.

Ti po několika okamženích opět odešli.

„Dolinský, co se vám o tom zdá?" zvolal hrabě pln ouzkostného tušení. — Tento se zamlčev, ramenama pokrčil. — „Měla by vina duši její tížiti?" ptal se Sokolov dále.

„Mně se zdá," odpověděl Dolinský, „že na smyslech zmatena jest! — Nehrozte se, Sokolove — ač to uchu ženichovu zpráva nemilá; pevně se domýšlím, že to jest tichá zšílenost, ježto se jí často tak podivně v očích zrcadlí. Onať jest plna ducha, velmi odvážlivá

na ženskou — ráda by se nad mezi vznesla, lidskému vědění určenou; onať mi, abych řekl, ženského Fausta na mysl uvádí.“

„Ó Bože!“ úpěl Sokolov; „a co mám nyní, příteli, činiti? Mám-li od nešťastné, drahé ženy upustit?“

„To bych vám radil. K čemu to zlo na sebe poutati? — Podivte se, milý Sokolove; onať mi patrně na jevo dala, že mě miluje!“

Skoro v zoufalství potácel se nešťastný ženich pod širým nebem, oddechu a ulehčení hledaje. —

Angelina byla již nad sebou rozhodla. Nechtěla Sokolova zklamati, a pospíšila si, úmysl svůj jemu oznámiti. Třesoucí se rukou mu psala:

„Domnívalať jsem se druhdy, že Vás miluji. Klamná záclona roztržena jest — nemohu nikdy býti Vaší manželkou. Nebe dej, abyste po boku ctnostné ženy brzo blaha dosáhl, jakéhož hoden jste! Vilímka Vašeho sestře Vaší odevzdám — sama po málo dnech za hranicemi v klášteře se octnu. Neodsuzujte mne přísně, jestli jsem Vás z pěkného snu protrhla — i moje procitnutí bylo strašlivé. Ničeho mi nepřejte, ale na modlitbách vzpomeňte na mne nešťastnou! —“

Dychtivě četl Sokolov tento lístek, a kvapil s ním pak k sestře, hraběnce Florentině. — I tato byla od Angeliny psaní obdržela, kdežto se jí za všecku přízeň a lásku děkujíc, malého Vilímka v péči její poroučela. Zlaté hodinky, brilianty vykládané, na památku jí poslala.

I spěchal Sokolov k Poleské. Na schodech potkal hraběte Neapolitana, bez pozdravení kvapně kolem spěchajícího. S podivením za ním pohleděv, k Angelině vkročil. Ona ve mdlobách ležela na zemi. V rukou jeho otevřela oči.

„Proč mě k novým mukám zbuzuješ? Tak libě jsem už spala —!“ zvolala na to, divoce kolem sebe hledíc.

V tom se otevřely dvéře; jimi vkročil Kaldero, a za ním policejní komisar. — V krátkých slovech oznámil tento baronce, že s ním jíti musí, a na prudké dotazování Sokolovovo nevěděl jiné odpovědi, nežli že poručíno má, Poleskou zabaviti, a mimo to i od něho slovo přijmouti, že hlavní město prozatím neopustí.

Sokolov upřel oko na Angelinu. Všechen život byl jí s tváří zmizel; na celém těle se mocně třásla, ani oka nepozdvihnouc do kočáru sedla. — Pokoje se zapečetily.

V divém pohnutí zůstavil hrabě barončin příbytek, a spěchal k ujci svému, policejnímu presidentovi.

„Jest mi tě líto, milý synovče!“ odpověděl tento na mnohé, kvapně po sobě prohozené otázky. „Ty jsi s peřestou ještěrkou zahrával, ješto nás všechny zklamala. Nechtěj se jí příliš ujímati, abys i ty v podezření nepadl!“

Smrtící hrůza trhla nešťastným ženichem, an mu ujec dále oznámil, že ji Kaldero z otrávení obvinil i znamenitých důkazů přinesl.

Šlechtic Dolinský se dával právě ohlašovati. — „Zdali možno, vaše excellencí!“ zvolal při svém vstoupení — „baronka Poleská je prý zabavena? Ó, pakž prosím, abyste Kalderu neráčili úplně věřiti. Onť baronku nenávidí. Ani slovům jejím nelze věřiti, neboť jest zšílena!“

I přislíbilť president, že se povinnosti své šetrně a vlídně podrobí, a jelikož dle zákonů tamnějších všeliký výslech a soud veřejně držán bývá, obadva muži předsevzali, že se k němu dostaví, a bude-li potřeba kázati, Angelině svědectví vydají.

Sokolov na to k Fanisce pospíšil, aby ji pozorně s osudem sestřiným seznámil. I ztrnulať šlechetná, brzo se však zpamatovala a s poklidem nevinné duše ujistila, že se to vše záhy vysvětlí a že jen pomsta aneb strašlivé nedorozumění toho býti může příčinou.

* * *

Příštího dne vkročili s presidentem do soudní síně hrabě Sokolov a šlechtic Dolinský. Brzy na to vstoupil hrabě Kaldero, a k poslédu baronka Poleská. — Tatoť byla černým rouchem oděna, kolem čela, po šíji vinul se jí černý závoj, líce měla na smrt ubledlá, oči suché, nic se netřásla.

Důstojně se uklonivši, na sesli se posadila, jež jí byla podána, a zraky před sebe k zemi upřela.

I velel nyní president hraběti Kalderu, aby u přítomnosti obžalované žalobu svou opětoval, a ten se vzchopiv, proti Angelině se postavil, začínaje s potměšilou studeností své udání.

„Od dvou let již paní baronku Poleskou znám, i musím se přiznati, že první na ni pohled ve mně lásku zplamenil. Onať nezdála se, že vášeň moji pozoruje, později se mi vyhýbala, já pak také jsem ustal ve svém snažení. Hleděl jsem, abych na ni zapomněl, avšak nechtělo se mi dařiti; bezděky jsem se k ní poutána cítil, i muselť ji bystrým zrakem lásky stíhati.“

„Její přepodivný rozmar, její náhle zblednutí a znemocnění, kdykoli o provinění se mluvilo, její nepokoj, co rouškou veselé mysli prosvítal, — to vše mě učinilo pozorna.“

„I přišelť tenkráte do spolků našich hrabě Sokolov, a mému oku neušlo, že paní baronka všeliké svoje

umění — čili sítě rozprostřela, aby jej lapila; viděl jsem však také, jakž on vášeň její toliko klidným přátelstvím splácel, i nacházelť jsem v tom zábavu, ducha jejího úplně zpytovati."

„Přišlať později i hraběnka Sokolovská, mně pak, co příteli bratra paní baronky často se příležitost naskytla zpozorovati, jak se tato k oné vší péči vinula, by lásku její získala."

„Tenkráte jsem se domníval, že paní baronka hraběnku s manželem rozvesti zamýšlí. Ale tato zemřela — náhle zemřela; paní baronka se roznemohla, aniž pak se na umírající aniž na mrtvol její podívati nemohla."

„Nad tím jsem užasnul. Náhoda mi ztrhla s očí roušku. Několik neděl po hraběnčině smrti vedla mě cesta po hřbitově. I spatřím tu asi deset kroků před sebou paní baronku, ana k zemi shýbnuta byliny jakési trhala a mě neuvidévši, druhou stranou pak ze hřbitova odešla. I přistoupím na místo, kdež byla stála; něco lupení leželo utrháno po zemi; poznalť jsem, že to druh *bylin jedovatých*, jakéž na hřbitovech často zrůstají."

Takto mluvil Kaldero, pichlavě zrak svůj na obžalovanou upíraje. Avšak sotva uzdání svoje až „k jedovatým bylinám" přivedl: an sám zbledna, po sedadle se sháněti začal, na náhlé bolesti naříkaje.

Nyní se rozplamenily zraky Angelině, a jako mstitelný žalobníka duch vzchopila se žena k smrti bledá ze svého sedadla, vážným, odměřeným hlasem počnouc mluviti:

„Kažte pana hraběte domů dovesti," pravila, „ať se v čas ještě k smrti připraví! Pravdivá jest žaloba jeho, že jsem lidi otrávila: onť sám s bolestmi žravého jedu zápasí."

Jako povzteklý sebral se Vlach ve svých bolestech, i bylo´t se co nadíti, že ve své zuřivosti Angelinu rukama usmrtí, avšak ouřední sluhové k obsluze jeho přiskočivše, zachytili jej a řvoucího vztekem odvedli.

Celé shromáždění ztrnulo. Sokolov a Dolinský blednouce, ouzkostnýma očima pohlíželi na sebe.

Angelina žádala, aby se v soudu jen dále pokračovalo, a nenabídnuta žalovala sama na sebe.

„V outlinkém stáří ztrativši otce," pravila, „toliko matkou jsem byla vychována, ježto uměti se skvěle okázati a pohybovati u vznešeném světě, za nejpotřebnější věc považovala, jakouž měla dceři vštípiti. Jediná jsem doma byla, an sestra i bratr ve vychovatelnách se nalezali, a protož i také matčin miláček úplnou jsem vůli mívala v domě, nad čeledí i nad učiteli. Štěstí moje, že se mne byla příroda upřímněji ujala než vlastní matka. Mimo moje vášnivé chování při každé případnosti — chvalné jsem činila v umění a vědách prospěchy. Vůbec mi se divili — i pochlebovali. Mladá byla jsem hrdá — čeho se mi zachtělo, musila jsem míti. — Tu mi matka zemřela, okolnosti se truchlivě — a protož i pro pýchu moji trpce změnily; musilat jsem se k tetě uteci. Přísnou jsem u ní školu přestála. Nemohlat jsem novou dobroditelkyni svou milovati — ješto jsem se jí strachovala. I přílišné modlářství mně ji odcizovalo. —

Zatím jsem šestnáctého roku dosáhla. V ten čas pohněvala se teta moje se starým příbuzným, jehož měla býti jedinou dědičkou. — Navštívili jsme v těch dnech městský hřbitov. Teta si tam bylin natrhala, mně neznámých, ale nepatrných, k ozdobě nikoli sloužících. Divila jsem se sice — ale zeptati jsem se nedůvěřovala, ješto jsem se nikdy ani slovem v záležitosti její míchati ne-

směla. Umínila jsem si ale, bedlivý pozor dávati, k jakému cíli těch smrdutých zrostlin trhala.

I zpozorovalať jsem, že je svářela a zcezovala. Tekutinu v malou lahvičku ukryla. — Ještě toho dne smířila se s chorým příbuzným — a třetího dne ležel stařec na marách.

Strašlivá myšlénka mě projela. — V noci zaslechla jsem tetu ze spaní o jedu mluviti. Pátrala jsem po láhvičce — i nalezla napolo vyprázdněnou. — Třáslať se mi v rukou, krev mi se ve žluč měnila — neviděla, neslyšela jsem — jedině celý svět jsem v tom okamžení nenáviděla!

Skoro celý zbytek moku vlila jsem malému psíku do chřtánu — a s klopotným srdcem oučinku čekala. Sotva deset minut uběhlo, a již se ubohé zvíře svíjelo — já se stolu zachytit musila, abych ve mdlobách neklesla, an jsem té strašlivé jistoty nabyla. V tom vešla teta. Jediný pohled na stolek, kdež vyprázdněná lahvička ležela, přesvědčil ji, co se bylo stalo. Jako vzteklice se mě chopila. Mocně se jí ale vymknouc, pokřik učiniti jsem hrozila. Čeleď nebyla však na blízku, a žena zuřivá dvéře uzamkla. I domýšlela jsem se v tu chvíli, že přišla má poslední hodina. — Musilať jsem jí před obrazem Ukřižovaného ukrutnou přísahu složiti, že ani slovem nepřejde přes rty moje, v čem jsem ji byla dostihla.

Drželať jsem slovo svoje — avšak nemohly jsme déle při sobě pobyti.

Ját mohla nyní volně kasou své tety vládnouti — svědomí jí to aspoň za pokání a za povinnost ke mně ukládalo — a takž jsem brzy co společnice s kněžnou V... do Francie se pustila. Po dvou letech jsem se v Italii s tetou opět sešla. Nemilovala jsem sice žádného

na celém světě, ale pohled na ztrápenou ženu hryzením svědomí k outrpnosti mě pohnul. Chtělať čin svůj mezi klášterními zděmi oplakávati, ale já ji v hlučný život opět uvedla.

Daly jsme se na cesty. — Přijeli jsme do Frankobrodu. — Mně bylo osmnácte let; spanilost moje, jakž pravili, a duch můj staly se zábavou všech spolků.

I zpozorovalať jsem zvláště zemana Poleského, jenžto se šetrnou pozorlivostí o mou přízeň snažil. Oddanost jeho mě pohnula. Zdálť se mi prvním a jediným býti, jenž mi se vzdal upřímně. I darovalať jsem mu přízeň svou — ale bohatý jeho ujec se známosti naší protivil, an s ním jinak obmýšlel.

Poleský mne miloval; avšak milovalť i ujce svého náklonností synovskou, aniž jej pohoršiti mohl, a protož spěchal ke mně, aby se navždy rozloučil.

Tu teprv pocítila jsem, čím se mi už byl stal, i zaklínalať jsem jej, aby se mnou prchnul, a když pevně na oumyslu svém setrval, odvážila jsem se ujce jeho sobě nakloniti; leč pokoušení moje marné zůstalo.

Nyní uzdálo se mi, že bych ničeho se obávati, ničeho se vystříhati nesměla, abych Poleského *svým* nazvati mohla. V strašlivé té hodině uchopila se mne zoufanlivá myšlénka, ujce zavražditi, a takž i překážku k štěstí svému z cesty odstraniti.

Ozývalť se sice proti oumyslu tomu hlas mého svědomí, i umínilať jsem sobě, Poleského se odříci; avšak přání ono poznovu ve mně vznikalo, a nikde jsem již pokoje nalezti nemohla.

Připravilať jsem jedu, kterýž nezanechá po sobě patrných známek — a v několika dnech byl ujec mrtev.

Teď jsem nabyla poklidu, nelitovalať jsem skutku

svého. — Zesnulý, myslila jsem, nachází se v životě krásnějším — já pak byla cíle svého dostihla.

Poleský v prvních dobách truchlil náramně, ale za půl leta po ujcově úmrtí stala jsem se s přivolením své tety jeho manželkou. — Ona v několika týdnech po našem zasnoubení zemřela.

Cokoliv láska nejoutlejší a nejstarostlivější smysliti může, Poleský mi nyní připravoval. Všelikou žádost, ba myšlénku moji v skutek uváděl, dřív nežli jsem ji slovem pronesla. — Osm měsíců byla jsem nad míru blažena.

Poleský byl vtělená dobrota, vždy ochotný a laskavý; nikdy mi neodpíral, neodmlouval; jediná chyba jeho — to však, Bůh svědek můj, bez příčiny — byla žárlivost.

Jeho tichá, mírná mysl stala se však duchu mému protivnou. Jaký hovor měla jsem s ním začíti, ješto jsem již napřed odpověď věděla? Onť mi ve všem dával za pravdu; nebylť více — jakž jej byla obraznost moje tvořila.

Osoba mladé, bohaté paní nebyla mi déle novou, v srdci mém nastala hrozná prázdnota — ucítila jsem, že jsem Poleského nikdy nemilovala.

Bylať jsem neštastnou, že mi nic více doufati nezbývalo, a hojnost všeho mě obklopovala!

Mužští mi lichotili, i přednost mi dávali před jinými ženami, to bylo příčinou nepříjemných výjevů mezi mnou a manželem — já od té chvíle neznala srdečnějšího přání, než abych byla opět svobodnou. Poleský stal se mi lhostejným — ba protivným.

Já to před ním neskrývala, i přívětivě jsem k rozvedení radila. On to na začátku považoval za žert, později za rozmar churavé mysli, i přisahal, že se nikdy ode mne neodloučí.

To mě popudilo. — Poznalať jsem pak mladou vdovu, ani jako já bohatou, ani pěknou; předce však život velmi lákavý — v rozkoši trávila, an se zastříti mohla svobodou ženy i děvčete.

Jí se vůbec kořili, mne si z bázně před žehravým manželem déle nevšímajíce.

Podivné myšlénky zmítaly mou duší — poklid můj opět se zmizel — nadarmo jsem se o pokoj srdce svého snažila. I tušilať jsem, kam mě vášnivost moje asi zavede, a prosilať jsem Poleského v pokojné hodině, aby se dal rozvesti.

On nesvolil — a tím byl úsudek sám nad sebou pronesl. Několik dní po naší rozmluvě natrhala jsem bylin do nápoje pro chotě svého — a za tři dny potom zesnul Poleský rychle a bez bolesti.

Já opět sama s sebou se smířila, bouře v prsou mých se byla ztišila. —

Ale vidouc jej, an tiše a pokojně spočíval — záviděla jsem mu jeho úmrtí. Onť vešel bez viny v brány nebeské.

I slzelať jsem, neboť mně byl vždy manželem laskavým; želeti jsem však skutku svého nemohla, ani výčitek svědomí jsem nepocítila, v tom důmnění, že jsem zbožnou duši mezi anděly uvedla.

Nyní jsem byla svobodna; milovníci kořili se mi, sotva že manžel pochován byl; mně však začalo se místo mého přebývání znechucovati. — Povolalať jsem k sobě sestru, a v její společnosti projela jsem půl Evropy.

Z města do města — nikde jsem nenacházela pokoje; tichá moje sestra mě pochopiti nemohla.

Konečně jsem tady pobyti ustanovila. — Nedlouho trvalo, i stalať jsem se vítanou v nejvzácnějších domech.

Všeobecná úcta mě těšila, leč svědomí se utišiti nechtělo.

Tu přišel hrabě Sokolov — na hřbitově jsem jej poprvé spatřila, kdežto jsem — jako smyslů na tu chvíli zbavena, častěji jedovaté byliny hledávala.

Hrabě se mi zalíbil, on však navzdor mému umění předce věrným choti své zůstával, mně prchaje. I slíbilať jsem sama sobě, čiň co čiň, Sokolovovu lásku získati.

Přivedl choti svou. Bůh tě můj svědek! Muselať jsem ji pro líbeznost její milovati; avšak stála mi na cestě — já ji musila odstraniti. Bolestně zápasila jsem tenkráte sama s sebou — ale vášni moji zůstalo vítězství. Hraběnku Emilii Sokolovskou jsem otrávila!“ —

„Bože!“ zkřikl Sokolov, a ve mdlobách klesl. Odvedli jej do postranního pokoje. — U divém pohnutí dívala se Angelina za ním — slz však již neměla. — Mluvila dále:

„Stala jsem se nevěstou, a jakž jsem se domnívala, šťastnou, milující nevěstou. Předsevzala jsem si svatě, státi se dobrou i lásky Sokolovy hodnou. Tu však šlechtic Dolinský v našich společnostech se objevil — a nyní teprva poznala jsem, co láska jest, prosta vší ženské marnosti a hrdosti, všeho sobectví, všeho zisku. Co v prsou mých po celý život bylo zdřímalo, nyní náhle obživlo — prázdnota v duši mé nyní nenadále se naplnila.

Ale pravá láska není žádostiva, uspokojí se — netoužila jsem hříšně, Dolinského svým nazvati; ani choť jeho jsem nenáviděti nemohla.

Muselať jsem se ale všech světa rozkoší odříci — Sokolova ošáliti nemohouc, v samotě jsem pokání činiti chtěla. Avšak tušení jakési mi pravilo, že Kaldero oumysl můj vyskoumal — bylyť se mi papíry ztratily — viděla jsem se zrazenu.

Ještě on musil zhynouti — poslední jeho návštěva byla chůze pro smrt. — Otráven jest!

Nic více vyznati nemám. Jen před jediným — zrakové její spočívali přitom na Dolinském — jsem se chtěla poněkud ospravedlniti; on mě mírněji odsoudiž. — Ostatně jsou sestra moje i bratr můj — na to se přísahou dokládám — cele nevinni; na mně samotné vina leží."

U večer obdržel Dolinský lístek od presidenta, kdež jej žádal, aby k Angelině pospíšil, ježto mu ještě nějaké tajemství svěřiti chce.

„Děkuji vám," počala tato, an k ní šlechtic vešel; „s vámi jsem ještě mluviti — vás odprositi chtěla."

„Odpouštím," vzdychl Dolinský.

„To jest anděla mého slovo těšící," zvolala Angelina. — „Měj se dobře, drahý muži — pokojně umírám."

„Bůh ti budiž milostiv!"

Nechtíc lidu na odiv sloužiti, sama sebe otrávila jedem, v prstenu uschovaným. — Potichu byla pohřbena.

* * *

Faniska s manželem obrátila se do Švýcar. — Florentina, opustivši město, u bratra život vedla, jenž se po dlouhé, těžké nemoci uzdravil. — Kvetoucí Vilímek jest jeho jediná útěcha. — Dolinský v objetí milované manželky hledal zapomenutí.

* * *

Za rok na to nacházel se obraz Angeliny v oděvu a postavě nadchnuté Sibilly, mistrně proveden, u znamenitém vystavení malířských děl. — Všecko se před ním zastavalo. Vzpomenutí i pohled zbuzoval outrpnost.

Ženich z Barny.

Obraz ze života irského.

(1841)

V panství Tipperayském klusal jednou pod večer v měsíci březnu jezdec statného pohledu, jehožto štíhlá postava zahalena byla širokým pláštěm. Před ním ležel pahorek, a když naň vyjel, zastavil koně svého, aby si trochu oddechl, a sám hleděl dolů na dalekou rovinu, prostírající se před ním a plnou husté mlhy. Ohlídnuv se spatřil za sebou člověka, který, co byl z města Ballymoru vyjel, t. j. asi osm irských mil cesty, tvrdošijně za ním a nebo vedle něho kráčel. Častěji chtěl se tento s ním do řeči pustiti; on ale, buď z panské hrdosti a nebo že mu tehdejší stav Irska před cizinci na pozoru se míti přikazoval, všeliké snažení jeho vnivec uvedl. Bylyť tehdáž obzvláště dvě strany, ježto kraje znepokojovaly — Harrigové a Komminové; a mimo to pouštěl ještě tajemný spolek pod správou kapitána Rokka postrach do krajů, mečem a plamenem sídla šlechticův nebo dvory pachtýřů potíraje a ohavné prostopášnosti páchaje. Rokkitové aneb, jak se jim vůbec říkalo, „bílí jonáci“ nacházeli u irských vesničanů tajného účastenství, jelikož jen bohatým a urozeným osobám, a zvláště vyznavačům anglikanské víry škodili. Veškeré počínání jejich, konáno

jsouc toliko v noci, zůstávalo rouškou největšího tajemství ukryto. Slunce osvítilo pak jeviště vraždy a lupu, skutek pomsty, někdy také spravedlnosti; ale pachatelé událostí těchto zůstali v tajnosti, a nekázeň podněcovala je vždy k větším přestupkům.

Tyto okolnosti velely tedy jezdci býti pozorným, zvláště an i zevnitřní podoba člověka, bez ustání jej následujícího, všeliké podezření probouzela. Bylť to mladík asi 25ti roků, prostřední postavy, zavalitých oudů, širokých prsou a krátkého silného krku; tahy tváří jeho byly divé, ústa jeho, jevíce bezuzdné vášně, dodávaly mu ráz obzvláštní sprostoty, kterouž jen svobodné čelo a lesk očí jeho, jakož i jich neobyčejná pohyblivost, poněkud umirňovaly. Prázdný pravý rukáv u kazajky jeho osvědčoval, že mu pravice scházela; v levici držel ale náramnou sukovitou hůl, v jejímžto tlustším konci olovo nalito bylo. Vražedlná zbraň tato byla od úřadu zapovězena a vzbuzovala u cizince tím většího podezření. Ostatně byl oděn jako rolníci oné krajiny; na hlavě měl čepici z liščí kůže, okolo nížto rozličné nářadí k chytání ryb vězelo, a bosýma nohama běžel vedle jezdce.

I upřel nyní jezdec oko své na podivného tovaryše tak pronikavě, že ho to navzdor smělosti jeho poněkud pomátlo. Zdvořile sáhl po své čepici, a projevil radost svou, že může vzácnému panu cestu okázati, věda, kam vzácný pán jede.

„Ho, ho!“ zvolal jezdec, koně svého pobodnuv. „Jak bys to mohl vědět, kam jedu? Kdož ti to pověděl?“

„Hm, to je snadno vědět! Či-li jsem neviděl, jak dnes ráno vzácný pán v Ballymoru s velebným panáčkem Mikkem rozprávěl a se smál? Nebylo to znamení, že ho dnes večer zase uvidíte — jinak-li rád na irských svat-

bách býváte? A nemohlo mi tu hned napadnouti, že také na svatbu Hughovu přijedete? Pan páter Mikk tam bude také a polovice osady... Vidíte?“ mluvil dále, neohlížeje se na to, jaký účinek jeho vysvětlování míti může — „vidíte, tamhle dole — jen dvě malé míle — již můžete kouř vidět, vystupující z komínů starého Nugenta. Hugh Lawlor bere si pannu Ellenku, a jonáci Eliogarthští jsou rádi, že se zas navrátil.“

„A nosí všickni jonáci Eliogarthští,“ ptal se ho jezdec s pohledem, kterýž chtěl nejtajnější myšlénky jeho vyzpytovati, „takové hole jako ty, aby zasvětili návrat svého přítele?“

Irčan zatočil sukovitou holí nad hlavou a šklebivě se usmál.

„A jakýž to život bez hole? Či nejsem Harrig a nepřijdu mezi Komminy? Že se však Hugh navrátil a dceru ze strany Komminův za ženu pojme, je mezi námi, tuším, nějaké příměří... Podejte mi otěž, vzácný pane, já vám koně povedu, aby nebrkal o kamení — jeť ho plná cesta...“

„Vary! — nech otěž otěží! — děkuji. A řekni mi raději, za jakou příčinou nebyl mistr Hugh tak dlouhý čas na panství!“

Irčan pohledl na jezdce jako blbec; po straně ale mrštil po něm očima nedůvěrnýma a na chvíli se zamlčel.

„To sám nevím!“ zvolal konečně. „O tom se ledacos povídá. Hugh a Ellenka milovali se již od mládí; ona však byla Komminka, on Harrig — a rodiny byly živy v nesváru. Leč Hugh neměl již ani otce, ani matku; byl tedy svým pánem, měl hezký statek, a nic mu nezbraňovalo choditi od Barny. Tam bydlel Davy Nugent. Hugh má také něco v hlavě, chodil do školy — a panna

Ellenka zamilovala si ho na smrt. I scházívali se pod večer, aniž o tom rodičové její věděli — až je konečně bratr, Tom Nugent, přepadnul. Tu se ztrhnul povyk; Hugh chtěl v pokoji odejíti, ale Tom byl kordem ozbrojen, který nosil v holi. I předhodil Hughovi, že patří k rotě kapitána Rokka a že v noci s bílými kluky se toulává... Dejte pozor, vzácný pane, kůň se vám plaší... No, no, jen zticha!... Nedáte mi otěž?"

Divě byl kůň skočil, bezděky snad ostruhou polektán. Jezdec ale pěšímu poděkoval, a tento jal se dále vypravovati:

„Co a jak se vlastně přihodilo, to nevím; Toma však nalezli vlastním kordem probodnutého. Dlouho pochybovali, že se uzdraví; byl těžce a nebezpečně nemocen. Hugh odešel zatím z panství. Paní Nugentová zoufajíc hrozila dceři kletbou, bude-li naň ještě mysliti — a mezi tím se našel jiný dobrý ženich; také z toho ale brzy opět sešlo. Na to zemřela stará matka, a Ellenka se patrně trápila, vadla i byla by za matkou brzy odešla, kdyby jí nebyli otec a bratr odpustili, nemohouce viděti, jak scházela. V tom čase umřel také Tom, nemoha se více zotaviti — a tak zůstala Ellenka samotna, majíc pečovati o starého otce. Nyní se vrátil Hugh — a dá-li Pán Bůh, budeme oba, vy, vzácný pane, i já, dnes na jeho svatbě tancovati."

Jezdec ho byl mlčky poslouchal. — „A což," jal se po chvíli tázati, „říkají té svatbě Harrigové? Je s nimi Hugh za dobré?"

Divý plamen hněvu přeletěl při této otázce tváře Irčanovy, oči jeho strašlivě se zapálily; vida však, že je pozorován, kvapně se opět utišil a řekl: „Ó, s těmi je on posavad za dobré! Vždyť pak se povídá, že neumí

nikdo na celém panství tak o závod běhati a kamením házeti, jako on... ačkoliv by snad lidé se našli jemu rovní a méně pyšní... Ale podívejte se jen, vzácný pane, jaké to množství ze všech stran do Barny pospíchá!“

Mezi tím byli se pocestní na rovinu dostali. Barna ležela před nimi na malém pahorku a ze všech stran bylo viděti zástupy lidí přerozličné podoby: venkovští nájemníci na koních, před sebou majíce vážené manželky. obyvatelé z okolních měst, paničky a panny ve svátečních šatech, jedoucí na vozech. Mezi pěšími bylo viděti také několik slepých mrzáků, ježto svým bědujícím zpěvem povětří naplňovali. Průvodčí jezdcův je skoro všechny znal a chtěl na jevo dáti, že mu jsou protivni.

„Hoho!“ křičel. „Prokleta buď vaše pekelná hudba! Bodejž byste byli v skutku slepí, jakož se jen děláte! Však vy budete dnes v noci jinak hvízdat, až si zrak desátou sklenicí posilníte!“

Avšak mrzáci jej také pozdravovali. „I vida! toť je Buš! — Který ďábel ho sem zas přinesl? — Vsadil bych se, že nemyslí na nic dobrého.“ — A přitom zdálo se, že byli rádi, když se mu z cesty uhnouti mohli. I jezdec poznav nyní, kdož jej byl provázel, úžeji do pláště svého se zahalil.

* * *

Trním a bezovím ohražená pěšinka vede pocestné k velikým vratům; zde je vchod do svatebního domu. Bylo to veliké, čtyrhranné stavení, ježto na počátku v jediném ponebí záleželo, na něž ale později ještě jedno přistavěli a křídlicí pokryli. Několik výstupků před okny bylo květinami posázeno, a okolo dveří vinul se zimo-

stráz. Jako ve všech irských dvorcích nájemních stály stodoly, chlévy a příbytky lidské po třech stranách velikého čtverhranu; čtvrtá strana a prostředek bylo nádvoří, z něhož nyní všecko polní a domácí nářadí uklizeno bylo, aby na něm hosté tancovati mohli. Již tu bylo plno hluku, a veselé výskání, pomíchané břískavou hudbou, ohlušovalo uši příchozích. Pro hosti nižší třídy byly v postranních staveních okolo zdí dlouhé stoly pokryty; vzácnější hosté obraceli se do hlavního domu, kdež je sám hospodář, nevěstin otec, vítal. Jezdce neznali sice ani otec ani dcera; předce ho však velmi uctivě přijali, neboť jim ho byl velebný otec Mikk poručil, a protož jej také do zvláštní jizby, mezi nejvybranější hosti uvedli. Zde mu vešel v ústrety hrdina slavnosti a představil mu svou nevěstu. Oba sice jenom několik slov spolu promluvili, číníce, jakoby se neznali; ale bedlivému oku nebylo by ušlo, že na sebe významně pohlédali, a dle pozornosti, jakouž Hugh cizinci prokazoval, dalo se snadno souditi, že se vespolek znají.

Mezi přítomnými vynikaly zvláště tři osoby, cizinec, ženich a Ellenka. Na prvním bylo sice viděti, že se přičiňoval, aby svým výrazným tvářím jen obyčejného vzezření poskytl; ale jeho snadné a jisté pohybování, jeho zhrdlý pohled a ona přísnost ve slovech, kterážto z častého rozkazování povstává — to vše dávalo na jevo, že stavem i vychováním vysoko nad svým nynějším okolím stojí. I také ženich měl na sobě něco velmi půvabného; sotva pětmecítmaletý, skvěl se v onom plném květu síly mužské, ježto se obyčejně teprva po třiceti letech rozvíjí. Tvářnost jeho byla pěkná, ale každou chvíli zastínilo se čelo jeho jakýmsi temným mrakem. Zpod černých řas vysvítaly hluboko ležící oči, a často i u pro-

střed přátel a příbuzných ohlédal se roztržitý a nejistý. Ze snění svého probudil se jenom, když Ellenčina spanilá postava před ním se zjevila, nebo sladký hlásek nevěstin sluch jeho pronikl; pak na ni upřel zraky jako u vášnivém vytržení a celá duše jeho zářila mu z očí. Ellenka byla však také to nejkrásnější stvoření boží, jaké si člověk jen mysliti může. Zdáloť se, že její krásné rusé vlasy, její modré, vážné oči, její bílá, průhledná pleť a jemná, ohebná postava andělu náležejí, kterýž na zem byv poslán, opět po nebi toužil. Tváře její zardívaly se libou spokojeností, když byl Hugh po boku jejím — avšak starostlivě zbledly, jak mile se vzdaloval, jakoby jenom jemu na blízku blaho její zkvítalo.

Nyní přišel doktor O'Drizzle, který měl přítomností svou dnešní den oslaviti, a hned se dalo znamení k jídlu. Duchovní Mikk předříkával modlitbu, a sotva že první slovo jeho zavznělo, umlkly jako ranou kouzedlnou všechny ohebné jazyky, a veškeré veselé tváře staly se nábožně vážnými. Modlitba byla krátká, ale plná silného, plamenného povznešení. Hosté poznamenali se znamením kříže, usadili se, pustili se do jídel s velkou udatností, a mezi hlučným cinkotem nožů, vidliček a talířů začal se brzo mnohonásobný hovor rozléhati. Okna byla otevřena, a hosté v postranních staveních souhlasili hlukem s hostmi v hlavním obydlí, i připíjeli jim a volali na ně; mezi to mísily se ze všech koutů křiklavé dudy, dvéře a okna byla obležena zástupy zpěvavých, huhňavých, vadících se žebráků, tak že posléz pro samý povyk již ani vlastního slova slyšeti nebylo.

„He, Time!“ zkřikl hospodář na člověka, který tu za nádvorníka sloužil — „vezmi karabáč a zažeň mi tu *holotu!*“

„Nikoli, milý otče!“ prosila Ellenka. „Dnes je tu nech až do večera! Zahlídla jsem mezi těmi poběhlíky Toma Buše, a neočekávám nic dobrého.“

Davy Nugent byl tuze veselé mysli, aby nebyl prosbu dceřinu vyslyšel; i smál se dívčinu strachu před jednorukým.

„Kdož pak je onen Tom Buš, o němžto se tu rozpráví?“ zeptal se jezdec souseda svého u stolu. Na tuto otázku přišel tento v nemalé nesnáze, i zdálo se, že by byl raději ani neodpověděl; konečně se ale k tomu předce odhodlal.

Tom byl nalezenec a nazván od lidu Buš. U veliké chudobě a beze všeho vychování vyrostl — byl tulák a zahaleč, vyhlášený rváč, a v jedné pranici Harrigů s Komminy přišel o ruku. Ostatně byl dosti zchytralý, nikdo neuměl tak dobře ryby chytati a zvěř nadháněti.

Že byla řeč o Harrigách a Komminech, stala se také zmínka o Rokkitech, a Hugh začal o nich směle i káravě mluviti. Tu se potkaly oči jeho s očima cizince — a najednou u prostřed proudu řeči opět se zaraziv umlknul, jakoby mu byl někdo myšlénky přetrhnul.

Veselí se zmáhalo. Víno a pivo rozvazovalo jazyky, rozpalovalo hlavy a pobouzelo vášně. Dudy množily ohlušující povyk. Tuláci a žebráci točili se po dvoře, jako opilí otroci o svátcích. Před okny byl se nahrnul zástup diváků okolo převrácené kádě, na nížto Buš hosti ve světnici skrze okno pozdraviv, národní tanec vyváděl, při čemž podivně holí svou nad hlavou šermoval. Irský venkovan nezná nic těžšího a pěknějšího nežli takový tanec obratně vyvedený, a Buš tancoval mistrně. K závěrce udeřil holí o káď a učinil poklonu. Ženich poručil mu dáti velikou sklenici punče, načež poběhlík hůl

svou pod paží strčiv, k oknu přistoupil, aby se poděkoval a patřičnou pochvalu přijal.

„Radost a zdraví všem přítomným," řekl přitom; „a zvláště vám, pane ženichu; a vám, panno Ellenko! Rodička boží vás ostříhej, a štěstí vás provázej po celý život!" Přitom vyzdvihl sklenici, aby hostům připil, an se náhle v rukou jeho kamenem roztříštila, který byl buď náhodou na ni padl nebo nepřátelskou rukou hozen cíle svého dobře zasáhl. A sotva že Tom bolest ucítil a krev téci uviděl, an již také veškerá divokost jeho procitla. I začal se holí otáčeti, nevšímaje si, koho zasáhne; k neštěstí byl to domácí nádvorník, veliký miláček Kommінů, kteříž se i hned na škůdce uvrhli. Jednoruký tulák byl ale Harrig, k jichž nejpřednějším i ženich náležel. Pro šílenou odvážlivost byl u nich Buš v dobré pověsti, a sotva že ho tedy přátelé v tísni spatřili, an již také ze všech stran na pomoc mu kvapili, a jsouce o dnu veselém bez zbraně, vytrhovali z dlažby kameny a házeli jimi po nepřátelích. Brzo byly tu pokrvácené lebky a roztlučená okna, a rychle zrostl strašlivý zmatek. Nejvzácnější z hostů a duchovní vyběhli na dvůr, aby pokoj způsobili; ale ani Kommінové z okolních osad, ani Harrigové nechtěli je poslechnouti, až pak se domácí pán a doktor O'Drizzle skoro s nebezpečenstvím života mezi ně vedrali, a spíše hodnými karabáči, nežli dobrými slovy je rozehnali.

Hned při početí nesváru byl Hugh vyskočil, chtěje ven vyběhnouti; ale bledá a třesoucí se byla jej Ellenka objala, i nepustila jej, jakkoliv jí dokazoval, že svou domluvou bouření utiší. Musilť se vůli její poddati a bezčinně na vše pohlížeti — jako jezdec, kterýž ani s místa se nehnul, a činil, jakoby selské rozmíšky ani za pohlednutí nestály.

Počet ran nebyl veliký, a Tomova lebka nebyla také roztlučena; po zjednaném pokoji stál tedy poběhlík zase na nohou. Nyní k němu přistoupil Hugh, jejž byla spanilá nevěsta konečně pustila, a činil mu trpké výčitky. Tulák ale nezdál se jimi býti tuze pohnutým, a řekl, že prý několik pohlavků žádnému neškodí — aniž prý po nich krvavé ruce zůstanou. V těch slovech musela vězet nějaká výčitka; neboť Hugh se rozpálil hněvem, tak že Tomovi hůl vytrhnul, za prsa ho popadl a jako psa ze dveří vyhodil. Poběhlík dal se na cestu, vztek nesa v srdci, až pak se po chvíli obrátil, s vyhrožováním na vysokou větev blízké jilmy ukázal a pak rychlými kroky v temnostech večerních zmizel, an zatím hluboké hřímání blížící se bouři oznamovalo.

Při tomto výstupu bylo málo svědků — mezi nimi jezdec, s nímžto pak Hugh několik tajných slov promluvil. Na to vyšli oba ze dvora k blízké pobořené zdi, kdežto stará baba, celá shrbená, seděla. Oči se jí svítily ve tmě jako kočičí, a pozorně poslouchala, co jí ženich povídal, který pak s jezdcem opět k hostům se navrátil.

Na rvačku byli svatebníci již zapomněli, neboť v Irsku se podobné příběhy často zbíhají a nikdy velikého dojemu nezůstavují. Nové láhvice a nové mísy přišly na místo prázdných, a opět byl s nimi veden statečný boj, an se zatím světla rozsvěcovala a přípravy k plesu činily. Hugh, bledší nežli prvé, ale pokojný, seděl po straně Ellenčině, i zdálo se, že v pohledu na milostnou nevěstu na vše jiné zapomíná, i připíjel nyní na zdraví její, načež veškeří hosté s hlučným pokřikováním totéž činili. Staří začali vypravovati své nejlepší kousky, mladí vychloubali se opět svými, a ti, jež byla náhoda šťastná

vedle vyvolených krásek posadila, šeptali s nimi v sladkých slovech, ježto srdce ženská snadno svádějí.

Mezi tím vzchopil se pan páter Mikk a odešel ze síně. Za čtvrt hodiny vstoupil do dveří jeho kostelník, plechatý mužíček, a poklonil se hluboce před hospodářem. Ellenka se zarděla a zbledla. Ženich povstal, pojal ji za ruku a vedl ji s laskavým násilím ze síně. Všichni ostatní vzali pak sousedky své za ruce a šli za mladým párem. Davy Nugent skončil průvod s radostnou tváří. Duchovní čekal již na zasnoubence v úplném ornátě, maje svěcenou vodu a knihu pohotově. Hugh, po pravici své nevěsty, mluvil potichu a laskavě k dívce bojácné. Mluvil k ní o nesnázech, s nimiž láska jejich zápasiti musela, nežli se k radostnému cíli dostala. Panna se usmívala s tichou radostí.

Nyní začal duchovní posvátné obřady vykonávati; se sladkou hrůzou přijmula Ellenka požehnání církevní, vyslovila důležité „ano“ a stala se navždy miláčkovou manželkou. Hugh ji sevřel v náruč a vroucně políbil, načež všickni ostatní dle tamějšího zvyku příklad jeho následovali. Novým hlukem začaly se na to dudy ozývati, housle volaly do kola, a noví manželé začali tanec dle oblíbené písně národní. Tím se dalo znamení k veselosti, kteráž měla celou noc trvati. Venku ale spustil se hrozný lijavec, začalo se blýskati, hrom rachotil a vítr skučel.

* * *

Čtyry irské míle od Barny ležel výstavný dům majora Walkera, kterýž tu v tichosti s rodinou přebýval, zajímaje důležité místo mezi úředními osobami celého hrabství. Teprva od několika let byl se na tomto místě

usadil, a nevzrostlé posud stromoví dávalo dvorci poněkud pusté a truchlivé podoby.

Celá rodina byla shromážděna v prostranné světnici. Dvě lampy hořely na stole, kterýž byl pokrytý knihami a rytinami. Na fortepianě ležel otevřený svazek not. Bylo snadno poznati, že se na něm ještě před chvílí hrálo a jenom pro strašlivou bouřku přestati muselo. Na jiném stole nalezalo se čajové nářadí.

„Williame," ptal se major jednoho synů svých — „dohlídnul jsi dobře, jsou-li dvéře a okna pevně zavřeny?"

„Dohlídnul, otče! a myslím, že jim bouře také nic neudělá, an již divoký náběh bílých kluků vydržely."

„To doufám také; ale člověk se musí na oboje připraviti."

„Ba, na oboje!" opakoval pan Kraven, kterýž byl u majora na návštěvě, a paničky pohledly na sebe bázlivě.

„Ty milý Bože!" počala dcera domácí, spanilé, 17leté děvče — „jaká to strašlivá noc o svatbě Ellenky Nugentovy! A je prý tam půl panství pozváno."

„Takovou noc neměli jsme již od oněch časů," řekl William, „co voda Garry-Vorský most odnesla a poštovní pacholek Fogarthy se utopil."

„Toho nebyla škoda!" — prohlásil se bratr jeho. „Byl prý ve spolku se všelikou holotou, a měl prý také podílu v zavraždění ubohého Byrna."

„Někoho zde zavraždili?" ptala se paní Kravenová.

„Ba," — řekl major — „a hanebným způsobem. Nešťastný Byrne bydlel nedaleko odtud a živ byl v dobrém stavu. Každý si ho vážil i byl milován v celém okolí, tak že se dokládal, že nepotřebuje dvéře domu svého zavírati. Žádný žebrák neodešel od něho bez almužny,

žádný potřebný bez rady a pomoci; a předce... Jednou večer okolo osmi hodin, bylo to v měsíci říjnu, seděl u krbu..."

„Otče!" vskočila mu dcera do řeči. „Neslyšel jsi?"

Strašlivě zaskučel vítr, a dům se otřásl nejhlubších základech; potom se nesla vichřice hvízdavě dále.

„To nic není, milé dítě!" řekl Walker; „neboj se! Jak jsem tedy řekl: Byrne seděl u krbu, an se dvéře otevřely a několik zakuklených chlapů do světnice vešlo. Byli sice ozbrojeni, ale bez výhrůžek a klení přistoupili, a Toma Byrna co nejzdvořileji žádali, aby šel s nimi trochu na dvůr, ježto prý s ním něco tajného mluviti mají. On vstal a šel za nimi. Dva z nich postavili se ke dveřím. Za nějakou chvíli, kterouž mladý Byrne v trapném očekávání strávil, zaslechl hlas otce svého, kterýž na něj prosebně a ouzkostně volal — na to padla rána — potom nastala hluboká tichost. Hlídači u dveří prchli, a když domácí lidé ze světnice vyběhli, našli Byrna mrtvého v krvi ležeti."

„A jaká byla příčina této vraždy?" ptala se paní Kravenová.

„Příčina? Posud neslýchaná. Nedaleko za dvorem potkali vrahové několik rolníků, jimžto přikázali roznášeti pověst, že starého Byrna milovali a ctili, a že jen proto zahynouti musel, poněvadž byl nájemníkem Willa Redmonda, utiskovatele dvadcíti rodin, kterýž nyní úmrtím Byrna veliké škody na svých příjmech míti bude."

„Toť je hrůza!" zvolala Kravenová. „A kdož pak byli ti vrahové?"

„To ví Bůh sám jediný! Ubohý Byrne byl již při letech, ještě ale zachovalý, a chtěl se právě ženiti. Ucházel se o Nugentovic Ellenku, kteráž má dnes svatbu

s Hughem, a měl ji dostati. Stalo se to před dvěma lety — ale od té doby zastřely již jiné zločiny památku onoho skutku hanebného.“

„Já však pevně doufám,“ řekla paní majorová, „že dříve nebo později vrahové se vyzradí.“

Rachotivé uhození hromu zatřáslo domem, a hned na to ozvalo se prudké tlučení na vrata. Společnost bezděky sebou trhla, ženštiny se přichýlily ke svým ochrancům, major zazvonil, a starší syn uvedl služebníku na pamět, aby se vrata neotvírala. Hned na to ozvalo se tlučení opět, a bylo vždy silnější; potom bylo slyšeti hlas služebníka, jenžto s tlukoucím vyjednával, a pak se zas do pokoje navrátil.

„Milostpane,“ řekl, „mě se zdá, že je to sám ďábel. Pán Bůh nás uchovej! Pokřtěný člověk by se v takovéto noci pod šíré nebe neodvážil. Nech je to ale strašidlo nebo něco z masa a krve — nechce to odejíti, a praví, že má něco s milostpánem jednati.“

„Neřekl jsi mu,“ tázal se major, „že v noci se žádným nejednávám?“

„I — a jak jsem mu to řekl! On ale na to nedbá. — Či není váš pán doma? ptal se mne. No, to se rozumí, řekl jsem já; snad nebude při tom krásném povětří na procházce. Aj, tedy mu řekněte, začal zase, že z daleka přicházím, abych mu něco důležitého zjevil; ať si to pak zodpovídá, nebude-li chtít poslechnouti. Já na to řekl, aby mi své vyřízení pověděl, že to všecko věrně vyřídím — a to byla zajisté rozumná řeč. On ale dělá, jakobych nebyl ani promluvil. Jako medvěd tluče na vrata a přitom kleje jako Turek. I jděte jen s Pánem Bohem! počnu zase — on ale začal skrze díru od klíče hulákati: Bryane — teď bych rád věděl, odkud moje jméno ví? —

Bryane, zejtra nemohu přijít! Ještě před půlnocí musí váš pán o všem věděti — anebo nikdy. Řekněte mu jen, že čekám! — Což mám tedy začít, milostpane?“

„Řekni mu, že o těchto dobách nikdo dvéře neotvírá — takž je to zavedeno po celém hrabství. Je-li to nějaká ouřední záležitost, ať jde o dvě míle dál; může to v Kapparuně na policii udati.“

„Milostpán má dobře. Kdyby teď člověk otevřel, utržil by jen krvavou lebku.“

Věrný Bryan šel na to zase ven, aby čekajícímu poslední majorovo rozhodnutí oznámil. Tlučení a viklání dveřmi nebylo posud přestalo, jakoby dotěrný host okázati chtěl, že se nedá odbyti, za chvíli navrátil se Bryan s bledou a polekanou tváří.

„Ach, milostpane — ten klel, když jsem mu vaši odpověď oznámil. Já položil ucho na dirku od klíče, i myslil jsem již: Ten chlap odešel. V tom se dal poznovu do křiku: Hoho! jste tady ještě? Já zde jsem! odpovím na to; ale což vy tady ještě chcete? Tedy řekni svému pánovi — dal se na to do křiku — že si jdu pro své peníze; tuhle je upsání. Pak mi strčil pode dveřmi tenhle hadr do ruky.“

Přitom podal majorovi kus pomačkaného špinavého papíru, na kterýž tento s podivením pohlednul, a pak rychle řekl, že musí toho člověka viděti.

„Nyní, milostpane?“ tázal se Bryan všechen uleknutý.

„Hned! doneste světlo do biblioteky... a vy dva“ — pravil ke svým synům, „dívejte se pilně z vedlejšího pokoje na silnici, a je-li jich tam víc, nežli onen jediný, tedy po nich bez průtahu palte!“

Po těch slovech vzal svou zbraň a sešel dolů s Bryanem, kterýž trochu váhal a pak s patrným odporem

přes dvůr kráčel, aby těžkou závoru odtáhl, načež silná pěst tak prudce vrata vyrazila, že sluha až na zeď odletěl. Kvapně dral se do dvoru muž, kterýž, an Bryan zase zavíral, přímo k majorovi kráčel. Ten se byl zastavil mezi dveřmi své bibliotéky, a příchozího si bystře prohlížeje, povážlivě sám k sobě prohodil: „Tu tvářnost jsem již někde viděl.“

„Pán Bůh s námi!“ zkřikl služebník. „Toť bych raději ďábla viděl, nežli Toma Buše.“

„Bryane!“ vpadl mu tulák do řeči — „lépe bys učinil, kdybysi mlčel“ — Přitom povytáhl z ňader nůž a udělal tvář, že Bryan bezděky několik kroků ustoupil; načež jednoruký opět začal: „Jestli se milostpánu majorovi líbí — mám s ním stran onoho papíru co mluviti.“

Major mu řekl, aby šel dále, poručil Bryanovi, aby počkal, až naň zavolá, a pak řekl: „Nyní jsme samotni. Co mi chcete tedy povědít?“ — Mezi tím posadil se za stůl, kdežto měl šňůru od zvonce u ruky, a lampu si postavil tak, aby veškeré světlo na Buše padalo; ten ale zastavil se u samých dveří, kam světlo již ani nedosáhlo. Přitom si držel bradu rukou a nedůvěrně se ohlížel.

Poznovu začal major: „Tuhle jest papír, kterýž jste mi poslal. Obsahuje rozkaz královský, mocí kterého se již přede dvěma lety tomu 400 liber šterlinků vyplatiti mělo, kdo vražedlníka starého Byrna z Kurraheimu udá. Víte vy něco o té věci?“

„To je jisto, milostpane, že jsem pro nic za nic nepřišel... Máte zde inkoust a péro?“

„To mám. Chcete-li ale, aby vaše udání platné bylo, musíte je zejtra za dne do protokolu dáti.“

„Nyní anebo nikdy! Hrom do t...! Přisáhněte mi,

pane, že vraha ještě dnes před půlnocí zatknete, když vám ho vyzradím; přisáhněte — anebo se dám čtyrmi koňmi roztrhati, a ať jsem zatracen, jestli mi slovíčko uklouzne!"

„Dobře tedy. Přisahám! — a nyní mluvte."

„Tedy pište, milostpane!" začal poběhlík a bedlivě dával pozor na kvapné péro, jakoby znal tahy, kteréž dělalo, ačkoliv psáti neuměl. „To víte, že máme v naší krajině jisté třídy, ježto si Komminů a Harrigů přezdívati dávají a kteréž vespolek v největším nepřátelství živy jsou. Mimo to máme tu ale také jonáky — někde jim říkají: bílí kluci..."

„Oho!" zvolal major; „mluvte o věci a nemaťte steré mezi tisíceré!"

„I pište jen s Pánem Bohem, však my jsme na pravé cestě. Tedy: Bílé jonáky zavazuje vespolek strašlivá přísaha, i musejí si věrně proti zákonům a jeho plnitelům pomáhati — neboť kdo by se měl jinak za ubohé Irsko na jeho zhoubcích mstíti? Kapitán Rokk zná veškeré cesty po celém hrabství — a zimní noci jsou dlouhé —"

„Dobře, však já vám rozumím. Chcete napovědít, že také k spolku patříte. A právě mě napadá, že jste byl již proto k soudu pohnán."

„Tak jest — ano, stál jsem před posledním soudem; ale nic mi nemohli dokázat. Kapitán mě neopustil. Nech si mě jiní třebas jako psa ze dveří vyhodí — vůdce mě zná, i ví, co o mně držeti — třebas já ho neznal, proto že se jenom prvnějším okazuje. On zná každého. A kdybych i jeden z lidí jeho byl — tento papír slibuje mi úplné zapomenutí a odpuštění."

„Dobře; jen dělejte! Je pozdě. Jak to vypadá s vraždou starého Byrna?"

„I u všech... však my se k tomu dostaneme; jen pište! Onoť je arci pravda, že byl starý Byrne nájemníkem lidské ohavy, jehož veškeré statky popleniti byli jonáci uzavřeli; ale starý byl také ženichem děvčete, které jednomu z našincův dražší bylo, nežli spasení duše. Byrne byl bohatý a měl děvče dostat. Tu se uzavřelo, že se mu oznámí, aby dvoru i děvčete nechal. Den i hodina k tomu pojednání se ustanovily, oučastníci zvolili, a já dostal při tom také co dělati. Nedaleko od Byrnova domu přidal se k nám ještě jeden zakuklenec, kterýž sice ani slova nemluvil, jejž jsem ale předce snadno poznal, protože to nebylo po prvé, co nás vedl. Noc byla jako havran, stromy v lese skučely — my jdouce tiskli se jeden k druhému... a to ostatní víte."

„Ale vždyť jste ještě žádného nejmenoval?"

„To vím. Řekněte mi jen dříve, jestli onen papír nelže, jestli opravdu všickni oučastníci onoho skutku milosti dojdou, až na toho, kterýž byl vraždu spáchal! Přisahejte na spasení duše své!"

„Tak je psáno a je také pravda — já to dosvědčuji."

„Dobře tedy. Vešli jsme do dvorce. Starý Byrne vyšel s námi beze všeho strachu na nádvoří a ptal se, co žádáme. Padni na kolena a modli se! zněla odpověď. Násilně stiskli jsme ho k zemi. On si nás bystře prohlížel, jakoby nás chtěl poznat; my ale měli na tváři larvy a noc byla tmavá. My nechtěli vlastně nic jiného, nežli mu strachu nahnati, a pak z něho slib vynutit, že opustí nájemný dvorec a nevěsty se odřekne. On však nebyl člověk, jenžto se tak snadně zastrašiti dá, a dokazoval nám, že mu čest nepřipouští, aby podle naší vůle učinil. Vůdce náš nemluvil ani slova, ale vztekem se třásl na celém těle, a knak! — natáhl kohoutek u své bam-

bitky. Byrne poznával, že jeho poslední hodinka padla, i pozdvihl hlasu svého, chtěje se rozloučiti se synem. Naši, co jej drželi, odstoupili od něho — on učinil ještě asi dva kroky, a pak se mrtev skácel. Kulka ho byla prohnala. Když jsme se ohlíželi po střelci, nebyl již mezi námi."

„A jméno jeho? Neřeknete mi jméno jeho?"

„I hrom, ďáble a peklo!" zvolal tulák temným hlasem, udeřiv pěstí na stůl, jakoby si k poslednímu, rozhodnému slovu násilně chuti dodával. „Jméno toho člověka, jejž pro jeho obratnost, odvážlivost, pýchu, bohatství a pověst nenávidím... jméno toho Harriga, jenžto s proklatými nepřátely se pobratřil... jméno tohoto bílého kluka, jenž bratrem svým opovrhuje... jméno tohoto Irčana, kterýž co nevidět s utiskovateli země do spolku se pustí... jest... Hugh Lawlor, ženich z Barny!"

Silně potrhnul major zvoncem. „Honem, Bryane!" zkřikl na polekaného služebníka — „dej dva koně osedlati! William pojede se mnou. Za půl hodiny musíme být v Kapparuně v kasárnách."

* * *

Strašlivá bouřka této noci nerušila veselí v domě svatebním, kdežto se ještě všecka okna světlem zářila. Rozkoš tanečníků byla právě nejvyššího stupně dosáhla; lidu mladému leskly se a třpytily se oči jako jiskry, staří hleděli na to s potěšením, a nemohouce v té radosti podílu bráti, aspoň to neb ono na mládeži hanili neb chválili. —

Rozníceni a umdleni byli se novomanželé k oknu uchýlili, kdežto je ve výklenku řásné záclony před očima

hostí ukrývaly. Hromobití bylo umlklo, a jenom ze vzdálí se ještě blýskalo.

„Ellenko, srdce moje!“ řekl Hugh; „zůstaň zde u mne na chvíli, abych se na tebe, v těch pěkných svatebních šatech jak náleží podíval. Ó jak jsi krásná, duše má! — a když na mne těma svýma velkýma očima hledíš, rozplývá se mé srdce rozkoší! Ještě před dvěma lety byl bych se nenadál, že budeš někdy mou — a nyní jsi mou — mou drahou ženou!“

„Ach, nezpomínej na ony smutné časy!“ prosila Ellenka — „bylo to přísné, těžké zkoušení! Víš-li pak ještě, jak jsi jako v klatbu daný před očima všechněch se ukrýval, a jak jsme se na místech scházeti museli, kam po celý čas noha lidská hrůzou ani nepáchne? Tenkrát jsi byl hněviv na celý svět — žalost učinila z tebe divocha.“

„Na celý svět —?“

„Jenom ne na mne, miláčku! Na mne jsi hleděl vždy laskavě — jenom jednou — víš, jak jsem se tě ptala, proč jsi tak dlouho ke mně nepřišel? Žertem prohodila jsem: Snad to nebyla vražda starého Byrna? Tu jsi mě chopil za hlavu, oči tvoje probodaly mě jako dýky, a tu jsi řekl... ale milý Bože, Hughu! co pak je ti?... nestiskuj mi tak ruku — to bolí...“

„Mlč, mlč! — Co že jsem řekl, an tě oči moje jako dýky probodaly?“

„Já to zapomněla — ví Bůh, můj Hughu — já to již nevím!“

„U všech všudy! — já to ale chci vědět, co jsem řekl! Opakuj mi to!“

„Nic to nebylo — dětinství — pošetilosti... že by jsi spíše dvacet vražd spáchal, nežli ode mne upustil,

řekl jsi.... Nu, teď se ale nebudeš snad bát, že budu ženou někoho jiného?"

I nutila se dívka při těch slovech k smíchu, ačkoliv po ní mráz běžel.

„Odpusť, že jsem tak prudký!" prosil ji ženich, „vášně mě časem uchvátí — avšak miluji tebe, a tvoje láska je život můj. Ó kdybysi věděla... přisahej, Ellenko, nech se děje, co děje, že mi tento klenot věrně zachováš, pro který jsem tak mnoho učinil!"

„Ty mě lekáš, miláčku! Pohledni, jak se třesu! Tvoje řeči bývají časem hrozně podivné. Viď, že si to odvykneš a vášně své na uzdě držeti budeš? Také dnes přemohl tě hněv na toho jednorukého, o němžto se povídá, že patří k bílým klukům. Když nejsi u mne, vidím tě v samé vádě a různici. Tisíceré tušení mě skličuje... sny... ale dosti o tom. Já tě miluji jako nejlepšího, nejkrásnějšího a nejpyšnějšího ze všech mužů!"

Plný rozkoše a slastného opojení poslouchal ženich svou Ellenku; náhle však sebou trhnul, otevřel kvapně okno a poslouchal. V tom vešel k nim oběma někdo za oponu. Byl to jezdec. Jeho jindy pokojná tvář vyzrazovala jakousi ouzkost. I dotknul se prstem Hughova ramena a když se ženich uleknutý obrátil, řekl k němu: „Je svrchovaný čas. Červené kabáty jsou na blízku!" — Na to skočil bez průtahu z okna, a přesvědčen jsa, že mu druhý dobře rozumí, zmizel na zahradě mezi stromovím. Křečovitě přivinul Hugh Ellenku k srdci svému, pošeptal jí: „Pomni na své přísahy!" a zmizel za jezdcem, dřív nežli ona pochopiti mohla, co se děje.

A již přecházelo z úst do úst jméno Hughovo! Vojáci s majorem Walkerem vedrali se do domu. Buš se

přitom arci neokázal; ale bezpochyby nebyl daleko. Nevěstu našli ve mdlobách za oponou u okna.

Jestli že kdy něžně milující srdce ženské na tomto světě muka pocítí, ježto se pekelným podobají: tedy je to zajisté ona bolest, ježto z toho vědomí pochází, že milovaná osoba v ohavnostech a hanbě se topí. Ubohá Ellenko! Miláček tvůj je vrah, společník bílých kluků a spoluvinník nočních zločinů. Jméno, kteréž nyní i tobě náleží, propadlo katu a šibenici!

S hrůzou byli hosté dům svatební opustili, a v samotě posud osvětlených pokojů a jizeb, kdež na dlouhých stolech ještě poloplné sklenice a mísy stály, panovala nyní bázeň, hrůza a zoufalství.

Hoře a bolest nezvrátily sice Ellence zdravé smysly, avšak podkopaly kořeny jejího života. Bledá jako stín potácela se kolem s očima potrhanýma, s němým jazykem. Nadarmo snažil se starý otec, aby ji potěšil; ona jej mlčky poslouchala, a pak smutně hlavou zakývala, jakoby říci chtěla, že nepotřebuje žádného potěšení. Jméno jejího manžela nevyšlo nikdy ze rtů jejích — a předce byl on ve dne a v noci jedinou její myšlénkou!

Ani smrt bratrova ani prosby umírající matky nebyly s to, lásku dívky vyvrátit, kteráž nyní jako vdova živoucího ještě manžela oplakávala.

Dny a měsíce uprchly, a nikdo nevěděl, co se bylo s Hughem přihodilo. Major Walker dal si všemožnou práci, aby se ho dopídil, při čemž jej i Tom podporoval, kterýž dílem k vůli vlastní jistotě, dílem i proto, aby svou pomstu lépe vyvesti mohl, úplně k majorovi se přivrhnul. Bílí jonáci vycházeli bez přítrže nočního času na loupež, i nebylo možno jednoho z nich zabaviti; neboť věděli na vlas, kde se vojáci zdržují, kteří byli k jich

zatknutí vysláni. Rovněž tak nebylo lze pozorným slidi-telům Hugha vypátrati nebo zahlídnouti, ačkoli se vůbec myslilo, že se nebude moci na vždy tak přemoci, aby manželku svou nenavštívil.

* * *

Jednou večer v letě stála Ellenka samotná ve světnici a hleděla z okna. Hluboko vpadlé oči její byly nepohnutě upřeny v temnost večera, jehožto stínové se hustěji a hustěji na zahradu spouštěli. I zabrala se v hluboké snění; obraz muže, jehož jméno vysloviti si netroufala, vznášel se před očima duše její. Jenom jednou ho ještě spatřiti, byť i na krátký okamžik — a pak zemříti! Slastí a hrůzou zachvěla se Ellenka při tomto přání, ježto zapuditi nadarmo se snažila. Vždyť pak den po dni patrně hynula; což by tedy byl — ptala se sama sebe — paprslek blaženosti hasnoucímu životu pomohl? — Tu vzbudilo blízké šustění její pozornost — a Hugh stál před ní. Chtěla vzkřiknouti; ale tušení o blízkém nebezpečenství zarazilo hlas její. Třesoucí se, bez sebe, sklesla na kolena, prosebně a varovně spínala ruce, jakoby klatbou stíženého k rychlému outěku napomínala. On ale neposlechnuv znamení varovného, ještě blíže přistoupil.

„Ellenko!“ řekl; „Ellenko — pro milosrdenství boží! — slyš mě!“

„Prchni, nešťastníku! Či-li nevíš, že je tento dům ve dne v noci od slídičů obklopen?“

„To vím! — ale což je mi do bídného života bez tvé lásky? Maje býti navždy od tebe vzdálen, nehrozím se smrti!“

„Nešťastníku, cos to dokázal? — ty, jejžto jsem

z hlubokosti duše jako čistého ducha vzývala — jemužto jsem jako nebi věřila?“

„Zasypej mě, Ellenko, nejhořčejšími výčitkami — já je zasloužil, ačkoli větší částku viny mé okoličnosti příčinou byly. Časně osiřalý, pln horké krve, byl jsem na cesty sveden, z nichž bylo skoro nemožno se vymknouti. Tu jsem spatřil a zamiloval *tebe*. Ale chtěje tebe dostati, musel jsem bohatstvím oplývati. Já je vydobyl. Tu se ucházel o ruku tvou člověk bohatší — a já tě měl ztratiti. Já tebe ztratiti, Ellenko! Smrt a zkázu všem, kdo se mezi nás vtírati chtěli! Smrt a peklo tomu, jenžto nás na práhu ráje našeho rozváděl!“

Mezi tím, co Hugh takto mluvil, pozorovala jej Ellenka. Hněv a opovržení zmizely, a v prsou jejích umístila se útrpnost a láska. Lawlor chopil ji za ruku. Planoucí zrakové jeho stíhali oči její, které se ještě jednou od něho odvrátily.

„Ellenko! nech mi ze rtů svých slovo milostivé — slovo odpuštění slyšeti! Ženo proklatého! odpustíš mi, že jsem pro tebe záhubě se obětovav, i tebe v bezednou propast strhnul?“

„Ó Bože! já se třesu.... Kdyby ti krvožíznivci na stopu přišli?“

„Jen hodinu — jen malou, krátkou hodinku dopřej mi u sebe, Ellenko! To mi dá opět zmužilosti, dlouhý čas daleko od tebe vydržeti!“

„Prchni, Hughu — pro krvavé rány Spasitele našeho! — prosím tě, prchni — abych nemusela viděti, jak tě pochopové lapnou.“

„Ať přijdou! Já se nehnu z místa, dokud mě nevyslyšíš.“

„Ukrutníče...“

Okno nebylo vysoké, Ellenka již tuze neodporovala, opodál něco šustělo a chrastilo — rychle odhodlán skočil Hugh do světnice, Ellenka zatajila zkřiknutí, zavřela tiše a pozorně okno — a celý dům zdál se být v hlubokém spaní pohřížen. —

Chrastění, jež byli milenci zaslechli, pocházelo od pochopů, kteréž voják na koni k Barně vedl. Po boku jezdce potácel se pěšky člověk v plátěné haleně, klobouk maje hluboko do očí vtlačený.

„I bodejž!“ jektal nyní. „Ta kobyla nemusela také řehtati. Daremný to povyk. Hrom jí do těla! U všech výrů, — ani na dva kroky nevidím před sebe. Ta noc je dnes tak mrtvá, jako tenkrát... pst, Tome! nemluvme o tom!“

„Milý brachu!“ řekl voják; „mně se zdá, že nás pálenka mámí.“

„Dost možná, že je to kořalka. Jaktěživ jsem tak hovadsky nepil, jako od těch časů, co se u majora zdržuji. A snad by to bylo právě tolik platno, kdybych tam byl jak živ nepřišel.“

„Oho! — a proč pak to, holečku? Zapomněl jste na odměnu, která na vás čeká?“

„Však vy se nebudete chtít se mnou dělit, jestli mě kamarádi dostanou... Slyšte! — Nebyla to sůva? Již po druhé to dnes večer slyším... Dál s vámi nepůjdu! Zde máte Barnu před sebou, a teď si to můžete odbyti beze mne.“

„Viděl jste ale také dobře, Tome?“

„On je v domě, povídám — a vaše starost budiž nyní, abyste ho lapli!“

„To není ani možná uvěřiti, aby byl tak nepozorný. Nu však uvidíme! a když tedy jinak nechcete, můžete zde na nás počkati.“

Jednoruký neodpověděl, nýbrž padl pod strom na trávník, mumlaje několikkrát zaklel, a opilstvím přemožen usnul, srdce maje rozděleno mezi radostí a lítostí nad blízkým cílem pomsty své.

Mezi tím byli se pochopové, hlavní silnici opustivše, k nájemnímu dvorci zatočili, an tu vůdce jejich na zemi něco zahlídl, ježto se lidské postavě podobalo a nepohnutě vedle křoví sedělo. Skočil tedy s koně, přistoupil a shledal v postavě skrčenou starou babu. I ptal se jí, kdo je a co tu v tak pozdním čase dělá.

„Inu!“ řekla baba; „kdož pak bych byla nežli stará Nansa, hadačka? A což bych tu o tomto požehnaném večeru dělala, nežli trochu suchého dříví sbírala a trávy trhala pro svou kravičku, již mi Bůh požehnati račiž?“ Přitom rozhrnula zástěru, a voják spatřil v ní v skutku hromadu suchého větví a trochu trávy. „Mohu nyní jít, vzácný pane?“ ptala se dále.

„Dříve nepůjdeš, dokud mi neřekneš, jak dlouho zde sedíš.“

„Inu, je to již hezká chvilka — asi dvě nebo tři hodiny.“

„Neviděla jsi jít kolem cizího člověka?“

Stará se rozmýšlela; konečně očima mhourajíc, se ušklebila: „He, he, však já vím, co byste rádi! Co pak dostanu, když vám něco řeknu, co byste rádi slyšeli?“

„Dostaneš hojnou odměnu. Jen ale mluv; každá minuta stojí za libru šterlinků.“

„Nu, tedy mi dáte dvacet z oněch čtyr set slíbených, vzácný pane!“

„Dvacet? Máš je mít — pakliže *on* to je. Je to ale on dozajista?“

„Řekla jsem dvacet, pane? — Račte mít nahlídnutí,

a přidejte staré, ubohé ženě za takové tajemství ještě pět ginej."

„Budiž, budiž! Teď ale mluv — anebo zmizej!"

„Oho, jenom ne tak nakvašeně, pane vojáku! Stará Nansa to myslí upřímně. Já ho viděla — toho, co hledáte — Hugha — vlezl oknem k Ellence... bylo právě deset hodin."

„Deset? — hrom do toho! Tedy je zas pryč! Dům ale předce prohledáme."

„Ouha, pane! Chcete-li vrabce chytati, neradím, abyste klickem po nich házeli. Chcete-li jistě zvědět, je-li ptáček ještě v hnízdě, tedy mi ještě o pět liber přilepšete — dejte mi třicet!"

„I třicet tisíc živých ďáblů! — Jen dělej — anebo pověz, jak to uděláš!"

„Inu, zaklepám na vrata, a budu něco pro nějakou nemocnou žádati. Staré Janse otevrou, to můžete věřit, vzácný pane — a Ellenka, ta dobrá dušinka, přijde sama a bude se ptát, co hledám; — jestli ale nepřijde a komůrku svou neotevře, nebudu si moci na prstech vypočítat, že ptáček v kleci vězí?"

„A pak?"

„Nu, pak se navrátím — dám vám znamení, a vy byste museli být hudlaři svého umění, kdyby vám uklouzl. Ale třicet liber musím dostati — za levnější peníz nemohu svou duši prodat."

„Dobře tedy, babo! Teď jenom jdi — a neplejtvej časem!"

Na to se rozešli vojáci okolo domu a postavili se zvláště před okna, jimiž bylo na zahradu viděti, an zatím vůdce jich u vrat číhal, na něž Nansa zatloukla, a pak do domu vpuštěna byla. Dvéře za ní opět se za-

vřely, a kolem nastalo zas minulé, sotva zrušené ticho. Vůdcovi tlouklo srdce; zatknutí Hugha týkalo se cti jeho, a hrabství bylo na hlavu loupežníkovu od vlády vysazenou cenu zdvojnásobilo.

Asi za deset minut napnutého čekání přetrhlo vrznutí dveří noční tichost; stará vyklouzla z domu, kynula rukou a významným posuňkem na stavení a zmizela v temnostech. Vůdce dal nyní umluvené znamení, pomahači jeho obklíčili dům těsněji a těsněji, a hned na to začali tlouci na vrata, ve jménu zákonů žádajíce, aby se jim otevřelo. Starý Nugent se tímto hlukem probudil, a přesvědčiv se pak, že to jsou sluhové spravedlnosti, bez průtahu jim otevřel. Jako honící pes po nové stopě vrazil vůdce do stavení, zatloukl na Ellenčinu zamknutou komůrku, a když se mu neotevřelo, vyrazil dvéře násilně. Ellenka byla samotna; bledá, třesoucí se po celém těle, s rtoma sevřenýma, s očima vyvalenýma o stůl se opírajíc, pohlížela na hřmotné hosti.

A kdež byl Hugh? — Uprchnul? To bylo nemožno. Hlídači venku jistili, že se nižádné okno neotevřelo. — Vůdce hledal poznovu; prolezl každý koutek, a zpozoroval konečně ve zdi ukrytou skříni, kterou pak násilím otevřel.

„Vyhráno!“ zkřikl a mocnou rukou vytáhl ze skříně — starou Nansu. — „Chopte se té čarodějnice!“ velel pak svým pomahačům; „ona je vrahova pomocnice.“

„A což ne?“ ušklebila se tato. „Či myslí pán, že bych svého vychovance zradila a prodala? Chlapce, jejžto jsem u prsou chovala a na kolenou hejčkala? I bodejž do zákonů . . .!“

Mezi tím, co se tyto věci v Barně dály, ležel Buš ještě opilý pod stromem. Posléze jej zbudila z pustých

snů pichlavá bolest, a podívání, ježto se mu nyní zjevilo, uvedlo rozptýlené smysly jeho najednou v pořádek. Pro dřevo v ústech nemohl mluviti; ruka jeho byla provazy silně k tělu přivázána, a před ním stály v hrozivém zamlčení temně zahalené postavy, které ho pak pozvedly a odváděly. V okamžení věděl, co se s ním díti bude.

Mlčky a rychle kvapili bílí jonáci se svým zajatým noční tmou, přes hory a oužlabí, až k bažinám, ježto divé a bezcestné jsouce, neznámého pocestníka v smrdutý hrob uchvacují, který se mezi ně odváží. Ale zakuklenci znali úzké cestičky, kteréž je, ačkoliv pod nimi se prohýbaly a duněly, předce jistě okolo bezedného bahna a zelenavých kalužin vedly, a byli zde tak pověšomi, že se ani na okamžik nezastavili, aby se snad rozmyslili.

K ránu přišli na místo, ohražené nízkým křoviskem, kdež okolo doutnajícího uhlí několik mužských sedělo. Buš věděl dobře, že se zde druhové kapitána Rokka scházívají, i nebylo ho tajno, co naň zde čeká. Avšak měl dosti síly a zmužilosti, že všecku hrůzu, kteráž duši jeho naplňovala, na sobě znáti nedal. Temné postavy učinily okolo něho kolo, a přísným, vážným hlasem začala ho jedna z nich vyslýchati. Nemohl zapírati — vyznal se, že zrušil přísahu a věrnost. Po kratičkém umlouvání pronesl se nad zrádcem úsudek — neměl viseti mezi nebem a zemí aniž půdu krví svou zprzniti, ale v bahništi se zadusiti, a tíží těla pozvolna se propadaje, zdlouhavými mukami zahynouti . . .

Tato noc byla Ellinčinu poslední sílu zdrtila;, ubohá padla do těžké nemoci. Stará Nansa byla po krátkém uvěznění z nedostatku důkazů opět propuštěna, a docházela k Ellence, až tato nešťastná v náruči otce svého

skonala, na rtech majíc jméno muže, na nějž nikdy zapomenouti nemohla. Starý Davy Nugent provázel ke hrobu tu, kteráž dle obyčejného běhu věcí ustanovena byla, jemu oči zatlačiti. Nansa modlila se na hrobě až do večera. Když se bylo setmělo, přelezl zeď u hřbitova bledý, ztrápený muž, vrhl se na hrob milované ženy, plakal, bědoval a volaje Ellenku jmenem, sliboval, že brzo za ní přijde.

K ránu navrátila se stará Nansa, kteráž byla celou noc věrně na stráži ztrávila — přišla, chtíc drahého vychovance napomenout, aby se dal na outěk. On ležel posud tváří k zemi na hrobě. Nansa volala, on se nehýbal: i přikročila blíže, pohnula jím... on byl mrtev.

Don Juan.

Arabeska.

(1844.)

Bylo spanilé odpoledne. Před hostincem u tří lvíčků zastavil se uprášený kočár. Ochotně vyběhl z domu obratný sklepník, otevřel u kočáru dvířka a pomáhal z něho mladé, roztomilé paničce. Ta skočila se stupátka, a za ní vylezl malý, drobný, třicetiletý muž, brumlaje veselou písničku.

„I ty svatý Jene Nepomucký!“ zvolal nyní majetník hostince, stoje v průjezdě, aby hosti přivítal. — „Je-li možná? Pan Mozart zase jednou v Praze?“

„Vidíte, mužínku, že držím slovo!“ odpovídal Mozart, přívětivě hlavou kývaje. — „Tu mne máte zase celého, a můžete mne podržeti celý podzimek. Tuhle si vedu také svou milou ženušku — a to jen k vůli vám, abyste neměl strachu, že tuze mnoho hloupých kousků nadělám.“

Hospodský se klaněl před roztomilou paničkou a maje chuti k hodně dlouhé a důrazné řeči, začínal: „Vysoce vážená paní Mozartová —“

Ale Mozart mu nedal domluviti. — „Nechte dlouhých intrád, mužínku, a doveďte nás do nějakého pokoje! Přitom nezapomeňte na svačinu — a pak buďte tak laskav,

mužínku, a pošlete někoho k panu Quardasonimu — pěkné poroučení a že jsem tady."

Na to podal své roztomilé paní ruku a kráčel s ní za hospodským, který ho úslužně vedl do nového příbytku. Domácí posluha nesl za nimi kufr a několik škatul, které byli mezi tím s kočáru složili.

V tu chvíli šel okolo tří lvíčků mladý, krásný, černooký muž. U kočáru v průjezdě opakovalo se ještě Mozartovo jméno. On je zaslechne a jako šipka letí za hostem po schodech nahoru — zrovna do pokoje, a zavýsknuv radostí, vrhne se Mozartovi do náručí.

„I aby tě rarášek, ty divoký sršáne!" zvolal Mozart — „jak jsi mě to polekal!" — Na to se obrátil k své paní, a s úsměvem jakési dětinské radosti představil jí krásného muže. — „Nu, jak se ti líbí? — To je náš Luigi Bassi. Je-li to mužínek?"

* * *

„Maestro Mozart!" řekl Bassi s pyšněradostným vědomím — „dnes večer zpívám hraběte ve vašem Figaru."

„Ah — to je hezky!" odpověděl Mozart. „Nu, a co pak říkají Pražáci mé zpěvohře?"

„Přijďte jen večer do divadla, tam to uvidíte a uslyšíte! V šestnácti dnech dáváme ji po dvanácte — a k tomu dnes na žádost saského vévody Antonína."

„Hoho!" zaradoval se Mozart, a po bělounké tváři jeho přeletěl malý červánek. „A co pak říká Strohbach?"

„Ten vede s celým orkestrem jednu píseň. Po každém představení je ho slyšeti, že by hned zase chutě z předu začali, ačkoli prý to kus těžké práce je."

Mozart si mnul potěšen ruce a řekl k své paní: „Nu, andílku, vidíš? Co jsem ti povídal? Ó já to věděl hned,

že mi Praha mou Vídeňskou mrzutost nahradí. Však je dobře! Pražané mi rozumějí, a já jim za to napíšu operu, jakou člověk každý den z rukávu nevysype. — Mám k tomu kapitalní text, mužínku!“ obrátil se k Bassimu, „zpropadenou, rozpustilou knížku — náš Ponte mi ji napsal. Pro jiného byl by prý něco takového neudělal, ti prý nemají k tomu dost kuráže. Ó! mně to bylo právě vhod! hudba k tomu hučí mi již dávno v hlavě — jen že jsem nevěděl, k čemu jí mám použit, až posud se mi nechtěla k tomu žádná báseň hodit. V Idomeně a ve Figaru najdeš, mužínku, již arci jakési názvuky, ale to všecko není to pravé — slovem: mně bylo v srdci a hlavě, jakoby mělo i chtělo jaro přijíti, ale jakoby ještě nemohlo. Na všech křovinách, na všech stromech máš tisíce poupátek — ale posavad jsou zavřeny. Tu přijde bouře a hrom volá: Květy ven! teplounký déšť sype se s oblak a najednou kvete a skví se všecko v nevídané nádheře! — Ať si mne čert vezme, nebylo-li mně tak okolo srdce, když mi ten prožluklý malý Ponte knížku přinesl! Ty dostaneš hlavní roli, mužínku — a čert tě v skutku odnese.“

Bassi chtěl arci ještě více o nové zpěvohře věděti, ale Mozart nechtěl dále s barvou ven; jenom se usmíval a napomínal netrpělivého, aby měl ztrpení.

* * *

Zatím se přiblížil večer. Divadlo bylo plné, a když vešel Mozart do lóže, přivítalo jej obecenstvo hlučným a dlouho trvajícím potleskem. I mezi představením Figara opětovala se tato pocta skoro po každém čísle zpěvohry.

Tento šťastný výsledek musel Mozartovi tím větší radost působiti, an se Figaro ve Vídni hrubě nelíbil; neboť nehodnými úklady Salieriho byla tato zpěvohra

špatně obsazena a ještě hůře provozena. Mozart se zapřisáhl, že již nikdy pro Vídeň zpěvohru psáti nebude.

Hlasitě volalo se se všech stran: Vivat! když po divadle Mozart do kočáru vstupoval a domů jel. Tam nalezl několik dobrých přátel — Duška, Strohbacha a Quardasiniho, jenž byli skvostnou večeři objednali; později přišli Bassi, Bondini se svou chotí a spanilá, ohnivá Saporittiova. Mnohé krásné slovo o hudbě a nenucený, lahodný žert okořeňovaly úpravná jídla a vyvyšovaly společenskou rozkoš: když ale konečně šampaňské kypěti začalo, tu doletovala veselost až k mezníku rozpustilosti, nikdy však neskočila přes něj.

V takovémto rozmaru nemohl zůstati Mozart před ohnivým vyptavačem Bassim tak uzavřeného srdce jako odpoledne, i dal se pohnouti, že mu celý rozvrh úlohy jeho okázal, z nížto byly arie již hotovy.

„To je všecko hezky, maestro Amadeo!“ řekl tento — „ale tyto arie jsou pro mne předce trochu nepatrné —“

„Cože, mužínku?“ ptal se ho Mozart a podíval se na něj s úsměvavou tváří.

„Myslím,“ řekl zpěvák, „že v tom nejsou pražádné těžkosti — že je to všecko tuze snadné.“

„Myslíš, mužínku —?“

„A proto mi — není-li pravda, milý maestro? — proto mi napíšete ještě jednu hezky velkou a těžkou arii — nebo mi dáte nějakou ze svých hotových. Není-li pravda, že to uděláte?“

„To neudělám!“ vrtěl Mozart hlavou a pořád se usmíval — „to neudělám, roztomilý Bassinku! to neudělám.“

Bassi naň hleděl jaksi přimračeně, ale Mozart mluvil dobrosrdečně takto dále: „Vidíš, holenku! — že nejsou arie dlouhé, to je pravda; ale ony jsou právě tak

dlouhé, jakož býti musejí, a žádná, tuším, není kratší ani delší, nežli potřeba! — A co se týče té tuze veliké snadnosti, na kterou si ztěžuješ — mužínku! o tu se nestarej! Já vím dozajista, že budeš míti co dělat, chceš-li je zpívati, jak se zpívati mají.“

„Tak —?“ ptal se Bassi tonem protaženým.

„Na příklad — zazpívej mi tuhle arii: Fin chan dal vino!“

Přitom sedl ku klavíru a poněkud rozmrzen přistoupil za ním Bassi; sotva na noty hledě, spustil kvapně a ne tuze lahodně.

„Pomalu! — pomalu, můj holoubku!“ zvolal Mozart se smíchem, přestav hned po prvních taktech hráti. „Jenom ne tak con furio přes hory a doly! Či se nemůžeš dočkati, abysi byl s mou hudbou již na konci? — Když jsem napsal presto, musíš ty zpívat prestissimo? A nevíš najednou, co je forte a co piano? He? já řku, panáčku! zpívá to ochmelený podomek anebo po rozkoších bažící španělský kavalír, který má více nějakou milostenku nežli víno na mysli? To mu má k ní jenom pomoci. On pak, aby svou rozkoš zdvojnásobil, maluje si ji napřed v bujné obrazivosti. Prosím tě, vypí sklenici šampaňského, pomysli na svou milenku a pak dej pozor, jak ti to začne v uších zvučeti — v nejlehčím, nejohebnějším tempu, piano — piano! — crescendo — forte — piano! — až konečně všecko v nejdivnějším, nejhlasitějším plesu zazvučí — tak to myslím.“

A Bassi vyskočil, vlil do sebe sklenici šampaňského, ukradl skvostné Saporittce hubičku a začal arii poznovu — a nyní tak dokonale, s takovým ohněm a výrazem, že to celou společností jako elektrický oheň projelo; i musel ji opakovati.

„Nu, mužínku?“ zvolal Mozart usměvavě, když byl Bassi arii třikráte přezpíval — „nu? co jsem povídal? nedá se dost hezky poslouchat?“

A nežli mohl zabrániti, byl mladý, ohnivý Vlach ruku jeho uchopil, políbil ji a řekl skromně: „Maestro, já se přičiním dle možnosti, že bude se mnou spokojen.“ —

* * *

Dušek doléhal tak dlouho snažnými prosbami na Mozarta, až se tento odhodlal, příbytek svůj v městě opustit a za Oujezdskou bránu na vinici Bertramku se přestěhoval, která Duškovi patřila.

Bylo to za krásného jitra v měsíci září, když tam přišel. Dušek přichystal potají malou slavnost, a Mozart byl radostně překvapen, když ho najednou v novém bytu nejlepší jeho přátelé pozdravovali. K rozmnožení této radosti podal mu ještě Dušek od několika znamenitých osob Pražských podepsané vyzvání, aby co nejdříve nějaký koncert dával. K tomu cíli nabízeli mu, aby použil divadla, a hrabě Thun chtěl polovic útrat zapraviti.

Radostně slíbil Mozart, že tak učiní, a připojil prostosrdečně: „To by byli Vídeňáci pro mne neučinili.“

„Ono to vůbec vypadá,“ řekl Dušek — „jakoby tvoji milí Vídeňáci, jak jim říkáš, ani nevěděli, co jsi a co od tebe chtít mají. Bůh jim to odpusť, že se tě líp neujímají!“

„Nu, nu! jen se nezlob — ty poctivé české srdéčko!“ chlácholil ho dobromyslný komponista. „Tak zlé to předce není. Ti mají tam na mnoho jiných věcí mysliti a nemají okolo sebe dobrých rad. Co se ale samých Vídeňáků týče — ty mi nech na pokoji, mužínku! — ti jsou hodní a co živ nezapomenu, jak mě přijali, když jsem přišel ze Salzburku. Jáť myslil, že jsem v nebi! Arci že mají někdy podivné

nápady a že to rádi slyší, když se jim říká, že jsou velkomyslní a velcí znatelové hudby — a kdo jim to pořád říká, ten se jim líbí a toho krmí, div ho nezadáví. Ale já nemohu takové lichocení vystát! Ať si tedy zatím Salieriho nechají — ať mu dávají cukrové — mně dejte zatím sklenici burgundského!"

A nežli se Dušek obrátil, aby byl příteli sklenici podal, přistoupil veliký, hřmotný muž s červenou lesknoucí se tváří, s líbezným špoulením úst a podával Mozartovi s uctivou reverencí hodný pohár toho temnočerveného nápoje.

Mozart se chopil podaného nápoje, hodně si přihnul a s úsměvem pak na svého číšníka hledě, pozdravil ho s komickou vážností:

„Pěkně vítám, pane Nepomuku,
tuhle máte Mozartovu ruku!"

„Jakže?" zaradoval se hřmotný číšník. „Pan kapelní mistr mě ještě zná?"

„I jakž pak bych neznal statečného pozaunistu, pana Nepomuka Stradeckého?" odpověděl Mozart. „A mne těší, že tu dnes mezi milými přátely neschází. Dnes je krásný den, a já si ho zapíši zlatým písmem do paměti."

I byly to v skutku spanilé, rozkoší plné hodiny, kteréž toho dne na pěkné vinnici ubíhaly. Mimo nadání přikvapil večer a zastihl blaze opojenou společnost v hustolistém loubí. Tu zavzněla na blízku hudba cestujících Pražských umělců — bylo to číslo z Figarovy svatby. S libostí poslouchal Mozart dobře prováděnou hudbu — tato pak ztrácela se potom dále a dále, jemněji a tišeji zaznívaly zvuky, nad okolními vrchy vycházel měsíc, kolem spočívalo svaté ticho; — hluboce dojatý povstal

Mozart, dal svým přátelům srdečným hlasem dobrou noc a odešel do svého pokoje, kdežto pak až přes půlnoc u klavíru seděl.

* * *

Pilně pracoval zatím Mozart na své nové zpěvohře a okolo čtvrtého října r. 1787 oznámil divadelnímu řediteli, že je hotova, vyjímaje některé maličkosti v instrumentaci a ouverturu.

Milý ředitel se ovšem nad tou zprávou nemalo zaradoval, i vyplatil mu také hned smluvených sto kusů dukátů; když ale Mozart o rozdělování úloh mluviti začínal, přiznal se ubohý správce divadelních reků, že se té věci již od čtyr neděl bojí, an dobře pozoruje, že mezi zpěváky i zpěvačkami veliké jitření panuje, jelikož každý a každá myslí, že hlavní úlohu dostane.

„Moji lidé nejsou sice nejhorší,“ dokončil svůj výklad — „a náš basso je živá dobromyslnost; ale v jistých případech nadělají ubohému řediteli ještě dost starosti — a zvláště ta hezounká Saporittka — pak ta malounká Bondinka — ty jsou praví raráškové, když mají své vrtochy.“

„Jenom nedejte na sobě žádné strachy vidět!“ řekl Mozart — „oni mě mají trochu rádi, to vím, a já budu hledět, aby dostali rozumu.“

Mezi námi,“ — prohodil ředitel s potutelným úsměvem — „Saporittky se nebojím — ta nám bude dělati nejmenších námitek; neboť ačkoli se dělá pyšnou, vás předce ráda vidí, a mně se zdá, že v tom ještě něco jiného vězí.“

„Ale jděte!“ zvolal Mozart, mna si potěšeně ruce;

neb ačkoli svou manželku miloval a ctil, nebýval prý jí vždy věren.

Quardasoni ale doložil: „Jak vám povídám: neboť ondyno mi řekla sama: „Do signora Amadea mohla bych se zamilovat, neboť je veliký duch, a tu by mě jeho neouhledná podoba neodstrašila.““

Ta tam byla Mozartova radost! I rozhněval se náramně, že spanilá Saporittiova o jeho postavě takovým spůsobem mluvila a k tomu ještě před žvatlavým ředitelem.

„Jen mi je všechny pošlete, signor Quardasoni!“ zvolal celý rozpálený. „Já jim přečtu kapitolu, že budou dozajista zpívati!“

Tento slíbil tak učiniti a dal na druhý den všechny zpěvce a zpěvkyně do divadelního salonu povolati.

Mozart vešel mezi ně, v hebounkých tvářích co nejpřísnější vážnost, a mlčky, pouhým pokynutím hlavy je pozdraviv, jal se volně, odměřeně — pak ale, vedle své dobromyslnosti, pořád nenuceněji a srdečněji mluviti:

„Vysoce vážené dámy a pánové! Nebudeť vás tajno, že jsem lonského roku od vašeho p. ředitele dostal lichotivé pozvání, abych pro jeho společnost novou zpěvohru napsal. Já se chopil té myšlénky tím radostněji, an vás vespolek znám a ujištěn býti mohu, že pracuji pro pravé umělce.

Dílo mé je skončeno — i mohu si dáti svědectví, že jsem poctivě se přičinil, aby nejen veškerá moje práce, ale i každá jednotlivá úloha nejkrásnějšího výsledku dosáhla. Jsem té naděje, že se bude moje nová zpěvohra líbiti; vím ale také, že jen tenkráte obliby nalezti může, když je v rukou takových umělců, jakové jsem ve vás nalezl.

A věru! kdež je dokonalejší Don Giovanni, než mladý můj přítel, Luigi Bassi? Jeho krásná postava, jeho skvostný hlas, jeho rozmar a živý plamen, když má krásotinkám úctu vzdávati — to všecko činí ho rozeným hrdinou mé zpěvohry. Z prostopášnosti budu v něm právě tolik vězeti, aby mohl za svodníka ženštin jmín býti, a pak aby ku své obraně starého, odvážlivého tatíka probodnul — ale nic více! neboť hrdina můj není žádný sprostý zločinec, alebrž ohnivý a vášnivý jinoch.

A mohu liž naproti němu dokonalejší Donu Annu postaviti, nežli naší spanilou, pyšnou ale ctnostnou Saporittku? Onať nám zobrazí všecky ty odporné city nenávisti, lásky, pomsty a útrpnosti zpěvem i hrou tak dokonale, jakož mi kdy na mysli tanuly, an jsem je spisoval.

A kdož by mohl věrnou, rozhněvanou a vždy zase smířenlivou, milující Elviru dojemněji představiti, nežli naše krásná, těžkomyslná, líbezná Micelliova? Onať je Giovanniho varovný anděl, který ho teprva v posledních okamženích opouští — ach! takový anděl obrátil by také mne, ačkoli jsem dosti velký hříšník — na vzdor své neouhledné podobě.

A nyní ta malounká, chtivá, potutelná, nezkušená, ale učelivá Zerlinka! Ó podejte mi ručinku, signorella Bondini! — Na mou věru, ženuško, hubička by také neškodila. Vždyť jste jenom k líbání, a kdyby uměla moje stará to vaše „vegrai carino“ tak zpívat jako vy — toť by nebylo k vydržení.

Že je náš milý Ponziani s Leporellem — a výborný primo tenoro, Antonio Baglioni, se svým Ottaviem spokojen, to mě těší nad míru. Signor Lolli převzal z pouhého ke mně přátelství při svém těžkém vladaři ještě také Masseta, poněvadž chce, aby všechny partie co nej-

lépe obsazeny byly — já mu za to již děkoval soukromě a činím to nyní veřejně.

A tedy myslím, že se vespolek rozkošného večera dočkáme — a že se moje nová zpěvohra vaším přičiněním na nohou udrží. Vy budete zpívati — já budu dirigovati — každý jak nejlépe umíme — a potom si jeden druhému něco hezkého povíme."

Těmi slovy řeč svou dokonal, poklonil se a odstoupil. Posluchači tleskali a vesele i s dobrou vůlí se rozešli.

Dne 28. října byl Don Juan celý hotový — až na ouverturu, a nyní se začaly zkoušky.

Ráno před hlavní zkouškou procházel se Mozart Starými alejemi. Před ním kráčela postava známého pozaunisty Stradeckého. Zdálo se, že se obírá hlubokým a důležitým přemyšlováním. Mozart zrychlil kroky své, dohonil ho a zaklepal mu zvolna na záda.

„No, co dobrého?" zvolal tento dle způsobu svého hodně zhruba i ohlídnul se nevrle; spatřiv ale Mozarta, pokloniv se skoro až k zemi a řekl: „Ah, prosím tisíckráte za odpuštění, velectěný pane Mozarte! Já byl tak zamyšlen — a domníval se, že je to nějaké třeštidlo, co by si rádo se mnou zažertovalo — račte prominouti —"

„I co pak je tu prominouti, mužínku!" usmál se Mozart. „Žádný to nemá rád, když ho někdo z přemýšlení vytrhuje — já také ne! Ale nač pak jste tak důležitě myslil, pane Stradecký?"

S jasnou tváří odpověděl pozaunista: „I nač pak jiného nežli na vaši operu, nejvzacnější pane kapelní mistře! Což není celá Praha plná očekávání! Ať se na mne můj nebeský patron rozhněvá, jestli se mne všude neptají, kdekoli se okáži: Nu, jak je, pane Stradecký? kdy bude první produkce?"

„Jak pak, můj zlatoušku?“ ptal se nyní Mozart. „Vy máte basový pozaun — je-liž pravda?“

„K službám.“

„Přehrál jste si již svůj hlas, pane Stradecký?“

„I toť se rozumí, nejvzácnější pane Mozarte! a já se těším jako dítě na ty plné, táhlé tóny! — ale v těch dvou chorálech je několik zpropadeně těžkých not.“

„I nevídáno! Však vy je předce najdete, zlatinký mužínku.“

„No, přičiníme se — přičiníme, abychme to dovedli.“ —

Takto rozmlouvajíce, procházeli se oba ještě chvíli mezi stromořadím, potom šli do divadla.

Zkouška se počala. Mozart byl na všech stranách, ve všech koutech — brzy v orkestru, brzy na jevišti; brzy řídil hudbu, brzy pořádal scenickou sestavu. O bále v prvním jednání, kdežto Bassi podle chuti jeho netancoval, postavil se sám do řady a tančil se Zerlinkou menuet s takovou dvorností, že mistru svému Noverreovi k veliké cti sloužil.

Také se Zerlinkou měl malou šrutku. Ona mu totiž, volajíc o pomoc, nekřičela dosti pronikavě. Třikráte to musela opakovati a ještě mu to nešlo po vůli. I začalo se to číslo po čtvrté — Mozart se přikradl za zpěvačku, jenžto se již trochu horšiti začínala, a když to přišlo k řečenému místu, štípnul ji z nenadání tak silně do ruky, že celá zděšena nyní v skutku pronikavě zkřikla.

„Bravo, zlatinká!“ zvolal Mozart s plným smíchem — „tak to chci míti! — tak musíte večír zkřiknouti.“

Malá, dobrosrdečná Bondinka odpustila mu sice toto zděšení; ale hůře vedlo se mu v druhém jednání. Zde

chtěje totiž u výjevech na hřbitově hrozný dojem obojího adagia, jež kamenná socha zpívá, rozmožiti, postavil tři pozauny za náhrobek. Při druhém adagiu troubili pozaunisté falešně. — „Da capo!" zvolal Mozart — i stalo se, a nyní pochybil jenom pozaun basový. Mozart přistoupil k pulpitu a vysvětloval trpělivě šlechetnému Nepomuku, jak by si přál, aby se to místo troubilo; ale při třetím opakování udělal Nepomuk tu samu chybu.

„Ale u všech čertů, Stradecký!" zvolal Mozart nevrle a dupnul při tom — „trubte, jak se patří!"

Ale tento se rozpálil a začal hněvivě brumlati. „Však já umím troubit, co pozaun vystačí! Ale co jste vy napsal — to nedovedou všickni čerti, a vy mne tomu nenaučíte."

„Nu, arci že ne!" řekl Mozart dobromyslně — „když to nejde, co jsem napsal, tedy to musím arci opraviti."

I předělal také hned skutečně to místo, a připojil potom k původní instrumentaci ještě dva fagoty a basy.

Skvostnou závěreční fugou skončila se zkouška. Mozart byl se zpěváky i s orkestrem velice spokojen, a umělci slibovali si vesměs nejšťastnější výsledek.

Když odcházel Mozart ze zkoušky, přikradl se za ním Stradecký, chytil ho na chodbě za kabát a řekl dobrosrdečně: „Já řku — nehněvejte se, velectěný pane Mozarte, že jsem zas jedenkráte rozvázal! To je tak můj zpropadený zvyk — a vy již víte, že to tak nemyslím."

A Mozart řekl také tak dobrosrdečně: „I můj zlatý mužínku, vždyť já se vám musím poděkovat, že jste mě učinil na tu zpropadenou chybu v notách pozorna. Ale

pravda je také, že se může něco takového zdvořile říci. No, budoucně budete zdvořilejší.“

Pan Nepomuk to slíbil, a oba se rozešli v pokoji a přátelství.

* * *

Tak přiblížil se den před prvním provozováním Dona Juana, a Mozart neměl ještě ouverturu hotovou — ba ani začatou. Ředitel byl v ouzkostech — prosil, napomínal — Mozartovi přátelé dostávali strach — on se jim ale smál a řekl konečně: „Dnes odpoledne ji napíši. Ale odpoledne nepsal, nýbrž vyjel si za bránu.

Tu si začal Quardasoni zoufati. — „Uvidíte — ono to nepůjde!“ bědoval přitom — „ono to nemůže jít!“ — a posílal posla za poslem do všech čtyr úhlů světa, avšak nadarmo! Po Mozartovi nebylo nikde památky, a Strohbach začal již mluviti, že zejtra v nejhorším případu ouverturu z Idomena hráti dá.

Nebylo daleko do půlnoci — tu teprva zastavil se kočár s Mozartem u jeho obydlí. Rozčilený navracel se z veselé společnosti. Přátelé, v čele ubohý direktor, ho ještě očekávali; i shrnuli se okolo něho, bědujíce, napomínajíce. On ale skočil mezi ně se smíchem.

„Teď mě nechte — teď to půjde!“ I zavřel za sebou dvéře, sedl si ke stolu a začal psáti; ale v několika okamženích zase vyskočil, zavolal svou roztomilou manželku a řekl k ní: „Ono to ještě nejde! Musím se trochu položit! Za hodinu mě probuď a pak mi udělej trochu punče!“ —

S těmi slovy položil se v šatech na lože. — Manželka připravila zatím punč a přistoupila za hodinu k loži, chtíc Mozarta zbudit; ten ale spal tak líbezně, že si ne-

mohla srdce dodati, aby ho byla zbudila. Nechala ho tedy ještě hodinu spáti; pak ho ale musila zbuditi — i učinila to.

Mozart si mnul oči, protáhl se — potom přisedl ke stolu a začal psáti dále.

Manželka se posadila vedle něho, nalévala mu oblíbený nápoj a jala se roztomilé pohádky, veselé kousky i strašlivé historie povídat. Mozart se smál — a jsa pln skvostného rozmaru, bez ustání psal. Ráno po sedmé hodině ležela před ním ouvertura hotova.

Závrat pojímal Mozarta, když od stolu povstával, a sotva se udržel na nohou.

„Tenkrát to šlo“ — pravil temně do sebe — „ale po druhé toho nezkusím.“ A hned se odebral na lože.

V osm hodin přišli objednaní opisovači pro partituru, aby co nejrychleji hlasy rozepsali. Zdrželi se s tím ale tak dlouho, že se nemohlo představení dříve až ve čtvrt na osm začíti. — Ještě říkaje mokré a plny posýpátka roznášely a kladly se partesy na pulpity.

Před početím stáli členové orkestru ještě na jevišti v rozmanitém hovoru.

„Milí pánové!“ vstoupil mezi ně Mozart — „na ouverturu nemohli jsme zkoušku míti; ale já vím předobře, nač se s vámi odvážiti mohu — a protož jen s Pánem Bohem! však ono to půjde!“

Pověst o podivném povstání ouvertury byla se ovšem kvapně mezi obecenstvem roznesla. Očekávání vystoupilo tedy nanejvýš — a když konečně Mozart do orkestru vešel, byl od přeplněného divadla hřmícím: Bravo! a potleskem přivítán. On se hluboce uklonil — chopil se rafije, dal znamení — a jako hřímání a znění trub k poslednímu soudu, zavzněly první akkordy hrůzošumi-

vého andanta. Statný orkestr provedl je i s následným allegrem pln nadšení — a když ouvertura umlkla, nechtělo pochvalné jásání obecenstva ani přestati.

„Několik not padlo sice pod pulpity," řekl Mozart mezi introdukcí usměvavě — „ale v celku šla ouvertura dobře."

Jak se napotom délkou celé zpěvohry pochvala obecenstva zmáhala, a jaké obliby geniální tento výtvor od svého prvního představení dne 4. listopadu 1787 — až podnes před každým vzdělaným obecenstvem dochází: to ví celý svět.

Ze života chudých.

Štědrý večer.

(1845.)

1.

Je to v postranní uličce hlavního města, v malé, nízké, temné sedničce. Světlo padá do ní jediným ouzkým oknem, jehož třetina tabul potlučena a očazeným, zažloutlým papírem zalepena. Dole je na píď nasypáno pilin.

Teď nemůže mnoho světla oknem padati. Venku se chumelí, že není na dva kroky před sebe viděti, a k tomu je okolo sedmé hodiny z rána.

Sednička poskytuje příbytek dvěma stranám; to je viděti na zvláštním rozdělení a postavení chatrného nábytku. Od dveří, zapocených jakoby z nich lil, vede cesta rovnou čarou k oknu — a ta je prázdná. Podle okna stojí dva stolečky, ale jen tak, že na ně světlo jenom šikmo padá — vedle stolečku z jedné strany rozviklaná židle, v koutě odřená, druhdy modrá truhlice na koulitých nohách, podle stěny postel z měkkých nebarvených prken a v druhém koutě u dveří malá plechová kamínka.

V naprotější části vypadá to trochu zámožněji — to jest: může-li se více kusů starobylého nábytku nějakou zámožností jmenovat. Tu stojí tři židle, každá jiné po-

doby, stará almara, postel s několika kusy peřin, hodná truhla a nad ní, na silných provázcích, dvouloketní široké prkno místo police; na polici několik hrnků neobyčejné velkosti a mísa jako malý škopíček. Nesmíme zapomenouti, že po obou stranách několik trhových obrázků rozličné velikosti a plny křiklavých barev visí.

Máme zimní jitro, dva dni před vánocemi. Nuzná světnička je osvětlena knotem, dohořívajícím na hliněném třepě, mezi lojovými oškrabky.

Vedle postele v nuznějším oddělení, na holé, skoro černé podlaze krčí se ženská postava a nepokojně dřímá. Je ve svém denním oděvu; starý, velký, zelený šátek byla hodila přes sebe.

Nyní se protrhla a kvapně, skoro zděšeně povstala. Je to mladá, sotva čtyradvacítiletá osoba; ale květ mladosti byl z ní již dávno opadal; bledá, ztrápená, znuzovaná stojí u postele a bedlivě poslouchá.

Tu jí potřásla zima. Žena se zachvěla, přitáhla šátek tužeji okolo sebe a brala se lehýnkým kročejem k svému stolku. Tam stál plechový svícen, v něm půl svíčky jako husí brk. Tu rozsvítila a samodělaný kahánek zhasila.

Se svíčkou v ruce, druhou mdlý plamýnek zastírajíc, navrátila se k posteli a začala se na ni pozorně dívati.

Mezi tenkými drchničkami leželo tu asi čtyrleté pachole, žluté jako z vosku, s krůpějemi potu na čele. Outlá to kořist těžké nemoci! — Levé oko mělo přimhouřené, pravé trochu pootevřené. Matka myslila, že na ní pacholík hledí.

„Hajáš, Karlíčku?“ ptala se jemně — a dychtivě čekala na odpověď. Pacholík ale mlčel; zdálo se, že pokojně spí. Dva potůčky velikých slz vyhrkly na bledé tváře sklíčené matky.

Potom přistoupila tiše ke kamnům, naložila do nich několik male naštípaných kousků a podpálila to. Chtěla trochu zatopit, ačkoli v sednici spíše vlhko nežli chladno bylo, a přitom si ohřívala malý hrníček polívky z vody. Včera v poledne ji uvařila, ale sotva že několik lžiček do úst vzala. Od té chvíle se ničeho nedotkla. Nyní ji začal hlad i mdloba upomínati. Nebylať také vyspalá. Desátou noc bděla již u svého dítěte. K ránu ji přemohla dřímota.

Vesele praskalo dříví v kamínkách, jakoby se při něm pochoutky k radostným hodům strojily. Malý hrníček byl pojednou teplý — a hladově srkala ubohá žena z plechové lžíce nemastnou, sotva solenou tekutinu. Na okamžik — ale jenom na krátký okamžik vlády nemilosrdného hladu — pustila nemocné dítě z paměti!

To se začalo teď na posteli hýbati. Jako střela byla matka, sedící posud skrčena u kamen, na nohou. Hrníček ležel na zemi.

Pacholík měl oči otevřeny, ale zřetelnice byly zhůru ku klapkám stočeny. Přitom zvolna pomlaskoval a chvilkami olizoval suché, přimodralé rty.

„Chceš bumbat, Karlíčku?" ptala se matka, ale pacholík neodpovídal, jen pomlaskával a olizoval okoralé rty.

V tom bila na blízkém farním kostele osmá hodina. — Matka skočila ke stolku, a vzala z něho lahvičku se zbytkem černé tinktury, a vykapala ji na lžíci. Pak se naklonila k dítěti, jednou rukou mu nazvedla hlavičku, druhou rukou přiložila mu lžíci k ústům a nahnula ji. Lék vběhl do úst — a po hlasitém polknutí svezl se do hrdla.

Pachole o tom nic nevědělo; přestalo ale mlaskati a přimhouřilo zas poněkud oči.

S klopotným srdcem stála nad ním matka; slabý

plamýnek tenké svíčky a ranní, oknem se prodírající šero polévalo tváře jeho mlhavým, zamodrávajícím polosvětlem.

Najednou začaly mu tváře prokvétati, oči se otevřely a byly potaženy slabým leskem. Potom pozdvihlo suchou ručinku a sahalo před sebe, jakoby chtělo něco brát a hrálo v povětří prsty.

„Co chceš, mé děťátko?“ ptala se zas matka, starostlivě na jeho pohybování pozor dávajíc.

Pacholík otvíral ústa, jakoby chtěl něco povídat; ale slova mu nevyšlo ze rtů. Potom položil ruku zase na svou pokrývku a činil, jakoby něco po ní sbíral a opět zahazoval.

V matce trnulo srdce při této neobyčejné hře. To nebyla na něm po celý čas nemoci zpozorovala. Také tak dobře vypadal! — tak hezounké tvářinky neměl, když byl zdráv. A ty očinky! jak se mu leskly!

Blahá myšlénka zrodila se v milující matce. Dnes byl jedenáctý den nemoci — dnes — dnes mohla nemoc puknouti — vždyť byla něco podobného slýchala!

Žena okřála touto myšlénkou, jakoby se byla znovu narodila. Oči z drahého dítěte neodvracujíc, brala se ke dveřím, otevřela je klíčem, jenž vedle na hřebíku visel, a zvolala: „Panno Baruško!“

Žena volala ještě jednou; ale nikdo se na to neozýval, nikdo nepřicházel. Matka přiskočila tedy zase k posteli. Pokojně tu leželo ještě dítě zmořené; ale vpadlé očinky svítily se mu v hlubokých důlkách jako dvě žbavé jiskry, a tvářinky, skoro holá kost a kůže, prokvétaly jako propukávající růže. Přitom hrálo pořád ještě rukama; brzo chytalo něco v povětří, brzo sbíralo něco po své chatrné přikrývce.

Novou silou upevnila se v ní blahá myšlénka o brzkém pozdravení drahého jedináčka.

Doufající vyšla lehkým kročejem ze sedničky a po ouzké, temné chodbě k sousedním dveřím. Pozvolna je otevřela a strčila mezi ně hlavu.

„Milá panno Baruško — jenom na chvilku!“ prosila pokorně.

„Co dobrého?“ ozval se v sousední sednici sípavý ženský hlas trochu nevrle.

„Ráda bych skočila k doktorovi,“ prosila zas matka úpěnlivě. „Počkejte mi tu chvíli u dítěte! Pán Bůh vám to odplatí.“

„Hned!“ bručela sousedka — a radostně vrátila se matka do svého bytu.

V koutě podle okna, jakož na místé nejchladnějším, stál veliký, černý hliněný žbán s uraženým uchem a otlučeným krkem. Z toho si teď nabrala trochu vody, přejela mokrou rukou tváře, navlhčila z předu vlasy a děravým klocem se utřela. Pak přistoupila k stolku, vytáhla šuplátko a vyndala z něho půl starého hřebenu. Rychle a po paměti přičísla si vlasy okolo čela — vjela čerstvě několikkrát i za týlo, pak si stáhla svůj veliký šátek, nejteplejší kus celého šatstva, až do půl čela, přeložila ho pevně přes prsa — a byla hotova. Necítila, že nemá na sobě do té tuhé zimy nic jiného, nežli pod lehkou kartounkou hustě záplatovanou moldounku a obnošený soukený kabátek.

V tom vešla panna Baruška. Byla to malá, scvrklá, asi 60tiletá osoba v hrubé kytlici a kazajce, v čepci na placku. Čelo a tváře její byly plny vrásků, nebyly ale tak odporné, jako při stařenách jejího druhu nejvíce bývají. Ano přizelenalé oči její hleděly na člověka jak ná-

leží přívětivě. Porce z ústavu pro chudé, pletení hrubých punčoch a sem tam dárek mnoholetých dobrodinců byly pramen její obživy.

Nyní vešla se svou punčochou v rucc.

„Rodička boží vám to nahradí!“ uvítala ji povděčná matka; potom jí přinesla židli a postavila ji vedle postele. — „Za čtvrt hodiny jsem zase tady. Buďte tak dobrá — kdyby Karlíček snad něco chtěl — tamhle je žbán s vodou.“

Potom se ještě nahnula k dítěti, políbila je na čelo a spěchala ze dveří.

Panna Baruška nastrčila si na nos brejle, hleděla chvíli na podivnou hru nemocného pacholíka, zavrtěla hlavou, jakoby říci chtěla: To se mi nelíbí! — potom se vedle něho posadila a začala v bázni boží svou punčochu plést.

2.

Ale matka nemocného Karlíka nebyla v lidnaté čtvrti jediná, kteráž u lékaře okresního pomoc hledala. Dvéře jeho byly obklopeny zástupem nuzných neduživců a nebo těch, kteří se o své neduživé starali.

Pan doktor nebyl ještě v přízemním pokoji, kdež ráno i odpůldne v určitou hodinu stesky a prosby sklíčené chudiny vysléchal.

„U všech sakra...!“ ozval se nyní mezi zástupem ramenatý drvoštěp v kožené kazajce. — „Totě prazatracené čekání! Křeče mi ženu zatím přetrhnou — a já přijdu do díla posfaktum. Pak si pověsím žaludek na hřebík a nebo si ho naperu kamením.“

„V kolik pak hodin zde pan doktor bývá?“ ptala se vedle něho hubená holka se řádnou žloutenkou.

„I čert zná jejich regule!“ zabručel nedočkavý drvoštěp. „A pak — což jim záleží na bídě a psotě; to necinká toralami!“

„Tuhle je to — heh, heh! napsáno — heh, heh!“ zakašlala stará babka, okazujíc vyzáblým prstem na černou tabulku vedle dveří. „Kdo to umí číst — heh, heh?“

Někteří začali slabikovat; že to ale bylo německé, šlo to poněkud pomalu.

„I jděte domů a kupte si znovu slabikáře!“ ozval se mezi to hlasitěji asi patnáctiletý vejrostek v hadrovitých nohavicích, v roztrhaných rukávech a v krátkých botách, ovázaných špagátem. Místo čepice měl na hlavě vyžloutlý děravý šátek, kterýž mu i levé oko tak dalece ukrýval, že mu bylo velkou, temnozačervenalou modřinu jen dopolo viděti. — Za svého dětinství povaloval se na farní škole, pak byl nějaký čas na řemesle, potom běhal po hospodách se sirkami a nynčko mete ulice.

„I jděte domů a kupte si znova slabikáře!“ nadýmal se nyní mezi ostatními a začal nápis o něco zběžněji koktati. Když byl ale hotov, nebylo tu osoby, kteráž by mu byla ouplně rozuměla. Buďto neuměl nikdo německy — anebo tuze špatně četl; jen tolik vespolek srozuměli, že tu bývá doktor od půl deváté do půl desáté.

„No, to mu zatraceně uši zalehly!“ klel zase drvoštěp. „Půl deváté uhodilo — to jsem tu stál ještě sám.“

„Nebručte — nebručte, příteli! Doktor je svým pánem a nebude k vůli nám uši nastrkovat, kolik bije, když sedí u snídaně!“ prohodil starý, hubený krejčovský tovaryš, nohu o nohu oklepávaje a do zkřivených

prstů dýchaje. — „To já znám! — a dobře má; já bych byl také takový; nic zadarmo — a my neplatíme."

„Neplatíme!" namítala nádenice s vodnatelným životem. „Ale vždyť je tu zaplať Pán Bůh — a pak slavná obec! Ale kdo neví, co to je, také na to nedbá — a kdo sedí v hodném kožichu, myslí, že je celému světu teplo."

„Ba to je to — heh, heh!" dotvrzovala dušná stařice. „Člověk nevěří, dokud nezkusí; ale poslat takového Tomáše na čtyry neděle mezi nás — však ono by mu srdce změklo — heh, heh!"

„Zlaté lidičky, to je všecko pravda," ozvala se nyní až posud opodál stojící přistárlá panička v obnošeném pláštíku — na pohled vdova po malém ouředníku — i přistoupila blíže — „všecko pravda; nesmíme ale zapomenout, že to doktor z dobré vůle dělá, když nám radu uděluje — a že je v Praze ještě více lidí, kteří na jeho radu čekají. Kdo ví, kde on teď —"

„Milá, zlatá paní!" zarazil ji drvoštěp — „nechte si svou moudrost pro sebe. Však my víme, co víme, a držíme se písma."

Přitom hodil hlavou, jakoby řekl: „Podívej se tamhle vedle dveří na tabulku..."

S bídou — a k tomu s bídou v nízkém, spustlém stavu je těžko pojednávati; ona je tvrdohlavá, ledoprsá, netrpělivá, když jí neumí člověk vyhověti. Ona má své zvláštní zdání, které všem jiným odporuje...

Vdova ustoupila zas nazpět a uchýlila se k matce nemocného pacholete, kteráž tu opodál v koutku stojíc, žádného oučastenství v hrubém hovoru neměla. Mysl její byla doma, u ztrápeného dítěte, i viděla je a spínala pod šátkem ruce. Očí skoro ani nepozdvihla.

Jenom chvílemi odpovídala roztržitě na otázky zaplašené hajitelky doktora.

Konečně zacinkaly na schodech klíče, a zpívajíc přiběhlo mladé služebné děvče již dávno vytopený pokoj otevřít.

Zástup zapomněl na stesky, rozjasnil tváře a hrnul se za děvčetem do dveří, jakoby na něj za prahem spasení čekalo — a předce nezáleželo to celé spasení v ničem jiném, nežli v trochu teple! — ale ovšem — teplo! — jak blahoznivé slovo ve sluchu tolika tisíců, kteří ho skoro nikdy nezakusí, kteří si o něm jen jako o zlatých jablkách v pohádce povídávají!

Pokoj byl prostranný; podle stěn táhly se dlouhé lavice, ku předu tisklo se několik seslí. V okamžení bylo všecko plno, a za malou chvíli nebylo celý zástup ani poznati. V lahodném teple převrátil se celý jeho rozmar; místo mračen svítilo sluníčko. Ach, ta tvrdohlavá, ledoprsá, netrpělivá bída *snadno se spokojí* — jen když něco dostane! —

Jediná matka nemocného pacholíka a vdova ouřadnice zůstaly venku. První bezpochyby zimu ani necítila a druhá se nyní ostatních štítila.

Za malou chvíli po služce vrzaly po schodech volným krokem boty, a konečně objevil se toužebně čekaný lékař. Byl to muž v nejlepších letech — spíše mladší nežli starší — s kulatou, přívětivou tváří, s hravýma očima, v širokém tureckém županu; na hlavě mu seděla červená, hedbávná čepička se zlatým třapcem.

Zdál se býti dobré mysli; neboť se usmíval, jakoby šel do veselé besedy. Cigaro v malé stříbrné trubce mu výborně chutnalo.

V průjezdě zpozoroval sklíčenou matku. Znalť ji — a přál jí; neboť nepřicházelo k němu osoby, kteráž by

byla tak velikou důvěru v jeho umění skládala, jako matka nemocného pacholíka. Ona sama blížila se k němu rychle, ale poníženě, a políbila mu ruku.

„Ah, dobrého zdraví, matičko!“ uvítal ji lékař. „Jak se vede? Co dělá náš malý pacient?“

Matka se neostýchala a začala stav dítěte svého popisovati. Lékař se na chvilku zastavil, pak šel volným krokem do pokoje; ona vypravovala dále a šla v patách za ním. On poslouchal a sedl si na měkkou lenošku ke stolu; ona ještě pořád vypravovala. On si prohlídl pera — ona konečně umlkla. On nabral plná ústa kouře a velmi uměle ho jako anglickým dýmníkem zas vypustil — ona čekala na odpověď.

„Milá matko!“ spustil nyní doktor, s lahodným úsměvem cigaro zase do úst bera — „buďte ráda, že to s vaším malým tak dopadlo, a děkujte Pánu Bohu, že máte již po starostech!“

„Není-li pravda, milostpane?“ zajásala matka, ježto v lékařově odpovědi uskutečnění svého doufání nalezala — a tváře její oživily se lehounkým, u ní tak vzácným ruměncem. — „Mě to napadlo hned tu chvíli, že se mé dítě už pozdraví.“

„Milá matko!“ usmál se doktor pořád ještě v dobrém rozmaru, ale nemohl se přitom jakési rozpačitosti ubránit — „tak já to nemy... to jest...“ — doložil mnohem vážněji — „my jsme všickni v rukou božích a vy si dáte dozajista povědít, že to bude při vašem nynějším potřebném stavu pravé ulehčení, když vaše dítě...“

„O ne, proto jsem Boha neprosila, aby mi ho pozdravil!“ vpadla mu žena do řeči. — „Pro své dítě necítím žádného nepohodlí — pro ně bych mohla žebrat — ačkoli mě Bůh až podnes před tím krokem uchránil;

ale abych měla někoho na světě, koho bych mohla z celé duše milovat — pro svou mateřskou lásku vzývala jsem nebe, aby mi ho zachovalo."

„Všecko hezky," pokyvoval doktor hlavou — „láska mateřská je věc nad míru krásná... ale — teď, milá ženo! jděte s Pánem Bohem domů — a těšte se myšlénkou, že bude zas všecko dobře."

„A — což nebude už žádné mediciny potřeba? Včerejší láhvička mi došla."

„No — tedy ji budem opakovat — ačkoliv by ta včerejší mohla býti také poslední."

„Poslední? — a mohla bych se na to spolehnout, že se mi dítě bez medicíny uzdraví?"

„Když to řeknu — tedy to řeknu!" odbýval ji doktor již trochu nevrle. „Rád každému posloužím, ale nerad kde zbytečné výlohy dělám. Něco vám předepíši — ale jak povídám — myslím, že mluvím s rozumnou ženou — a že je líp, když vás na všecko připravím — zejtra nebude vašeho chlapce už nic více bolet."

„Pak mu uděláte křížek, odnesete ho do kaple a bude po dření!" ozval se teď nedočkavě surový drvoštěp. „Či jste opravdu tak na rozum padlá, že jemnostpánu nerozumíte? No, to přijďte ke mně, já vám to vyložím. Moje první škvrně si také tak hrálo, nežli odešlo. Mělo vodu v hlavě. Ba jen už jděte, a nezdržujte nás ostatní; my máme také své trampoty."

Se svislou bradou, s prodlouženýma tvářema, s vypoulenýma očima — obraz náramného zděšení — stála nešťastná matka při slovech tak nešetrně a bez obalu mluvícího drvoštěpa. Pak vyrazila ze sebe prudký vzdech ouzkosti a oči její otočily se dychtivě po tvářích vždy k ní laskavého lékaře.

Ten okřikl drvoštěpa a ohlížel se po ostatních hostech; ale nic — nic nevysvítalo z tváří jeho, co by bylo slovům drvoštěpovým odporovalo, ježto byly ubohou matku jako smrtící meč projaly. Nyní věděla nešťastná žena, co doktor myslil! Ale mateřská její láska byla silnější nežli víra v lidské umění.

„Ne, ne — vy se mejlíte!“ zvolala vášnivě. „Mé dítě neumře — vy jste ho neviděli a popsání mému nerozuměli — pro milosrdenství boží — milostpane — pojďte se mnou —“

„Hned?“ ptal se doktor, hozením hlavy na zástup čekajících poukázav.

„Chcete-li uchovat dva lidské životy,“ mluvila žena dále, ani jeho ousměchu ani netrpělivosti ostatních si nevšímajíc — „můj a mého dítě — pojďte — a nebo mi něco předpište, co dozajista pomůže — ať je to sebe dražší — já si to zaplatím. Zapomeňte na okamžení, že jsem chudá žena, a vymyslete si něco, jako pro bohatého člověka.“

„Ale bláhová osobo!“ okřikl ji lékař dobrosrdečně — ale ona mu nedala domluvit.

„Nesmějte se mi, jemnostpane!“ prosila — „já to slýchala v hodných domech, kde jsem sloužila, že každému něco jiného předpisujete. Jak pak by mohly za nás bídáky takové mediciny platit, jako se boháčům dávají.“

„Vy jste blázen, milá ženo!“ rozhněval se nyní lékař opravdu — „a kdybych nevěděl, že z vás bolest matky mluví, dal bych vám jinou odpověď! Život člověka — buďsi on boháč nebo otrhanec — je stejně drahý poklad v rukou lékaře — to si pamatujte, abyste jinde nezavadila!“

„Mezi řečí byl se však již také péra uchopil a psal recept.

„Tu tedy něco máte, moudrá osobo!“ odšoupnul pak list popsaný od sebe. „Dejte si to udělat — ale jak jste sama chtěla: za své peníze!“

„Zaplať vám to nebeský otec, milostpané!“ zvolala žena, sáhla dychtivě po listu, políbila lékaři ruku, a jakoby v hrsti již neklamné pojištění dětského života držela, spěchala kvapnými kročeji k nejbližší lékárně.

Prudce vrazila do skleněných dveří. S podivením pohledl na ni provizor, an ho nelíbě ze čtení nového Sue-ova románu vytrhla. Žena si toho ale nevšimla.

„Poníženě prosím“ — řekla, unavena sotva dechu popadajíc a recept mu podávajíc — „hezky brzo... a co to bude koštovat?“

Provizor se podíval na recept a počítal. Pak řekl: „Čtyrycet krejcarů.“

Žena se poněkud lekla. Věděla, že se tu počítá ve stříbře.

„A kdy to bude hotovo?“ ptala se trochu malomyslně.

„Za půl hodiny.“

„Za půl hodiny — dva dvacetníky!“ opakovala žena mimovolně a spěchala opět z lékárny.

3.

Okolo i vnitř podloubí na drůbežním trhu panuje za ranních hodin veliký hlučný život. Tu se smlouvá a prodává, volá a vadí, kleje a prosí — tu je smíšenina těch nejrozmanitějších postav: vykrmené drůbežnice a hubené

selky, řemeslnice v klobouku a ouřednice v prostém čepečku, mladí hospodští a staří hospodáři — potom chátra obojího pohlaví, toulaví, prodavači a žebráci. To se míhá, dere a tlačí řadami rozstavených nůší, krosen a trakářů se živou i mrtvou drůbeží, s vejci, tvarohem a máslem všeho způsobu.

Zvláštní a stálé denní figury v tomto strakatém množství jsou tak nazvané *pečenářky* nebo *polivkářky* — ženy velké důležitosti, neboť vedou péči o žaludek nejen všech prodavačů v tomto vůkolí, nýbrž poskytují také úlevu hladovým, ježto přicházejí z končin vzdálených.

Avšak jméno pečenářky čili po pražsku: prátlářky není pro tyto ženy dosti významné, ačkoli jaksi důstojné — tím méně název polivkářky; žádné z nich nepodává ouplný obraz o jich živnosti. Není to pouhá pečeně ani pouhá polívka, co svým hostům předkládají — to by byl obmezený, špatný průmysl.

Ta tu má arci v ohromném, odrátovaném hrnci polívku s nudlemi, jenž vypadají jako bělavé žížaly, a ta tam pyšní se pekáčem na tenko nakrájené vepřoviny — ob den je u ní také zajíc nebo husa k dostání: ale jiná tu sedí také s misou lojem maštěného hráchu a s kuthanem brambor: ještě jiná vykládá smažené nožičky, pak osrdí a odpadky rozličného masa s hnědozelenavou omáčkou, a opět jiná zve k plné ošatce vdolků s povidly a syrečkem, na něžto ještě něco žlutavého nakapá, co má slouti omastkem. Přitom nesmíme zapomenout, že je zde onde také hrnce viděti, v nichžto jakási temně zažloutlá tekutina vře, kterouž prodavačka na svou čest dobrým kafem nazývá. Jsou-li kupovači také toho mínění — to nevíme; ale skoro bychme tomu věřili; alespoň se dá o tom soudit podle chuti, s jakovou se ma-

lých hrnéčků drží, do nichžto jim kafírnice za dva krejcary nebo za groš nalívá.

Kdo se u těchto kuchyní na pouhé boží ulici ještě nezastavil, neví, jak člověk vypadá, když mu něco jak náleží chutná. Ale podívejte se tuhle na toho ubožáka, pocestného řemeslníka v chatrném fráčku a v letních pruhovaných spodkách — vítr fičí, až prsty křehnou — on tu stojí nakřivený s ohnutýma kolenama, trochu pošlapává, v levici drží malou misku, v pravici plechovou lžíci a nabírá polívku, souká, srká — a najednou má misku prázdnou. Ani se toho nenadál. Teprv se chce rozpomínat — ale hostinská mu bere již opět nádobu z ruky (zaplatit si dala ovšem dříve) a plác! — krcne na ni lžíci bramborové kaše. Že misku neopláchla, samo sebou se rozumí; stará popelářka také na to nehledí. Jeť ráda, že nemusí mezi zástupem strávníků dlouho čekati...

Na tomto podloubí, skoro pod prostředním obloukem, sedá paní Naninka — pečenářka, jenž toho titulu zasluhuje. Její nůše je největší a na jejích dvou pekáčích zavání den jak den něco pečitého pro vzácnější strávníky; na velké míse má přitom ještě pokaždé čočku, fizole, brambory nebo jinou zásobu pro žaludky nižší třídy, nežli jsou velkých překupnic a mluvných dohazovaček.

Je to velká, silná žena asi čtyřidcet let. Masité, osmahlé tváře její lesknou se zdravím. Jinak ale není na nich skoro žádný duševní výraz pozorovati.

Dnes tu sedí paní Naninka jaksi mrzutě. Trh je sice dobrý, hlučný — vždyť je před svátky; ale každý si hledí ještě svého krámu a nezpomíná na jídlo. A paní Naninka má dnes přece kapitální husu a k tomu vepřovinku — že se srdce směje! I dohlíží také pořád na velikou pá-

nev s uhlím, na nížto pekáče stojí, a podfukuje, odstavuje, natřásá nádoby — a v tom spočívá největší díl pečenářského umění, aby maso ani nevychladlo, ani tuze nevysmahlo — ale až dosaváde není všecko nic platno. Ani denní ani cizí strávníci se ještě nedostavují.

V tôm k ní přikročila matka nemocného dítěte. Ubohá žena byla ráda, že ji nalezá samotnou — alespoň se její bledé tváře poněkud vyjasnily.

„Pán Bůh rač pozdravit, paní Naninko!“ promluvila k ní poněkud ostýchavě.

„Co je?“ trhla sebou pečenářka, trochu nevrle hlavu od svých pekáčů pozvednouc. — „A, jste vy to? — Co dobrého?“

„O něco bych vás poníženě prosila —“ začala matka hlasem skroušeným.

„Oč pak, oč pak?“ zpustila žena, když onano poněkud váźla. „Nedělejte dlouhé prambule; zde nemám kdy vaše lamentace poslouchat.“

„Pan doktor předepsal mému Karlíčkovi medicinu,“ dodala si matka srdce — „která bude mít dozajista dobrý oučinek...“

„Nu? — a co je mně do toho?“ ptala se paní Naninka, kdyžto matka zas poněkud váznouti začala. „Buďte ráda, je-li váš doktor takový divotvorec! Já pro svou osobu nedám za ty doktorské moudrosti ani co by za nehet padlo.“

„Ale já musím za ně dát, má zlatá paní Naninko!“ osmělila se opět sklíčená žena — „protože mám k lidské moudrosti důvěru a že musím o své dítě pečovat.“

„I s Pánem Bohem — dejte si za ni, co chcete!“ prohodila pečenářka tónem, z něhož jasně zvučelo, že zná její hroznou chudobu. „Já nebudu vaši kasu prohlížet.“

„Ach, neposmívejte se nešťastné ženě, která se důvěrně k vám utíká!“

„Ke mně? — důvěrně? — co pak by to bylo?“ prohodila pečenářka, lhostejně do uhlí foukajíc.

„Že nyčko ani krejcarů nemám — toť víte; ale Bůh je milosrdný a posiluí zase ruce moje a otevře srdce lidské a já splatím každému, kdo mi co dobrého učinil. Teď ale musím zaplatit drahou medicinu... a proto vás, drahá paní Naninko, poníženě prosím... abyste mi ještě dva dvacetníky půjčila.“

„Cože?“ otočila se po ní pečenářka od svých pekáčů a bok si podepírajíc, hleděla jí na okamžik do očí. Zdálo se, že jí žena s prosbou právě vhod přichází, neboť si mohla na něčem své zlé rozmary vypustit. — „Já řku — pominula jste se rozumem? — ještě dva dvacetníky? — víte-li pak, co to už dělá, co jsem vám —“

„Vím, vím! má drahá paní Naninko!“ — prosila matka ustrašeně — „jenom tak před lidmi nekřičte!“

„Jak? — i vy nestydatá — vy mi budete poroučet, abych o své právo nekřičela?“ dala se pečenářka ještě hlasitěji slyšeti. „Je to poděkování za mou dobrotu? Netrpím vás u sebe říkajíc jenom pro zaplaťpánbůh? Nenechala jsem vám stranu podle kamen k vůli vašemu škvrněti? A vy mi budete poroučet —“

„Já nic neporoučím —“ spínala matka ruce — „ale pro živé rány Kristovy vás prosím, abyste mi jenom ještě tenkráte pomohla...“

„Nic — nic — ani vindrou vám nepomohu,“ sápala se rozjitřená sprostačka — „darmo se rouháte! Jděte mi raději s očí — a čím dřív tím líp i z kvartýru, rozumíte — má zlatá panno Kačenko?“

Matka bolestně zkřikla a stáhla si rychle šátek

hloub před čelo, jakoby chtěla zarděné líce a dva prameny slz ukrýti.

„Bůh vám to odpusť!“ zaštkala úpěnlivě a zoufajíc kvapila zpáteční cestou. Nohy se pod ní třásly, div neesklesla.

4.

Nevědomky běžela nešťastná matka domů. Nevýslovnou bázní hnalo ji to k loži nemocného dítěte. Bylo to po prvé, kdežto se počínala strachovati, že by mohla jediný a poslední svůj poklad ztratit. Až posud odrážela se tato myšlénka o její náramnou důvěru.

V zimničném zanícení, s prudce tlukoucím srdcem vrazila do dveří. Stará poctivá sousedka seděla se svou punčochou ještě na posteli, — ale dýchala si již do přetuhlých rukou. V sedničce točila se zima.

Skoro hltavě padl zrak matčin na nemocného. Pacholík tu ještě ležel, jak ho byla opustila; ještě mu tváře semtam prokvítaly — ještě se mu leskly oči tím sklenným paleskem.

„Nic se nepřihodilo?“ ptala se matka udýchaně.

„Nic,“ — odpověděla stará trochu mrzutě — „jen že bych byla málem překřehla.“

„Odpusťte — panno Baruško!“ prosila žena letitou hlídačku — „že jsem se opozdila. Musela jsem na doktora čekat...“

„Nu — čekat musí každý člověk,“ prohodila stařena, vstávajíc a k odchodu se chystajíc. „Proto jsme na světě; jen když to něco pomůže.“

„Ach — ono by snad pomohlo!“ zaúpěla matka a odlevila nyní hlasitým pláčem stísněnému srdci svému —

„pomoc by byla; ale já ji nemohu zaplatit. Vždyť jsem pouhá žebračka!“

Nikdy nebyla ubohá žena význam těchto slov tak bolestně pocítila jako v tomto okamžení. Byloť jí přitom, jakoby jí mělo srdce puknouti.

„I nu, nu“ — začala ji stará panna těšiti. „Vždyť není tak zle, aby nebylo zas dobře. Pomyslete, že jste mladá — že můžete pracovat — a při práci se člověk nikdy neztratí.“

„Ale co mám dělat se svým dítětem?“ ptala se matka polozoufanlivě. „Mám je nechat zahynout? Mohu je opustit a hledět si vezdejšího chleba? Anebo mohu nechat duši u něho, aby je hlídala, a vymořené tělo do díla sepřáhnout? Já činila, co poctivá vůle činiti může, dokud síly stačily! Že jsem onemocněla, za to nemohu — já pracovala — já prodala a zastavila, bez čeho jsem býti mohla — teď nemám... ničeho.“

„Mohla bych vám snad pěti groši pomoci?“ ptala se letitá panna, stojíc již u samých dveří. — „Více nemám.“

„Ó děkuji vám — děkuji, panno Baruško!“ prohodila žena ve svém zanícení s jakousi hořkostí. „Mně nepomůže pět grošů — mně nepomůže nic — nic více na tomto světě — nežli hrob vedlé mého dítěte.“

S hlasitým štkáním vrhla se přitom na postel, přes nemocného pacholíka. Stará panna zavrtěla hlavou a odešla...

V nevýslovné bolesti ležela matka dlouhou chvíli přehnuta na chatrném loži. Nevědělať o sobě. Míra hoře jejího byla tuze veliká, tak že všechen jiný pocit v ní utonul. Plakala, ale ohlas pláče jejího zanikal v chatrné pokryvce.

Konečně ji vytrhla z tupé nečilosti zima. Začí-

nalot jí v chladné sedničce mraziti. Otřásla se — a zvolna vstala.

Oko její utkvělo na pacholíku. On se nehýbal. Zdálo se, že spí. — Ledové odhodlání, kamenná zoufalost ulehla si do duše i na tváře její.

V tom se opět zimou na celém těle zachvěla, zuby jí zadrkotaly. Tiše pohledla kolem, a zrak její pozastavil se u poslední rozviklané židlice. Přikročila k ní — vzala z koutu starou sekýrku, vyšla na předsíň a v malé chvíli vrátila se s přehouši drobně rozštípaného dříví.

Za několik minut praskala suchá židlice v kamínkách.

Matka stála zase nad pacholíkem — a srdce její začalo se zase živěji pohybovati; tepleji začala jí krev žilami prouditi.

„Ta kamenná duše!“ — promluvila po chvíli sama k sobě — „to nekřesťanské srdce! Dokud jsi kvetlo, ubohé poupátko — to uměla s tebou hrát — to uměla slibovat: ale když má přispěti, abysi nezvadnulo... to se necitelně obrací. — A kdyby to neměla...“ mluvila dále, a oči se jí rozjiskřily divým plamenem a otočily se na druhou stranu po staré almaře; prsa počala se jí nepokojně dmouti a podivný, nikdy nepocítěný oheň projel jí od hlavy až do paty... „ale ona to má — ona má mnohem více... ona by mě mohla šťastnou učinit... a dítě moje zachránit... a nic by přitom neutrpěla...“

I přistoupila blíže k almaře. Oči její spočívaly na ní s divou žádostivostí.

„Vím to dobře —“ mluvila sama k sobě třesoucíma se rtoma — „v pravém koutě má žlutou truhličku — a v ní plnou hrst stříbrných peněz — ona je zdravá a silná... mé dítě ale...“

Ještě krok... a již stála u staré almary; ode

dávna věděla, jak se i bez klíče odvírá. Již vztahovala ruku... v tom se začal pacholík pohybovati a temné zvuky ze sebe vydávati.

Žena sebou trhla — obrátila se a poslouchala. Pacholík pohyboval ještě ústy... pomalu začínaly zvuky býti srozumitelnější... konečně bylo po malých přestavkách slyšeti: „A — neuvoď — nás — v pokušení — ale zbav nás...“

Nevědomky odříkávalo pachole Otčenáš, kterýž mu byla matka již vštípila.

Ale jako tříhranný meč projela slova nevinného prosebníka duši nešťastné matky. Zachvělať se jako smrtelnou hrůzou — zkřikla — klesla na kolena, sepnula křečovitě ruce na prsou a modlila se: „Neuvoď nás v pokušení!“

Hodnou chvíli klečela takto skroušeně v kající postavě.

Proudem valily se jí horké slzy po tvářích a podivný, blaživý mír přicházel do srdce jejího.

Konečně se vzchopila. Oči její byly oživeny — ňádra opojena novou důvěrou. Přistoupila k posteli, sehnula se k dítěti a políbila je na čelo.

„Ó ty můj strážný andělíčku!“ zašeptala přitom z hlubokosti duše své, a zrak její utkvěl zpytavě na tvářích jeho. Chtělať na nich čísti dosvědčení toho, co tak pevně doufala. — „Ty moje vadnoucí růžinko — ó že tě nemohu krví svou zalíti, abysi občerstvena hlavičku svou zase napnula! Že ti nemohu teplého místa ve svých ňadrách vyhrabati — že tě nemohu těmito seslablýma rukama zachytnouti, abysi neklesala a neopadávala! Ale ubohá matka tvá je chudá děvka — a nevyslyší-li Pán volání její, nemůže ti ničeho poskytnout.“

S rukama sepnutýma stála nad pacholetem. Nová, neobyčejná myšlénka zmáhala se v duši její. Cítilať pře-

hluboce, že musí ještě nějak síly své napnouti, aby dítěti přispěla. „Jdi žebrat!“ znělo to v ní temným, celou útrobu přerývajícím hlasem — „jdi žebrat!“

Žena se zachvěla a na čelo jí vstoupil horký pot. Dychtivě ohlížela se kolem, jakoby tu odněkud pomoc kynouti mohla. Ale nikde nebylo již kusa nábytku, nebylo kusa šatu... nebylo ničeho, co by ještě bylo mohlo do rukou židových nebo do zastavárny putovat.

Najednou přikročila ku své staré odřené truhlici na kulatých nohách a otevřela víko na viklavém kování.

Do polovic bylo prázdno; chatrná ženská košile, ještě chatrnější spodní sukně a zástěrka, dva, tři šátky, několik čistých kousků dětského prádla, soukenná bundička, menší a větší karkule — to bylo celé hospodářství v této nuzné schráni.

Žena se počala v té směsici dychtivě přehrabávati.

Nevyndala kus po kuse — ale převracela všecko na ruby. Na dně leželo několik vybledlých pentlí, pouzdro z modlitební knihy — v něm rozličné papíry, jak se zdálo: psaní a jiné písemnosti, na nichžto si majetnice zakládala něco — v koutku stála malá červená škatulka.

Té se uchopila a otevřela ji. Tu byla malinká soška Panny Marie, jakož ji poutníci přátelům na památku ze Svaté hory přinášejí — tu byla mosazná náušnice s falešným kamínkem, několik knoflíčků — a prsten, tenký, zlatý kroužek. Ten vzala rychle do ruky a přitiskla ho k ústům.

„Ty jediný jsi mi pozůstal, svědku blažených dnů!“ mluvila pak v sladkobolestných zpomínkách na prsten pohlížejíc. „Na tobě zakládala se moje víra — tebe jsem ukrývala před hltavýma rukama chudoby — tebe jsem šetřila — ó budiž mi nyní vykupitelem z nouze největší

Pro své dítě pustím tě do rukou cizích — ne pro sebe, ó ne! — já bych mohla nad hrobem státi: ty bysi nepřišel ode mne.“

Mezi tím strčila kroužek na prst, zavřela truhlu a uspořádala zas na sobě poněkud svůj chatrný šat. Pak přikročila k posteli, shýbla se k dítěti, políbila je na čelo a udělala mu křížek.

„Anděl strážce tě opatruj, mé děťátko!“ řekla se slzavýma očima, přistavila z naprotější strany k posteli dvě židle, ačkoli se nebylo co naditi, že bude dítě tak nepokojné, aby mohlo ze svých drchniček spadnouti — pak vyšla tichým krokem ze sedničky a zavřela dvéře na klíč.

Běžela do líkárny. U samého vchodu se zastavila a nahlídla do ní skleněnými dveřmi. Kromě provizora a mládence nebylo v ní živé duše. To právě chtěla.

Rychle tedy otevřela a vešla. Srdce jí tlouklo — na čele jí vyvstával pot.

„Poníženě prosím,“ obrátila se k provizorovi, skládajícímu papír na prášky a hledícímu přitom pilně do románu, kterýž ležel vedle něho na stole; — „poníženě prosím — je ta moje medicina hotova?“

Provizor na ni pohleděl — znalť ji už, poněvadž tam po celý čas nemoci dítěte svého chodila; ale neodpověděl a sáhnuv k vážkám, pošoupl láhvičku s tmavou tinkturou ku předu.

Ubohá žena si přála míti lík již v ruce a býti s ním ve svém nuzném příbytku!

„Já si to dala napsat pro své nemocné dítě,“ jala se bojácně mluviti, nevědouc ještě, jakým způsobem se k cíli dostane; — „bude to bezpochyby poslední medicina, jakž mi pan doktor sliboval...“

„Tedy si to jen vezměte — a jděte s Pánem Bohem!“ odbýval ji provizor.

„Oh, což je ono o to,“ promluvila opět sklíčená matka, netroufajíc si ani oči pozvednout — „ale musím dáti čtyrycet krejcarů, není-li pravda?“

„Čtyrycet krejcarů!“ řekl provizor krátce.

„Ale já je nyní nemám,“ dodala si matka srdce, a živěji řinula se jí od toho okamžiku slova ode rtů; dělo se to strachem, aby o lík nepřišla. „Peníze v tu chvíli nemám, ale mohu zde, jemnostpane, něco nechat, co má větší cenu, nežli čtyrycet krejcarů — a co si zase vyplatím, jak mile k penězům přijdu.“

„Jste, milá ženo, blázen?“ ozval se nyní mládenec místo provizora, kterýž se nad požadováním chudé osoby tak divil, že takměř ani odpovědít nemohl.

„Ještě nejsem — ale ví bůh! že do zblázněni daleko nemám,“ řekla žena skoro vášnivě — „nebude-li brzo pomoci. Tuhle mám prsten po svém nebožtíkovi — po otci mého dítěte — je to prsten svatební — nemocí a bídou přišla jsem o všecko: tuto jedinou památku jsem uchránila — ale teď ji musím dáti z rukou, třeba se i štěstí ode mne na věky obrátilo, jako se stává, když si neumí člověk svatebního prstenu vážiti. V zastavárně mi na to nic nepůjčí — a také se nemohu zdržovat — ale on je v skutku dražší, nežli lahvička této mediciny... ó prosím, prosím, pozdržte ho zatím zde, nežli budu moci zaplatit!

„Ale co pak vám napadá!“ odbýval ji mládenec nevrle. „Co pak myslíte...“

„Nic nemyslím — nic, jemnostpánové, co by se vás mohlo dost málo nemile dotknouti!“ vskočila mu žena do řeči. „Já myslím jenom na svou potřebu — a na to,

že snad ještě dobrotivé srdce naleznu, kteréž chudobě uvěří. Nemyslete si, že vám zde prstýnek dlouho nechám — ó ne, toho se nebojte! Vždyť nemám po otci dítěte svého už pranic jiného, nežli tento kroužek a... ránu v srdci, která se nikdy nezahojí. Ach, víte-li, pánové, co to obnáší: přijmouti od někoho prsten svatební, koho milujem, tedy pochopíte, že vám ho zde nenechám."

„Nedávejte ho ani z ruky, ale vezměte svou medicinu a běžte k svému nemocnému dítěti!"

Tak se ozval za ní náhle cizí hlas, a když se žena kvapně ohlídla, spatřila před sebou čistě ošaceného člověka mužných let a přívětivých tváří. Podobal se zámožnému měšťanu. Ve své horlivosti nebyla pozorovala, že vešel brzo po ní do lékárny a že slova její zaslechl.

Radostný červánek přeletěl jí přes tváře. Rychle přistoupila k cizinci a políbila ruku jeho, dřív nežli to mohl zabránit.

„Nechte — nechte, milá osobo!" odbýval ji neznámý poněkud v nesnázi nad takovýmto důkazem vděčnosti — „a vezměte si honem lík. Pánové dovolí, abych za vás pořádnost udělal."

„Ó prosím, pane z Bezděky!" uklonil se mládenec s lahodným úsměvem — „nám to udělá potěšení..."

„Že k penězům přijdete?" usmál se také nenadálý dobrodinec. „Nu tím způsobem stane se nám tedy všem nějaké potěšení. Tu máte — tu máte, milá ženo!" obrátil se pak zase k ostýchavé ženě — „a nezdržujte se daremně!"

S těmi slovy vecpal jí sám láhvičku do rukou a překvapené ženě sklouznul přitom ještě stříbrný peníz do dlaně.

5.

V malé, nuzné sedničce bylo teplo — alespoň tepleji, než kdy jindy. Vedle kamínek leželo ještě několik otypek, a vedle postele stál hrnéček se zbytkem chlebové polívky.

Nemocný pacholík nehrál již prsty, nepozvedal ruce, ani tak hlasitě nemlaskal. Tiše tu ležel; hlavinka byla trochu k prsům skloněna, tváře zas bledé, oči hluboko vpadlé, nosejček jaksi špičatěl, rtíky sesinalé byly pootevřeny.

Nikdo tu ale právě není, jenž by to mohl pozorovat. Matka sedí na podlaze, hlavu majíc o postel opřenu, a dřímá. Nevyspání, zima, pak zas teplo a polívka, do níž byla za groš piva zavařila — to všecko ji konečně tak přemohlo, že se nemohla spaní ubránit. Věděla ť ale, že nezaspí. Tu dobu vracela se obyčejně spolunájemnice z trhu, a jejím příchodem doufala zase procitnout.

Byly tři hodiny odpoledne. Obloha visela plna sněhu, v úzké ulici počínalo se již stmívati. V sedničce bylo pološero.

Tu zarachotil zámek a do dveří hrnula se paní Naninka s nůší na zádech. Byla trochu veselejší mysli, nežli ráno.

„Aj, podívejme se!“ zahrčela, sotva že přes práh kročila a neobyčejné vytopení ucítila. — „Tuť musí být někdo na kvartýru, co má strejčka v Podskalí. — He?“

Žena dřímající procitla. — „Co je? co je?“ ptala se dychtivě, rychle vstávajíc a po dítěti se ohlížejíc.

„Že musíte mít plný dřevník,“ prohodila pečenářka jaksi káravě. „Vždyť je tu jako v peci.“

„Samou radostí jsem se přebrala —“

„Radostí?“

„Ach ano, paní Naninko!“ odpovídala dobrosrdečná žena, zapomínajíc, že se jí byla druhá nedávno tak bolestně dotknula. — „Jen si pomyslete: medicinu jsem dostala a ještě k tomu zlatník.“

„Tak?“ vyvalila pečenářka oči. „Nu — mnoho štěstí! To mi můžete hned dva dvacetníky na srážku svého dluhu dát.“

„Ach, prosím vás, milá paní Naninko!“ řekla žena — „mějte ještě ztrpení! Z toho zlatníku vám nemohu dát ani krejcaru — vždyť ho musím pro Karlíčka uchovat. Bůh dá, že mu bude brzo líp — a pak mu budu musit přilepšit. Beztoho jsem už pět grošů vydala.“

Mezi těmi slovy byla k ní ochotně přistoupila a pomáhala jí nůši sundávat.

„Nechte jen — nechte, paní Kačenko!“ děkovala pečenářka, když byla její pomocí ruce z popruhů vymknula — „však já si sama pomohu. Tak! — Z toho zlatníku mi tedy nemůžete nic dát?“

„Ale považte jen — k vůli mému dítěti! Ráda bych mu přece trochu polívky udělala.“

„Tak? Tedy může Karlíček už polívky jíst? I podívejme se, jak se ty nemoci obracejí. Dnes ráno bych byla řekla...“

Přitom přistoupila k posteli. Oči její padly na dítě a ústa umlkla. Pak zakroutila hlavou, podívala se na doufající matku a potom zas na dítě. Ztrápená žena se pohledu jejího zděsila.

„Proč vrtíte hlavou?“ ptala se jí s nově propukající ouzkostí.

„Nevím —“ otálela pečenářka s odpovědí — „buďto

mě šálí večerní šero — anebo.., inu, slovem: váš Karlíček se mi nelíbí."

„Že se vám...? Umučení Páně! vždyť předce tu drahou medicinu užíval. Dvakrát jsem mu ji vlila do hubičky..."

„Ale, vy bláhová osobo! co pak myslíte opravdu, že mohou ti pánové něco dokázat, když je mu souzeno, aby umřel?"

„Aby umřel?" zkřikla matka celá ztrnulá — a drala se k němu tak dychtivě, jakoby ho svou přítomností ochrániti mohla. — „Ne, ne — mé dítě nesmí umříti!"

„Nu — když myslíte!" pokrčila žena rameny — „a máte-li s Pánem Bohem kontrakt; ale já vám radím, abyste se na všecko připravila, jakož i nábožné matce sluší. Já vím také, co to je: dítě pochovat! — ale proto jsem se předce nikdy proti Pánu Bohu nezpouzela."

„Oh — vždyť já se nezpouzím!" úpěla matka, a horké slzy jí kanuly po tváři — „já se nezpouzím! ale pevně na boží milost spoléhám!"

„Ale jak pak, když je to dítěti souzeno, aby umřelo?" namítala jí pečenářka poněkud rozhorleně. „Co chcete potom? Chcete, aby Bůh k vůli vám zázraky dělal? Okažte raději, že jste dobrá křesťanka... nebo, to vám povídám... Karlíček do rána nevydrží."

„Spasiteli na výsostech!" zkřikla žena pronikavě a skácela se na postel.

„No, no — jenom se nelekejte!" chtěla ji pečenářka potěšit; nešťastná matka ji ale neslyšela, neboť ležela ve mdlobách. — „Paní Kačenko, dejte si povědít... Jak? také bez sebe? No, tohle by bylo hezké nadělení na štědrý večer, abych tu tak dvě mrtvá těla měla. He! mějte pak rozum, paní Kačenko! ať toho broučka ještě neumačkáte!"

Ale bázeň její stran dvou mrtvol byla přenáhlena. Mrákoty na smyslech ubohé matky se brzy opět rozplynuly. S hlubokým povzdechem otevřela sklíčená žena oči — vzchopila se, hleděla okamžik vůkol sebe, jakoby se byla z těžkého sna protrhla. Najednou jí zavzněly slova pečenářky ještě jednou v uších, oči její padly na pacholíka a slzy jí vyhrkly na tváře.

„Ó můj Karlíčku' můj Karlíčku — neopouštěj mě!" bědovala, k samému se sklánějíc, a pak i na podlahu klekajíc, jen aby co nejblíže u něho býti a ruce své přes něj položiti mohla. — „Poslyš, mé zlaté děťátko... mé živobytí... ó měj slitování, Spasiteli na nebesích! — a ty milosrdná Rodičko boží, oroduj za mne! Nedej, aby mé drahé dítě zahynulo! Já ho vychovala v bolestech a trápení, v bídě a nedostatku — ale byli to dnové radosti proti těm, které bych musela tráviti bez něho... ó!... nedopusť na mne, abych zoufala!"

Paní Naninka vrtěla hlavou.

6.

Hlučný, veselý život panoval mezi tím na Staroměstském náměstí. Ještě tu stály boudy s rozmanitým zbožím, s dětskými hračkami ze dřeva, z olova i ze skla, s obrázky, s kuchyňským nářadím, s jeslemi, s rozličnými pamlsky.

Bylo již po čtvrté hodině. Hustá mlha spouštěla se na město. V každém krámci hořela nějaká lampa a rozlévala kolem polotemné světlo. Tato zář a hučivé hemžení před boudami — ta směsice smlouvajících a kupujících matek, žádostivých kluků, ostýchavých holek, poskytovala podivný obraz.

Blízko sochy Panny Marie, u prostřed náměstí, stála

v hedbávném burnusu, pěkný, teplý štuclík na rukou, Terezie, nejstarší dcera zámožného obchodníka Plavinského. Byla to spanilá postava, ani velká, ani malá, plna nejpěknějších poměrů a ozdobena půvabností devatenáctého jara. Ale ještě většího půvabu rozléval po její celé bytosti květ vzdělaného ducha. a spanilost její duše.

Od mnoha let bylo to její zvláštní potěšení, své mladší bratry a sestry, ano i samé rodiče, o štědrém večeru ve jménu Ježíška nějakým dárkem překvapiti. K tomu cíli chodila sama po krámech a vybírala, co by milým domácím radost udělalo. Někdy jí provázela děvečka s košem — někdy šla sama, když se to menších věcí týkalo.

Dnes byla samotna. I rozmýšlela se právě, ku kterému z dvou pěkných krámů by měla přistoupiti: an tu za sebou polouduŝené štkání zaslechne. Přicházeloť jako z hlubokosti duše.

Terezie se kvapně ohlídla. Outlé srdce její zachvělo se lítostí.

Byloť se již hodně smrklo, a v husté mlze rozeznala outrpná dívka jenom nejisté rysy ženské postavy, která tu na kamenných stupních před obrazem Matky boží klečela a horlivě se modlila. I přistoupila blíže k této osobě a zaťukala jí lehce na rameno.

„Proč pak tu pláčete, milá osobo?“ ptala se jí co nejlaskavěji. A klečící ženština sebou trhla i vzchopila se poněkud a upřela uslzené oči na dívku, jakoby v ní pomocnici z těžkých utrpení hledala.

„Proč pláčete?“ ptala se dívka ještě jednou velmi přívětivě — ačkoli dle chatrného šatu v tomto počasí, dle vyhublých tváří snadně poznati mohla, že modlící osobu těžká chudoba svírá.

Tato hleděla na ni hodnou chvíli mlčky, jakoby se ještě v oné říši nacházela, kamž byla na perutí horoucích slov zapolítla. Spanilá tvář dívčí jevila se jí co rukojemství brzkého vyproštění z trampot. Konečně jí ubohá žena poznala, a bolnosladký úsměv setřel na okamžik hluboké rysy žalosti z obličeje jejího.

„Ah, milostslečno Terezie!“ zvolala žena, živě pohnuta a rychle přikročivši, uchopila a políbila ruku její.

„Jak? vy mě znáte?“ divila se překvapená dívka.

„Ó, jakž bych neznala! Třebať jste i nyní jako jarní růže kvetla; bývalé poupátko se nezapřelo — a to jsem znala tuze dobře.“

„Ale, můj Bože — já se nemohu pamatovati.“

„Ráda věřím — jáť také jinák vypadala, když jsem ve vašem vzácném domě sloužila. Oh, a jak dobrotivá jste vy, drahá slečno! ke mně bývala!“

„Já? — ale milá osobo... kdo pak jste...? odpusťte — já se věru nepamatuji.“

„Před čtyrmi lety jsem u vás sloužila.“

„Ne snad Kačenka?“ zvolala dívka bolestně překvapena a upnula své pěkné oko s velikým oučastenstvím na ztrápenou.

Tato neodpovídala, ale jenom několikkráte hlavou zakývala. Bylať ji sklonila, a lehké uzardění rozehřálo tváře její.

„Ale, milá osobo,“ řekla nyní Terezie plna živého soucitu — „jakž pak je to možná? Co pak se ti nedaří? máš snad... nedostatek?“

Bývalá děvečka nemohla ještě odpovědít; prsa její byla přeplněna, ale hrdlo jako zadrhnuté; za to jí přicházela úleva v potoku hojných slz.

„Muž bude mít málo díla — viď?“ ptala se dívka

dále. „Ach — já jsem si to myslívala! Zednictví nemůže býti tuze výnosné — a zvláště v zimě.“

„Oh, jen kdybych ho jen měla — kdyby mi ho nebyl Pán Bůh vzal!“ zasténala nyní žena, oběma rukama uslzené tváře zakrývajíc.

„Tvého muže?... Ach, není možná? — Tedy jsi vdovou? — a již dávno?“

„Dva dny — před kopulací. Pod mým Karlem zbořilo se lešení — v pádu se potloukl a nežli ho donesli do štiftu, bylo... po něm.“

„Ale ty milý Bože!“ zhrozila se Terezie — „toť je ukrutné neštěstí!“

„Ach arci — veliké neštěstí to bylo,“ vzdychla si žena s očima k nebi obrácenýma, jakoby říci chtěla: Děj se vůle Páně!

„A co jsi ubohá, potom začala?“

„Já šila — prala — podělkovala — jak se nahodilo.“

„Ale výdělky tvoje musely býti hrozně sporé — neboť s tebou stala se změna, že bych tě nebyla poznala.“

„Inu, vejdělky nebyly veliké — prosím vás, milostslečno, co pak může jediná ženská způsobit? — a vejdělky jsou vůbec chatrné; ale šlo to předce, dokud jsem se nerozstonala.“

„Tedy jsi také stonala? Ale, ty ošklivá osobo!“ kárala ji dobrosrdečná dívka, „proč pak jsi nešla raději zas někam do hodné služby? Nebo — proč pak jsi zase k nám nepřišla?“

„Poníženě ruku líbám, slečno — ale já to nemohla k vůli... svému dítěti udělat.“

„Máš dítě?“ ptala se dívka s nevinnou přívětivostí, nevědouc, že se ubohé matky bolestně dotýká.

„Mám," odpověděla tato, oči klopíc; — ale najednou stál před ní hrozný stav jejího miláčka. — „Ach měla jsem dítě, budu bezpochyby brzo říkat," vypravila ze sebe s hroznou ouzkostí — „neboť leží snad nyní v posledním tažení a já přišla jen Rodičku boží ještě poprosit, aby mi ulehčila v mých těžkostech. Já nemám žádného na dalekém světě, nežli dítě své — a jestli mi je Pán Bůh vezme..." dále nemohla pro pláč mluviti. Usedavě štkala.

„Ach, dobrotivé nebe!" ozvala se Terezie plna outrpnosti. „Tedy je tvé dítě tak nebezpečně churavo?... A jestli pak máš lékaře?"

„Pan doktor v naší čtvrti byl až dosaváde tak laskavý —"

„Ah tak! ale jestli pak jsi mohla nemocnému také všecko nadlehčení zjednati? — při své chudobě... vidíš, vidíš, zlá osobo! Děláš, jakoby jsi bez dítěte svého ani živa býti nemohla a nehledáš nikde pomoci."

„Oh, milostslečno! já ji hledala — já ji hledala! Ale srdce lidské není vždy tak otevřeno, aby mohla prosba do něho vejíti."

„Já se tě neptám po srdci lidském — ale povídám ti, že jsi měla alespoň ke mně přijíti! Tu máš zatím," mluvila dále se vší svou vlídností a tiskla jí do ruky plný hedbávný sáček. „Objednej honem, co potřebuješ — co tvé dítě potřebuje — a přijď brzo k nám — sice se rozhněvám!"

„Ó má dobrotivá slečno!" zvolala žena, dívčí ruku vroucně líbajíc... ale Terezie přetrhla jí další řeč a nutila ji k odchodu.

„Běž domů, běž!" řekla k ní — „třeba by dítě něco chtělo — třeba by se mu stejskalo..."

„Ach, kýž byste mluvila pravdu, aby se mému Karlíčku již po mně stejskalo!" řekla žena s radostnou živostí... „pak by již zase o mně věděl, již by mě opět znal — již by měl opět smyslv své! Ó můj sladký Ježíši — dej, ať se mi ta myšlénka vyjeví — aby měl opět smyslů svych! Bůh vám to nahraď, moje drahá slečno — vy jste posilnila mé srdce novou nadějí!"

Ještě jednou políbila ruku její a kvapila k domovu. Neviděla peřesté kolem hemžení lidu — neslyšela šumivý hluk — necítila mrazivé povětří. Duše její byla nově znícena létavou bludičkou sladké naděje. Skoro zoufanlivě byla ze svého bytu vyběhla — nyní se tam na novo rozjitřena opět vracela.

Rychlými kroky spéchala za ní — Terezie. Chtělať viděti, kde nešťastná žena zůstává.

7.

„Kam se ta lehkomyslná osoba jen zatoulala!" hrčela pečenářka v malé sedničce. „Celá jako bezhlavá — beze všeho poválení!"

A masitá její postava míhala se přitom v pološeru slabého kahance jako rozložitý strom, když jím vítr otřásá.

„Inu prosím vás, paní Naninko!" ozvala se na to jaksi omlouvavě druhá osoba — byla to šedesátiletá panna, sousedka, jež tu zase nemocného hlídala — — „prosím vás, vždyť je matka přece jenom matka."

„To máte pravdu — ačkoli nevím, co vy tomu rozumíte..."

„Oh — člověk má také srdce — a měl také své žalosti, zatlačil také oči svým milým osobám..."

„A já snad ne? Oho, panno sousedko! já zatlačila oči svým vlastním dětem, a vím tedy, co to je, když to začne u srdce hrýzt... ale proto může člověk předce své smysly podržet. Co je souzeno, to je souzeno a to člověk nezjinačí, i kdyby si hlavu strhnul. Proto nebude konec světa, až jí Pán Bůh to pouzdro vezme. Může se za to ještě pomodlit."

„Proč pak?" ptala se letitá panna, jakoby pečenářčiným slovům věřiti nechtěla.

„Proč pak! proč pak!" rozhorlila se žena — „proto, že by z ní spadlo břemeno — že by si mohla jak náleží oddechnout. Teď není žena, není vdova — není pranic, má dítě na krku — a je mladá osoba, mohla by ještě k něčemu přijít. Beztoho bude mít co dělat, nežli staré rány zahojí! To je nějakých dluhů! Já jsem jen žádostiva, jak já k svým penězům přijdu!"

Mezi tím přistoupila k svému stolu, rozsvítila grošovou svíčku a shasla kahanec. Vedle stolu stála konev s vodou a třemi leklými rybami. Živý kapr házel sebou na veliké míse; ten byl na zejtřek pro ni — ostatní do trhu.

„Tu pět grošů — tam pět grošů, to je hned půl zlatého a zlatý — člověk ani neví jak!" mluvila pečenářka dále, velikým nožem z ryb šupiny seškrabujíc. „Oh — dluh je snadno udělán, ale zaplacení se táhne na dlouhé lokte."

„No, vždyť máte zaplaťpánbůh," prohodila Baruška — „kdyby bylo nejhůře —"

„Tak? zaplaťpánbůh?" utrhla se paní Naninka nevrle. „Mohu přitom tuhle kus ryby usmažit? Mohu to prodat? Mohu vás na to pozvat? Zaplaťpánbůh je hezká věc, ale člověk při ní nestloustne. Co komu, to komu;

co ti půjčím, to mi navrať — co ti dám, to si nech; ale k dávání jsou jiní lidé na světě."

„Arci, arci — ale každý to neumí; musí to být něco těžkého. Tím větší tedy zásluha."

„Tu si můžete zejtra na modro zadělat," mumlala pečenářka; — „já bych měla raději své peníze."

„A já myslím, že přijde svým časem všecko zas do pořádku. Kačenka byla vždycky pořádná osoba..."

V tom se začalo dítě na posteli ozývat. Vydávalo temné, sténavé zvuky, že to znělo jako: „Maminko!"

„Ahá, už ji volá!" prohodila pečenářka, na okamžik v práci ustanouc. „Už nebude dlouho dělat!"

V tom vrazila matka do dveří. Tváře její byly zimou a vnitřním pohnutím začervenalé; oči se jí jiskřily.

„Pán Bůh rač dát dobrý večer!" pozdravila vespolek kvapnými slovy. „Co dělá můj Karlíček?"

Dychtivě přikročila k posteli a sklonila se k nemocnému. — Krev její byla zbouřena, ale jediným pohledem na dítě ustydla jako na mrazu. Tak bledý, tak přepadlý nebyl ještě miláček její nikdy. A nebo to bylo poloviční světlo tenké svíčky, co ho tak podivnou barvou polilo?

„Karlíčku! — má dušičko!" volala žena novou hrůzou sevřena — „otevři očinky! Matinka je tady!" — ale volání její bylo nadarmo. Pacholík tu ležel bledý, žlutý, s očima hluboce vpadlýma, s rtoma přimodralýma — ležel, ani se nehýbal, nestejné, prudké a hlasité dýchání dávalo svědectví, že... zhasíná.

„Karlíčku!" volala matka třesoucím se hlasem ještě jednou, i stála nad ním s rukama ouzkostně sepnutýma. Tíseň duše její zrůstala každým okamžikem. Oči její byly na dítě upřeny jako ve sloup, aby i nejmenší pohnutí jeho vystihly.

„Pro umučení boží!“ zvolala nyní úpěnlivě — „panno Baruško, podejte sem světlo — aby mě spíše uviděl —“

„Ale nedělejte, jakobyste byla dnešní!“ ozvala se nyní u svých ryb hřmotná pečenářka, lhostejně po ní hlavu otočíc. „Či myslíte opravdu, že světlo něco pomůže, když se začínají oči zakalovat?“

„Jak to myslíte...?“ ptala se matka, a slova jí zmírala na rtech.

„Nu — jak to myslím,“ obrátila se žena, v jedné ruce dlouhý nůž, v druhé kus ryby — „já si myslím, co vidím, a povídám, co myslím. Bolest a nářek pro dítě je slušná věc, musí mít ale svou jistou míru. Co jde přes šňůru, je zbytečné, a protož myslím, abyste vzala rozum do ruky...“

„Ah!“ vpadla jí matka do řeči — „vy myslíte, že mi... dítě umře?! Ne, ne — tomu nevěřím! Nač by mi bylo nebe pomoc poslalo, kdybych jí své ubohé dítě zachovati nemohla? K čemu bych měla peníze,“ mluvila dále, rychle ze záňádří plný sáček vyndávajíc — „kdybych mu nemohla pomoc zjednati?“

„Aj!“ podivila se pečenářka a vyvalujíc oči, přistoupila s přívětivým úšklebnutím. „Paní Kačenka má... a snad... stříbro v tom pěkném pytlíčku?“

„Mám — mám! Jen mi zjednejte pomoc — jen mi poraďte líky — ó mluvte!“

„Já myslím, zlatá osobo!“ promluvila nyní stará panna prostosrdečně, „že to musíte všecko do rukou božích odevzdat —“

„Všecko — všecko!“ dotvrzovala pečenářka určitě. „Co je komu určeno, to je určeno a na tom se nedá vlas zjinačit. Buďte ráda, že máte peníze — alespoň si budete moci o svátcích pohovět a se mnou pořádnost udělat — to stojí také za něco.“

„Ale Rodičko boží!" bědovala matka — „já mluvím o svém dítěti — prosím o pomoc a vy máte jen světský mamon na mysli!"

„To je nynčko hlavní věc," řekla žena. — „Vy jste se dost dlouho namořila — já dost dlouho načekala —"

„Ó tedy si vezměte krev mou!" zvolala matka vášnivě — „a zaplaťte si trojnásobně, co jste pro mne učinila! Ale jen také pomozte... já nemohu být živa bez svého dítěte, a stříbro je pouhá pleva v rukou mých, nemohu-li mu za ně nové zdraví zjednati."

I hodila měšcem na podlahu, až to zacinkalo, a sama se vrhla na nemocného, nejsladším hlasem ho volajíc! Ale pacholík se nehýbal... neodpovídal... nedýchal... a matka políbila studené čelo.

Zděšena sebou trhla, vzchopila se, přiskočila ke stolu, vzala s něho tenkou svíčku, navrátila se zase k posteli a s třesoucí rukou svítila si na dítě. To tu leželo s otevřenou hubičkou — rty mělo sesinalé, okoralé, oči vpadlé... po celé tváři zažloutlý nádech smrti. Matka strašlivě zkřiknula, pustila svíci na lože a sama vedle něho sklesla.

„I pro živé rány!" zvolala pečenářka, která byla nůž i rybu honem odložila, pohozený měšec hbitě zvedla a nyní ho potěžkávala — „ta osoba nás ještě vypálí!"

Stará panna otočila se však honem k posteli, popadla svícen — ale samým kvapem také svíčku zhasila. V malé sedničce byla teď ouplná tma.

„Tak! to jsme to hezky vyvedly!" řekla pečenářka — „já nemám doma kusa sirky! Musíte mi nějakou půjčit, panno Baruško."

„I můj Bože — s radostí!" odpověděla stará panna, ďohmatala se ke dveřům a vyšla rozsvítit. Pečenářka

ale rozevřela kvapně sáček, vysypala peníze do hrstě a začala je zběhlými prsty přepočítávat. Poznalať hned, že jsou to samé dvacetníky.

8.

A opět nastalo zimní jitro, den před vánocemi — slavný, radostný den před narozením Páně, a matka pacholíkova sedí zase v nuzné sedničce, vedle postele, na holé, skoro černé podlaze a dřímá — může-li se ouplné seslabnutí ducha i těla a mrákota všech smyslů dřímotou nazvati.

Tváře její jsou strašlivě bledé a přepadlé — jako o deset let od včerejška sestárlé. Sedí tu s hlavou hluboce sklopenou, obraz náramného žalu. A nad ní, na posteli, na holém chatrném slamníku leží pacholík, rovně natažený, s přitlačenýma očima, ruce na prsou křížem přeložené. Vedle ní leží rozevřený sáček, a okolo něho několik nových dvacetníků.

Na viklavé židli u pelesti visí pomáčkané kartounové šaty. Je na nich viděti, že dlouhý čas v uzlíku ležely.

Ranní šero tiskne se již ouzkým oknem do světničky... Chvíli je všecko ticho.

Najednou se ozvaly na předsíni pádné kroky, a do dveří vešla pečenářka s misou svítku. Přicházela z kuchyně.

I spatřila nešťastnou matku, zavrtěla hlavou, postavila mísu na stůl a přistoupila k podřimující.

„Já řku!“ — promluvila hezky hlasitě a chtíc ji tím spíše probudit, šťouchla ji nohou do nohy, že by se

byla slabá žena málem skácela. Přitom otevřela oči — a upřela je na pečenářku, jako na neznámou postavu.

„Já řku — paní Kačenko!“ mluvila ona dále. „Nebudete vstávat? Modré šaty jsem vám už vyndala, abyste si mohla doktora a kostel oběhnout — pak ale, myslím, že bude nejlépe, když vezmete rozum do rukou — a pomyslíte: Ço je tam, to je tam! Dnes je štědrý večer, a my ho můžeme spolu hezky v bázni boží ztrávit. Já dám pečenou rybu — vy můžete zatím černou připravit a knedlíky zadělat, nežli se navrátím. Kus vánočky přinesu a pár jablek mám už doma.“

Ubohá matka hleděla na ni, jakoby jí nerozuměla; pak se tiše vzchopila, nedala jí odpověď, obrátila se k posteli a sepnuvši ruce, položila je na prsa. Tak tu stála hodnou chvíli a hleděla na mrtvolu.

Nejprvnější a nejkrutější nával bouře v duši její byl se minulou noc vyzuřil a zůstavil v ní zmrtvělé ticho — hlubokou pustotu. I hleděla na dítě své — na to milované, se vší láskou chované a hlídané, hleděla na ně, an tu leželo jako z růže zavátý list — a neplakala. Pramen slz jejích zdál se býti vysušen; ale měkké srdce její bylo sevřeno neskonalou, němou žalostí.

„Nu, jakž je, paní Kačenko!“ ozvala se zase pečenářka, nedostávajíc žádnou odpověď — „jakž je? Postaráte se o večeři? Já to musím vědět.“

„A moje dítě?“ ptala se matka tiše.

„Ale co pak máte ještě pořád se svým dítětem? To je u Pána Boha a bude mít veselejší svátky, nežli zde na zemi. Pod večer je uklidíme do dřevníků —“

„Ne, ne!“ zvolala žena, jednou rukou umrlého pacholíka zastírajíc, jakoby ho někdo jižjiž odnášeti chtěl —

„mé dítě zůstane na mé posteli, dokud mi ho neodnesou do kaple. Já budu svátky u něho slaviti.“

„Vy jste...!“ rozhorlila se pečenářka, mísu se svítkem nevrle do nůše tisknouc; — „ale ne — nebudu se zlobit. Nerada bych si ten dnešní den zkazila. Dělejte si, co chcete; ale já myslila, že mi dnes k vůli všemu tomu, co jsem pro vás učinila, trochu pomůžete. No, jak se vám líbí. Však já se ohlídnu po ochotnější osobě. Za čtrnácte dní jí uděláte místo. To víte beztoho, že jsem vás se čtrnáctidenní výpovědí k sobě vzala. — No — tak pak mi alespoň tu nůši na záda vzít pomozte!“ doložila k své řeči, když nemohla ze samé nevrlosti popruh nalezti.

Trpící matka jí tiše pomohla — a pečenářka odešla bez dalšího pozdravení do trhu.

Opuštěná, teď i z přístřeší vyhostěná matka sebrala svůj sáček, přepočítala peníze — rozmyslila se a začala pak přes židli přehozené šaty prohlížet. Od poctivé sousedky vypůjčila si rozviklanou cihličku, ohřála ji a vyžehlila své kartounky. Pak se celá umyla, učesala, šaty a šátek co možno nejlépe na sobě urovnala — všecko velmi mírně, oči od svého dítěte takměř ani neodvracujíc.

Když byla hotova, klekla u něho, pomodlila se a vyšla, aby si zařídila, co bylo k nejsprostšímu pohřbu potřeba.

Zpáteční cesta ji vedla přes veliké náměstí, na němžto se hlučný, pohyblivý, mnohotvárný život prostíral. Ten ji vytrhl poněkud z hlubokého zamyšlení a oživil pustotu srdce jejího.

Tu stály ty rozmanité krámy a kotce, okolo nichž leta minulá se svým milým pacholíkem obcházela — někdy mu krejcarovou hračku kupujíc, někdy se ale na

budoucí časy těšíc, až bude moct odrostlejšímu celé jesličky zjednati. Letos byl by té významné hračce, tomu zbožnému dárku, již rozuměl; ale... tu ležel studený, s očima zavřenýma, s ustálým srdéčkem, a hračky celého světa nebyly by ho mohly potěšit.

Ale skrze matčinu duši táhly bolnosladké upomínky jako ochlazující vanot skrze sprahlou květnici — a srdce její začalo živěji tlouci, začalo okřívati... a slzy jí vstoupily do očí. Dnes měla peníze — dnes mohla pěkné velké jesle a zelený strůmek s pentlemi a cukrovými věci zjednati — dnes mohl jejímu jedináčku Ježíšek hojně nadělit: ale dnes musela matka jenom na jeho rubášek mysliti.

I myslila naň — ale myslila také na to, že by s ním ten poslední štědrý večer ještě utěšeně ztráviti mohla! Myšlénky truchlících matek bývají podivné.

Ještě jednou vrhla se před sochou Nejbolestnější matky na kamenný stupeň a pozdvihla ducha svého k vroucí modlitbě. Nedbala na chladný vítr, který jí oudy v lehkém šatě mrazil; nedbala na okolní hlučný život; modlila se — a veliký mír, křesťanské odevzdání se do rukou nejvyšších, probouzel se v duši její.

Nebylať to obyčejná, paměti vštípená a ledabylo odříkávaná modlitba, ježto se jí lehkým šeptem z třesoucích se rtů vinula; to bylo prosté, nelíčené, nehledané rozprávění duše její, to byla veliká, odlehčující zpověď.

„Všechny moje prosby, moje doufání byly nadarmo — dítě mé umřelo — já nevím, co si počnu. Ach, nyní poznávám, že jsem hřešila — nyní to cítím, Panno nejsvětější — z veliké, pozemské lásky k muži zapomněla jsem na hlas boží v srdci svém — nyní to poznávám — metla

boží mě vytrhla z mého omámení. Ach, oroduj za mne, Matko boží — pohledni na mne, Slitovníče, okem milosrdným — vždyť jsem již dosti utrpěla — dítě mé leží mrtvo — plod hříchu mého je zrušený a jiného nevím, co bych byla spáchala — čím bych byla takovou míru hněvu tvého zasloužila. Ale nepovažuj to za hrdost — ne, ne! já jsem hříšná osoba — vím to; ale já nevěděla, že mohu láskou hřešiti. Ó slituj se již jedenkráte! — nechceš-li mě za mužem a dítětem lásky mé zavolat, tedy osvěť mysl mou, abych se ti zalíbila — a posilni srdce mé — aby nepuklo. Já se oddávám do tvých rukou — nalož se mnou dle své moudrosti a pilnosti..."

Potom vstala a nakoupila věcí ku pohřbu — kus bílého plátna na rubáš, růžovou pentličku, malý křížek, několik obrázků a dělané kvítí na věnec; nakoupila ale také... hračky k štědrému večeru.

9.

Venku se zase chumelilo a vítr k tomu hvízdal. Začínalo se přitmívati.

V chudobném příbytku necitelné pečenářky a osamělé matky hořely dnes dvě tlustější svíčky a kamínka vypouštěla lahodné teplo. Hřmotná žena, upachtěním rozehřatá, prostírala si na stůl a chystala večeři, připravenou po mnohém brumlání a nevrlém osupování. Přitom šoupala těžkými křampály, bouchala dveřmi, šramotila stolem a židlicí — všecko na znamení svého pohoršení, že jí nechtěla sklíčená matka po vůli být a černou rybu ustrojit. Za to si umínila, že jí na jiný způsob poškádlí — že si jí ani nevšimne a mluvnou sousedku k večeři pozve.

Ale matka neměla dnes mysl na takovéto věci tělesné. Seděla u svého stolečku, jejž si byla k pelesti přistavěla a došívala rubáš. Jedním okem hleděla na šití — druhým na své drahé dítě. To leželo čistě umyto tak tiše na posteli, jakoby nejkrásněji spalo! Vedle postele ležela sprostá, žlutá rakev.

Zhubenělé tváře matčiny byly jaksi nepřirozeně červené. Oči se jí leskly. Pospíchala se šitím — konečně byla hotova.

Nyní začala umrlé dítě oblíkat. Outlounké články slabého tílka se jí podávaly, jakoby v nich ještě život byl. Brzo tu leželo v rakvi natažené, v dlouhé bílé košilce, u krčku růžovou mašličku, ručinky na prsou složeny, mezi nimi křížek, na hlavě z růží věnec, okolo sebe malované obrázky.

Na druhé straně v malé sedničce skvěl se zatím bílým ubrusem prostřený stolík a na něm se leskla velká bílá mísa s čistými talíři, v prostřed mosazný svícen s tlustou svíčkou. Na podlaze, na kusu střípku hořely dva františky; vedle talířů čekaly na stejný osud červené třínohé svíčičky.

A hlučně otevřely se dvéře a přes práh vešly pečenářčini hosté — vedlejší vdova, hokynářka, s dvěma dětmi. S radostným pokřikem přiskočili mladí nezbedníci divoce ke stolu a když je matka odehnala, přihrnuli se k posteli.

„Podívejte se — podívejte se — tu leží umrlec! Ah! ten má hezké obrázky!“

„Jdete stranou?“ rozkřikla se matka, a ohlížela se, kde by na ně co popadla. Nejraději byla by nějaké polínko do ruky dostala. Pak se obrátila k pečenářce a hodíc hlavou po umrlém dítěti, ptala se: „Tohle zde tak zůstane?“

„Jestli vám to překáží...?“

„Mně ani dost málo. Nevěděla bych také proč? Tělo jako tělo. Já se už vyspala vedle umrlých. Já myslila jen — nemá-li paní Kačenka dnes nic jiného dělat, nežli to němé pouzdro hlídat?“

„I nechte ji!“ ušklebila se pečenářka. „Kdo chce kam, pomozte mu tam. Jak si kdo ustrojí, ať papá! Sedněte, paní kmotra! Malým dáme talíře tuhle na truhlu.“

A brzo kouřila se z mísy horká rybí polívka — brzo cinkaly čtyry lžíce a vedle talířů hořely červené svíčičky.

Na druhé straně ale stavěla mlčící matka u hlavy umrlého dítěte pěkný smrkový stromek, s pěknými výdymkami a mašličkami, s pozlacenými švestkami a malovanými obrázky; a kolem po větvičkách zapalovala tenýnké voskové svíčičky.

Bylo to veselé — srdcem lomcující podívání! Radost a smutek, život a smrt naproti sobě — ten obsah veškerých dnů vezdejších.

Hluboko vtiskl se tento štědrý večer v pamět ubohé matky.

Tetera.

(1835.)

Tetera byl mladý kozák; duše jeho byla bujná, horoucí, tělo jeho pohyblivé a silné; bylť jako těkající hříbě po stepách.

Marina byla jeho milenka; dívka mladá, s čelem stydlavým, ale srdcem vroucím; bylať skromná, líbě zapáchající květina v pustinách.

Oči Teterovy byly černé, jako bouřlivá noc, i často blesky metaly; oči Marininy byly modré, jako nebe po dešti, i také tak navlhlé.

Jednou z večera seděl kozák s milenkou na břehu Dněpru; tváře Marininy podobaly se skvělému mléku, do něhož krůpěj krve byla ukápla.

Tetera držel ji za ruku a mluvil k ní těmito slovy: „Víš-li, Marino, co moje láska jest? Onať jest požár nebeský, jejž neuhasí lidé; onať jest život můj; i více nežli život můj: onať jest duše má. Dokud se částečka ze mne nalezati bude, pomiluje tebe.“

I Bůh je svědkem, že mluvil pravdu; žádný člověk by nebyl o tom pochyboval, vida jej, an mluvil; neboť oči i tváře jeho mluvily se srdcem jeho.

Na to pozdvihla Marina řasy svoje — řasy dlouhé, hedbávné, a ponořila zraky svoje v pohled miláčka svého.

„Ach, i já miluji tebe!“ řekla pak hlasem líbezným co první zpěvové jarní. Ale rtové její sotva že se otevřeli, když toto řekla, i zarděla se napotom, neboť byla duše nevinná.

Tetera milenku k sobě přivinul, a obadva se posadili na skalisko, kdežto Dněpr po jich boku se valil.

Často již byli na tom místě seděli a dívali se spádům hučící řeky; dnes ale nedívali se ani zacházejícímu slunci, ježto dalekou stepu posejpalo růžemi.

Tetera pohlížel toliko na Marinu, Marina myslila jenom na Teteru; oči se jim zatáhly a ústa jich se spojila.

Byloť to políbení lásky — políbení dlouhé, jako blesk je rozněcující a krev jejich rozplameňující. —

Tichý, blahý mír umístil se potom mezi nimi; hráliť si jako děti. Tetera zhlížel se v navlhlých očích svého děvčete; Marinina bílá ruka zahrávala si s kadeřemi drahého kochánka.

Otočilať si ty tmavé kotouče okolo prstů, a jinoch horoucí zůstal před ní na kolenou ležeti, tichý a mírný jako beránek.

Marina sklonila hlavu, i sklouzla pak v objetí mladého kozáka. Šedý stín soumraku ztratil se v temnotách nočních a okolo milujících visel černý plášť, zakrývající je před zrakoma přírody.

Hodiny ubíhaly, v chyši už kohout o půlnoci kokrhal; kůň kozákův zařehtal, znamení dávaje k odjezdu.

Nebralť se kozák pryč na den aneb na dva dny, ani k lovení netáhl, ani jelena honit nešel.

Válka jej volala! — Vstalť jest Tetera, milenku ohnivě obejmul a plamennou hubičkou přivinul se k jejím ústům.

„Budeš-li věrna, Marino?“ zvolal temným, hlubo-

kým hlasem. Otevřela dívka ústa k odpovědi, avšak slova jí na jazyku zemřela.

Neboť se náhle nepovědomá hudba na blízku ozvala. — Balalaika truchlivě zavzněla, a hlasem ousměšným, i jako žalostným, zpívala se tato píseň:

„Posmívámť se pocestníku, jenžto se bez pláště studeným větrům vydává; posmívámť se plavci, jenžto ve spaní loďku svou v divoké proudy pouštívá.

Posmívámť se bláznu, jenž pevné štěstí v knížecí milosti vyhledává; leč jinoch jest třikráte pošetilejší, jenžto v přísahu ženskou se spoléhá.

Slyšte!... Fedor byl hrdý rek, jako lev na poušti, i byltě šlechetný a krásný, jak divý kůň, a svobodný jako vítr.

Při záři pochodní v kole se zatáčeti a po stepách honbu prováděti bylo jej nejprvnějšího viděti, sotva že mu okolo rtů vousy pučely jako hebounké hedbáví.

Mezi tisíci krasavic, jež milost jeho povzbuzovaly, vyvolilť on Ivanovnu, děťátko nejbázlivější, které kdy láskou bylo zbodnuto.

Bílá růže není tak spanilá, ani veverka tak lehká, ježto s kmenu na kmen skáče, ani rákos tak ohybký.

Milovaliť se jako dvě hrdličky, a spojeni byli jako hvězdy blíženců, věčně plynoucí po nebi.

Šípem byl bysi snadněji lunu dostřelil, nežli směl říci, že tak milostné děťátko panenským slibům svým se stane nevěrno.

Ale když přišel den a pronikavý roh svolával k bitvě: tu musil odejíti Fedor a zůstaviti svou dívenku a u ní svého bílého psa.

Slzami očí svých byla kráska smočena, i seděla v hlubokém smutku; a pes vyl otevřeným chřtánem, i čekal na prahu.

A bylo po bitvě; milý Fedor se navracel. S radostí pohlížel z dálky na stáda svoje, pasoucí se na zeleném pahorku.

„Halou! Halou!“ zvolal hlasitě; leč Ozvěna toliko poznala i přivítala jej. Nikdo mu nevyběhl v oustrety.

I pobodal koně, že letěl; neboť nemyslil kozák, nežli že všecko vymřelo. Prázden jeho dům, ani ženy ani muže v něm.

Ale písek mu okázal čerstvé stopy dvou koní a šlépěje psa — sem a tam pod vrbím.

Ubohý ženich jede v letu dále, i brzo v dálce milenku svou uvidí a vedlé ní mladého jezdce. A pustí se za nima s napnutou píkou, leč prchající žena nespatřuje v něm svého osvoboditele.

„Miluji jej!“ zkřikla, mezi oba se vrhnoucí, až Fedor uleknut koněm nazpět utrhnul.

„I odvediž ji!“ zvolal na mladého lupiče; „brzy dojde řád i na tebe; miluješ-li ji opravdu, chraň se, abys ji na den opustil!“

Věrný pes ale poznal pána, a jakkoliv jej tento zaháněl, předce za ním běžel.

Nadarmo volala naň Ivanovna lichotivým slovem; onť na ni zuby vycenil a běžel za pánem.

Neboť pes co živ jest věren, ale o ženě jinou píseň zpívám. Bolesti její jsou lži a život její podobá se tenatům černé zrady.“ —

— Tetera poslouchal s tichým dycháním, s ústy polootevřenými a uchem napnutým, jako ve strachu, aby mu

žádné slovo neušlo. Mužové toho vždy žádostivi bývají, co je trápívá.

I brzoť ukáplo jedu žárlivosti do ňader mladého kozáka. Pohlížel na milenku, jakoby se již již za nějaké pohoršení pomstíti měl; i třásltʼ se, jakoby se propast před ním rozvírala.

A když píseň přestala, mráz jej obešel. Byloť, jakoby se byl náhle rozhodnul, a dívku táhl za sebou k místu, odkudž byla píseň zavzněla.

Tam spatřili starce lesknoucích se zraků a stříbrných vousů. Seděl na skalině a díval se za vycházející lunou; balalaika spočívala v jeho rukou.

Struny se déle netřásly; ale ta zlá slova zazváněla ještě v prsou bujarého Tetery.

„Starče," promluvil slovy vztěkem zdušenými — „starče, ty kouzelníku anebo zlý duchu, tvůj pekelný dech popálil duši mou a štěstí moje v popel obrátil."

„Kdož ale ránu zasadí, mějž i sílu ji zhojiti. Ty, jenžto jsi mne o věrnosti milenky mojí pochybovati naučil, podej také léků, jimiž bych si srdce její zachoval."

„Mluv, mluv, starče! neboť věziž: trpělivost moje jesti krátká, ruka moje hbitá, šavle moje ostrá."

Zpěvák se hořce usmál, jakoby říci chtěl: „Ty se strachuj, nikoli já."

„Synu," řekl, „známť já snad kouzla k zastavení vichru v letu nejprudším, i k umrtvení blesků plápolajících, i k probuzení života v těle umrlém."

„Leč neznám prostředků, ženu učiniti věrnou; jí toliko zabrániti se může, státi se nevěrnou. — Poslyš!"

A oči starcovy svítily jako vlka hladovce, když se vrže na kořist.

„Můžeš učiniti, co udatný Selim učinil, strašlivý baša města bílého, když do války táhl s odbojnými Araby.

I přistrojilť on ve svém haremu veliký kvas, i dávalť tu svým kráskám ‚S Bohem buď!‘ a ty plynuly v slzách, aby se zalíbily pánu.

Všechny rozprávěly jen o své lásce a o bolestech, že se musí loučiti. A radostný Selim objímal jednu po druhé.

Aby pak je potěšil, desíti vykleštěncům kázal přijíti, desíti černým a strašlivým vykleštěncům, jenž měli bílé turbany na hlavách a břitké meče v rukou.

‚Ženy,‘ řekl Selim, ‚vy mě tedy milujete?‘ — ‚Milujeme!‘ všecky jedním hlasem odpověděly. ‚My tě, pane, nade všecko milujeme.‘ — ‚A raději byste zemřely, nežli mi byly nevěrné?‘ — ‚Raději, pane!‘ odpověděly ještě jedenkrát.

A mluvily pravdu, aniž se jim o tom zazdálo. Neboť udatný Selim dal poslušným vykleštěncům znamení, a ti nemilosrdně milostným ženám hlavy srubali.

Nyní mohl baša pokojně odjeti a celou duši svou vyvesti do bitvy; neboť tak jenom lze jest ubezpečiti se ženy v nepřítomnosti.“ —

Teď stařec utichl. Rtové jeho pohybovali se jako vlka, lízajícího ještě se kouřící horkou krev.

Tetera byl bez smyslů; všecko se v něm točilo, a myšlénky jeho mátly se mu v mozku, ač byli rtové jeho jenom z čistého pramene skalního se napili.

Znenáhla protrhla se Marina z hlubokého zamyšlení a miláčka oběma rukama obejmouc, zvolala: „Ó miláčku, neposlouchej ta strašlivá slova! Varuj se nabádání tohoto zlého ducha! Tyť víš, že tebe miluji...“

Ach, a to byla poslední její slova! — Teterovy prsty byly se křečovitě v jílec jeho šavle zaťaly; on nic ve své

šílenosti neviděl, než hrozivé slzy a krvavá těla, nic neslyšel, než povyk pomsty a hrůzy.

On sobě sám více nepatřil, a jak se obejmuta cítil, vztěkal se. Šavle jeho nad hlavou se mu zableskla, i sletěla opět jako paprslek.

Hlava krásné Mariny svalila se k nohám zuřivého kochánka, právě když ústa její o lásce mluvila. Vojín pak vydal pronikavý hlas, a jako poraněný divoký kanec vrhnul se na skalinu, kde seděl stařec.

Avšak stařec tu více neseděl, a jen ukrutný, oušklebný posměch roztrhoval ucho nešťastného kozáka, jakoby pochvalu vzdával zločinu aneb si šašky tropil z jeho zšílení.

A kozák mrštil se na vraníka svého, pospíchajícího po stepách, jakoby se drápy sokolovy v boky jeho byly zaťaly.

Uvrhlť se kůň do řeky a rozdělovalť ji širokými prsy. Dostalť se na druhý břeh, ale ve běhu svém neustal — ubíhal — ubíhal neustále!

Na skalisku jen tělo dívčí v bílém rouše leželo, hlava s poletujícími vlasy opodál a kolem krev.

A luna bílila dalekou pustinu; spády Dněpru hučely — a kohout podruhé kokrhal.

Běda lhářům.

(1839.)

1.

V zahradě biskupa Velehradského probudilo se letní jitro. U vchodu, u veliké mříže, stál Bohuň, domácí dozorce, a Stojmír, biskupův kuchtík.

„Musím s pánem dnes mluviti!“ vedl zprudka řeč tento poslední.

„A nebudeš, opovážlivý kluku!“ odbýval ho dozorce.

„Nepustíš-li mě, Bohuni, budeme se bít.“

„Pomozte — pomozte! Vrahové!“ křičel dozorce, utíkaje před mladíkem, kterýž byl na něj kuchyňský nůž vytáhl.

„I neboj se — vždyť je to jenom žert!“ smál se mladík. „S biskupem ale musím rozprávěti.“

„Za jitra to nejde. On tady procházeje se rozjímá. Ty jdi do kuchyně!“

„Dřív mi tam okaž cestu! Ale v celém zámku ji nenajdeš. Kde se nekuchaří, není kuchyně — to povím pánovi, a kdybysi, jak chtěl, se ošklíbal. Je to skrblictví! Z ničeho mám něco vařiti. Včera chytnu kousek zvěřiny — peníz nestál ani za řeč — a v duchu se již tě-

ším, jak se pán, ten slabý stařoušek, posilní. Ano — mnoho chuti! Prodati jsem ji zase musil, protože prý byla tuze drahá, tuze skvostná — i aby do toho! Není to skrblictví?"

„Mlč — nebo tě vyženem!"

„Mne? Ušetřte si práce! Půjdu sám. Tu je zástěra i nůž, co tě tak polekal. Tu leží obojí na zemi — a již je nezvednu. Král potřebuje vojáky, a na mou věru! mečem dovede tato ruka také vládnouti. Já se nedal pro peníze biskupu do služby; když jsem ho ale vídal, starce šedivého, s hlavou sehnutou a předc i také něčím — Pán Bůh sám ví čím! — povznešenou — když jsem ho takto vídal po ulici kráčeti, tu se ve mně ozýval hlas: Tomu služ, a třeba jako pacholek u koní! I přišel jsem — a nyní se mám dívati, jak si sousta od úst utrhuje, jakoby měl hladem zemříti?"

„K čemu ty se o něj více staráš, nežli on sám o sebe? Není-li ještě na svá leta dosti zdráv a silen?"

„To je. Mne ale trápí něco jiného — něco hlubšího. On mi byl obrazem všeho velkého — a nyní mám na skvělém rouchu čistoty jeho viděti ohavnou skvrnu skrbectví? Tím se mi všecko plemeno lidské ošklivi — já sám, i ty — a slovem celý svět. Déle to zde nevydržím a půjdu o dům dál."

„A to chceš pánovi povědít?" podivil se dozorce.

„Ještě víc!" odpověděl mladík neohroženě. „Ať mi navrátí dobré moje mínění! Nebude-li chtít — s Pánem Bohem! Hanba skrblíkům!"

„Ty se osmělueš nábožného muže takto nařknouti? Nevíš-li, že jsou chudí, slepí, chromí jeho měšec, do něhož poklad ukládá?"

„To vím — a Bůh mu požehnej! Ale proč pak —

nu jen poslechni! Ondy mě dal zavolati a dával mi peníze na outraty do kuchyně. Bral je z velké skříně. Nežli mi je ale dal, vzal peníz malý, stříbrný, desetkrát se na něj podíval, políbil ho, a strčil konečně do měšce, který naplněn stál v koutě ve skříni. Já řku — nábožný muž a líbá peníze! Nebudu jeho kuchtíkem a odejdu."

„Jen se opovaž, pošetilý kluku! — a zarmucuj dnes pána, který se beztoho rmoutí, že milý jeho bratrův-syn, mladý pan Milota, u pohanských Maďarů v zajetí uvázl — dnes tomu právě rok, co jej musil nepřátelům za rukojmě uzavřeného pokoje vydati; že však válka znova vypukla, chová ho krutý nepřítel u vazbě a nechce ani za výplatu propustit."

„Pánův bratrůvsyn tedy v zajetí?" tázal se Stojmír, slova dozorcova na mysli přemítaje. „A nezkoušelo se posavad, co by jej vazby zprostilo?"

„I ba mnoho, ale vše nadarmo! — Teď ale mlč! Tamto pán přichází a, jak se zdá, sváteční kázání spisuje."

„Jak je bledý — ubohý!"

„A zarmoucen v nejhlubší duši."

„Mluviti s ním ale musím předce."

„To nebudeš!" obořil se ještě jednou dozorce, kuchtíka pevně za ruku pochytiv. „Nyní půjdeš se mnou!"

„Však já ti předce uklouznu!" zasmál se mladík, a nechávaje se odváděti, po biskupovi napořád se otáčel.

II.

Velebný stařec, Řehoř, biskup Velehradský, přicházel zahradou krokem zdlouhavým, v hlubokých pohřížen myšlénkách. V rukou držel několik listů pergamenu, kdežto chvilkami, zastaviv se myšlénky své zaznamenával.

„A vaše řeč budiž: Ano, ano! Ne, ne! Neboť cokoliv zlého lidská přirozenost chová — převráceného, ohavného — nejhorší všeho je falešné slovo, *lež!* Kdyby byl člověk pravdivý, byl by také dobrý. Neboť jak by mohl kde hřích obstáti, kdyby lháti, klamati neuměl? — a to nejdřív sebe, a potom svět — i Boha, kdyby bylo možná. Zlosyn musel by sám sobě říci: Ty jsi ohava! — a kdož by pak snesl vlastní opovržení? Avšak lhaní všelijak oděné — jako samolibost, pýcha, nepravý stud, i zase velkomyslnost a síla, jakož platný prostředek při špatném úmyslu — to všecko zahaluje tvář naší hanebnosti, a točí se kolem, chce-li člověk do zrcadla svědomí svého nahlédnouti. A jakž teprva zúmyslná lež! Jak ti možno zničovati tvůrce svého celý svět? Jak ti možno říci, že *není,* co předce *jest,* aneb že *jest,* co nikdy *nebylo?* A na čem je posléz všecko založeno, co nás poutá svazkem krásným — přátelství, láska, soucit — nežli na slově pravdivém? Pravdivá je veškerá kolující příroda; pravdivý je vlk, jenž vyje, nežli pohltí; pravdivý je hrom, i plamen, voda záhubná. Což ale ty jsi, jenžto bratra obelháváš, přítele klameš a bližního podvádíš? Ty nejsi zvíře — to jest pravdivo. Jsi ďábel — ten jediný jest lhář! A protož jen v pravdě setrvejme, bratři milí, a řeč naše budiž: Ano, ne — až na věky!“

Zemdlen posadil se nyní stařec na *drnové* sedátko. Bylť dopsal a odpočívaje po práci liduspasné, vlastní záležitosti na mysli přemítal.

„Takto tresci sebe sám a pýchu svou,“ jal se na to myšlénky zas hlasitým slovem pronášeti. „Neboť kdybych byl pravdu řekl, když se mě ondy král tázal, co bych si přál: byl by nyní drahý můj Milota na svobodě, a já bych se netrápil. Že jsem ale, z dobré ovšem

příčiny, řekl: Pane, mně není třeba statků tvých! hněviv se ode mne odvrátil, a Milota můj oupí v okovech."

Mezi tím byl Stojmír domácímu správci šťastně uklouzl, a blížil se nyní k velebnému starci.

„Tu sedí!" promluvil, několik kroků od něho se zastaviv, „a pro živý Bůh! s obnaženou hlavou. Nesnídá — pak jde na ranní, chladné povětří — sám sebe zabíjí. Na mou věru! kdybych zůstal ještě u něho ve službě, koupil bych čepici a hodil mu ji do cesty. Snad by ji předce zvedl. Sám si ji nekoupí. Hanebné skrblictví! Teď ale musím začíti, sice přijde Bohuň, a bude po řeči."

S těmi slovy přikročil až k biskupu a hluboko se poklonil.

„Co jest? Kdo jsi?" tázal se ho kmet, z myšlének trudných vytržen.

„Jsem Stojmír, tvůj kuchtík, otče velebný."

„Ty? — a kde jest tvá zástěra, tvůj nůž? A co to leží tamto v písku?"

„Má zástěra i nůž. Obojí jsem v hněvu odhodil."

„Tedy je s mírnou myslí zase zdvihni!"

„Nehodlám, pane —"

„Jestli ti za těžko, sám to učiním." A v skutku přitom povstal, chtěje pohozené věci zvednouti.

„Vari, vari, pane!" zkřikl mladík uleknutý, a nůž i zástěru sám skokem popadna, onen zastrčil, tuto si obvázal. „Co pak počínáš?"

„Tak — nyní vím, kdo jsi," řekl starec, mladíka si prohlížeje, nůž a zástěra mi to zjevují. Dříve mohls býti zlodějem a přicházeti se zlým oumyslem. Nyní jsi kuchtík můj, a již tedy mluv!"

„Rád bych; nevím ale, jak to půjde. Mám co žalovati — a sice na tebe."

„Tak? A já na sebe denně vedu žaloby.“

„Ne však jako já. Nikoli co Stojmír — ne, leč jako tvůj kuchtík, tvůj sluha, pane, vedu žalobu, že sebe sám skoupě nenávidíš — že si nepřeješ. Nemohu se na to déle dívati. Jisti musí každý člověk — a nechť si co chce požívá, vždy se to na něm okáže. Jez krmě postní — mysl ochábne; jez pečeni — celý zesílíš; pí číši vína — budeš vesel a výmluvný. Nic není do člověka, pane, když pořádně nejídá.“

„Ty jsi dnes již jedl?“

„To se ví!“

„Proto tak moudře rozprávíš.“

„Moudře nebo nemoudře, pravda je to předce. Včera tu zvěřinu — prodati jsem ji zas musil.“

„Byla tuze drahá, příteli!“

„Pro tebe? Nebyla drahá — skoro za darmo — ano za darmo. Chceš ji, pane? Je doma ještě — dárek nábožných lidí — věru pouhý dar.“

„To lžeš!“

„I co —“

„Běda lhářům!“

„Lhal-li jsem, stalo se k dobrému cíli a z dobrého oumyslu.“

„Aj, co pak je tobě známo o cíli a úmyslu — ty slabý červíku? To se spravuje na nebi. Pravdu máš mluviti, bohaprázdný kluku!“

„Nu, tedy jsem toho kus masa za tebe zaplatil. K čemu tolik vády! Nemyslil jsem, že by to byl hřích. Již to neřeknu — ani neudělám.“

„Odejdi!“

„Eh, tedy s Bohem!“ doložil Stojmír mrzutě i odcházel; najednou se však zase zastavil. „Ještě mi slovo

dovol, otče velebný!" řekl — „a nezlob se! Já jinak nemohu. Tebe i lhaní z nouze popouzí — a sám předce — nehněvej se! — sám jsi předce skoupý. Je to co hezkého?"

„Jak ti to napadá?"

„Dovol, pane — já tě viděl s penězi měšec líbati. Je to věc hezká — co?"

„To tedy! Již vidím, že se omluviti musím, neboť má býti pastýř duchovní dobrým příkladem a chrániti se všeho pohoršení. Posaď se a poslyš!"

„I však já postojím —"

„Posaď se! povídám."

„Nu tedy staň se!" odpověděl mladík poněkud ostýchavě a posadil se na zem k biskupovým nohám.

„Tebe to mrzelo," jal se na to starec mluviti — „a snad i jiné, že jsem uchráněný poklad líbal? Poslyš, proč to činím. Bude tomu rok, co se uzavřel mír s pohany za Dunajem. Obě strany daly si rukojmě, že se mír nezruší. I synovec můj, po bratru jediný syn, musil odejíti k divým pohanům — k těm zástupům loupežných Maďarů, mezi nimižto zvířecí a lidská přirozenost ještě pomíšena leží; ale sotva že se tam octnul ubohý, již válka, zradou probuzena, zase povstala, a obě strany mstí se nyní krutě na nevinných lidech, jenžto jsou v zástavě. Můj Milota jest otrokem!"

„I ty Bože!" vzdychl mladík.

„Chtěl jsem ho vyplatit," vypravoval starec dále; „pán jeho žádá však za něj sto kop dobrých peněz — a tolik nemám."

„Netrop žerty, otče! Třikrát, pětkrát tolik dává ti do roka obec Velehradská."

„To je chudých statek, nikoli můj! Biskupům se dává, aby zase rozdávali. Jen roucho, pokrm a co po-

třeba tělesní může biskup, jako jiný člověk, požadovati, a co mu *z toho* zbývá, je snad *jeho* — *snad*, povídám, snad také není. Já se osmělil to vyložiti, a kdykoli z podílu svého peníz uschráním, stranou ho dávám a snad i někdy políbím. Vždyť je to výplata za syna mého, za mého Milotu!"

„Mnoho-li pak jsi již uschránil, pane?" zvolal Stojmír zvědavě, a rychle se vzchopil.

„Deset kop."

„A sto jich má býti? Pane — to budeš ještě dlouho ukládati, a mladý panáček zatím se utrápí."

„Toho se bojím také."

„Tak to nejde, pane! To musíme jinak navlíknouti! Kdybych měl deset chlapíků jako já jsem — u všech čertů — ne ne! Bůh je můj svědek! — tedy bych ho vysvobodil. — A já to dokáži sám! Co mi dáš, pane? Já řku — to je tak pouhá řeč — ale co bys mi dal, kdybych ti ho přivedl? Jen kdybych tam již byl; však já bych ho vylhal!"

„Běda lhářům!"

„Ah, je pravda!" zarazil se mladík. „Nu, jak se ti, pane, líbí; ale za „zaplať Pánbůh" ho nepřítel nepustí. Nezbyde tedy nic jiného, nežli mluviti pravdu a nechati panáčka, kde vězí. Neměj mi za zlé, otče! Já to myslil dobře."

S těmi slovy odcházel.

„Ty otče všechněch nás — ty mi syna zachovej!" vzdychl za ním biskup nábožně — an tu k němu mladík zase přistoupil.

„Odpusť, pane, jestli mi co vyklouzlo!" vece mírně. „Člověk ani neví, jak s tebou rozprávěti. Tu mi však něco napadá, jak bych panáčka tvého těm hloupým di-

vochům z rukou chytře vyvětil. Ale s pravdou, pane, to sotva —"

„Nevydáš křivého svědectví — rozkázal Bůh při bouři a blesku."

„Pomysli ale —"

„Běda lhářům!"

„Bohpomozi — pane, co to se mnou činíš? Jsem nyní také ve vazbě, trápen, ubit, a nebudu moci odpočinouti, dokud Milota tvůj v dálce. — Za Dunajem, pravil jsi, že jest v zajetí?"

„Za Budou."

„Budiž tedy s Bohem — a propusť mě ze služby!"

„Co zamýšlíš?"

„Vydám se za Dunaj," odpověděl mladík s jiskřícíma očima — „a přivedu ti bratrova syna."

„Hodláš tu se mnou žerty tropiti?"

„Uchovej Bůh! Toť moje pevná vůle, že ti panáčka přivedu."

„A kdybys i chtěl a vkradl se do nepřítelova obydlí a sklamal důvěru, s nížto se člověk blíží k člověku, a lhaním Milotu mého zprostil okovů: já bych ho nepřijal, poslal nazpátky a proklel jej i tebe!"

„Aj, tedy s pravdou se pustím do toho! — Kdož ale pomůže, nebude-li smět trocha lsti pomoci? což jiného pomůže?"

„Bůh!" zvolal starec velebný, týlo napnuv a plápolavé zraky k nebesům pozdvihna. „Bůh! Můj, tvůj, nás všechněch Bůh!"

„Běda mně!" zkřikl Stojmír a sklesnuv na kolena, tváře na zemi ukrýval.

„Co se ti stalo?" tázal se biskup, s velikýmoučastenstvím k mladíku se skloniv.

„Zablýsklo se!“

„To v tobě duch pravdy zablýsknul — a co se ti v tomto okamžení dobrým, spasitelným býti zdá, to učiň a zůstaň věren sobě sám i Bohu! Běda lhářům!“

„Tedy pane dovolíš?“ ptal se Stojmír a vstával se země.

„Učiň, co ti velí Bůh!“

III.

Opět se probudilo jitro, ale Stojmíra nenalezlo již v domě biskupa Velehradského. Daleko za pomezím, za modrovlnným Dunajem, stál mladík odvážlivý před velikým dvorcem maďarského bohatýra Abafiho. Dvorec tento byl ohražen hrubou zdí z kolů a hlíny, vedle níž u vnitř dosti hluboký a široký příkop běžel. Nad ním byl vystaven dřevěný most, po němžto se, od hlavních vrat v ohradní zdi, k panskému obydlí jíti muselo, jenž ale nic jiného nebylo než veliká stáj s několika komnatami a prostrannou jídelnou mezi dřevěnými stěnami.

U velikých vrat zastavil se Stojmír s cizím poutníkem.

„Tu jsme u dvora Abafiho, jak jsi žádal, mládenče!“ jal se nyní poutník mluviti. — „Tam v té kobce scházívají se zvaní hosté jeho — zvaní povídám; neboť nepozvaných tuze vlídně nevítá. Měj se tedy na pozoru! — Co jest ti ale najednou? Proč tak zamyšlen a smuten, ježto jsi po celé cestě vesel byl?“

„Ba, jinak se neděje! Však dobře jsi mě připomněl — s veselou myslí musí člověk do díla. Jenom dvě slova ještě, příteli!“

„I také já s tebou mám slovo ještě mluviti — ač dosti nerad. Já tě dovedl k domu tomuto, daleko se uhnuv z cesty své, a musím nyní zas mnohou míli nazpět konati. Ale zásoba mých peněz došla.“

„Právě o tom chtěl jsem mluviti.“

„Takés mi, nežli jsem na cestu s tebou se vydal, slíbil náhradu —“

„Bohatou. Či myslíš, brachu, že nebudu moci slovu dostáti? Že nevypadám, jakobych měl něco na rozdání?“

„Skoro jsi uhodl.“

„Peněz věru nemám — neboť jsem musil po cestě rozdati, co mi byl pán z pokladu uschráněného udělil. Mám ale zboží, příteli. Mám nevolníka, otroka.“

„Kde? — jakého?“

„Nu zde mezi náma dvěma, a jsi-li ty člověk dobrý, svobodný — jsem já již otrok tvůj.“

„Hloupé žerty!“

„A proč hloupé, přivedou-li k cíli? Bez všech žertů, já se ti daruji za otroka — s tou výminkou, že mě prodáš Abafimu, a peníze jakož přislíbenou náhradu podržíš.“ — Takto řekl Stojmír a bez meškání také hned na vrata bouřiti začal. „Slyšte! Ozvete se!“

Nadarmo jej poutník zdržoval; mladík nepřestal hluk tropiti, až sám bohatýr z domu na most vyběhl.

„Kdo vám to dovolil?“ horlil velikán, jiskrných zraků, poněkud vypouklých lícních kostí a dlouhých havraních vlasů.

„I co dovolil!“ odpovídal Stojmír. „To se dovolilo samo. Kdo pak jsi?“

„Živý blesku! — a kdo jsi ty? Já ti dám skřipec na ústa. Já jsem Abafi!“

„To je dobře. Tobě mě chce pán můj prodati.“

„Mně?“

„Je to arci hloupé! Jonák z krve slovanské, vychován u velkém sídle moravského krále — a nyní prodán do pustého hnízda — takto zahozen. Avšak uzavříno jest a tak zůstane.“

„Chceš-li, abych tebe i pána tvého fenami ode vrat štváti dal? — Kdo jest ten kluk pomatený?“ tázal se dále poutníka.

„S dovolením —“ začal Stojmír, nežli tento odpovědít mohl. „Já jsem otrok jeho! on mě dostal darem a chce mě zas tobě prodati. To je to všecko.“

„A co pak umíš? — Krásti?“

„Nevím, jak to myslíš. Chleba však umím i sobě i jiným vydělati!“ řekl Stojmír a obrátil se na to k svému soudruhu. „Aj, tedy mu pověz, co umím a kdo jsem!“

„Kuchtík je — a k tomu vyhlášený.“

„Kuchtík?“ tázal se Abafi zvědavě a pohladiv si černé vousy, hlasitě zamlasknul. „A rozumí svému řemeslu? Umí vařiti?“

„Vařiti? Nic více?“ smál se mladík. „Péci, smažiti a pražiti — ale jen pro slovanské jazyky, pro zuby, jenžto jemně rozmílají pečinku —“

„To já také dovedu — a rád pojím něco dobrého. — A zač mi toho kluka dáš?“ obrátil se Maďar k poutníku. „Dávno jsem si přál míti dobrého kuchtíka — a to z krajin od západu. Samé divy o nich povídají. A právě dnes! Zač je ten kluk? Dcera moje má dnes svatbu — může ukázati, co dokáže. Zač je ten kluk?“

„Slib mi dříve,“ odpovídal Stojmír místo domnělého pána svého — „že mě budeš vlídně chovati, bez nátisků —“

„*Což pak jsem* medvěd, kluku? — Zač je ten chlap?“

„Nu, jestli ho tedy“ — otevřel poutník posléze ústa — „jestli ho míníš, pane, koupiti — tedy —“

„Co tedy? — Mluv! Či jsem tvůj blázen?“

„Dej tedy dvacet kop.“

„Margito, dvacet kop z mé skříně!“ zkřikl Abafi, k domu se obrátiv.

„Třicet!“ zkřikl po něm Stojmír. „Nedáš-li třicet, při první příležitosti uteku!“

„Však my tě uvážem. A jen toho zkus!“

„Všecky krmě přesolím!“

„Ustaň, kluku prostopášný! Pět a dvacet dám —“

„Plných třicet, pane! — plných!“

„Živý blesku! — Pojď si pro ně, sice mě hněv udusí! Vejdi do domu!

„Nu jen tedy, pane, jdi!“ domlouval Stojmír součastníku a průvodci svému, kterýž do domu vejíti posud ještě otálel. „Vždyť sis to zasloužil.“

„Kde zůstaneš ty?“ tázal se ho poutník, bera se otevřenými vraty po mostě do panského domu.

„Já zůstanu tady — jak se Bohu zlíbí.“

IV.

„Nyní bych ti mohl dáti odplatu za všechny tvé opovážlivé řeči!“ jal se Abafi mluviti, když se Stojmírem samotný zůstal, a na svém nádvoří, blízko u kuchyně na hrubém špalku usednuv, mohutné hnáty své natahovati začal.

„Máš-li chuti,“ odpověděl mladík bez bázně, „tedy to učiň brzy! Jinák ti sice uteku.“

„I aby do tebe!“ vzkřikl bohatýr — „jen to zkus!

Odtud mi neutečeš. Onehdy se toho také jednomu z těch hochů zachtělo, jež tady držím v zástavě od národu za řekou —"

„Je-li možná?" poděsil se Stojmír. „Hochu moravskému?"

„Opět jsme ho ale chytili a potom z prsou jeho terč na šípy naše učinili. Byl to synovec —"

„Čí, pane, čí?" vyrazil mladík ze sebe v náramné ouzkosti.

„Králova písaře z Velehradu."

„Buď Bohu chvála!" oddechl si ustrašený Stojmír a oči k nebi pozvedna, doložil: „Nepokládej mi to za hřích, pane můj!"

„Ty budiž tedy moudrý a nech outěku! Posléz tady budeš rád. Čtveráci znají svého prospěchu, a já ti smělé chování dovolím, dokud budem sami."

Stojmír se dal do zpěvu.

„Nezpívej!"

Stojmír začal hvízdati.

„Aby tě morová rána; — Nehvízdej!"

„Co pak smím tedy činiti smělého?"

„Mluv!"

„Nu tedy věz, pane; hrození tvého se nebojím. Budeš-li mě trápiti hlady, já tobě také tak učiním. Tvůj žaludek jest ode dneška mým poddaným. A protož chovej mír! Chceš-li, dej mi na to ruku!"

„Ruku *tobě?*" zkřikl Maďar, hněvivě se vzchopiv. „Chceš, abych tě dal —"

„Tu to máme! To je mír!" zvolal Stojmír. „Hoj, pacholci, kde jste? Pojďte sem a svažte mě! Sice vám uteku, nežli se tu ohřeji. Hoj!"

„*Aj, tedy mlč!*" zachechtal se Abaš, jemužto se

přímý žert mladíkův líbil. „Tu jest ruka moje, abysi zůstal —“

„A odešel, až —“

„Až budeš moci, ha ha ha! Teď ale chutě do práce, a okaž mi, co umíš! Tamto je kuchyně.“

„Ten chlívek?“ zvolal Stojmír, pohlédaje stranou na přihrádku z holých prken, mezi nimiž ohniště a něco nádobí stálo. „Bůh pomiluj! Tam se ani neotočím.“

„Jen se otoč! Zatím se spokoj, však bude brzo jinák. — A co mi dáš dnes k obědu?“

„Mnoho dobrého to nebude. Dřív tě musím jísti *naučit* — dřív ti musí jazyk *navyknouti*. Dnes leda jelení kýtu.“

Na to se začal po nádvoří točiti a s velikým hlukem domácích sluhů svolávati.

„Dříví — sádlo, mouku! A kdo ví, jestli to tady dostati! Hoj, děvky! Naštípejte polena! Kde je nádobí? Ostřejších nožů nemáte? Pepř je plesnivý!“

Takto dováděl. Brzy něco na zem hodil, brzy sluhu kopnul a z kuchyně vyháněl. Nevědoucí, jak a co se děje, motala se čeleď jako zmatená. Pán ale sedě opět na špalku, o boky drahým pásem opásané z obou stran se podpíraje, hlasitě se chechtal.

Divným hlukem přivábena vyběhla z domu dcera jeho, *Margita*. Byla to krásná něžná postava — pouhé dítě, pouhý cit. Očka jí hrála jako dvě nejkrásnější trnky.

„Jaký pak je to povyk?“ ptala se zvědavě.

„Ticho, ticho!“ kýval na ni otec. „To je náš nový kuchtík.“

„Ale kdo pak mu dovoluje takového hluku v panském domě dělati?“

„*I — když něco* člověk umí, snadno také blázní, a

musíme ho trpěti, protože ho potřebujeme. Já se zatím po dvoře ohlídnu. Ty zůstaň tady, a dej pozor — snad něco pochytíš. Ale zticha — nepřekážej — a v poledne ať jsi u stolu! Rozumíš?“

Po těch slovech odešel.

Stojmír konal v kuchyni přípravy k obědu a zpívaje si neohlédal se na dcerku nového pána svého, kteráž tu na blízku stojíc, bedlivý pozor na něj dávala.

„Zdáť se mi čacký jonák!“ promluvila sama k sobě dívka, s oblíbením zraky své na tvář a podstatu mladého Moravana upnouc. „Ale, což pak mne opravdu nevidí a nebo se jenom tak dělá? — He, příteli!“

„Co dobrého, přítelko? — Jen dále! Přátelství u panen mám velmi rád!“

„Aj, co to děláš?“

„Štípám dříví!“ odpověděl mladík, maso osekávaje a přitom ani oka k ní nepozvedaje. „Toť vidíš, panenko!“

„Tys hrubý suk!“ zamrzela se Margita a vystoupila z kuchyně.

„Máš-li oči, nevidíš,
Máš-li uši, neslyšíš —
Bodejž obě šotek vzal!“

zpíval si Stojmír, na rozhorlení dívčí nedbaje.

„Však já vidím, co děláš! Vidím ale také, že věci dobré kazíš. Tu se podívej! Nejlepší kousky ořezáváš — tuhle!“

S těmi slovy byla se opět ku Stojmírovi přiblížila, okazujíc prstem na prkno, na němž maso osekával. V tom ale mladík dovádivý naschvál nožem tak silně do dřeva uhodil, že rukou trhnouc, uleknuta zase na mnoho kroků *odskočila*.

„Nebe uchovej!“ vzdychla přitom, „s tebou nebudu již ani slova mluviti.“

„Dnes to nejde, člověk jen doma rád pracuje — v cizině je to robota!“ mluvil Stojmír sám k sobě a odvázav zástěru a pohodiv nožem, vystoupil z kuchyně. „Půjdu na procházku. Tamto se jde, tuším, ze dvora?“

„Jen toho zkus, ty neotesaný člověče! Jen vyběhni ze vrat — však oni tě pacholci polapí.“

„Je pravda! Vyť tu máte starost o člověka, aby se na čerstvém povětří, pod širým nebem, nezastudil. — Mluvme tedy spolu, panenko! Tys čistá dívčina! Smí-li pak se člověk přiblížiti?“

„Jak to?“

„Inu — spatřuji-li tvora neznámého, nikdy nevídaného, dávám vždy pozor, jestli neškrábe a neštípá, nekouše a nepíchá.“

„Myslíš ty, že jsme zvířata?“

„Bůh zachovej! Statný jste nárůdek — ale od zvířete až k člověku je mnoho stupňů.“

„Bídáku!“

„A ty se mi líbíš, panenko! Z tebe se dá ještě něco udělati.“

„Víš-li, kdo jsem?“

„I ba — děvče jsi!“

„Dcera tvého pána, otroku — bohatého Abafiho dcera, opovážlivý!“

„To nejsi tuze mnoho. Moravský rolník nebyl by maďarským Abafim. U nás je člověk tím více, čím více člověkem jest. A zde kolem vypadá to skoro ještě jako ve chlévě. Tys ale zpanilá, a zpanilost ženu šlechtí. Buďmež přátelé!“

Přitom k ní, až k samé, přistoupiv, chtěl ji obejmouti.

„Ustup, smělý člověče!“ zarděla se dívka. „Slyšelať jsem lidu tvého mravy chváliti — tys ale sprostý a beze všeho způsobu. Co na mně vidíš, co by tě popouzelo k takovéto smělosti?“

„Jakže, dítě — slzu v očku? Aj, nebuď bláhová a hlavičku hezky ke mně otoč — slyšíš? Prosím — odpusť mi! — Jsi udobřena — co?“

„Játť se nerada zlobím — a byla bych tě již dříve odbyla, kdybysi se mi byl hned na začátku — nelíbil. Ach, já toho již tolik hezkého o Slovanech slyšela — a první, s kterým bych obcovati chtěla, je člověk surový.“

„Již promiň! Podruhé se to nestane, a příště nás nižádna váda nezarmoutí.“

„Příště? — Ach můj ženich jest již tady, a zejtra bude svatba. Potom ještě jen dva nebo tři dny doma zůstanu — a pak mě odvede na své statky.“

„Tys tedy nevěstou? Hle — to mi líto. A kdo je tvůj ženich, panenko?“

„I — hloupý Ďúla! Jeť nejbohatší z rodu našeho — a proto si ho mám vzíti.“

„Škoda, škoda!“ vzdychl Stojmír, jehož oči se zanícením na dívce odpočívaly. „Hleďme tedy, abychom aspoň dne užili, kterýž nám ještě zbývá. Veďiž mě na pole, ukaž mi krajinu a sady — rád bych také bylin a koření do kuchyně nasbíral. — Ach, Miloto můj!“

„Co povídáš?“

„Miloto můj?“ opětoval Stojmír, jemuž bylo jméno sice bezděky ze rtů vyklouzlo, kterýž ale, pamětliv jsa napomenutí biskupova, ke lži nijak uchýliti se nechtěl! „Řekl jsem: Miloto můj?“

„Jest to snad také nějaká bylina?“

„Zrostlina jest to, kterou miluji, a kterou se duch i srdce moje sílí. Povím ti upřímně — jesti to jméno přítele, jehož toužebně hledám. Čemu se usmíváš?“

„Protože mi na mysli tane jistý Milota, který se u nás zdržuje.“

„Je Moravan —?“

„I daleko odtud pochází — a chováme ho tady jako v zástavě. Ach, to je blbý, mrzutý kluk, a ráda jej pokoušívám — k jinému se nehodí. Budeš-li se dobře chovati a slíbíš-li, že neuprchneš —“

„Máš o mne starost?“

„I pomysli jen,“ odpověděla dívka s očima sklopenýma — „jak by to bylo škoda peněz, ježto za tebe otec dal! A pak — vždyť ani možno není, abys utekl. Pojď — já vezmu košík a povedu tě k příteli.“

„Tamto však někdo přichází!“

„Kde?“ tázala se dívka a otočivši hlavu, zahlídla na mostě ženicha svého, kterýž odtamtud na dívku oči vyvaloval, vida, že s cizím mužem rozpráví. „Aj, to je hloupý Ďúla! — Co jest mi do něho!“

„Počkej!“ vypravil mladý Maďar hněvivě ze sebe, a zahroziv dívce, klopýtal po mostě do panského domu.

„Žaluj si to, žaluj!“ smála se dívka. „To mi málo strachu nažene! — Teď jenom pojď — dokuď nám do cesty nevkročí.“

V.

Nejzáze u dvorce Abafiho nacházelo se kus travou, zeleninou a několika stromy porostlé planiny, kterouž domácí lid panskou zahradou nazýval, a odkudž bylo viděti na vzdálenější louku, kdežto se hejno koní páslo.

Pod košatým stromem seděl tu Milota, bratrůvsyn biskupa Velehradského, jinoch jemného, ačkoliv nyní zasmušilého pohledu, outlých oudů, ale jen halenou z hrubého plátna přioděn.

„Jakže, holomku!“ postrčil jím nádvorník Abafiho. „Zase tu s otevřenýma očima spíš? Koukej, koukej! Zaběhne-li některý kůň, připrav se na notný výprask!“

„Tobě ho dám, ty hrubé plemeno!“ zamumlal jinoch, an se byl přísný dohlížitel od něho odvrátil. „Kdybych vás jen mohl pohledem všechny otrávit! — Ale vím co udělám! Tuhle si hodnou hůl uříznu — a pak mi někdo přijď! — Prokletý národ! Košile mi tělo rozedře, a zelenina s chlebem mi žaludek pokazí. — Ó, kýž jsem opět u strýce! Ale ten si na mne nezpomene — tomu se dobře vede, an tu ja zatím se u těch divých pohanů utrápím!“

I ořezával nyní pádnou hůl, svěřených sobě koní hrubě si nevšímaje. V tom přišli do zahrady Stojmír a a Margita.

„Tamhle sedí — vidíš ho?“ jala se dívka mluviti, prstem na Milotu ukazujíc. „Jen se podívej, jak holí točí, jak se škaredí a mumlá! — Dobrého zdraví, můj velemocný pane!“ mluvila dále, učinivši před jatým mladíkem hlubokou poklonu; a potom hned zase k Stojmíru se obrátivši, doložila: „To ho zlobí! — Sečkej tady; já se jenom ještě na záhonky podívám, kde nejchutnější koření roste, a špetku ti ho natrhám. Podrž tu zatím můj košíček — hned se zas navrátím.“

Stojmír ji několik kroků provázel, a potom se navrátiv, nedaleko Miloty do trávy se posadil.

„Co pak to tu máme?“ jal se přitom košík prohledávati. „Aha — zelí, řepu — he, pane Miloto!“

„Volá tu někdo nade mnou?“ prohlásil se tento, hlavu pozvedna.

„Tuhle pěkná mrkev — tvůj strýc mě posílá.“

„Jakže, můj strýc?“

„Nehýbej se a mlč, panáčku! Nikdo nás nesmí pozorovati.“

„Nemluvils o mém strýci —?“ tázal se Milota, poněkud netrpělivě a rychle se vzchopiv.

„Tamto je místo tvoje — a nechceš-li tam poseděti, sám odejdu!“ Přitom také vstal a odcházel.

„To je zas jeden jako ti druzí,“ mumlal Milota, ukládaje se opět pod košatý strom — „a rád by mě také pokoušel. Té dívce — no, té to aspoň sluší; ale tento kluk — při sám Bůh! ať mě nezlobí!“ Hněvivě udeřil přitom holí o zem. „Jednou ranou bych je nejraději všecky zahladil!“

„Budiž mírný a tichý, mladý pane!“ ozval se nyní zase Stojmír a poznovu se nedaleko něho usadil. „Strýc tvůj mě posílá, abych tě odtud vysvobodil. Bůh bude naším pomocníkem — již mě i sem do dvora uvedl. Jsem tady kuchtíkem.“

„Tos ovšem již velké zvíře!“

„Všecko jest dobré, co k cíli přivádí. Domácí pán mi přeje — vyžádám si na něm tebe za pomocníka.“

„Za pomocníka? — a to snad v kuchyni? — Hledej si jiného!“

„A co jestli zde u vazbě zůstaneš — co potom?“

„Raději v zajetí, nežli abych takto rodu svého jméno pokálel!“ zvolal biskupův bratrůvsyn trochu hlasitě.

„Ticho! — tamto se krade nádvorník a číhá!“ šeptal Stojmír, jehož oči mezi rozprávkou po všech stranách se točily — a začal se na to zase v košíku hra-

bati. „Tahle cibule tuze páchne — a co s tímto bedrníkem? — Pozor — již odešel! Kdyby se, panáčku, jen o tebe jednalo, již bych o tom s tebou nemluvil. Ale strýc tvůj tomu chce, a to budeš musit, pane, poslechnouti.“

„Poslechnouti? — já?“

„Ano — ty! Anebo tě na zádech odnesu!“

„Opovaž se, hrubý pacholku!“

V tom přiběhla zase lehkým skokem Margita.

„No, tuhle jsem ti natrhala, čehos ještě potřeboval!“ jala se k Stojmírovi mluviti a vysejpala mu sílu zeleniny ze zástěrky do koše. „Mluvil jsi mezi tím s krajanem? Viď, to je divný holeček?“

„Kdybys ty, panno, se mnou rozprávěla“ — ozval se Milota vstávaje — „tobě dal bych odpověď; ten tu ale jest hloupý a sprostý.“

„I — chytřejší nežli ty!“

„Vůbec nemoudře činíš, Margito, že takto ouštěpačně se mnou rozprávíš a jednáš. Neboť až se jednou domů navrátím — kdo ví, jestli bych ti potom kdy pomoci nemohl.“

„Snad bys mě pojal za ženu?“

„To nikoli.“

„I hle!“

„Leda by král, můj pán, rod váš povýšil, a ty svatou víru přijala.“

„I já tě nechci nikdy! Tenhle tu“ — okazujíc na Stojmíra — líbí se mi lépe; jest veselý, tys ale mrzuta.“

„Já ho vezmu do kuchyně!“ řekl na to Stojmír. „Za pomocníka.“

„Vždyť je neobratný!“ smála se Margita.

„Jest ale Slovan a dá se vycvičiti.“

„Ale já nechci, povídám!“ zvolal Milota rozhorlen. „Koně pasu, protože mi jinák nelze — jsou to aspoň ušlechtilá zvířata. Do kuchyně však nepůjdu. To se raději dám ubiti!“ Přitom okolo sebe holí máchnul.

„Hoho! ti se rvou!“ ozval se tu ze zadu rázný hlas domácího pána, jejž Ďúla přiváděl a živými posuňky zdaleka již na Stojmíra i Margitu okazoval. — „Co tady tropíte?“

„Hledali jsme zeleninu do kuchyně,“ odvece Margita. „Kuchtík je dobře zná, a já je trhala.“

„Hledal jsem také pomocníka k ohništi,“ promluvil Stojmír — „i líbí se mi tento krajan můj. Jemu se ale do kuchyně nechce.“

„Ba nikoli!“

„Jemu že nikoli?“ podíval se Abafi na Milotu zpurného a zajiskřil očima. „Že se ti nechce? — A celá tvoje výmluva je „nechci“? Já ti ale pravím: bude-li tobě co veleti ve jménu mém, to ať pilně učiníš bez „nechci“! Jinák budou pacholci moji na tvých oudech zkoušeti, mají-li pevné železo na sekerách i na kopích!“

„Vidíš!“ posmívala se Margita. „Teď nevíš, jak se otočiti. Jáť věděla, že budeš musiti poslechnout.“

„Pamatuj si ale“ — mluvil bohatýr dále — „jen bude-li něco ve jménu *mém* veleti. Prozatím zůstaň ještě tady! Ty, chlapíku“ — mluvil dále k Stojmírovi — „ty se mi tady tuze roztahuješ, a do všeho mi prsty strkáš. Hledáš snad soudruha k outěku?“

„Uhodl jsi, pane! Po dvou se to lépe utíká.“

„Nuž tedy věz! Dosavad jsi mě viděl tropícího žerty — i snesu a mám rád slůvko veselé; zahvizdnu-li ale na čeleď, poteče červená, příteli!“

„Žádná pochybnost!“ dosvědčoval Stojmír a začal

z koše zeleninu vyhazovati. „U mne poteče také — z holubů, ze slepic, z kachen, ze všeho, co hezky tiše se podá a nekousne.“

„A což to tropíš nyní s vařivem?“

„Já je do kuchyně neponesu; jáť nejsem ve tvé službě nosičem.“

„Já sama —“ nabízela se Margita.

„Dej mi pokoj, panno — jsou tady jiné, příhodnější ruce.“

„Snad si nemyslíš, abych já —?“ tázal se Abafi.

„Posléz mi všecko jedno, kdo to učiní.“

„I aby do tebe!“ vzkřikl Maďar. „Není tu žádná hůl?“

„Přece že jednou!“ ozval se Milota s patrnou radostí. „Však je ten chlap tuze drzý!“

„Drzý?“ zvolal rozhorlený Abafi. „Tys ale chlap hloupý, nejapný! Kdo něco umí, tomu snadno něco se promine; neumělost ale omrzí. Ty poneseš koš, a budeš kuchtíku přisluhovati. Mlč — neodmlouvej!“

„I vždyť ani neceká!“ smála se Margita.

„A teď honem do domu! — Ďúlo — ženichu, popožeň je! — No, no! meče neobnažuj; vždyť nechci, abys je probodal — a kuchtíka snad jako na rožeň napíchnul. Použij rukou svých.“

„Pojď, panno!“ řekl Stojmír k Margitě. „Než-li ti se odhodlají, jsme již dávno pryč.“

„No tedy — třeba!“

„A kdo poběhne nejlíp — co dostane?“

„Nic!“ zasmála se dívka a jinocha za ruku chopivši, utíkala s ním do domu.

„Oho! ti jsou již dobře známi!“ podivil se Abafi s polovičním smíchem. „A což ty tomu říkáš, pane Ďúlo?“

„Já?“ tázal se ženich, blbě za odešlými pohlédaje. „Nic.“

„To vím — ty si hlavu myšlením netrápíš. Buď ale pokojen. Za dva dny si odvedeš holku domů, a pak si můžeš tohoto lenivce s sebou vzít. Hni se, hni — pane Miloto! Ať přijde koš do kuchyně! — A nedá-li potom kuchtík pokoje, stane se mu posléz, jakož on dělá kuřatům. Pro dnešek ho potřebujeme. Nesmímeť si hody pokaziti.“

VI.

Byl večer. V panském domě, v prostranné jízbě, bylo hlučno a veselo; u plných číší a chutných jídel seděli hosté Abafiho, kterých sezval k oslavení nastávajícího sňatku dcery své s bohatým Ďúlou. Z pořadí oken padala záře na nádvoří, kdežto, u kuchyně, na velikém špalku Milota seděl a svou holí si pohrával. V kuchyni, u praskavého plamene, otáčel se Stojmír, odbývaje domácí posluhy, které s jídlem rozličně připraveným do jízby posílal. Zbývalať ještě velká, libě páchnoucí pečeně.

„Tu vezmi,“ řekl k sluhovi, „a oznam pánům, že jest poslední. Ať si další laskominy vínem zaženou.“

Na to se obrátiv k Milotovi a za chvilku na mladíka, jako bez myšlének tu sedícího, pohlédaje, zeptal se ho konečně:

„Jak jest, panáčku? Rozmyslil sis to?“

„A co?“ pozvedl Milota lhostejně hlavu. „Co jsem si měl rozmysliti?“

„Ty milé nebe! Vždyť jsem ti již pověděl, proč jsem tě vlastně do kuchyně vzal. Starého vlka ale chápe se podezření. Slyšel jsem na vlastní uši, že tě daleko s dcerou pošle, až ji ženich domů povede.“

„To bych si právě přál.“

„Je-li pak možná?“

„Děvče jest hezké.“

„To se mně také zdá.“

„A přeje mi.“

„To se mi nezdá. Spíše bych řekl, že se ti posmívá.“

„Nemíval jsem se ženskými co jednati“ — řekl Milota poněkud mrzutě a povstal — „strýc mě držel u kněh. To jsem ale slýchal, že prý se škádlívá, co se rádo mívá.“

„Ale škádlení a posměch jest dvojí věc!“ odpověděl Stojmír. „A chceš-li skutečně s milující milenkou do dalekých končin odejíti — jak to vypadne s touhou tvého starého strýce, panáčku, a s naším outěkem?“

„To máš arci pravdu. Ale co začíti?“

„Poslechni dále! Na začátku myslil jsem do dálky — strojil se na outěk teprva za mnoho časů. Kdyby nás ale mezi tím rozvedli, bylo by po naději. Dnes ale doufám — jen poslyš, jak tam výskají a řvou, že se stěny otřásají — jáť jim ustrojil krmě jak náleží pepřené a okořeněné, že brzo v nápoji všech smyslů nechají — pánové i čeleď. Dnes tedy doufám — vidíš tamto? Klíč vězí ještě ve vratech. Jest-li ho dnes večer nestáhnou, zůstane cesta svobodna, a — ouha! odstup ode mne! Tamto někdo klopýtá!“

Byltě to nádvorník. Motavýma nohama přicházel z panského domu a cosi mumlaje, bral se k hlavním vratům. Trhlo to Stojmírem, a jižjiž chtěl skok na most učiniti, aby uzavření zabránil; náhle se ale jinak rozmysliv, opět ustoupil, a takž nádvorník bez překážky zavřev, s klíčem zase odešel.

„To se nepovedlo!“ smál se Milota lhostejně.

„A ty se, pane, tomu směješ?“

„Jen proto, že jsi tak hrozně chytrý!“

„Jsem-li nebo nejsem — to se ještě okáže! Klíč dostanu, za to ti stojím, panáčku. Vím, že visí v noci u hlavy domácího — tam ho vezmu, až víno a spaní starého přemohou. — Aha! ještě by rádi povykovali! Ale dlouho to již nepůjde. Jsou zemdleni a zchváceni. Takový pomocník, jako jest tento kvas, nevrátí se ani do roka. Také mi ještě cesta povědoma, kterou jsem k tomuto hnízdu vykonal, i nechal jsem zde onde lecjaká znamínka, jenžto by ale na dlouze třeba zmizela. Dnes musíme prchnouti. Než-li se den probudí, budeme s boží pomocí již daleko. — Vida! světla již hasnou, teď se odeberou na lože, a brzo je tvrdé spaní upoutá.“

Toto prohodiv, přiloudal se liščím krokem k panskému obydlí, bystrým uchem naslouchaje, kam a jak se hodovníci rozcházejí.

„Všecko se daří — raduj se, panáčku!“ řekl pak zase k Milotovi. „Teď zbývá jenom ještě jedna práce, a to zvláště proto, kdyby nás pohřešili přede dnem. Tenhle most — jakož i všecko v celém domě — jest chatrné stavení a špatně zbito. Sloupce a kozy ledva že v zemi vězí; a kdyby se jeden z nich podkopal, spadne to celé lešení, jak mile někdo na ně vkročí. Tím sletí po hlavě dolů, kdo by se za náma chtěl pustit. Také čeleď bude spíše upadlému z příkopu pomáhati, než-li se vydá za náma. Dvojí tedy věc ještě na práci — a my jsme také dva.“

„Já se vloudím pro klíč do domu.“

„Je-li možná? Ty zůstaneš tady! Ne, že bych ti moudrosti upíral, ale k tomu kousku jest potřeba chytrosti. A protož já se vkradu do domu.“

„Na mne tedy vždy jen, co nejtěžšího, připadne?“ rozhorlil se Milota, mrzutě rýč a sekeru odkopna, jež mu Stojmír podával. „Toho sprostého nádobí se ani netknu. Já jsem lepší než ty, a protož i věc a podnikání srdnatější na mne připadá. Já půjdu pro klíč!“

„A co jest-li tě kdo v domě potká?“

„Tedy ho popadnu za chřtán —“

„— a on udělá povyk — a bude po všem! Ne, ne, panáčku! Potýkej se třeba s medvědy, ale ptáky lapati zanech mně! Nestarej se a poslechni — nebo tě nechám tady u koní a vezmu nohy na ramena sám a sám. Pomysli také na strýce — slyšíš? Toužebně nás velebný starec očekává. Vím, že se nyní modlí, a večerní větřík, zdá mi se, přináší k nám jeho orodování — a nebeští andělové budou se okolo nás snášeti a širokými perutěmi nás ukrývati. Ach, jáť bych ti lichotil jako děťátku! — Jen se uchop rýče! Kopati je dílo šlechetné a veliké! Cokoliv tady krásného dokážeš, kde a jak i zvítězíš — ten, kdo tě jednou zakopá, předce všecko přemůže. Jen vezmi rýč a nes ho jako meč — tak! Však, vida! Ještě počkejme!“

V tom se okázala na mostě Margita, kterouž i Stojmír zahledl.

„Jakže?“ tázala se dívka. „Vy ještě nespíte?“

„Však my se vyspíme!“

„Nu — těší-li vás to žvatlání, já vám nebráním. Já půjdu spat.“

„A to zavřeš také hořejší dvéře za sebou?“

„I — to si sám otec dělává, a před spaním celý dvůr obcházívá. Dnes ale, tuším, nechá toho být. Nalil tuze mnoho vína do sebe, a leží již a spí. Ať se pak zlobí! Já neučiním, co mi nepatří. Že ne?“

„Ba — tak by měl každý jednati.“

„Jdi tedy spat — slyšíš?“ usmála se dívka nevinná a s milostným srdce mladého pohnutím se k mladíku s mostu naklonila. „Jdi spat; to je v noci umdlených sladká povinnost. Jdi! — a bude li pak se ti také něco zdáti?“

„Což já to mohu věděti?“

„I to já vím!“ zašeptala dívka. „Mně se bude něco zdáti — a teď skoro již ani oči otevříti nemohu. Dobrou noc!“

S těmi slovy vběhla do domu.

„Nuže — nyní s Pánem Bohem do díla!“ promluvil Stojmír k Milotovi, když bylo posléz všecko utichlo, a vedl jej k příkopu, v němžto zadělávány stály sloupce domácího mostu. „Tamhle ten pilíř podkopáš; nejslaběji zdá se upevněn. Zem je kyprá — i půjdeť to, jakobys jedl. Já sám nyní také do díla se pustím“ — mluvil dále, a krk si ohmatav, doložil: „Pevně mi sice hlava posud sedí, nechtěl bych si však ničeho již na ni vypůjčiti. Ale jen chutě, Stojmíre! Pamatuj na velebného starečka — na své slovo — a zmužile do toho!“

Přitom stál již na mostě.

„Hej, panáčku!“ vzkřikl polohlasně dolů na Milotu, kterýž byl šťastně do příkopu slezl a nyní již kopati začínal. „Ne tak hřmotně — a docela se nepodrej — až budu nazpátek! Abych pak sám po hlavě dolů nesletěl!“

VII.

Před ložnicí Abafiho byl malý předsínec, do něhožto se, jako pak ze síňce do komnaty, hrubě tkanými oponami vcházelo, jimižto místo dveří polookrouhlé vchody ukryty

byly. Krom těchto vchodů byly tu však ještě dvéře, kterými se do komnaty jiné vcházelo, a v těch vězel dosaváde dosti hrubý klíč, ačkoliv jindy Abafi všecko uzavíral a klíče k loži svému ukládal.

Pozorně přiblížil se odhodlaný Stojmír na síneс, a trochu silněji zadupnuv, honem zase ustoupil a za oponu se ukryl. Po malé chvíli hlavu opět vystrčiv, pozorně se ohlížel. Měsíc jasně šeřil — nikde nebylo živé duše pozorovati. V hlubokém spaní spočívati zdál se veškerý dům.

„Pevně tedy spí!“ promluvil mladík v duchu sám k sobě. „Proto však není ještě vyhráno. Divá zvěř má lehké spaní. Jen ale chutě! A kdyby mě i zastihl, nějakou lží se mu předce vykroutím. Avšak stůj! to mi velebný starec zakázal! Lháti nesmím. Jesti to arci k smíchu — pouhé bláznovství; nebo jak má člověk ďábla přemoci? Však děj se vůle Páně! Nějak si pomůžem.“

Opony u ložnice pozorně rozvíraje, naslėchal Stojmír ještě, zda-li Abafi spí, a slyše jej úplně chrápati, vklouzl do vnitř, nepozoruje ani, že byla Margita potichu za ním na sínec vešla, dávajíc pozor, co Stojmír počíná.

V ložnici stála na hrubém stole veliká měděná lampa; knot v ní již dohoříval — vínem obtížený Abafi byl ji snad zapomněl zhasnouti. Okem sokolovým proběhl Stojmír stěny a všecko nářadí — tu se mu na samém loži něco zablesklo. Byl to v skutku veliký klíč, kterýž byl Abafi na stěnu pověsiti chtěl, jejž ale, vínem a ospalostí zmožený, v ruce podržel, až na lože poklesnuv, usnul.

Po prstech přistoupil k němu mladík a oko k nebi pozvedna, sáhl po klíči. Pevně ho držel bohatýr, i zdáloť se, jakoby tím silněji prsty do něho zatínal, čím snažněji mu ho mladík vykroutiti chtěl. Odhodlav se na nejhorší,

trhl jím Stojmír posléz násilně, — klíč se octnul v rukou jeho, ale Abafi se také z první dřímoty probudil.

„Hoho! můj klíč —“

„Poslyš, pane!“

„Klíč!“ rozkřikl se bohatýr a oči mocně otvíraje, sháněl se po meči. „Kde jest můj klíč? Já tě na tisíc kusů rozsekám!“

„Jen poslyš —“ uhýbal se mladík.

„Ty poslyš — praví můj meč!“

Vida Stojmír, že se nebezpečí množí, vyběhl z ložnice na sínec a odhodil klíč k hlavnímu vchodu mezi oponu. Tam se byla však již také Margita ukryla; nebo sotva že prvního slova otcova zaslechla, skočila hbitě ke dveřím a strhnuvši z nich kvapně klíč, jako s drahou kořistí za oponu se schovala.

„Kde jsi, zloději?“ křičel Abafi, s mečem obnaženým žena se za Stojmírem. „Kam jsi dal klíč?“

„Já ho nemám!“ odpovídal mladík, a očima po vchodu toče, doložil v duchu sám sobě: „Jen abych ho dostal, až odtud vyklouznu.“

„Tys ho ale vzal!“ horlil Abafi.

„Ano — vzal jsem ho.“

„A kde ho máš?“ dotíral naň bohatýr, meč k ráně povznesa.

„Zahodil jsem ho,“ omlouval se Stojmír a uskočiv ráně, začal po zemi na druhé straně hledati. „Tuhle snad někde leží.“

„Hledej!“

„Zde není.“

„Neptám se, kde není, kluku — ale kde jest? to se ptám.“

„Já také!“ odpověděl Stojmír, tělo zase povznesa.

„Aj, ty opovážlivý pacholku! Hodláš ty pořád takovéto drzé kousky provádět?“

„Zvedni nohu, pane!“

„K čemu to?“

„Jen ji zvedni!“ řekl Stojmír ještě jednou a rychle se k němu přitočiv, opravdu mu také nohu pozdvihl. „A — tu také není!“

„Živé blesky! Tropíš ty se mnou žerty? Poslyš, otroku! Teď budu počítati: jedna, dvě, tři — a nebude li po třetím klíč nalezen, vrazím ti meč do žeber. Jedna!“

„Dej pak si říci!“

„Dvě!“

„Snad nebudeš tak nakvap —“

„A — tři!“ zvolal Abafi, meč nad hlavu pozvedna.

„Hlouposti!“ vzkřikl Stojmír a ucouvna ukázal k oponě. „Tamto jsme ještě nehledali. — A vida! zde jesti ten drahý klíč!“

„Tvoje štěstí! Byl svrchovaný čas.“

„Tento klíč je však lehčí — a nebo se mi ruka třese. Věru, to není onen klíč!“

„Jen ty ho tamhle pověs!“ odpověděl Abafi a rozevřev oponu u své ložnice, na dřevěnou stěnu okázal.

„Dřív se podívám, není-li zde jiný —“ namítal Stojmír, otáčeje se kolem do kola.

„Tam ho pověs — tisíc hromů! Jiný tady není.“

„Ba skoro; aspoň tu žádný neleží!“ řekl mladík a vešed do ložnice, klíč na stěnu pověsil.

„Okaž ruce!“ velel mu Abafi a ohmatav jej, natáhl se na zeď po klíči, přičemž poněkud na lože se naklonil. „Dobrá! — ten tu visí.“

„A ty se, pane, vyspi!“ řekl Stojmír — „abysi pozbyl opilství.“

„Jakže to povídáš? I — zlořečený!“ rozpálil se ještě bohatýr i chtěl se z lože vzchopiti; ale Stojmír mu podrazil stoličku, že se na znak převalil, a uskočiv ke dveřím, zvolal: „Jen se vyspi! Zejtra to budeš míti za sen!“

„Živé blesky!“ mumlal Abafi, již polo zase ve spaní. „Proklatý pacholek! — a vlastně se na něj člověk ani zlobiti nemůže. Co myslí — to povídá — a jest kluk veselý! Kdybych já byl na jeho místě — jinak — bych — nedělal!“

Mrzutý přicházel Stojmír z panského dvoru. Zastaviv se na mostě poslouchal, zda-li Milota ještě kopá.

„I ať třeba spí! Což pomůže jeho kopání? — A však hle! — on kopá. Měl jsem ho za slabce, on ale vykoná, co mu bylo určeno, an zatím já jsem poklesl, vychloubaje se chytrostí a silou. — I nech toho, panáčku!“

S těmi slovy sešed s mostu, přiblížil se k vratům. Chtěl je ohlédati, zdali by se vypáčiti nedaly, a však upřev na ně oči ustrnul a ucouvnul.

„Milostivé nebe!“ zvolal. „Jesti to zraku mam? Šálí mě noc? Ve vratech vězí klíč! To není možná! Jak by se byl dostal sem — ježto byl nedávno nahoře? — A předce lákavě na mne se usmívá? — Musím tě chopiti a zkusiti!“ zvolal dále a skokem u vrat se octnuv, popadl klíč, a otočiv jej semotam několikkrát v zámku, doložil: „On to jest, a svoboda zeje na nás všemi štěrbinami!“

Nábožně sepjal pak ruce a pozdvihl oči k nebesům.

„Patrné jsou cesty tvoje, Pane na nebi!“ vyklouzlo mu přitom z hlubin duše — „a tvoji andělové opatrují nás.“

„Na omylu jsi!“ ozvala se tu za ním Margita. „Žádný anděl nepomáhá, kde člověk se lstí a falší dílo začíná.“

„Se lstí a falší?“ opětoval Stojmír, omámen i přítomností i slovy dívčími.

„Nechceš-li prchnouti?“

„Toho jsem nikdy netajil.“

„A proto myslíš, že jsi pravdivý? Ne tak! Nejsemť tak bláhová, jak se ti snad zdám, a také někdy přemejšlím. Člověk nelže jen slovy, alebrž i skutky. Mluvil jsi ovšem hrozivou pravdu, ale my v tebe předc důvěřovali, aniž ty lží důvěru si získal. Protož doufej na Boha při svém počínání; neboť já to byla, jenž ti klíč přinesla. Chceš tedy uteci?“

„Chci.“

„Tak! — a proč?“

„Ptáš-li se otroka, proč po svobodě touží?“

„Tobě se vede u nás dobře.“

„Přitom jsem slíbil nábožnému pánu — tak nábožnému, že, srovnám-li slova jeho při loučení s tím, co mi právě dětinská ústa tvoje řekla, zahanbením oči k zemi klopím — tomu jsem slíbil přivesti bratrůsyna, onoho Milotu, nazpátek z hanebného zajetí. Ó, kdybysi znala toho důstojného služebníka božího!“

„I známť já také svaté muže tvého národu,“ odvece dívka s jemným zápalem — „neboť přicházejí kněži vaši někdy v naši krajinu, hlásajíce učení o jediném Bohu — a věru!“ mluvila dále, ruky jeho se dotknoucí — „na čem srdce s úplnou vírou lpí, jest vždy sjednoceno a jediné. — Ó neboj se, že tě budu náklonností svou trá-

piti, kdybys tady zůstal! Jáť nejsem, jako lidé někdy bývají, řkouce: To je krásné, to musí býti moje — a to je dobré, toho se hned chopím! — Jáť se mohu, s dobrým i krásným těšiti, jakož požíváme slunečního lesku, kterýž není žádného a všem předce patří. Nejsemť již také paní nad sebou — ačkoli s hrůzou na to myslím, komu jsem zadána; zůstaneš-li ale u nás, dobře se ti povede. Otec můj je zlý jen v prvním hněvu, a onen druhý — ach.nebudu na to ani mysliti! Jen tady zůstaň! Za rok a den se mnoho změní!"

„Jakž to ale vypadne s mým přítelem?" ptal se jinoch, pohnutí srdce svého stěží udusiv.

„Nech ať sám odejde."

„Ach, ten by si neuměl pomoci a padl by pronásledovníkům do rukou. Až ho ale vysvobodím, pak —"

„Nelži! Rád bysi řekl: Pak se navrátím. Ty však se nevrátíš, jak mile odejdeš."

„Má Margitko!"

„I nech jen! Můžeš-li ty beze mne býti, já to také dovedu. — Začněme o potřebnějším! Kde je Milota?"

„Podkopává most, aby spadl, kdo by na něj za náma vyběhl."

„Haha! — to je chytré! — Ale poslechni, jak silně tluče!"

„Panáčku!" přiskočil Stojmír ku příkopu. „Proč pak děláš takového hluku?"

„Byla to poslední rána —" odpovídal Milota, z příkopu ven vylézaje a zahlídna Margitu, hned k ní zaměřil.

„Chraniž mě před ním!" prosila dívka, za Stojmíra se schovávajíc. „Nyní tu máš přítele, kterýž ti láskou zplatí věrnost tvou. Ha ha, věru! Ten hezky vypadá — celý umazán a umokřen. Ubohý panáček!"

„Proč mi to tento poroučel!“ pohodil nejapný mladík hlavou — „já za to nemohu.“

„Nu, vždyť je dobře —“ smála se Margita. „Nyní jen honem do díla! Otec můj ovšem spí; snadno však, že ho podezření před časem probudí. Otevři vrata, Stojmíre — a dej pozor na cestu! Z počátku jde rovně, potom se zatáčí a dělí — ta v levo povede vás blíže, protože jde hustinou, kady nebudou moci na koních za váma. Klíčem z venku zavřete — no, strč ho jen do zámku — a pak ho zahoďte — tak se i tady pronásledovníci vaši pozdrží. Jen rychle pryč —“ pobízela dívka váhavého Milotu; „a kdyby vás dostihli, chop se kmenu a braň jako lev svého přítele.“

„Já se postarám o sebe.“

„Slyšíš-li pak, Stojmíre? To zní velmi potěšitelně. Již ale pospěšte —“

„Hou! hou!“ ozval se tu za nimi v okně panského domu zvučný hlas Abafiho, a vedle volajícího bohatýra objevil se Ďúla. „Co tam děláte?“

Nedavše odpovědi, vyskočili mladí muži ze vrat a chvátali do šírého pole.

„Držte je!“ křičel Abafi z okna. „Chyť je — pusť se za nima!“ pobízel Ďúlu. „Dobře žes nespal a kočičí oči měl. Chyť je!“

Přitom již i pádného váhavce a žárlivého milovníka ze dveří strkal, a sám oštěpu se chopil.

„Běda mně!“ úpěla Margita na dvoře. „Nyní se to shrne na mne.“

V tom vyběhl Ďúla na most; ten ale začal se viklati a pohroužil se se ženichem do bahnitého příkopu.

„Ha ha ha — ten hloupý Ďúla — ten si dal!“

smála se dívka navzdor blízkému nebezpečí; v tom ale zařičel vedle ní oštěp a zabodl se hluboko do měké země.

„Proklaté plemeno!“ zavzněl přitom otcův hlas; „toho ty jsi vinna!“

„Smilujte se nebesa —“ bědovala dívka — „oni mě zavraždí! Pryč, pryč — aby mě v prvním hněvu nepopadl — až ochladne, teprv se nevrátím.“

Přitom skočila ze vrat, zavřela za sebou, a klíč odhodivši, letěla jako splašená srnka do pole.

VIII.

Nejrannější jitro budilo se v lesnaté, hustě zarostlé krajině. Křovím a roklemi drali se Stojmír a Milota.

„Já jsem již mdlý —“ řekl tento a posadil se na skalisko, jakového tu kolem síla se hromadila.

„Což ale, jestli nás lapnou?“ tázal se onen.

„Pak se tobě povede zle. Mne snad předce někdy strýc vykoupí.“

„On — tebe? To nemůže a nechce — proto jsem přišel za tebou.“

„Že nechce, povídáš? To jedná hanebně.“

„Budeš ty ho souditi, panáčku? Hanebně! — vida! — on, jenžto je bez chyby — až na jednu, že totiž mysl na věci vyšší obrátiv, bratrůsyna nedobře vychoval. Že tě miluje, poslal mně za tebou — a kdyby jeho nebylo, nechal bych tě nyní vězeti.“

„To by mně bylo právě vhod. Tys mi tuze sprostý!“

„Beze mne seděl bys ještě u koní.“

„Tam se mi dobře vedlo — měl jsem dosti čeho jíst!“ odpověděl Milota a rozhorlen proti soudruhu svému

se postavil. „Nuže tedy, jsi-li tak moudrý, jak se vychloubáš — kde jest tady cesta? Pomyslil jsi také, co vše jiné člověku potřebí? Co naplat, že jsme pod širým nebem? — Hlady zde zajdeme. Les, kdo ví, kolik dní zdálí se táhne — někde na nás lité zvíře vypadne a zhltne nás.“

„Důvěřuj se v Boha,“ napomínal jej Stojmír — „onť nám pomohl k svobodě — i bude pečovati o hladové. Jenom —“

„Stojmíre! Stojmíre!“ dal se v tom opodál hlas volající slyšeti.

„Schovej se, honem!“ řekl Stojmír.

„Poslyš dříve!“ odpíral Milota. „Toť jest Margity hlas.“

„Ať si! — ona nebude sama.“

„Ba jest! Již ji vidím. Ta nám pomůže. Nechceš-li ale čekati, odejdi — já počkám!“

Nyní Margita přiběhla. Tvář její rychlou chůzí hořela, šat byl semotam pocuchán.

„Ach, nebi díka, že vás nacházím!“ zvolala radostně. „To je dobře.“

„Buď mi vítána!“ pozdravil ji Milota, ruku proti ní vztahuje.

„Proč pak se odvracíš?“ tázala se Stojmíra, slov Milotových ani si nevšímajíc. „Neboj se, že váš outěk pokazím. *Musíte* tady trošku počkati — to nyní právě potřeba. Naši lidé jedou za vámi druhou stranou, ale na konci lesa vám nadjedou, poněvadž koně nepředhoníte. Zůstaňte již tedy na čas ještě pozadu.“

„Ale pro vše na světě!“ zvolal nyní Stojmír. „Jak pak ty za náma přicházíš?“

„Jak? — Chtěli mě zabit, když jste odešli, a tu

jsem utekla až na kraj lesa, chtíc za ranního jitra domů se navrátit. Když ale den přicházel, spatřila jsem na měké zemi vašich nohou stopu. Ta je prozradí — pomyslila jsem přitom, a jdouc po drně, kde stopa se nedrží, posejpala jsem pískem vaše kročeje. Tak jsem přišla dál a dál — jsem nyní tady, a již se nevrátím."

„Co ti napadá?" zděsil se Stojmír šlechetný.

„Ano, ano, — zůstaň u nás!" zvolal Milota.

„I pomysli jen" — mluvila dívka — „jest-li vás otec nechytí, což i Bůh váš uchovej! — a pak se domů navrátí: bude mě bít a do sklepa mě zavře, jakož jednou matce učinil. A potom — má býti onen Ďúla mým manželem; ale já ho nechci — já se vám přiznávám, že ho nechci. Vezměte mě s sebou — budu vám třeba prospěšna. Znám kolem všechny stezičky, a dobře vás povedu. Potom se k tvému pánu uchýlím, k jeho strýci, a budu nábožná učení jeho poslouchati. Onť mi poví o Bohu a o povinnostech. Bude-li mě pak otec chtíti — ať si za mnou přijde, a také něčemu se přiučí. Nebude mu to na škodu."

„Já však nebudu trpěti, abysi s námi šla," odpověděl Stojmír. „Musil jsem pánu svému slíbiti, že nic hanebného, nepravého při tomto kroku nepodniknu, k němuž nás jenom nouze dohnala. A nechť bych i pánovi otroka odváděl, dceru nechci otci unesti a množiti takto kletbu již beztoho snad nad námi vyřknutou.

„Jen poslyš!"

„Nechci. Nesmí se to státi."

„Nuže — tedy ty mně s sebou vezmi, Miloto!"

„Ó, s radostí!"

„Nepřivolím tomu!" odpíral Stojmír, mezi oba vstoupiv.

„My se tě nebudeme ptáti!“ řekla dívka. „My jsme dva i máme více hlasů.“

„Tedy vás tu chvíli opustím.“

„Ať si! Však my si pomůžeme bez tebe. Až k řece vím *já* dobře o všech cestách — za řekou je zná Milota.“

„Já je neznám —“ odtušil mladík nejapný — „já ne!“

„Nuž tedy je zná jiný. Budemeť blíže u vlasti tvé, a každý nám cestu okáže.“

„Mnoho štěstí na cestu!“ řekl Stojmír.

„Pak ale vstoupíme před tvého strýce, Miloto!“ mluvila dívka dále — „a řeknem: „Sluha tvůj se špatně zachoval; my si však sami pomohli. — Nu, proč pak jsi tak smuten, Stojmíre?“

„Svůj rozmar jsem tobě zapůjčil. Však, slyš — co to?“

V tom bylo slyšeti zvuk lovčího rohu, opodál pustinou se rozléhajícího.

„Aj, proč pak se lekáš a třeseš, an jsi právě tak zmužilá byla?“

„Třesu-li se, děje se to pro vás.“

„Jen pryč!“ pobízel Milota.

„Já zůstanu!“ opíral se Stojmír.

„Žádnou pošetilost, která marně souží!“ řekla Margita. „To není sbor, leč jediný člověk, zbloudilý, a svolává svých soudruhů. Tamto v zadu jest jeskyně — tam se ukryjem a počkáme, až přejde; snad ho budete moci též přepadnouti a v zápasu ho zmůžete. Buď jak buď — jen honem pryč — a to sice kolem, aby stopu naši nenašel.“

IX.

Oštěp nesa na rameně, meč maje opásaný, lesní roh na bedrách, hledal Ďúla k zemi sehnutý stopu uprchlých.

„Tu, tu —“ mluvil přitom, ztěžka si oddychuje — „ne, ne! Ach, moje nohy! A ta mdloba! Tamhle je stín — odpočiň si — potom dále!“

Přitom sundal přilbici, odložil oštěp a chopil se rohu, chtěje zatroubiti. V tom k němu přiskočila Margita.

„Ticho — dej pokoj!“ promluvila k němu.

„Ah, ah!“ podivil se Ďúla. „Chytnu, chytnu!“ Volal přitom a natahoval po ní ruku.

„K čemu mě chceš chytati, ježto mě již máš? Sedni dál — já se posadím vedle tebe.“

„Pojď, pojď! — Ale tatík —“

„Ten se bude trochu hněvati; až s ním ale promluvím, bude všecko v pořádku.“

„Nebude — nebude!“

„Tys můj ženich — já nevěsta — ty mě musíš brániti. Ale poslechni! Vyšel jsi, abys ony dva muže polapil?“

„Tebe, tebe!“

„A kam pak by se poděla tvá zmužilost? Nikoli — nikoli! Ty musíš uprchlé lapnouti. Nejsou daleko!“

„Kde? kde?“

„Zůstaň seděti! Jsou bez zbraně — tys ale ozbrojen. Tuhle tvůj oštěp a tvůj udatný meč. Jest ale beze vší okrasy — co mi dáš? já ti naň přiváži tkaničku — tuhle tu, co mám na krku.“

„Ah, ah!“ ušklebil se Ďúla a sáhl jí po bradě.

„Jen zvolna!“ uhnula se mu dívka. „Vytáhni meč z pošvy a postav jej mezi nás, jako se při zasnoubení konává! — Tak!“ mluvila dále, a pásku vinouc okolo těžkého jilce, několikkráte zakašlala.

„Co pak? — co pak?“ tázal se Ďúla.

„I — trochu kvapně jsem běžela! Nu — není-liž pravda — to je hezky?“

Přitom jako radostně rukama zatleskala. Byloť pak zakašlání i potlesknutí znamením pro skryté mladíky, jenžto nyní zvolna a pozorně po prstech blížiti se začali.

„Ouvej!“ zkřikla dívka, meč poraziviši, že se na drn zkácel. „Meč upadl.“

„Meč, meč!“ zajektal Ďúla, nemotorně po něm sahaje.

„No — jen ho zvedni!“ zvolala Margita, vyskočíc ale od země, nohou naň šlápla, potom pak na Stojmíra zkřikla: „Honem! Tuhle je oštěp — chop se ho! — Aj, proč pak váháš, pane Ďúlo?“

„Tvoje noha —“ pachtil se tento na zemi, nevšímaje si, co se kolem děje.

„Je pravda —“ smála se dívka, pokynouc na Milotu, aby za ni přistoupil — „moje noha! Ona ti překáží. Aj, tedy vstaň! já ho zvednu sama.“

I vzchopil se Ďúla, ale zděsil se; neboť hlavu pozvedna, spatřil Stojmíra, an před ním stoje, oštěpem zrovna k srdci mu mířil. I vyrazil z prsou divné zkřiknutí a pozpátku zase na drn sklesl.

„Líto jest mi,“ řekl přitom mladík — „že musím takto s tebou mluviti. Stalo se však — nouze jest tady, a já musím svobody své hleděti. Nehýbej se — neuklouzneš nám!“

I neokazoval také Ďúla odporu, a takž jej Stojmír brzy koženým pásem svým k stromu přivázal, an zatím Milota vedle nich s mečem stál, kterýž mu byla Margita podala.

„Dlouho sic tato vazba proti tvé síle nevydrží,“ mluvil přitom; „leč není toho také potřeba. Až budeme na jistu, navrať se mírně ku svým přátelům.“

„Uvaž ho pevně — on má sílu velikou.“

„Prozatím toho dost. Hned se neutrhne. A nyní pojď, pane Miloto — mámť o tebe péči vésti.“

„A o mne nic?“ tázala se dívka. „Dobře; tedy ji povedu sama o sebe. Měj se dobře, Ďúlo — a sice na dlouhý čas.“

„Až pak se k otci této dívky navrátíš,“ řekl Stojmír, „pověz mu, že se nestalo mou vinou, že dcera jeho na outěk se dala —“

„Nýbrž mou vlastní — je-liž pravda?“ promluvila dívka. „Že z vlastní vůle utíkám — viď? Nu, mějž díky za svou péči o mou dobrou pověst! Vímť ale, že pouze pravdu mluvíváš; protož i nyní jinák nemůžeš. Mlčme raději, potom budeme nejpravdivější — a nohy nás dobře ponesou. Pojď, Miloto!“

„Já již jdu! Leč podívejte se, jak sebou ženich trhá! Což abych ho jednou ranou —“

Takto byl řekl Milota, i povznesl meč Ďúlův, kterýž posavad v rukou držel. Ale Stojmír padl mu hněvivě do řeči, řka: „Dej si pokoj, nemoudrý panáčku!“ — a chopiv jej za ruku, vlekl ho za sebou i za Margitou do lesní hustiny.

Ďúla zůstal samoten. I začal sebou vztekle trhati, až pak se mu poštěstilo ruku vazby sprostiti. „Zlořečení šelmové!“ mumlal přitom mezi zuby — „ach — ouvej!

Počkej ale, Ďúlo — půjde to — tak — a teď si zahouknu."

Při těch slovech sáhl po rohu, kterého si uprchlí byli nevšímli, a začal z plných prsou na vše strany troubiti.

„Ještě nic?" divil se, an ucho sem tam nakloniv, žádné odpovědi neslyšel. „Pryč do lesa — ach, ach — žádný meč!"

Zlostně udeřil přitom na prázdnou pošvu a rozběhna se trochu hlouběji do lesa, začal zase troubiti.

„Aha!" zkřikl pak, an se v dálce odpověď ozvala — „muži naši — hou, hou! — sem, sem!" I vyrážel opět silné a táhlé zvuky z krouceného rohu, až k němu Abafiho nádvorník s několika pacholky přirazil.

„Jsi-liž pak ty to, pane Ďúlo?" divili se všickni zbraně zbavenému ženichu.

„Jsem, jsem!" kýval hlavou upachtěný Maďar.

„Neviděl jsi uprchlých?"

„Tam, tam!" dosvědčoval Ďúla, okazuje v tu stranu kam byla nevěsta jeho odešla.

„Aj, my touto stranou musíme —" odpověděl nádvorník, drže se cesty, po které byl s čeledí přišel — „jak pán rozkázal."

„Nic — nic!" dupal Ďúla zlostně nohama. „Tam, tam! Já viděl —" Přitom vytrhnul pacholku oštěp a takto poznovu ozbrojen, hnal se za uprchlými divou hustinou.

„Nu, jak se ti, pane, líbí!" doložil nádvorník. „Řekne-li něco starý pán budeš odpovídati. My jdeme za tebou!"

X.

Na břehu dunajském stál košatý strom, a na těle jeho, pod listnatou korunou visel malý obrázek. Vedle čněla dřevěná bouda převozníkova. Hněvivě popocházel okolo ní převozník a jeho pomahač. Oba byli v horlivém hovoru.

„Celé stádo, povídáš tedy, že odehnal?“ tázal se onen tohoto.

„Abafi? Ba věru!“ posvědčil mu pomahač. „Byli jsme právě na pastvě — a když odcházel, ušklebil se ještě a řekl, abych tobě vyřídil, takto že lenivé dlužníky trestá, jenžto se k placení nemají.“

„A celé stádo za tak skrovný dluh?“ skřípal převozník zuby. „Nuž tedy se ho navždy odřeknu. Za řekou jest lepší plat než-li u těchto divochů. Lidé odtamtud darovali mně tento nábožný obrázek, okolo něhož nyní rád kvítí otáčím — a dá-li se ovoce dle semena posoudit, platí jediný jich Bůh více než-li naši všickni. — Dříve se však na Abafim ještě pomstím! Odvedu mu, co má nejdražšího — a nedá-li hodnou výplatu, vše zavraždím!“

S divou myšlénkou se obíraje, přistoupil na kraj břehu, odkudž v krajinu slovanskou pohlédal. V tom přikvapila Margita.

„Jsme u řeky — jsme u řeky!“ volala jásajíc. „Ját jsem vám to povídala.“

Stejným krokem přicházeli za ní z Abafiho dvorce uprchlí jinoši. Kvapně letěl Stojmír k řece a poslav toužebné zraky na protější břeh, obrátil se zase ke svým soudruhům a zahlédnul obraz na stromě visící. Bez prodlení před ním poklekl a vykonával modlitbu.

„Dobrotivé nebe!“ zděsila se Margita. „Co to počíná?“

„Dobře dělá,“ odpověděl Milota, „to se patří.“

Přitom již i sám vedle něho poklekl. V tom se navracel převozník od břehu.

„Převážíš ty tady, příteli?“ tázala se ho Margita.

„Převážím.“

„A jsi tuším Abafimu, pánu těchto dědin, sloužiti povinen?“

„Dobrému pánu Abafimu? — To jsem.“

„Nuž tedy věz! Tito dva, jež tuto vidíš, jsou pacholci Abafiho a nesou rozkazy jeho do krajin. Protož honem loď připrav — hezky lehkou a rychlou — ať je i se mnou na protější břeh donese.“

„Ty pacholky Abafiho?“ tázal se převozník, nedůvěrně s dívky na jinochy pohlédaje.

„Nevěříš-li — totoť jest heslo naše: Tekeli.“

„Dobře — to jest heslo pana Abafiho,“ dosvědčoval převozník, an byl potichu vyřknuté slovo zaslechl, a tvář jeho vyjasnila se divokou radostí. — „Hoj, kluku!“ zvolal pak na pomocníka. „Tuhle s těmi statnými lidmi pojedeš přes vodu — honem dobrou loď! — Dovol, panno! —“ mluvil dále k Margitě — „ať se na okamžik odstraním. Musím pacholku svému něco nařídit. — Jeď s nimi zatím na řeku —“ velel posléz pomahači — „ale zdrž je, až přivedu přátely a rybáky.“

„Kde jest převozník?“ ozval se v tom Stojmír, an byl modlitbu dokonal.

„Zde jsem.“

„Rádi bychme na druhou stranu.“

„Vím již, vím. Jdete s rozkazy dobrého pána Abafiho.“

„Co to mluvíš?“

„Já mu již řekla“ — skočila Margita do řeči — „co mu věděti potřeba, že vás bohatýr Abafi posílá —“

„A tu ovšem sprosták, jako já jsem, poslechne,“ doložil převozník.

„Chceš-li to jenom proto učiniti a nic k vůli tomu jehož obraz tamto visí,“ řekl Stojmír — „tedy věz, že nepřicházíme na rozkaz Abafiho ani z jeho vůle. Nech mě, panno — já jinák nemohu.“

„A což tedy nejste z jeho čeledi?“ podivil se převozník.

„Nejsme.“

„A tu právě jste před mým obrazem klečeli! Jste snad ze zajatých Slovanů — zadržených násilím maďarským? To máte domů ještě daleko.“

„Bůh pomůže! Nechť jsme kdekoliv — převez nás přes řeku! Nechceš-li, musíme se jinde ohlídnouti.“

„No postůjte! Máte-li pak peněz?“

„Máš-li na těchto dosti —?“

„Mám — mám!“ odpověděl převozník, chtivě po penězích sahaje, které Stojmír z ňader vytáhl. „Sám vás převezu — a to jen proto, že nejste z Abafiho čeledi. Neboť kdybyste byli jeho lid — byl bych vás uprostřed řeky potopil. Abafi jest můj nepřítel, a srdce moje prahne po mstě.“

„Vidíš to, panno!“ zvolal Stojmír radostně — „kam by nás lež byla přivedla!“

„Co jest?“ otázal se převozník pomahače, který se rychlým krokem navracel, a promluviv s ním několik slov potají, doložil hlasitě: „Honem na loď! Na blízku jest jezdce viděti — nejspíš to kvapí za vámi. Pojďte —

a děkujte tomu tam na obraze mém, kterýž vás ke mně přivedl a řeči vaše řídil.“

S těmi slovy kvapil ke břehu — ostatní v patách za ním. Nadarmo dospěli pacholci Abafiho až k boudě převozníkově — nadarmo s nimi Ďúla přikvapil — a nadarmo sám Abafi nad vlnami zlořečil: převozník hnal svou loď pevnou a jistou rukou do širokého proudu, a stíhajícím nezbylo nic nežli mrštit za nimi oštěpem — ale také nadarmo.

XI.

Na vzdáleném východě začaly temněmodrou oponou první růžové pruhy vycházejícího slunce proskakovati — v ranním šeru potopena byla ještě celá krajina.

Bylo to před branou pevného místa, jež ruce divých Maďarů na pomezí moravském vystavěly, chtíce vládu svou upevniti v krajích slovanských. Opodál stála dřevěná stodola, a v ní noclehovali uběhlíci z dvora Abafiho.

Pozorně otevřel nyní Stojmír veliká vrata a ohlédnuv se kolem, vyšel pod širé nebe.

„Ti tam spíce libě odpočívají“ — mluvil sám k sobě — „já však jako matka jsem starostliv. Ó, kéž bych jen také té tiché blaženosti užil, že se mi skutek povedl! Přes řeku ovšem jsme se dostali — než i tady roztáhla se již moc divých pohanů, jenom že mrtvou, zpustlou zdá se mi býti celá krajina, kdež jindy samý život panoval. Jistěji se ovšem takto utíká — není však živé duše, jenžto by zprávu dala o cestě. Až bude jen toto hnízdo za zády, pak si oddechnu. Křídla bych si přál na místo nohou váhavých; a předce je nemohu ještě zbuditi. Oba jsou na smrt zemdleni.“

Starostí trápen popocházel sem a tam, mnohé myšlénky trudily mysl jeho, a divnými city tísnilo se srdce jeho.

„Což ale řeknu, až budu státi před pánem?“ začal opět sám k sobě mluviti. „Poslední slovo jeho bylo napomenutí přede vším podvodem — a jakáž to nyní strakatina, počítám-li kroky a skutky naše! Dceru jsme z domu otcovského odvedli — aspoň dovolili, že s námi odešla. Jakž tu před očima otce velebného obstojím? A pak co bude z ní, jenžto za námi šla z dětinské nevinnosti? Nemohu věřiti, že by Milotu milovala — ačkoliv jej dosti veliká změna potkala, co jsme opustili divou cizinu — předce však jej nemiluje! Věřím to, a předc mi každé slovo, jež mu daruje, jako závist duši smutnou naplňuje.“

Živěji počalo srdce jeho tlouci, oko jeho navlhlo milostným mokrem i pozdvihlo se k nebesům.

„Hlava její sklonila se ve spaní na prsa má — dychot její podobal se hlubokému vzdychnutí. Jako plamen proniklo to duši mou — snad na něj myslela. Tu jsem musel vstáti, uteci pod širé nebe — a nyní tady žvatlám s ranní temností. — Aha — východ se zardívá, den se budí. Snad že nyní cestu najdu a neb člověka — hoj! to byl krok! — Chodí zde někdo? — Jak? Odpověď!“

„Tu máš místo odpovědi!“ ozval se v tom za ním silný hlas, a svalovitá ruka jej pozadu chopila. Byl to pacholek z čeledí Abafiho, kterýžto s jinými přes řeku se pustiv, stopy utíkajících vypátral.

„Zrada!“ zkřikl Stojmír a začal se brániti.

„Ty jsi páchal zradu!“ odpovídal pacholek, zmužile s ním zápase. — „Hou, hou!“ zkřikl pak za sebe, .

---

v několika okamženích octnul se tu ještě jiný pacholek, i nádvorník a Ďúla.

Stojmír však zatím z rukou nepřátelských se vymknul.

„Ustupte!“ zvolal s očima planoucíma. „Dokud není dokonáno dílo mé, žádný mě nelapí.“

„Ty — ty!“ zuřil Ďúla. „Děvče, kde jest? — Meč můj.“

„Postůj tiše, pane!“ zdržoval jej nádvorník. „Ta nám neuteče. — Mluv, kluku, kde jsou tvoji společníci?“

„Chce-li se vám krve,“ odpověděl Stojmír roznícený, an se byl ke dveřím stodolním postavil — „tu mějte mou! Pomsta shání se po pachateli. Či chcete dívku, dceru pánovu? Požádám ji, aby s vámi odešla; půjde-li — dobře; nebude-li ale chtít, nasadím pro ni tak ochotně krev svou — jako pro soudruha svého.“

Přitom vytasil ostrý nůž, kterýž měl zastrčený za pásem.

„Kde jsou ti dva — mluv!“ dorážel naň nádvorník. „Lhání nezpomůže!“

„Já nikdy nelhal, a nebudu také nikdy lháti!“ odpověděl mladík a otevřev dvéře, okázal na dívku a jinocha, soudruhy své, kteří na otepích slámy polosedíce ještě dobře spali. — „Tu je vizte oba! Nepohne-liž vás nevinnost kol nich se vznášející? Jak boží dech vine se dechot jejich z prsou čistých, an duše jich zatím u Boha prodlívá! Nemluvte nahlas, ať jich nezbudíte!“

Přitom dvéře opět zavřel a poznovu se nože uchopil.

„Pryč — pryč!“ začal Ďúla horliti a obnaživ meč, chtěl na jinocha doráželi.

„Počkej, pane!“ zdržoval ho nádvorník. „Máť u sebe zbraň — i netřeba dávati se nadarmo do nebez-

pečí. Tutoť je naše posádka a pomoc taková na blízku, že nám z nich žádný neuklouzne. Jsoutě tam za pevnými zdmi také okovy a vězení — hoj, hni se!" velel dále jednomu pacholku — „zatluč na bránu! My tu zatím postojíme a dáme pozor."

I odešel pacholek ke bráně.

Ouzkostně pohlédnul Stojmír kolem sebe, vida nebezpečí se všech stran se hrnoucí, až posléz oči k nebi pozdvihna, ruce rozpjal a z hlubin duše takto zvolal:

„Jménem tvým vydal jsem se do ciziny — ústy velebného starce rozprávěl jsi ty, Pane na nebi! Z bohatého pokladu svých zbožných činů dal mi pomoc tvou za posilu na cestu — ó nevzdaluj se, dokud není zpomožíno! Zdáť se ovšem, že nemožnosti žádám; leč možno jest jenom to, co ty stanovíš, a co ty nechceš, zůstane nemožné. Neprosímť také pro sebe — jen pro něho a pro ni. Na životu lidském arci mnoho nezáleží — ale na osudu života mnoho záleží. Vrátí-li se dívka ke svým, zhorší se a zdivočí — a Milota — ach, vždyť to, Pane, víme oba — ten je sláb, a bude-li museti nazpět do vazby, odpadne zoufanlivě od cesty tvé — strýc jeho ale požehná se a zemře. To však se nesmí státi — viď, že ne?"

V zanícení všech smyslů svých klesl na kolena — a horoucí slova jeho, zdálo se, že musí proniknouti nebesa. S podivením poslouchali ho pohané.

„Kluk se pominul," řekl nádvorník, „a mluví s povětřím. — Že pak ale ještě nikdo z brány nepřichází!"

V tom se v pevné posádce ozval zvuk zvonečku.

„Slyš! jaký to známý zvuk?" zaplesal Stojmír. „Tak znívá znamení pravověřících, když se shromažďují k modlitbám."

„Jen se nemejli, panáčku!“ ušklebil se nádvorník. „Totoť je sídlo maďarské, a silnějších tam bohů vzývají, nežli jest váš Ukřižovaný.“

„Nuž, tedy se musím odhodlati na krok poslední!“ zkřikl Stojmír. „Již tedy o pomoc neprosím — teď ji požaduji; nikoli, ne — ještě prosím, Pane na nebi! An jsem se sluhou tvým se loučiti měl, zablesklo se v duchu mém, i věštilo se mi o zázracích — staň se tedy i nyní zázrak nějaký — ten žádám! Dostůj mi svému slovu svatému — běda lhářům!“

Veškerá bytost mladíkova byla toho okamžení sproštěna vazby tělesné, duše jeho hořela — on nebyl na zemi. Neslyše a nevida zchopil se skokem se země, jakoby opravdu na zázrak pohleděti chtěl.

V tom ejhle! otevřela se brána — odění muži vyhrnuli se z otvoru, před nimi vůdce v lesknavé zbroji.

„Pomoz nebe!“ zděsil se nádvorník. „Toť nejsou našinci! — Není-liž to maďarská posádka?“

„Ještě přede včírem byla brlohou nevěřících divochů“ — odpovídal mu hlas mezi přicházejícím zástupem; „ale outok času nočního učinil zde moci jejich konec. Slyšte jasné zvuky zvonků, kvapem zavěšených, an k modlení zvou všechněch, kdožkoli důvěrně a s láskou v pravého Boha spoléhá.“

„Slyšte, slyšte!“ jásal Stojmír, s jasnou tváří k společníkům svým se obrátiv, kteří byli ze stodoly vyšli. „Slyšte, vizte a divte se!“

V tom se nový zástup z brány vyhrnul. Byli to kostelní zpěváci a přisluhovači velebného biskupa Velehradského.

„Sám otec naší církve“, jal se opět vůdce sboru

ozbrojeného mluviti, „on sám přišel konati služby Páně a rozsívati slova spasitelného učení.“

„Pane, pane můj — ach strýče!“ zvolal Milota, zahlídnuv starce velebného, za sborem posluhovačů přicházejícího, a rychlým krokem k němu pospíchal.

„Miloto! můj synu!“ zaradoval se nábožný starec, mladíka vřele k srdci přivinuv. — „Bože, milost tvá je veliká!“

„Margito!“ řekl Stojmír a popustiv citu svému volnějšího průchodu, pojal dívku oběma rukama za hlavu. „Hle, tu jsme již u našinců. — Ah tak!“ doložil na to, jakoby se byl opět zpamatoval, i pustil dívku. „Tys ještě jediná skvrna díla našeho.“

„Aj, tedy mě nech“ — obrátila se dívka od něho — „ať se sama očistím.“

„Již tebe tedy zas v náručí držím, synu můj!“ promluvil nyní biskup k Milotovi. „Mělť jsem o tebe velikých starostí — nejenom jak bysi okovů se zbavil, ale i o veškeré činy tvé a chování. Spadlať rouška s oka mého, i poznávám, že nejsi, jak bysi býti měl. Uvidíme, jak to budoucně péčí novou nahradíme. — Nyní však pověz: přišel jsi sám, a nebyl s tebou člověk, jehož jsem vyslal za tebou?“

„Tamto stojí!“ odpověděl Milota, na Stojmíra ukázav. „On byl mým ochráncem a spásou.“

„Aj, můj divý synku!“ pousmál se velebný starec laskavě. „Můj věrný, upřímný hochu! Podej mi ruku — ne abys mou líbal — nikoli! abys ji stisknul — tak! Nu, lhal jsi hodně? Zaklínal ses?“

„Zcela čistě to arci nešlo, velebný otče!“ odpověděl jinoch srdečně rozveselen; „měli jsme se ale na

pozoru, jak jen možná bylo. Cele pravdivý byl jediný náš pomocník: Bůh!“

„Toť jest on na všech cestách svých!“ dosvědčil biskup a obrátiv se k vůdci mužův ozbrojených, doložil: „A takž i tebe ve jménu božím žádám, propusť tyto, jenž miláčků mých pronásledovali! Nech ať se v míru domů navrátí — jinák-li nechtějí, abychom je v lůno církve spasitelné přijali. — Nu, jestli se zdráháte, odejděte s Bohem! U nás neděje se žádné násilí. — Však pravda posléz každého předce zmůže, i bez pohánění a jiných prostředků — sice by pravdou nebyla. Odejděte v pokoji!“

„Ta tamhle — ta —“ začal Ďůla jektati a na dívku, nevěstu svou, okazovati; ale nádvorník všemu dalšímu rokování a zdržování chtěje ubrániti, mocně jej za ruku pochytiv, za sebou ho vlekl.

„Použij svobody, jižto nám dávají —“ vece přitom — „než jich to omrzí. Jsou dosti hodní pošetilcové.“

S těmi slovy odešli Maďaři, a velebný Řehoř také kroků svých k městu obrátil. Zastavil se však opět, že Milota s průvodcem svým za ním se nebéře.

„Proč ještě váháte?“ tázal se laskavě.

„Jesti tu ještě jedna,“ odpovídal Milota ostýchavě, „kteráž na milost tvou čeká. Tato dívka — dcera Abafiho, mého bývalého vězníka.“

„Stojmíre!“ zvolal biskup hlasem vysokým. „Učinils *ty* mně to?“

„Odpusť, pane můj —“ začal se jinoch vymlouvati; ale Margita mu další slova přejala.

„On ti, pane, řekne, že to neučinil,“ vece dívka — „že jsem proti vůli jeho s nimi z domu sama odešla. A takž tomu jest.“

„Co tě k tomu pohnulo?“

„Co mne nejdříve k tomu kroku pohnulo, tenkrát jsem nevěděla, nyní to však již vím; budiž to ale zapomenuto na vždycky. Příčina druhá — ta šlechetnější, ta zůstane jako tenkráte i nyní a na věky. Tys právě mužům lidu našeho spasení církve nabízel; však oni nechtěli. Viz tady dívku, jenžto chtěla i chce posavad; uvediž mě do své míruplné obce!“

„Bez vůle otcovy?“

„Přijde-li otec pro mne, dáš mu nazpět křesťanku, a on ji co křesťan, tak tuším, domů odvede. Takto se rozseje slabé símě dobrého pomalu dál a dál, a lidu mému vzejde z něho příští spasení.“

„Mně nesluší býti skoupým s věcí, kteráž lidu všemu náleží,“ odpovídal starec velebný — „a protož tvou žádost vyplním.“

„Pak ještě jedno, pane!“ ozval se Milota. „Jest-li dovolíš, tedy —“

„Co jest? Tak ostýchavě jsi jindy nemluvil.“

„Dokud jsem v zajetí byl, jednala jen tato dívka se mnou vlídněji; také na cestě jen u mne se držela, chápala se ruky mé — jeť také z rodu vzácného.“

„A proto tobě nakloněna i rodem rovná — myslíš? Měl jsem s tebou něco jiného v úmyslu; je-li to však vůle boží — jakž ty, panno, myslíš?“

„Z počátku, myslím, budu živa v tiché samotě; potom se mnou jednej, jak se ti zalíbí.“

„Tomu nás budoucnost naučí. Nyní zatím podej ruku svému ochránci!“

I chtěla Margita již ruku vztáhnouti, an sebou Stojmír trhnul, jakoby ho ostrý meč byl projel. „Pane —!“ začal jazykem váznoucím.

„Co jest?“ tázal se velebný starec velmi laskavě. „Proč stojíš tak opodál?“

„Propusť mě, pane, ze služby! Člověk cestám uvykne, jak mile jednou po světě se ohlídnul. A pak — toť víš také, že bych rád života na bojišti okusil —“

„A proto chceš odejíti?“

„Proto, pane!“

„Běda lhářům!“

„Jáť jen myslím, pane můj, že —“

„Běda lhářům!“

„Nuž tedy věz — ta dívka leží mně samému na mysli. Nechce-li mě však — vezmi si jiného. Hleděti ale na to nebudu, jak ji zasnubujete —“

„Stojmíre!“ zvolala dívka s tváří uzardělou a očima sklopenýma.

„Margito! čeho se mám nadíti?“

„Nepřála jsem ti hned zpočátku? Tys mě ale vždy nemilosrdně odbýval.“

„Což pak jsem nemusel pro pána svého? Směl jsem k němu s loupeží se navrátit?“

„Tys ale předce mé srdce ukradl — a máš je posavad.“

„A předce chceš jiného?“

„Já?“ řekla dívka a ruce prosebně sepnouc, na biskupa pohlídla. „Já nechci.“

„Jakýž je to divný, pomatený svět?“ jal se velebný starec po krátkém rozmýšlení mluviti. Všickni mluví pravdu, i vychloubají se tím — a předce ona sama sebe i jeho obelhává — on zase mne i také ji — jeden lže, protože ho přelhal druhý. Ten koukol, již vidím, nezahladíme; blaze nám, kdy pšenice nad ním vyroste! — Jakž to ale s tebou vypadne, Miloto?“

„Pane —“ odpověděl tento — „já mu dívky popřeji. Jeť můj ochránce — a ona ho miluje.“

„Dobře tak, můj synu! Ode dneška budu míti jako dva syny po bratru. Král mi něco k vůli učiní — a pak si vezmi Stojmír maďarského pána dceru. Ty však netruchli! Tys byl klamán na zemi plné klamu, synu můj! Já vím o zemi, kde pravda panuje. Důvěřuj ve mne — já tě tam uvedu. Tam bydlí štěstí, jež nižádný klam nezvrátí!“

Dle Grillparzerovy veselohry vzděláno.

Milanetta.

(1836.)

Já a dva moji přátelé, vypravuje jistý cestovatel, uzavřeli jsme po Pyrenejských horách cestovati, abychom se obyčejného, skoro jednotvárného zaměstnávání sprostili a na několik dní romantického života horanů zcela v přirozenosti užili. Když jsme do Luchonu přišli, ponavrhl jeden z mých spoludruhů, že by neškodilo onu pověstnou cestu z Francouz do Katalonie a nazpět po Arragonii Pikadskou a Venaskou branou konati, k čemuž pouze jednoho dne potřebí jest. Ponavržení jeho přijalo se, a druhého dne ráno jsme již v pět hodin na koních seděli. Esteujo, náš průvodčí, vyšňořen modrou vestou a červeným opaskem, na hlavě maje široký klobouk a v ruce železem kovanou hůl, poháněl koníka svého dlouhým stromořadím z Luchonu; my pak jeli za ním. S vrchu jeli jsme na vrch, až jsme konečně i mezník spatřili, a průvodčí náš, právě když kůň předníma nohama ve Španělích a zadníma ve Francouzích stál, nám oznámil, to že jest brána Pikadská, porte de Picade. V skutku zde také jindy veliká kamenná brána stávala, jakožto mezník nadřečených zemí. Odtud jsme museli pěšky. Byliť jsme na ouzké skalní stezce; v pravo strměly francouzské

16*

v levo španělské skály. Pod námi byly oblaky tak shromaděny, že jsme na francouzské straně ničeho rozeznati nemohli; ve Španělích však jsme červenou, hrbolitou půdu zpozorovali, na nížto se žhaví sluneční pobleskové odráželi a nás upalovali. Hodnou chvíli jsme šli, mlčíce, s bolestným v srdci pocitem. Tento nesmírný, vysmahlý, pustý ouval, rozpukané, svislé, navěžené skály, hluboké, padajícími potoky, vymleté sluje a prouhy, všecka ta zpousta nám co nahý přírody mrtvol se jevila. — Jaký to hrůzoplný pohled! S velikým namaháním, jeden druhého se drže, odvalovali jsme pod nohama se nám chvějící kusy skály a pouštěli je dolů. Není možná popsati hlomoz, který nyní mrtvé předešlé ticho pobouřil; zdálo se, jakoby tu ozvěny poprvé byly procitly; rachocení hromu není tak silné, ani tak strašlivé. —

Po úzounké pěšince kráčeli jsme dále, a brzy měli jsme před sebou sněžky vrchu, *Maladetta* nazvaného. — Maladetta jest jeden z nejvyšších vrchů horstva Pyrenejského; věčný sníh přikrývá jeho nesmírně roztáhlou povrchnost; podobá se, jakoby pevně k obloze byl připnut. Bylo právě poledne, a sluneční pobleskové mocně na lesknavý sníh doráželi, a kolem vrchu míhaly se co nejživěji duhové barvy; co živ nebyl jsem ještě krásnějšího podívání spatřil.

Z Arragonie do Francouz museli jsme přes Venaský vrch. Naši obratní, takovému putování již navyklí koníci dosti mrštně s námi se hnali nahoru. Ještě jednou po sněžce vrchu Maladetty se ohlednuvše, pěšky jsme se ku bráně Venaské pustili, aby si koně oddechli. Brána tato jest ouzký průchod pod vysoko strmící skalou, na nížto vysoký železný kříž stojí. Ve mně vznikla žádost, dostati se k tomu kříži, a proto jsem také, na domlou-

vání svých spoludruhů nedbaje, na skálu se drápati začal. Velmi pracně jsem skoro již až nahoru se dostal, tu se mi však ohromný kus skály pod nohama odtrhnul a do brány se svalil. Na štěstí jsem se kříže zachytil a ouzkostně po soudruzích hleděl, kteří však v zápětí předce ještě odskočili. Sotva že jsem ale z nich zraky spustil, spatřil jsem na francouzské straně u brány lhostejně seděti muže, a již jsem i také co nejhlasitěji vykřiknul, abych jej o hrozícím mu nebezpečí zpravil, neboť se onen ohromný kámen zrovna k němu s vrchu dolů valil. Až když jsem několikkráte byl již volal, pozdvihnul teprv ke mně zraků svých, obrátil je však opět lhostejně na valící se kámen a zůstal nepohnutelně seděti. Mrštně a hřmotně se kámen tak blízko okolo něho valil, že i poněkud oděv jeho zasáhnul, on však ani dost málo se neuhnul. Já se ouzkostí sotva udržel kříže; celou minutu jsem strachy skoro umíral, že budu původem smrti onoho člověka.

Kvapně, jakž mi jen možno bylo, sestoupil jsem dolů a na kárání spoludruhů svých ani neodpovídaje, pospíchal jsem k onomu podivnému muži, jehož oni dosavade ještě ani nebyli zpozorovali.

„Proč jste neuskočil, když jsem na vás volal?“ promluvil jsem naň. „Tím způsobem jste rozdrcen býti mohl! — Což pak jste hluchý a slepý?“

Při těchto slovech onen muž s jakousi hořkostí a outrpností zraky na mne upřel, z čehož jsem poznati mohl, že dobře viděl i mně dobře rozuměl. Mlče sklopil ale opět oči, jakoby si mne ani všimnouti nechtěl. Já však oči z něho nespustil. Zdál se býti již velmi letitý, byl však předce silný a mohutný; hlava jeho byla krásná a vznešená, tvář sluncem osmahlá, oko živé, vousy dlouhé a bílé. Oděn byl jako arragonský skoták. Soudruhové

moji přistoupili ke mně, a jejich podivení nebylo menší než moje.

„Ten muž jest Španěl, a šílenec," řekl nám průvodčí náš stranou.

Jeden z mých soudruhů se upamatoval, že ho již také vidíval.

„Bydlí tamto pod vrchem, v tom domečku za hostincem," mluvil Esteujo dále, „a každodenně, když povětrnost příliš nepřízniva není, chodívá sem nahoru, sedne si na toto místo, dívá se na bránu, žádného si nevšímá a k večeru se zas do svého domečku vrátí."

„Jest ženatý?"

„Není; živ jest o samotě, se žádným nemluví, k nikomu nejde, kromě k panu sudímu; v celé zemi snad ani žádný neví, jak se jmenuje."

„Jak dlouho pak již v tom domku bydlí?"

„To sám ani nevím; co se pamatuji, vždycky jsem ho tady vidíval."

Zpráva tato ještě více zvědavost naši povzbudila, a proto jsme také opět k muži přistoupili a několik otázek mu předložili, z nichž on ale ani na jedinkou neodpověděl. Předce však jsme před ním zůstali, až i konečně on sám bez ptaní mluviti počal.

„Velké chuti tedy máte, život můj seznati?" řekl.

„Máme; ostýcháme se však, vás o to požádati."

„Nemejlím-li se," řekl opět, na jednoho mých soudruhů hledě, „jste vy advokát, muž práva. Každoročně vás tady v čas koupelí vidívám a tu všelijaké noviny slýchávám, ačkoli jinak o samotě žiji. Jméno vaše znám. Vím, že jste před nedávným časem nájemníka hostince před soudem v Toulousu zastával a svobody mu vydobyl."

„To jsem učinil," odpověděl soudruh.

„Onen muž mi často nápomocen býval při pracích, ježto jsem sám v stáří vysokém již zastati nemohl, a často mi o vás vypravovával. Vy jste hodný muž, nevinného jste před otroctvím zachránil, a za to jste ani halíře nežádal. Jste snad jediný člověk, k němuž důvěru mám a s nímžto tak dlouho rozprávím.“

„Z toho se velice těším. — Nebylo by vám tedy libo, v krátkosti běh života svého nám pověděti?“

On však hned neodpovídal, upřel na soudruha mého zraky, jakoby mu do duše nahlédnouti chtěl, a konečně řekl: „*Vám* žádost tuto vyplním; i vaši přátelé mohou poslouchati.“

Na pokynutí naše průvodčí se odstranil, a jakož pravý horan lehnuv si na slunce, brzy usnul. My se však do stinné skalní jeskyně usadili, a stařec počal vypravovati:

„Jsem Španěl, jediný syn a dědic dona F....., španělského granda třídy druhé. Vychován jsem byl, jak tomu stavu přísluší. V pět a dvacátém roce svého stáří jsem již ani otce ani matky neměl. Ve Španělích jest obyčej, že dědic po smrti otce svého na nejvzdálenějších statcích skorem o samotě celý rok ve smutku tráví. Otce, jenžto mi v náručí skonal, jsem srdečně oplakal a obyčej vlasti za svatou povinnost maje, do Arragonie jsem se odebral, kdežto jsem u paty vrchu Maladetty zámek měl. Viděli jste tam snad ještě zříceniny, jest-li jste, jako mnozí jiní pocestní, okolo vrchu šli.

Bylo to roku 1779, Španěly byly krásné a mocné. Šlechta a duchovenstvo měli neobmezenou moc v rukou; šlechta vládla lidem, král šlechtou, a inkvisice všemi. Já byl hrdý, a mnoho jsem si na svém hraběcím titulu a na převaze a přednosti rodu zakládal. Můj nejvyšší

sudí měl všecku moc nad mými poddanými, kteřížto ke mně se utíkali, nebyli li s jeho výrokem spokojeni. Před zámkem stojící šibenice oznamovala, že právo mám, v celém hrabství k smrti odsuzovati. Tento trest zákonem i podloudníkům určen, a sudí můj velmi přísně takovéto lidi odsuzoval, což mne vždycky v srdci zabolelo, a proto jsem obyčejně trest umenšoval.

Za onoho času bylo více podloudníků nežli nyní, a vláda mne požádala, je zničiti. Já ozbrojil třetinu svých poddaných, kázal jsem je po hranicích rozstavěti a opatrně na vinníky číhati. Bedlivá tato stráž a časté podloudníků odsuzování zmnožily jejich odvážlivost i počet, tak že konečně, srotivše se, brannou rukou se protivili. Nedaleko brány Pikadské bylo jednoho dne padesát našich přepadeno a skoro všech padesát od těch zbujníků rozsekáno. To mne roznítilo, a já přísahal, že určený od sudího trest nikdy již zavrhovati ba ani mírniti nebudu a že hned prvního podloudníka, jehož se naši zmocní, na šibenici pověsiti dám.

Po několika dnech přišel sudí a předložil mi ortel, abych jej podepsal. Já se zarazil, a srdce mé bylo velmi pohnuto. Několik k sobě připojených nepatrných písmen mělo by člověku to nejdražší — život jeho zničiti? — Chtěl jsem ortel čísti, neviděl jsem však a požádal jsem o to sudího, což i on hned pevným hlasem konati počal. Hned ale po první řádce jsem mu kázal přestati; jednaloť se tu o život dvaadvacítiletého děvčete.

„Na tu se přísnost zákonů uvrhnouti nemá," zvolal jsem, „nýbrž na ony loupežnické zlosyny, co krále okrádají a mé poddané o život připravují. Děvče, jemuž jest dvacet let —"

„Nejmilostivější pane," řekl sudí. „Milanetta jest

dcera náčelníka podloudníků. Každodenně pozornost stráže omamujíc, chodívá ze Španěl do Francouz a donáší obojím rotám obchodu jejich příznivé zprávy. Dívka jest vinna, já ji odsoudil, vy ortel podepsati musíte. Slíbil jste to všem svým poddaným, slíbil jste to králi. Slovo španělského granda jesti svaté, nejmilostivější pane! Podepište!"

„Nepodepíši! — Dvacetileté dívce smrt? — K tomu bych srdce neměl!"

„Já ale měl, ji odsouditi."

„Čím se ospravedlňovala?"

„Ničím."

„Přiznala se?"

„Nepřiznala."

„Vyplnění ortele budiž tedy odloženo! Přiveďte mi sem Milanettu; podívám se, vyslechnu ji a budu vědět, co konati."

Sudí uposlechnul, a v několika okamženích stála již Milanetta přede mnou.

Ó kýž byste byli tu dívku viděli, skvějící se v blesku mladosti, krásy a půvabnosti! Kýž byste byli ten planoucí zrak, to vysoké, poněkud sluncem opálené čelo, ty černé dlouhé vlasy, tu vznešenost postavy v každém pohnutí viděli! — Jako já byste se byli podivili, jako já byste se bezděky byli k ní uctivě měli, jako já byste ji byli milovali. — Bylo mně 25 roků, a nebyl jsem poznal ženy, leda v závratu smyslnosti. Srdce mé, láskou ještě nezasvěceno, hlava má, vedrem slunce našeho rozplameněna, urodily v sobě prudkou, neobyčejnou náklonnost, kteráž i tak náhle vypukla, že se po celý můj život záhubně rozlila a jej zničila.

Hůře než Milanetta jsem se třásl, maje dívku vy-

slýchati. O samotě s ní zůstav, počal jsem, pohnutí v sobě všemožně udusiti hledě, takto mluviti: „Znáš-li trest, jejžto nejvyšší sudí nad tebou vyřknul?"

„Znám, nejmilostivější pane — smrt!" odpověděla ona neohroženě.

„Nežli vyřknutý tento trest potvrdím, chtěl jsem tě viděti a tebe se zeptati, nevíš-li ničeho, co bys k svému ospravedlnění přednesla."

„Ničeho."

„Obíráš se tedy podloudnictvím?"

„Neobírám."

„Proč jsi tedy skoro každé noci do Francouz chodila? co tě k tomu lákalo?"

„Nepovím to."

„Pomni, že upřímné vyznání jediný prostředek k zachránění tvého života jest!"

„Vím to; avšak předc ničeho nepovím. Vám, nejmilostivější pane, a sudímu odpovídati budu, že se podloudnictvím neobírám. Zdali každé noci do Francouz chodím čili nechodím, na to neodpovídám. Ortel můj jest vyřknut, ať se tedy vykoná; k smrti jsem připravena. To jsou poslední slova má."

A od té chvíle nedbala již ani na domluvy ani na výhrůžky ani na prosby. Tvrdošijné zachovávala mlčení. Po tři dny navštěvoval jsem Milanettu, a po tři dny hleděl jsem z ní tajemství vypátrati a moje za to jí svěřiti; ale co skrývala, pochováno leželo v hlubině duše, a snadno se domyslila, co jsem já vyřknouti se nedůvěřoval.

Ve chladném vězení sklesl jsem, pán její a soudce nad živobytím, k jejím nohám i — vyznal, co již byla z celého mého chování dříve poznala. Ale v žaláři tomto

měla zmužilosti, že mou láskou opovrhla a zachování sebe za cenu nepřijala, kterou jsem jí podával. Onať napořád tichou, mírnou a vážnou zůstávala, kdežto mě veškerá muka opovržené lásky, veškeré zoufalství opovrženého srdce trýznila. Prosby moje a vzteky, žaloby a vyznávání lásky odrážely se od stěn žalářních; a rád bych byl Milanettu zachoval i usmrtil. Po prvé jsem miloval, a žena, jížto jsem lásku, štěstí a úctu v oběť přinášel, studeně odpovídala: „Já vás nemiluji; jiného již miluji...!“ Ach toto vyznání, jakž i palčivě duši mou proniklo, na okamžik mě v bolestech mých a v zoufalství potěšilo. Ale užírající žárlivost mívá nenávist a pomstu ve spolku — pomsta pak — ach, tať bývá slastí člověka horoucích vášní, jenž úlevy nenalezají! I zasmál jsem se jako zšílený — byloť to usmání zatracenců!.. Milanetta mu porozuměla. Ztrnula i prosila o život miláčkův.

V leknutí zapomněla, že mi ještě jméno jeho nebyla svěřila. Hlasem strašlivým tázal jsem se jí na soka; ale tuť opět všechen mír se k ní navrátil a studeně odpověděla: „Jméno jeho nikdy se nedozvíte!“

Ale v tom se hřmotně na dvéře zatlouklo; lidé moji se po mně sháněli. Vzácný Francouz byl přijel do zámku a na rychlo se mnou mluviti žádal. Trapný nepokoj v srdci co možná ukrývaje, vyšel jsem z vězení.

V sále na mne s netrpělivostí mladý muž čekal, chtěje se mnou bez svědků mluviti.

„Jsem šlechtic N...,“ řekl, „a jako vy, pane hrabě, držitel nejodlehlejšího zámku na hranicích ve Francouzsku, i jsemť jako vy soudcem nad podloudníky.“

I byloť mi v skutku jméno šlechticovo povědomo — neboť jsem mu předtím stran jistoty po hranicích často byl dopisoval.

„Jakžkoliv ale naše i vaše zákony přísnost požadují," pravil dále, „nevinných předce trestati nesmíme, nechtějících nám dáti zprávu o svém chování."

„Co tím hodláte?"

„Račte poslyšeti! — Vašim pohraničným dozorcům dostala se dívka do rukou. jménem Milanetta."

„Jakže, pane, vy byste mi mohl zprávy dáti —?"

„Za tou jedinou záležitostí přicházím. Dnes ráno teprva jsem se dozvěděl. že zabavena. ba i odsouzena jest, a že se zpečuje, příčinu svého častého přecházení do Francouzska udati. Já toliko o ní vím — a svěřím vám ji, pane hrabě — vám jedinému, spoléhaje se na vaši čest a uznalost."

„Mluvte, pane!"

„Milanetta jest moje milenka."

„Vaše milenka? *Vy* její milenec? Vy — vy?"

„Zdá se vám to podivné, že jsem tak spanilé děvče, dceru podloudníkovu, v zámku svém raději neukryl a v zimě pak do Paříže s sebou nevzal, kdež bych ji byl za milenku svou bez ostýchání prohlásiti mohl? Ale Milanetta není věru jedna z oněch, jichžto ženská důstojnost snadným vítězstvím se přemůže."

„Ano — znám ji!"

„Ó pane hrabě! veškerý poklad lásky a ctnosti v srdci jejím neznáte. Ale z tohoto mého kroku aspoň její cenu poznejte, neboť pro nehodnou bych se o to nebyl pokusil. Prosím, udělte milost nešťastné!"

Ale slova šlechticova o lásce Milanettině duši mou přeplnila vztekem a zoufalstvím. Žádost po krvi a mstě zuřila ve mně, a nevěda, co počínám, zazvonil jsem a poručil, aby dívku z vězení přivedli.

„Mne tu spatřiti nesmí!" zvolal šlechtic. „Abych

jí, že
ji po-
."
rychle
mnaty
anetta
možno
ocnila;
tta se
hlasem
– jehož
milost
ilenec,
lašuje,

tic je
bě —

abych
ode-
ale ať

Rázem
zcela
ři po-
al pla-

ne, na-
tického
říve mne

?"

„Pustím se. Vím sice, že soubojník ve Francouzsku jako ve Španělích konfiskací statků se trestá, že erb jeho roztlukou, nábytek spálí, že se mu hlava utne, když odpůrce svého zabije; vímtě, že král můj jako váš úplnou přísností trestati bude: ale nyní vás nenávidím, jakž vy mne jen nenáviděti můžete, a abych srdce vaše mečem probodl, na všelikou hanu a hanbu se odvážím.“

„Budiž tomu; dobře jste nenávisti mé srozuměl.“

„Zítra vás budu tedy, jak se rozbřeskne, i se svědkem očekávati u brány Venaské.“

„Já se před určitou hodinou dostavím.“

„Dobře. A nyní Milanettu na svobodu propusťte!“

„Propustiti?“

„Hrabě, to jesti první výminka našeho souboje.“

„Staň se! Propustím ji!“

A v okamžiku podepsal jsem list, jímž jí udělena svoboda; Milanetta však milostí tou pohrdla.

„K čemu této milosti?“ pravila. „Co jste učinil, že jste mi propuštění vymohl? A co musím nyní já činiti? — Až dosaváde jsem neodpovídala soudcům svým; mohuliž ale totéž otci činiti? A bude-li se mě na příčinu mých nočních potulek tázati, co mu odpovím? — Pravdu se dozvěděti musí, a pak mě zabije!“

„Tebe zabíti?“

„Ano, on mě zabije, ačkoliv vám jen podloudníkem, pouhým zbujníkem býti se zdá; leč tentýž muž hrdější a ostřejší jest na čest dcery své, nežli snad veškerá šlechta francouzská i španělská. On mě zabije — to vím; já pak zemru raději rukou katovou.“

Šlechticovi konečně se podařilo, že ji upokojil; i vzdálil se s milenkou svou, pošeptav mi ještě: „Zítra!“ — A na druhý den, před východem slunce, seděl jsem již

na skalině, již tuto vidíte. I šlechtic neprodléval a svědka si přivedl. Já na celý ten obyčej byl zapomněl. Tu jsme několik kroků před sebou jezdce zahlídli; já naň zavolal.

„Jste, pane, šlechtic?“

„Tak dobře, jako sám král.“

„Znáte mě?“

„Jste hrabě F...“

„Chci tuto na souboj; nemohl byste mi státi za svědka?“

„I postojím!“

A skočiv s koně, kordy naše přeměřil, i vše ostatní urovnal, jako muž v podobných věcech zběhlý. Již i začal boj, an tu náhle francouzské a španělské stráže přiskočily, násilně nás od sebe odtrhly, přikazujíce, abychom souboje nechali, jinak sice že nás zabaví. Na odmluvu nesměli jsme pomysliti. Strážím královským nedalo se poroučeti; Milanetta pak jim byla dala zprávu, aby souboj zemezili. I viděl jsem vztek v očích šlechtice, on pomsty žádost v zraku mém. Tu mi peklo myšlénku vštípilo, i zvolal jsem: „Pane, před očima všech těchto můžeme se porovnati, aniž nám budou smět překážku dělati. Tento kříž s podobou Spasitele stojí právě na hranici mezi Francouzskem a Španělskem. Vy, rozený Francouz, přejdete do Španěl; já, co Španěl, na půdu francouzskou se uberu, a tak se mohou setkati kordy naše, aniž noby naše pomezí se dotknou. Ani ke předu nepokročíme, ani do zadu neustoupíme; tím spíše jeden z nás padne, a Španělovi, jenž se byl s Francouzem, nohou stoje na francouzské zemi, potýkal, a Francouzovi, jenž byl se Španělem, na zemi španělské stoje, bojoval, kordy nepřelomí; neboť král francouzský nemá moc nade mnou, rovněž jako král španělský vás trestati

nemůže, i budeť se právo národní šetřiti, a nikdo nezabaví nás!“

A skokom octnul jsem se na zemi francouzské; šlechtic, ke všemu povolný, překročil do Španěl, a oba zkřikli jsme na stráže: „Zpátky, maréchaussée francouzská, neníť vám práva, ruku vztáhnouti na šlechtice španělského! — Zpátky, posvátná hermandado španělská — neboť nesmíte ruku vztáhnouti na šlechtice francouzského!“

S podivením a na rozpacích odstoupily stráže, i rozstouply se jako my na pomezí dvou zemí u znamení hraničního, a na skály se podepírajíce, mlčky souboji se dívaly, kterýž byl právě začal.

Zdeť to bylo, kde jsme jako o největší blaho zápasili — zde v úžině Venaské, kde jsme se jen s tíží pohybovali.

Po druhém bodu mrtev sklesl mi šlechtic k nohám. Chtěl jsem se vzdáliti, ale svědek můj mě silnou rukou uchytiv, zvolal: „Zadržte, jediný krok na popraviště, k hanebné smrti vás dovede!“

V tom okamžení však vrhnula se ženština na mrtvol a v zšíleném zoufalství v život jej povolávala . . . Bylať to Milanetta! Svědek můj zuby zaskřípal při tomto pohledu, přiskočil k ní a mocně ji od těla mrtvého odtrhnul, jež v náručí držela. Dívka strašlivě zkřikla a na zemi se vrhnouc, rukama lomila.

„Smilování, otče, smilování!“ křičela.

„Nepočestná!“ zvolal otec temným hlasem — „nepočestná! Umři s ním!“ — a jediným bodnutím své dýky mrtvou ji srazil k zemi; pak mrtvolu pozdvihnul a ke mně ji hodiv, promluvil hlasem strašlivým: „Kdož v nepočestnosti zemře, nesmí hrobu najíti ve vlasti. Země španělská vyvrhuje mrtvolu Milanetty, jenž se byla zaprodala francouzskému šlechtici.“

Tu obklopila podloudníka stráž; on pak zahodiv dýku, sám ruce proti nim vztáhl.

„Svažte mě!“ řekl — „jsemť vůdce podloudníkův, i můžete mě nyní oběsiti, že jsem se podloudnictvím obíral, nikoli že jsem dceru zavraždil. Stáltě tady podloudník mimo zákony, i musel vyplniti právo své...“

Mně na to statky konfiskovali, znak můj šlechtický roztlučen byl, zámek pobořen, a za hlavu mou cena prohlášena. Jediný krvavý mrtvol mně zbyl — a tomu jsem hrob vykopal nedaleko hostince. Padesát let vedu osamotnělý a trudný život v zakoupené chyši, a prací rukou svých se uživuji. Každého dne pak, když pokdy mám, k bráně Venaské přicházím, a tady sedám, hledě na místo, kde jsem šlechtice N... zabil a kde Milanetta vlastním otcem skonala, i hledím na zemi španělskou, bývalou vlasť svou, jenž mě byla proklela, za zrádce nepočestného prohlásila a na nižto jsem nikdy více nevstoupil. Bůh mě prodloužením věku a trápení mého těžce potrestal — jsemť osmdesátiletý, ale srdce mé jest mladé i schopné veškerého upamatování... a nyní sami posuďte, měl-li jsem se na skalině uhnouti, jenž mě zdrtiti mohla! Mrtev déle bych se netrápil. —“

Ticho a pohnutí panovalo mezi námi, když byl stařec vypravování své dokončil. On pak po chvilce s přítelem mým stranou odstoupil a dlouho s ním hovořil za příčinou své poslední vůle. — Potom jsme se do Luchonu vrátili.

* * *

Nedávno přítel můj dopis obdržel se zprávou o úmrtí starce nešťastného. Až se v krajiny jižné navrátí, poslední vůli zemřelého vyplní. Zachovávát však stran té věci tuhé mlčení.

Žhoucí sklep.

Novela Benátská.

(1836.)

„I vímtě dobře, synu můj,“ řekl starý Carucchio, „že nazejtří velké slavnosti v paláci hraběte Morentaliho slaveny budou; ale naším křídlatým lvem tě zaklínám — “

„Vévoda jest velikomyslný,“ odvece jinoch; „a kdykoliv loďku jeho řídím, pozoruji, že po všech dívkách očima střílí — tak ohnivýma —“

„Mlčeti lépe sluší věrným služebníkům, než takto mluviti. Věz, že tu pro žvatlavé vyzvědače místa uchystána jsou, vřelejší, než toto kamení o poledni; a nezapomeň, že přítel tvůj Miollano té rozkoše došel, v jednom z těchto žhoucích žalářů ducha vypustiti — protože ve vlasech jakési dívky jakýsi šperk byl poznal.“

„Pravdu máš, otče; ale velitel jeho nebyl vévoda Antonio di Regola; a když to kolem dobře povážíme, ani jisto není, zdaž opuchlý mrtvol, který jsme ulovili, Miollano v skutku byl.“

„Světice boží! Chceš-li o tom pochybovati, sám ohnivých sklepů se zeptej! Co se mne týče, raději ve chladě bydlím. Adio — tamto vidím své obyčejné hosti.“

A domluviv takto, rychlejším veslováním se letitý loďkař od mramorových stupňů vzdálil.

Druhý byl člověk mladý, vysoké postavy, pěkných tváří, ačkoli na nich i jakýsi trud spočíval. Když se byl starý loďkař vzdálil, širokou čepici z osmahlého čela sejmul a na ochlad si čelo utíraje, řekl:

„Žalář — a smrt? Můž býti . . . leč myšlénky máme bez poplatku, a hrdý hrabě Morentali, jehož dcerka Lorenzovou nevěstou jest, může se mi poděkovati, že já o tajemství jeho vím. Slyš mě San Marco! Skoro bych mu o dlužné jeho povinnosti ke mně povědíti měl; ale snad by mi z vděčnosti příbytek vykázal, jako ubohému Miollanovi — věru, ta naděje mě neláká — což tedy začíti? — Vzácný pán byl ženu navštívil, která nedaleko ode mne bydlí — nejspíše, aby jí něco daroval; neboť jsem viděl, že jí při odchodu peníze do ruky strkal; ale najednou mu spadne škraboška, a já poznám hraběte Morentaliho. Kdyby tedy — “

„Co — kdyby tedy?“ řekl zakuklenec, do loďky se posadiv. „Především mi ale příteli, řekněte, kterému domu sloužíte!?“

„Jste zajisté cizinec,“ odpověděl mladý loďkař, „že znaky vévody di Regola neznáte.“

„Dobře máte; jsem cizinec, a přál bych si, abyste mě po nejhlavnějších ulicích provedl i majetníky těch skvostných paláců zjmenoval. Komuž náleží tento?“

„Hraběti Morentalimu.“

„To jméno jsem již slyšel. Co pak se o panu hraběti rozpráví?“

„Chudému loďkaři nesluší, o tak vzácném pánu soudy pronášeti.“

„Aj, což mi do hraběte a jeho vzácnosti? Játbych

jen rád svou zvědavost nasytil. Nelze ti, brachu, abys mi tu skrovnou službičku prokázal?"

„Kdybych o vaší mlčenlivosti přesvědčen byl — pane —"

„I to mi věř, že za týden na celou historii opět zapomenu! Tu máš ale zatím nějaký závazek mé mlčenlivosti."

„Děkuji, pane!" řekl mladík, do kapsy schovaje zlatý peníz, který byl od cizince dostal. „O hraběti vím toliko, že jej za hrdého a ukrutného mají. Myť víme, že jest bohatý a mocný, a nešťastným zahynutím soudruha mého dokázal, že i nesmiřitelný jest. Nešťastník byl u vězení rady desítkové zemřel, aniž byl co těžkého provinil."

„Jakž pak to víš?" tázal se cizinec.

„Otec můj a já jsme zohavené a popálené tělo ubohého z kanálu vytáhli."

„Byli přitom svědkové?"

„Nebyli; my sami jsme mrtvol zase rychle do vody hodili, abychom všemu dalšímu odpovídání a mrzutému opletání ušli."

„Dobře, příteli, dobře! — Jest hrabě ženatý?"

„Tomu již mnoho let, co manželka jeho zemřela, porodivši mu chlapečka a holčičku. Mladá hraběnka jest spanilá co Lada, a zítra má svatbu s Lorenzem di Castiglia, jemuž vůbec „duellant" říkáme."

„Tak? — A co syn?"

„Tato částka celé historie poněkud zatemněna jest. Dítě se bylo ve třech letech ztratilo, a od té doby ničeho o něm slyšeti nebylo. Povídalo se, že do průtoku spadlo."

„Vidíváš hraběte?

„Málokdy, pane! — ondyno divnou náhodou."

„Nu jakž, a kde?“

„Slova moje, zdá se, že vám, pane, potěšení činí, a že jste cizinec, povím vám, co bych každému Benátčanu zatajiti musil. Bydlím totiž v ulici u kostela panny Marie; naproti mně stařena s dceruškou zůstává. Ta dceruška jest velmi líbezná — i zdá se, že to sám pan hrabě seznává; neboť tam častěji pod večer chodívá.“

„A což pak nechodí zakuklen?“

„Ondyno, an se z domku zase kradl, měšec vytáhl, a tu mu spadla škraboška. Ale než se jí zase zakryl, zpozoroval jsem na tváři jeho, že se mrzí.“

„Nevíte, zdaž by k němu cizinec připuštěn byl?“

„Jindy sotva; řekněte ale, že chcete svatbě hraběnky Julie přítomen býti; zdvořilost hraběte prosbu vaši neoslyší.“

„Dobře, učiním tak; dovez mě tedy k paláci, a tu tvoje mzda.“

Druhý zlatý peníz loďkaři do dlaně sklouznul.

„U kterých dveří zastavíme?“ tázal se mladík.

„I jen u vchodu pro čeleď; nechci, aby si mne kdo povšimnul.“

Loďka se k úzké chodbě uhnula i zastavila se. V tom pak i velké železné dvéře se otevřely, z nichž plamenná záře na cizince padla. Tentýž nyní škrabošku s tváře sňal, a loďkař na smrt uděšen vykřiknul; neboť před sebou hraběte Morentaliho spatřil, jehož usmívání nic dobrého nezvěstovalo. Dvéře opět tak čerstvě se zavřely, jakož se byly otevřely, a na pokynutí hraběte stal se ubohý loďkař jeho vězněm.

„Loďku odneste a tohoto do věže zavřete!“ zvolal Morentali, na mladíka ani více nepohleděv.

* * *

[illegible]

Proč bolně vzdychá? Byly to slzy lásky? A nebo jí [illegible] v srdci onen pronikavý křik [illegible] jejž byla [illegible] zaslechla, za kterého s přítelkyněmi v palácích [illegible]? Snad že na ona ouzkostná slova umírajícího myslila: „Ach, pro smilování boží — jen jedinou kapku vody!“ Čili se jí svatební roucho nelíbilo?

„Napínáš, velitelko!“ řekla mladá zpěvačka; „toť by [illegible] vaším škodilo.“

„Ty však také s tou kytarou hluku naděláš,“ odvece [illegible] služka, „že z toho milostivá naše vrchnost [illegible] hlavy bolení dostane.“

„Však mi, Klaudinko, tvoje velké ruce jí bolest způsobily, jakto se jí ve vlasech dlouho hrabaly.“

„Tvoje ruce jsou arci menší, Marinko; předce však zamilovaný lístek rozpečetiti dovedou, což moje buď Bohu chvála! nikdy nedovedly.“

V tom vkročil hrabě do dveří.

„Jakže, dcero? Proč pláčeš —? V tomto oka-

mžení! - Rychle, dostroj se; budeť sice na kanálu po hrách, dříve než z komnaty vykročíš."

„Mějž mne u společnosti omluvenu, otče. Víšť zajisté, že mě nutiti nebudeš, abych ke hrám přišla."

„Slíbilť jsem Lorenzovi, že přijdeš. Buďto půjdeš se mnou, a nebo pro tebe Lorenzo přijde."

„Co k vůli otci neučiním, žádný jiný na mně nevynutí!" zvolala Julie s jiskřícíma se očima, v nichžto se vlaská krev jevila.

„Budiž tedy!" - řekl hrabě a dceru s patrnou nelibostí o samotě zůstavil.

* * *

Kdož neslýchal o tajnostech Benátského soudu? — I bylať tam komnata, široká sice a vysoká, vždycky ale beze všeho slunečního světla; to nahraditi musily hořící lampy. Silné zdi, jako ze železa, nedopouštěly, aby u venčí kdy slýcháno bylo, co se u vnitř vyjednávalo. Na podlaze několik čalounů na sobě leželo - vyjmouc prostrannost, asi dvanácte střevíců v průměru mající a prkny vykládanou. V této komnatě byly se věci děly tak strašlivé, že v žilách krev ustydá, když se na to jen pomyslí. V malé, postranní komnatě uloženo bylo rozmanité nářadí, jímž tu žíly roztahovali, když byl kdo skutkem a neb slovem benátskou vládu urazil. Vykládaný díl podlahy nechal se otevříti, a tu se tělo odsouzeného, již polomrtvo, ve hroznou propasť uvrhlo, v nížto se u spodu stroj nacházel, jenž tělem padlým se rozhoupav, nešťastníka v kusy nesčíslné rozdrtil. — Ouzké schody, tajnými dveřmi ukryté, vedly k malé, podobou zvonu utvořené kobce, ježto ze železa jsouci, ani tak vysoká nebyla, co by se člověk rovně

postavil. Pod ní byla kamna. V toto místo, kamž nikdy světlo nedoniklo, uzavřen býval vězeň celý bez šatů. Zprvu zdá se mu skrýše býti chladná; dál a dále však se tak rozpaluje, že v ní horko k zadusení nastává a krev odsouzenci k hlavě se sbíhá. Nyní se však opět čerstvého vzduchu do zvonu toho napustí, a nešťastník mučený znova dýchati začne. Poznovu ale zas horko dusící se zmáhá, podlaha pálí, vězeň skáče a řve, oudy mu vedrem prahnou, žíly vysychají, několik okamžení ještě, a smrt již těm strašlivým mukám konec učiní. A však nikoli! Důvtipná ukrutnost katův tak rychlé zahynutí předchází. Žhoucí podlaha železná se odtáhne, a na místo ní jako led studený mramor se nastrčí, an zatím veliké kapky vody s výšky na puchýře a kouřící se spáleninu nešťastné oběti padají. Ale ani to dlouho netrvá; opět mramor se odtáhne, a vězeň poznovu na žhavé železo se skácí. Hrůzyplný křik zaznívá z prsou mučeného; tělo sebou křečovitě hází, se smrtí zápasí — stonání utichuje — a brzy na to mučitelové nestvůrný kus černého masa z té žhoucí jeskyně vytáhnuvše, tajnými, zapadajícími dveřmi jej do kanálu vrhnou.

Tentýž osud zastihnul Miollana, o němž byli oba loďkaři rozpráveli a jejž co poslední obět hraběte Morentaliho byli poznamenali. Jiná mělať se brzo před ním zjeviti.

I seděl hrabě na velikém divanu v síni tajné rady, nedbalým způsobem Benátského šlechtice. Světlošky kolem nejisté jasno metaly. Dva jenom na polo odění muži s tváří zakuklenou nepohnutě stáli u nějaké vzdálenosti od sedícího.

„Pusťte mi sem toho psa!“ zkřikl nyní hrabě, a ne-

šťastný loďkař v těžkých okovech přiveden byl před nemilosrdného soudce.

„Nuže, tuť jsi opět! Nechtěl bysi mi zase novou historii povídati?“

Na smrt ubledlý vězeň sotva že tato slova vyjektal: — „Ach, milostivý pane!“ — a hlas jeho udusil se hrůzou.

„Nyní já tobě něco povím,“ mluvil Morentali trpce dále. „Škoda jen, že to nikomu dále nebudeš moci svěřiti.“

„Milostivý pane, račte na svou přípověď zpomenouti!“

„Přípověď svou, že mlčenliv budu, věrně splním. Podívej se kolem, a přesvědč se, že zde nikdo ani povídačky tvoje o hraběti Morentalim ani křik tvůj neuslyší, který co nevidět vydávati budeš!“

„Račte, milostivý pane, považiti, že se ve službě vévody di Regola nacházím!“

„I jakž pak bych nepovážil! A proto se také postarám, aby tě Antonio již nenašel. Podvodná voda mohlať by opět mrtvolu tvou k paláci jeho přinesti, a protož ti pod nohama propasť otevříti rozkáži, o kteréž vím, že není spojena s kanálem.“

„Milost, milost — spasením duše vaší vás zaklínám —“

„Po výhrůžkách tedy na prosby se oddáváš? Dobře — dobře! Ale prosby tvoje pozdě přicházejí, neboť již tito dva braši, po pravé i po levé, se chystají, aby ti několik kousků šatstva svleknuvše, rozkoš připravili, o nížto se ti až podnes nezdálo.“

A na znamení hraběte i hned katané vězni okovy sejmuvše, až po pás jej obnažili.

Morentali mluvil dále:

„Máš-li nějakou zvláštní chuť a náklonnost k těm neb oněm mukám, jen to směle vyřkni: my se všemožně přičiníme, chuti tvoji udělati dost. Vidíš — máme zde žebřík, kolo, lázeň v rozpuštěném olovu — a neb chceš-li sud, vykrášlený samými břitvami? Že se mi však jemných mravů býti zdáš, nejlépe se do žhavých sklepů hodíš, kdežto před několika nedělmi i tvůj soudruh Miollano ducha vypustil, provinění zpáchav, že ve vlasech jakési ženštiny brilianty spozoroval, ježto předtím Benátskému šlechtici jsou náležely. A jelikož jsi mrtvol jeho ulovil, viděl jsi také, jakých následků trest měl, který vytrpěti musil. Věru, on mučírně naší velikou čest způsobil! řval, až to uši pronikalo, a zápas jeho se smrtí byl roztomilý, ješto neobyčejná síla jeho pomalu vyhasínala. Játť sám byl přítomen, an se tělo jeho, abych tak řekl, ve prach rozpadlo. Co živ jsem většího potěšení nenabyl. — Nuže, co myslíš? Nechtěl bysi toho také zkusiti, jako přítel tvůj?“

Mezi tonto řečí hraběte podobal se loďkař napolo spícímu člověku; když byl ale mstivý Morentali poslední pekelná slova pronesl, sklesnul nešťastný mladík, jako mrtvicí raněn, na zemi. Morentali se zasmál.

„Nestálo by za práci, hlupce tohoto v nynějším stavu na skřipec natáhnouti. Doneste jej k lékaři, ať jej schopna učiní, aby sem této noci podruhé byl přiveden!“

Hrabě Morentali byl se od mládí svého úmrtím několika příbuzných z nejnižšího stupně života společenského k nejvyšší šlechtě povznesl. Roznášeliť se o tom divné a temné pověsti; ale jakož oud rady desítkové uměl si hrabě další mlčení hrůzou vydobyti. I byltě manželem spanilé a šlechetné Benátčanky, kterouž

ale v tom okamžení ztratil, an mu dvojčata porodila — chlapečka a holčičku. Několik let později hrálo si pachole na balkoně palat otcovských a spadlo do kanálu, an se chůva po loďkách kolem plynoucích dívala. Ze zoufalství a bázně před nesmírnou přísností hraběte vrhla se i tato za pacholetem. Vstoupiv do let usedlejších, nemohl se Morentali odhodlati, aby se opět zasnoubil; že však bohatstvím a všemi rozkošemi stavu vznešeného oplýval, jinak se procházky jeho po odlehlých a pokoutních částkách města vykládaly, nežli že by se byl pouze procházeti a neb almužnu poskytovati chtěl.

Od některých časů viděti bylo podivný a skvostný šperk děvčete s černýma, ohnivýma očima, která ve Svatojosefské ulici bydlela. I nezdáloť se, že by dívka ten šperk před lidmi byla chlěla ukrývati, a když jednoho večera po moři plula, nemohl se mladík, jenž loďku řídil, zdržeti, a zvolal: „Na svou duši bych se zaklel, že tyto drahé kameny tytéž jsou, co . . .“ V tom ale přítel, také mladý loďkař, ústa mu rukou zadržev, zabránil, že zvolání své a divení dokončiti nemohl.

Tohož ale večera ještě neprozřetelný Miollano uvržen byl do žaláře rady desítkové. Morentali jej na to vyslýchal, stran šperku těsně naň doléhaje; loďkař ale jiné odpovědi dáti nemohl, nežli že drahé ty kameny zná, upamatovati se ale nemůže, komu by patřily.

Morentali však tím udáním se nespokojiv, mučiti jej kázal; a když ani muka jiné vyznání z něho nevynutila, k strašlivému trestu ve žhavém sklepě jej odsoudil, domnívaje se, že snad nešťastný mladík mnohem více byl spatřil, nežli se trpěti smělo, aby levně byl proklouznul. I byltě při mukách jeho přítomen: tu jej ale hrozná myšlénka jako blesk pronikla a dnem a nocí ho již

neopustila. Uzavřel tedy, pověstného hvězdáře o radu a vysvětlení se tázati, jehož vědění a pověst v skutku i na věci důkladnější se zakládaly, nežli pouhé lidské povídky jsou.

V plášti zaobalen, o půlnoci hrabě do příbytku hvězdářova vkročil. — Bydlelť Colombo Asprenici v paláci dožete, a Morentali mnohou osamotnělou síň přejíti musil, nežli se k malé komnatě dostal, kdežto se umělec za noční tichosti hlubokému zkoumání oddával.

Vznešeného nic Asprenici v postavě své neměl. Byltě muž prostředního vzrůstu, outlého těla, asi čtyrycetiletý, černě oděný a vousatý. Na pásu jeho malá dýka visela. Prozračná koule, kdežto u prostřed něco červeného se blýštělo, několik mathematických nástrojů, nesčíslné množství papírů a malý sloupec z černého mramoru, plný cizích podobizen — ty byly nejpatrnější věci v komnatě. Za Aspreniciim viděti bylo veliké okno; jím však nepronikala záře luny, ačkoli se v úplňku nad Benátkami skvěla.

Hrabě sňav s tváří škrabošku, hvězdáře pozdravil.

„Jaká to šťastná náhoda“, vece Colombo, „uvádí nejšlechetnějšího senátora Benátského do příbytku poníženého zpytatele tajných vědomostí?“

„Moudrý muži, vám netřeba než nepatrné okolnosti některého příběhu se dozvěděti, a již i celou událost přehlednete. Pomozte mi z trapných pochybností!“

„Račte poroučeti, pane hrabě; jsemť vám a celé obci k službám.“

„Není tomu dávno, co jakýs nešťastník, jenž mě byl urazil, v žaláři tohoto paláce ducha vypustil. Při vyslýchání zmínil se o nějakém šperku, jímžto se mi na

mysli podivné upamatování a myšlénky vzbudily. Povězte mi tedy, čeho se strachovati mám, a čeho nic!"

„Jak se nešťastník nazýval?"

„Miollano!" odpověděl hrabě hlasem temným.

„A vy, pane hrabě, dal jste onen šperk děvčeti —? Jakým však způsobem dostal se do rukou vašich?"

„Náleží k drahým ženským ozdobám, jenž od časů dávných v naší rodině se nacházejí. Zvolilť jsem jej, protože se mi na nynější dobu dosti ozdobným býti nezdál."

„Vysvětlení této pohádky v mé moci nestojí, i prosím vás, nezpytujte dále! Čili se nemůžete vírou upokojiti, že se Miollano jenom neprozřetelně vychloubal, co napotom svéhlavě odvolati nechtěl — a neb že docela na jiný šperk byl narážel?"

„Nepřišelť jsem, abych se vámi odstrašiti dal, jelikož oumysl můj pevný jest. Žádám vás, abyste zvědavosti mé dost učinil — a to sice prostředky, jimiž toliko vy sám vládnouti umíte. Nebudu se dlouho tázati, jaké odměny za službu svou požádáte."

Přitom plný, těžký měšec lhostejně na stůl položil.

„Slíbil jsem, pane hrabě, že vám posloužím; leč ozbrojte se zmužilostí při věcech, jež tu na vás čekají — zvláště pak u přítomnosti onoho, jenžto samojediný na otázku vaši odpověditi může! Posaďte se zatím!"

A po těch slovech vzchopil se Colombo, vyňav pak malou dýku ze skřínky, z pochvy uméle ozdobené ji vytáhnul. V levé drže dýku, pravicí lehký řetízek z temného kovu na svršek onoho černého sloupku z mramoru uvazoval; druhý konec pak pod průzračnou kouli položil, v nížto ještě dosavad jako krvavý plamínek hořel. Na to se tváří do kouta obrátil. Zkřiknutí bylo

slyšeti, potom zvuk velikého zvonu, a Morentalimu zdálo se, jakoby jiskry z rukou hvězdářových seršely, jak se jimi stěny dotýkal.

Nyní se Asprenici ke kouli obrátil. Dýkou zavadil o řetízek; červený plamen v kouli zhasnul, strašlivé řvání bylo slyšeti, a kolem panovala hustá tma. Zelenavý oheň vynikal na to ze sloupu, a nápisy na něm svítiti začaly. Opět řvání se ozvalo, a komnata znovu se temnotou zahalila. Hvězdář ale, uchopiv hosta svého za ruku, k sloupu jej uvedl, stojícímu nedaleko u okna. A když nyní okno otevřel, řvání po třetí zavznělo, Morentali pak oknem nesmírnou planinu přehledl. Zdáloť se mu, jakoby noc byla; luna však se na obloze neskvěla, a cokoliv se mu před očima zjevilo, jen jako ve snách se míhalo,

„Nyní zmužile!“ řekl Colombo.

Široký obzor jasné modré oblohy před oběma se nyní rozvinul; nebylo však na něm ani hvězdy ani mráčku spatřiti. Zmáhaloť se nyní šustění, jakové v suchém listí povstává, když jím podzimní vichr metelí. — Skvoucí větrné podoby kolem létaly; ohlušující zvuk zvonu zavzněl — jednou — po druhé — a z dálky spatřil hrabě černou jakousi postavu se blížiti — po třetí zvon zahučel, a postava v podobě nejisté oknem se vrhnuvši, stála na blízku. Morentali neměl zmužilosti na ni se podívati; v široký plášť zahalil tvář svou.

„Zmužile — nyní se ptejte, bez obalu! Třikrát smíte se tázati,“ promluvil k němu Asprenici potichu.

Třesoucím a temným hlasem tázal nyní druhdy hrdý hrabě: „Je syn můj na živě?“

„Mrtev jest!“ odpověděl hlas, jenžto se nezdál, že by smrtelníku náležel; jemný byl, ale hlubiny duše pronikal.

Hrabě se zamlčel; poslední jeho doufání zvráceno leželo; i pozdvihl nohu, jakoby odcházel; ale hvězdář jej upamatoval, že má ještě dvě otázky na vůli.

Pevnějším poněkud hlasem tázal se dále, komu že šperk náleží, jejž byl dívce daroval.

„Choť tvoje nosila jej do poslední doby svého života.“

„Jak jej poznal Miollano?“ tázal se hrabě dosti lhostejně. —

Ale po odpovědi na tu otázku šlechtic Benátský zoufanlivě zkřiknul a ve mdlobách sklesnul na zemi.

* * *

Nejvzácnější rodiny Benátské byly se shromáždily, aby nevěstu a ženicha do chrámu provodily. Hrabě Morentali byl skoro nejposlednější mezi hostmi.

Slavně zvučely varhany, a vonný zápach kadidla plynul pod klenutím chrámovým. Již již sestupoval Castiglia s milostnou nevěstou k oltáři a sluha boží se hotovil vykonati slavný obřad, an tu i Morentali přistoupil a bystře naň pohlednul.

„Na okamžení sečkejte, otče; musímť ještě svým dětem a přátelům něco svěřiti. Lorenzo a Julie — i všickni přítomní, poslyšte! Měsíc tomu jest, co na rozkaz můj loďkař Miollano služebníky tajné rady uchopen a mučen byl, an se provinil, že tento šperk poznal. Mluv, dcero, viděla's *ty* jej někdy?“

Hraběnka Julie vzavši drahé kameny otci z rukou, hojných slz prolila. Hrabě mluvil dále:

„Ty jej tedy znáš! — Mojí choti tyto kameny před lety náležely; já pak je hezkému děvčeti v obci naší daroval, potom jí je ale opět vzal. Miollano je

byl viděl, když je byla ještě choť nosila; poněvadž mi ale říci nemohl, odkud je zná: kázal jsem mu oudy zhanobiti a ve žhavém sklepě jsem jej smrti odevzdal."

„Zdáť se mi," zvolal Lorenzo, „že by se lépe hodilo, tento příběh mezi tajné spisy naší rady schovati, nežli je nevěstě mojí a vzácným hostům vypravovati!"

„A proč ne vypravovati, hrabě Castiglio? — Vždyť byl odsouzenec její bratr a můj syn!"

Divoký smích slova jeho provázel. I byl si Morentali bambitkou do čela zaměřil, až mu se mozek daleko široko rozstříknul, a Julie mroucí ženichovi v náruč upadla. —

se postavil. „Nuže tedy, jsi-li tak moudrý, jak se vychloubáš — kde jest tady cesta? Pomyslil jsi také, co vše jiné člověku potřebí? Co naplat, že jsme pod širým nebem? — Hlady zde zajdeme. Les, kdo ví, kolik dál zdálí se táhne — někde na nás lité zvíře vypadne a zhltne nás.“

„Důvěřuj se v Boha,“ napomínal jej Stojmír — „onť nám pomohl k svobodě — i bude pečovati i dálové. Jenom —“

„Stojmíre! Stojmíre!“ dal se v tom opodál hlas volající slyšeti.

„Schovej se, honem!“ řekl Stojmír.

„Poslyš dříve!“ odpíral Milota. „Toť jest Margity hlas.“

„Ať si! — ona nebude sama.“

„Ba jest! Již ji vidím. Ta nám pomůže. Nechceš-li ale čekati, odejdi — já počkám!“

Nyní Margita přiběhla. Tvář její rychlým během hořela, šat byl semotam pocuchán.

„Ach, nebi díka, že vás nacházím!“ zvolala radostně. „To je dobře.“

„Buď mi vítána!“ pozdravil ji Milota ruku proti ní vztahuje.

„Proč pak se odvracíš?“ tázala se Stojmíra, slov Milotových ani si nevšímajíc. „Neboj se, že vám outěk pokazím. *Musíte* tady trošku počkati — to jest právě potřeba. Naši lidé jedou za vámi druhou stranou, ale na konci lesa vám nadjedou, poněvadž koně nepředhoníte. Zůstaňte již tedy na čas ještě pozadu.“

„Ale pro vše na světě!“ zvolal nyní Stojmír. „Jak pak ty za náma přicházíš?“

„Jak? — Chtěli mě zabit, když jste odešli, a to

hledaje. Ale zářivý den přemůže veškerou tuto hrůzu; růžové obláčky veslují pak lahodně povětřím a tichost přírody stírá z nepokojné duše všeliký obraz hrůzy a strachu.

O čtvrté hodině ranní je pusta ještě mlčivá a tichá; žádný rachot vzdáleného vozíku neruší tajuplný poklid, na dalekém obzoru objevuje se několik černých lesknavých puntíků, chvílemi se to tam mihne jako blesk — dle toho, jak sluneční paprslek na předměty padá střelhbitě se pohybující. Jsou to koně na pastvě, a zářivý blesk je bedlivý koňák, jenž několik zbloudilých kusů opět k stádu přihání. Mimo to ani živé duše na celé poušti; nic se tu nehýbá. Na mnoho mil prostírá se rovina; nikde žádný strom, žádný pahorek — ani nejzáze na okraji obzoru, aby duše v myšlénkách někam zaletěla, odkud by ji pozdravení zeleného lupení a temného ouvalu kynulo. Jen osamělý barák, chatrná krčma jako hlídačova bouda na poli tykvovém, stojí tu stranou asi půl hodiny za vesnicí.

Snědý syn pouště zná tuto krčmu pod jménem „u vlka“. Celý týden stojí skoro prázdná, málo kdy se v ní mimo putující člověk nebo umdlené spřežení zastaví; ale času nedělního zaznívají tam všechny struny radosti a vlk na poušti pohlcuje u vztekavém tanci jonáky a děvy z blízké vesnice, a mnohá tanečnice odejde konečně z hrbolaté podlahy, nesouc v srdci nepokojné klepání. Protož miluje Cikán tuto krčmu více, nežli bělost svého jiskrného oka — a čtvrt hodiny cesty od ní slyší ještě housle, cimbál a basu znít, jako člověk, ve sladkých snách polojasná slova k sobě mluví, neboť i Cikán mívá sny o pochvale, o hubičkách a znivé odplatě.

Což ale znamená veselý povyk, deroucí se přivřenými okenicemi z krčmy na ranní jasný den? Slaví snad neděle své hody? vždyť není neděle! — Či se tu slaví svatba, že tak neobyčejným časem veselé zvuky zaznívají? a nebo se tu raduje rozesmálý dědic z nabytého statku s hejřivými přátely při víně a karbanu? — Ne, ne! Tu se smlouvá o duši.

V začazené jizbě, okolo dlouhého, dubového stolu sedí devět zasmušilých, snědých soudruhů. Osmahlé tváře, planoucí zraky, černé kadeře. V prostranné jizbě panuje šero; na dřeveném svícnu hoří svíčka, ale její plamen je obalen výparem, jako záře luny pokryté deštivými mračny. Tabákový dým zahaluje postavy, stěny a plamen svíčky tak hmotnou rouškou, že není skoro nic rozeznati, skoro nic viděti. Jenom chvílemi padají tato tabáková mračna, pak zaplane svíčka násilně a osvítí věci vůkolní. V divém nepořádku leží housle, cimbál a basa vedle žbánů plných vína a vedle karet, tonoucích v rozlité šťávě hroznové. Jsou tu Cikáni, věrné děti pusty; slaví hody, a to může sluneční paprslek stokráte o průchod skrze přivřené okenice prosit: však ono se mu neotevře, dokud se v kapse cinkot ozývá. Jen housle, cimbál a basa může zvučet; všechen ostatní zvuk se musí prohrát, prokouřit a propit. To je cikánský obyčej a tito hejřiví tovaryši jsou praví synové pusty.

Najednou zavzní skrze dým, skrze hučivé klení a létavé žerty hlas u zadního konce stolu. Ostatní se zamlčejí, dýmové mraky se protrhnou, karty se odloží; na okamžik panuje ticho.

Kdož je ta postava, co se nyní objevuje? Čí je to hlas, že může divého oře radosti na otěž pochytit, že

se zastaví a vůli pánově volně podrobí? — To není snědý syn pusty! Je to outlý, štíhlý muž v černoleském oděvu, od ztrhaných a záplatovaných kazajek ostatních podivně se lišící. Pět zlatých prstenů blyští se mu na prstech; jehla s briliantem jiskří se na hedbávném obvojku, pánovitě — nedbale otočeném okolo bílého krku; vlasy mu splývají v libovonných kadeřích. — Jak se dostala ta jemná ruka mezi svalovité pěstě?

Outlý tento muž chápe se nyní plné sklenice vína, pozvedne ji a praví: „Z pusty do Londýna je cesta daleká; ale cesta hroznové šťávy ze sklenice do hrdla je krátká. Protož — zdrávo buď víno!“

Sklenice jeho zaznívá přiťukováním ostatních, bouřlivě rozmnožuje se volání: Zdrávo buď! *Eljen!* — a Cikáni vypíjejí sklenici až na dno; on ale s tou pansky vybledlou tváří, s tou briliantovou jehlou postaví svou na stůl, aniž se jí byl dotknul. Oni to ale nepozorují. Šedivý Cikán, sedící nejblíže u outlého cizince, chápe se nyní houslí a šmytce a pokouší se, aby několik zvuků z nástroje vyloudil. Podivné to zabloudilé zvuky mezi těmito hodovánkami! Zdát se, jakoby v bouřivé noci tiché dešťové kapky padaly, nebo jakoby se po stěnách třesavé podoby táhly, se skvoucími perutmi, z nichžto se otíráním zlatý déšť sype. Přepodivné, zbloudilé to zvuky mezi láním a zlořečením, mezi tlupou divých chlemtalů.

Jako na odměnu za rázné hraní položil outlý cizinec svou jemnou, modrožilkovanou ruku na Cikánovo rameno. — „Výborný to šmytec, šedivý Muri — a tvoje ruka zahanbí ještě mnohého křehkého mladíka, jemužto se pysk teprva opeřuje. Ty jsi skvostné uherské víno; plný ohně jako Tokajské, drahocenné jako perlivé zlato,

ježto na pahorkách Šoproňských vyrůstá.“ — Pak se nahne důvěrně k uchu Cikána a ptá se ho šeptem, aby to druzí neslyšeli: „Podepsali nebo naznamenali se všichni, o kterých jsme jednali?“

Cikán sáhnul si za košili a vyndal zašpiněný papír, jejž outlému pánu odevzdal.

„Všickni se zaznamenali, pane principale — s tělem i s duší.“

„Ten mladý jonák také, kterého jsi včera ve vesnické krčmě namlouval? Onť hraje, že to člověk daleko široko nenajde.“

Starý Cikán skroutil přitom ústa, jakoby se mu byla krůpěj kyselého vína na jazyk dostala. Cizinec ale zpozoroval toto pohoršení uražené umělecké pýchy a doložil hned chlácholivě: „Tebe arci vyjímaje, výtečný Murko; neboť ty jsi král houslistů v celých Uhřích.“

Takovouto pochvalou ze rtů nastávajícího principala — vlastně na šťastnou myšlénku přišlého herce — splaskly zase nadouté plachty hněvu starého Cikána. Usmívavě kroutil si šedivé kníry, jako si kocour srst líže, když je mu volno.

„Ten se ještě nepodepsal, pane komediáši! Kluk je bručidlo, kterému se teprva několika sklenicemi vína slzy zastaviti musí. Nynčko tamhle v koutě spí; ty tři žejdlíky mu celý mozek pomátly. Mám ho zbudit, pane principale?“

„Arci, že ho musíš zbudit; za hodinu musím odejet, a to se lehko domyslíš, že bych měl rád celou bandu pohromadě, nežli odejdu. Za tři dny budu vás očekávat v Pešti — odtamtud se dáme na Vídeň, na Prahu, Lipsko, Hamburk a tak dále, až se dostaneme do Lon-

dýna, kdežto mi už dva divadelní ředitelové domy své otevříti slíbili. Máme tedy na spěch."

„Toť ho musím arci probudit; sice bude široko daleko nejlepší houslista do skonání světa chrupat." — S těmi slovy chopil se šedivý Cikán plné sklenice a mrštil jí na druhý konec stolu, kdežto seděla skrčená postava, s hlavou o tvrdé dřevo opřenou.

I mrštil dobře. Okamžitě vzchopil se bledý, nevyspalý mladík, o jehožto čelo se byla sklenice rozbila. Jako krvavé slzy teklo to přes truchlivé tváře jeho; ale nezdálo se, že by byl dost malou bolest z této rány cítil.

Vypoulenýma, spaním sklíčenýma očima hledí kolem sebe; nemůže nic rozeznati — nic — ani karty, ani divé soudruhy, ani potlučené láhvice. Rukávem si utře krvavé slzy s tváří, jakousi vnitřní bolestí hluboce rozrytých. Před očima počne se mu všecko točiti a klapky mu zapadnou, jako z olova. Tak sklesne za několik okamžení zase na své místo; černé kadeře padnou mu jako plné klasy přes těžkou lebku. Chlapík tu zas leží beze všeho pohnutí.

„Pro Bůh, divý člověče!" zvolal herec poděšený — „tys hocha zabil. Je to způsob, člověka zabit?"

„Aj, taková lebka není z másla, pane principale! Jen se podívejte! Klukovi neschází ani dost málo — a chrapot jeho znamení dobrého spaní."

„Ale čas ubíhá, jakoby měl křídla, a takto s hochem nic nepořídíme. Či může se v tomto stavu podepsat nebo rukou dáním zavázat?"

„Musím ho ještě jednou zbudit."

„Ale jak pak zapudíš opití, které jeho smysly jako v železné síti drží?"

„To dovedu jediným slovem. Hned to uvidíte, vzácný pane!“

V okamžiku na to vyskočí opilý jonák na konci stolu všechen divoký; oči jeho jako polouhaslé uhlí, vypoulené z jamek, pohazují kolem strašlivý lesk, že ostatní polekáni vstávají, aby pohledli, co bude opilý houslista počínat. — Starý Muri byl mu pošeptal slovíčko, ježto by bylo pekelné brány zničilo — slovíčko, kteréž ospalé smysly mladíkovy zase vzkřísilo a vědomí hanebným opilstvím sklíčené zbudilo. Celý les myšlének byl v pomateném mozku jonákově skrze toto jediné slovíčko náhle vystřelil, a slovíčko to bylo: „Anika“.

„Anika, zlomené kvítko ze vsi.“

Sotva že starý Cikán náhlou proměnu zpozoruje, která byla jeho kouzelným slovem mladého soudruha tak podivně potkala, chopí ho za ruku a začne k němu přívětivou řečí: „Hochu, můžeš několik rozumných slov poslechnout?“

Mladík mlčí. Hlavu drží smutně svislou, pára hroznové šťávy se mu z ní ještě ouplně nevykouřila; myšlénky jeho jsou ještě jako bludičky, které nemůže uchvátit a spojiti. Jediné slovo zaznívá touto směsicí jako veliký zvon; co byl Cikán řekl, letělo mimo; mladík to neslyšel.

Tu začne starý poznovu lichotit. — „Anale, vždyť je to tvé štěstí, když s námi půjdeš! Uvidíš svět, hochu — veliký, daleký svět. Nohama budou dupati a povětří vejskáním naplňovati, až housle naše zavzní; bílé stříbro budou ti házeti a žluté zlato, tak pěkné jako vlasy tvé Aniky — jen abysi jim zahrál, bratře! Hrej tedy, bláhový kluku — hrej a uvaž si duši na dva řetězy, aby ti radostí neulítla; neboť potáhneš s námi,

s první uherskou bandou! Jen to náležitě pochop, Anale! Jinak si ještě vlasy vyrveš, budeš-li tady dlouho děvčatům po vsích hrát, ješto tvé housle před lepšíma ušima zníti mohou. Pojď s námi, Anale!"

Plamenem své výmluvnosti uchvácen držel i tiskl starý neustále jeho ruku, a konečně ho také táhl, jakoby ho jižjiž odvesti chtěl. Mladík bezděky též povoluje; tělo jeho se kloní a chýlí za starým Cikánem. Ostatní stojí kolem plni zvědavosti; nastávající ředitel začíná býti netrpěliv.

Šedivý Muri musí ještě jednou a sice hlavní silou na mladíkovu duši outokem hnáti; tento-li se nezdaří, tedy jsou daleko široko vyhlášené housle ztraceny, a banda se musí bez nich do světa vydati; neboť najimač chce ji míti už pohromadě, aby se mohl hned na cestu vypravit.

„Anale — zpomeň si jenom na kletbu staré Sary! Dvéře před tebou zavřela, když jsi za Anikou přišel! Dvéře — zrovna před hubou! slyšíš, mladý bláhovče? Já bych jí byl za to na střeše plamínek rozdmychal, že by se byl tak vesele blyštěl, jako se ve tvých očích slzy blyštěly. Nu — tys ale rozený plakálek! Jen tedy plač — a stará počká, až půjdeš za dvě leta zase přes pustu, zrovna k jejímu ba·áku, a pytel s penězi jí na krk hodíš, abysi si holku vykoupil. Arci, arci — tak to půjde!"

Hluboký vzdech vydral se mladíkovi z prsou; ale ne takový, jenž celé skály s duše svaluje, nýbrž který ji v novou tíseň a smutek uvrhá.

„Je to daleko, daleko odtud, bratře, kam půjdeme?" ptá se tichým, nejistým hlasem.

„Já ti, milý hochu, ani neumím ta rozličná jména všech zemí a pánů jejich udati, které navštivíme. Někdy

bude šestkráte za den dvoubarevný člověk na koni i pěšky na tobě ten kus papíru požadovati, kdežto je všecko, co máš, popsáno — oči, nos, ústa, housle, všecko. Ty mu ale podáš ten papír jako pán, neboť naše banda je nejprvnější z celých Uher a náš principal je první komediant na celém světě. Tu přijdeme do velkého města na velikou řeku — z té řeky na veliké široké moře. Tam uvidíš, hochu, loď — ta má hrozitanský komín, a ten plývá bez ustání dým a oheň; nesmíš se jí ale bát, neboť ona tě donese až do toho velikánského města, kam nás vlastně pozvali. Pak se, Anale, zaraduješ; neboť budeme v Londýně!"

„Nuže — tedy jdu s vámi!" zvolal jonák roznícený a podal starému pravici.

„Tak! tak — tys přece jen řádný syn z krve zachovalé, milý bratře;" zkřikl šedivý Cikán a padl posud ještě polo zmámenému okolo krku a líbal ho a objímal. Pak se přihrnuli ostatní, a každý mu vtiskl bratrské políbení. Ještě jednou naplnily se sklenice; a starý Cikán pronesl ohnivý přípitek na zdraví a najmutí jonákovo. Na to se vyklopí deset sklenic až na samé dno a desíti sklenicemi se mrští o podlahu, že to dá zvuk jako násilně přetrhnuté struny. Ani jedna neleží na zemi, aby nebyla roztlučena. — „To je dobré znamení!" praví šedivý Muri.

Pánovité usmání přelítne obličej outlého cizince, vidoucího nyní, že je tlupa doplněna. V duchu vidí již deroucí se obecenstvo, plné kasy, hlučnou pochvalu. Vždyť najal nejlepšího houslistu a může nyní spokojen do Pešti se navrátit a společnost očekávat.

Žádný ale nepováží, za jakou cenu se tu muzikantská duše najala!

Ó nezdržujte ho, mužové! nezdržujte ho! Neovinujte ruce okolo těla jeho, chtíce ho zadržeti; nepoutejte ruce jeho a nechte ho svobodně pustou kráčeti! Jde-li kdo k umírajícímu, aby si ze rtů jeho posledních růží natrhal tomu se nesmíte v cestu stavěti a mluviti: Nečiň toho! — To je hřích, mužové, který větší ránu do svědomí udělá, nežli loupež a vražda.

Kvapně, jakoby ho smrť honila, s přivřenýma očima, s vlajícími vlasy, chvátá pustou z krčmy mladý Cikán, nově najatý houslista. Jde k umírající. Ó nezdržujte ho, mužové!

Dodralať se do krčmy pověst, že leží ve vsi děvče na smrt nemocno; zlomiloť se kvítko, jež byla dívka na noc před svatým Filipem do štěrbiny ve vratech strčila. A zlomené kvítí znamená smrt. Anika musí umříti; pro zlomené kvítko musí zbledlá smrti podlehnout; ale chvatný, mlčelivý jonák, jdoucí pustou, ví, kdo ono kvítko zlomil; chce tedy k pomoci přispěti, zachovati, důmínku zničiti, lež překaziti. Nezdržujte ho mužové!

Tu visí zlomený kvítek ještě ve skulině, a jako němé: „Proč jsi to učinil?" týká se toto podívání vraha dvou životů. Jeden právě dodychuje, druhý je už mrtvý. On tu vraždil — on jediný. V noci před sv. Filipem, v té strašlivé noci stala se vražda; tehdáž byla celá příroda kouzelným slovem opoutána, i nemohl kůň řičeti, aby se byla matka zbudila a temnou postavu mužskou spatřila, která se vykradla z dceřiny komůrky. Tehdáž by byla viděla, jak se postava vymrštila a pak na koníku letmo k pustě odháněla.

Nyní bije nešťastník hlavou o vrata. I stojí venku a bojí se vejíti, stísněn vědomím zpáchaného skutku. Oči by si vyplakal, jak se na zlomené kvítko podívá,

Okolo malé chaloupky leží hluboká tichost; naproti visí veský zvonec pod dřevěnou stříškou; hrobník drží již provaz v ruce a čeká na znamení z chyše, aby začal umíráček vyzvánět. Při tomto pohledu dá se jonák do hořkého pláče. Každý zvuk zvonce bude naň co na vraha žalovati.

U vnitř v jizbě zaslechl někdo pláč jonákův.

„Kdo pak to pláče, matko?“ ptá se na smrt bledá Anika a dopolou se na loži vzchopivši, hledí kolem hasnoucíma očima.

Matka se k ní obrátí s uslzenýma tvářema.

„Ne — tys to nebyla, matko! to je táhlý, hluboký, hořeplný pláč — slyším ho pod sebou, okolo sebe a po celé sednici. Tak nepláče žádná žena, mně je tak těsno okolo srdce — tak bolestno. Řekni mu, matko, aby přestal plakati; mohla bych z toho pojíti.“

Matka ztrne nad těmito slovy nemocného dítěte; ledový mráz přejede jí záda. Myslíť, že musí teď smrt k pelesti přistoupit, protože dcera takové řeči vede. S hrozným zkřiknutím přiskočí k posteli, jakoby chtěla prchající dech svýma silnýma rukama zachytit.

„Matko, on ještě nepřestává plakati! — vím, že stojí přede dveřmi! Zavolej ho sem, matičko!“ prosí Anika, ruce toužebně spínajíc.

Mělo by to býti pravda, co dceruška očima před smrtí zbystřenýma vidí? — Ano, tu stojí venku, ubohý plačící jonák. Musí tedy vyjíti a poslední prosbu nemocného dítěte vyplnit. Všechna hořkost minulých dní musí umlknouti před hlubokým žalem, který se tak výmluvně v pláči mladíkově jeví. Onať nezná dvojí bolest, která v prsou jeho zuří. I chopí za ruku a vede jej, skoro

o tom nevědoucího, k oumrtnímu loži svého dítěte. Anika věděla, že Anal přijde.

„Ó, kýž by mi někdo pomoci mohl, Anale!“ oupí dívka; — „ale kdož může zlomená kvítka zaceliti?“ doloží truchlivě.

Na taková slova nemocné dívky neměl jonák žádné odpovědi. Při pohledu na tuto zlomenou, zničenou jarní růži vázla mu řeč na jazyku. Proč sem ale přišel? Aby pomohl, zachoval, důminku zrušil. Vší silou ho to nutí, milence vyznati, že ji chtěl za oné noci v tiché komůrce navštivit, že ji ale nenalezl. A přec neříká ani slova. Vždyť nemůže dceru před přísnou matkou zneuctít, na bledost smrti ještě poslední pečeť hanby vtisknouti — ne, to nemůže, to nesmí. To je trápení, jakovéž ještě žádné srdce lidské nesneslo! Tisíc nožů probodá prsa jeho, tisíc hlasů volá divoce mezi sebou: Ty, ty jediný jsi ji zavraždil!

A naproti onen muž s provazem v ruce hledí ještě pořád do okna, brzo-li mu dají znamení! Pro Bůh! za koho to zvonění? skrze koho to zvonění?

Najednou zavzní na ulici před chalupou hudba; hluboké, vábivé zvuky, jemné jako modlení, zvláštní a neobyčejné. Jsou to Cikáni, přišlí za uprchlým houslistou a nyní u vrat na něj čekající. Chtějí ho vyvábit, aby šel s nimi, an se dal najmout slovem a udeřením ruky.

Nemocná Anika vyskočí na loži, když tyto zvuky zaslechne; tváře jí blednou ještě víc a víc, pysky jsou jako křída. — „Anale, jaká je to hudba? — mluv!“ ptá se ho, na celém těle se třesouc.

Jonák spráskne ruce, zakryje si obličej a hořce pláče.

„Kdo pak jsou ti lidé, co zrovna před našimi okny hrají — mluv, Anale!“ ptá se dívka v rostoucím, zimničném chvatu. — „Nepatříš k nim, Anale?“

A jakož potvrzení na tuto otázku zní venku hudba pořád hlučněji a významněji. Zdát se, že ho volá, že ho vábí od skonávající; lichotivě šeptají housle a hluboká basa ptá se: k čemu to meškání? Nápěv je brzo veselý brzo truchlivý. Brzy hopkuje jak lesní potůček; housle, cimbal a basa hučí mezi sebou a nápěv se podobá bitvě zvuků, sebe škádlících, pronásledujících, smrtících; brzo je smutná, tiše zanikající, jako když deštové krůpěje se stromů padají.

I vábí jej to ze dveří, ale nohy váznou u postele. Soudruhové naň čekají — umírající milenka ho zdržuje. Tu se zjeví v okně šedivá hlava starého Murka, jenž byl na hochu slib vyloudil a duši jeho svobodnými obrazy naplnil. Prstem klepá na okno a volá do jizby: „Necháš nás ještě dlouho čekat, Anale?“

Pronikavě zkřikne bledá dívka: „Ty jdeš tedy s nimi, Anale?“

Hrozné zkřiknutí vyletí z úst matčiných. Jonák klopýtá ze dveří, hudba začne poznovu. Tuť ho vezmou mezi sebe a vlekou ho k pustě, odkud byli přišli.

Nyní může hrobník zvoniti. Ležíť ve vsi mrtvé tělo. Lidé před chaloupkami znamenají se nábožně křížem; vidí, že se znamení zlomeného kvítka vyplnilo. Tady umíráček a z pusty sem zaznívající veselá hudba — ó! podivný to svět, plný rozkoše a smutku, plný radosti a hoře.

Libovonně vanou větérkové, ranní mlha se rozplynula. Slunce metá své ohnivé šípy na tuto míru plnou planinu, hudba se zanáší — umíráček zní posavad.

Lazebníkův nový rok.

(1835.)

Ach, zapříti to nemohu; první den měsíce ledna 1835 zlatými slovy v komůrce srdce mého zaznamenán jest! Ó ty krásné, roztomilé novoroční slunce! ty ovšem nestydatě studeně svítíš, komu se tak na kapsy usmíváš, jako mně poctivému umělci lazebnickému a pověstnému holiči, kterýžto jsem všecky své skuhravé starosti, roztrhané boty, konto od krejčího a své napořád se ztenčující prádlo, ba což ještě mnohem více jest, svoje ztrápené, přecitelné srdce na tebe téměř uvalil; — takový člověk se arci může smáti, může i třeba na zemi několik kotrmelců udělati a vivat! zvolati — a to jsem také učinil. Ó Karolinko, Karolinko! kdybys viděla, jak mnou srdce pohazuje a jak často si na hlavu saham, jestli jsem o ni ještě nepřišel, jestli se toliko ve snách nepotápím, když na tu blaženou rejdovačku myslím, jižto jsem s tebou — tiše však, tiše; tak mistrovsky si to nesmím zobraziti; samou radostí bych o všech pět smyslů i o rozum přišel, a toho všeho byla by předce veliká škoda, jelikož mi vlastně všickni k mému štěstí dopomahali. — Zdá se mi ale, že jsem již skutečně několik hrstek rozumu vytrousil.

Ó nový roku! Ach, kdyby mi některý čarodějník tento medový, osudný den v mé blýskavé misce jak v zrcadle byl ukázal, všecky svoje pány, jimž ostrou břitvou pod nosem jezdívám, bych byl za to s radostí dal. — A však, abych někdy, až moje jinošská krev pokojněji žilami běhati bude, utišenou myslí poznati mohl, jak se štěstí mcje událo, zaznamenám si to všecko jako krásnou historii.

Bylo fučivé jitro, to jest: vítr se dral do všech tajných děr mého oděvu, jakoby mne z něho vyloupnouti chtěl. Nehty u rukou jsem měl jako barvíř, mráz mi je byl tak omaloval na modro. I běžel jsem, co nohy stačily, k svému nejhlavnějšímu příznivci, k starému, bohatému radovi Mrkvičkovi, jehož každodenně v sedm hodin ráno holívám. Pan Mrkvička byl velmi přívětiv, a proto jsem mu také bez ouzkosti gratulací k nohám vyklopil.

Vždyť je dobře, milý Zvonku, řekl on. Co je nového?

Já mu podal ve vší zdvořilosti sedadlo, upevnil jsem mu okolo krku ubrousek a dal jsem se do vychvalování nového mýdla na vousy, které právě vynajíti hodlám.

Pan rada mi pochvalně přisvědčil a s úsměchem se na mne podívav, ptal se při namydlování: Řekněte mi předce — vyť tamto, v tom velkém domě naproti holíváte? — řekněte mi předce, viděl-li jste již to čarokrásné děvče na blízku, ježto tam nyní již několik dní přebývá?

Leknutím byl bych mu málem mydliny do tváře vlil; neboť jsem v nadřečeném domě o jiné krásotince nevěděl, než o tobě, má Karolinko. I domníval jsem se tedy — a jakž bych se to byl neměl domnívati? — že tebe tou otázkou myslí, tebe, moje u vší tajnosti vyvolená, a zapýřiv se studem panickým, třesoucíma se

řtoma nesměle jsem odpověděl: Ano, viděl jsem — Karolinku, páně Kalkulatorovu kuchařku!

I ne tu — řekl na to starý pán — já myslím onu dámu, zpěvačku, signoru Kamaldoliovou, ježto se tu několik dní pozdržeti chce a tam naproti si byt najala. — Vidíte, přítelíčku, mluvil slaďounce dále, vy byste se mně velice zavděčil, kdybyste se k ní pod nějakou záminkou dostati mohl.

Proč bych se nedostal! řekl jsem, dlouhými tahy mu neposlušné vousy smetaje. Jak to ráčí blahorozený pan rada poroučeti?

Hned uslyšíte, jak míle jen s bradou hotov budete.

Pan Mrkvička náležel k pokolení Esauovu, a jeho každodenní zrůst vousů podobal se ježkové kůži, které se i mé nejlepší břitvy poněkud bály. Velmi mnoho však držel na hladkou bradu, a mou uměleckou každodenní ochotnost štědře odměňoval. Srdnatě jsem mu tedy jezdil břitvou po bradě, neohlížeje se na to, zda-li na své nejlepší a nejostřejší břitvě zubů nadělám.

Když jsem jej oholil i obratně mu bradu utřel, řekl potají: Rád bych se, přítelíčku, s onou krásnou dámou lépe seznámil; hleďte tedy, abyste jí tento zapečetěný lístek doručil, ale nějak chytře, rozumíte? Nakloní-li se štěstí mým žádostem, neopominu vděčným se vám proukázati. Zatím tuto vezměte, tím se na vaši mlčenlivost spoléhám.

Při těch slovech způsobil na mé radostí trnoucí dlani kouzedlný zvuk, vtiskna mi do ní tři saské tolary. Blahý cit, jaký se mne přitom zmocnil, nelze obyčejnými sprostými slovy vypsati. Z dlaně se mi hrnul do lokte, odtud do vazu, a po zádech až do malíku na levé noze.

I přisliboval jsem, jak mi jen možno bylo, že mimo

mne a mimo něj žádný ani slovíčka o tom věděti nebude, a z celého srdce a plnými ústy jsem přál, aby moje nepatrná službička k žádanému užitku dospěla, při čemž jsem i pana radu ujišťoval, že všechněm svým schopnostem k outoku hnáti rozkáži.

Učiňte tak, přítelínku, odpověděl pan rada, radostně si ruce mna; až lístek odevzdáte, zpozorujeme snad nějaký oučinek, a potom vás o dalším počínání zpravím.

Pokloniv se nad míru zdvořile, hnal jsem se ze dveří. — Než ale ke zpěvačce půjdeš, promluvil jsem v duchu sám k sobě, musíš předce aspoň tu v domě svým povinnostem dost učiniti. — O schody výše bydlel kupec Zlatovrk, živ jsa ze svých ouroků. Tam jsem zaťukal, gratuloval — a přívětivě jsem byl přijat.

Pak Zlatovrk mne nechal umění moje pořádně a bez překážky provesti; ani dost málo nezpříčil přitom obličej. Když jsem však hotov byl a všecky své nástroje s nevyrovnanou hbitostí a obratností urovnal, vzal mne za ruku a řekl: Milý Zvonečku, vyť jste předce viděl Figara čili Lazebníka Sevillského?

Na mé ujišťování, že v celém městečku žádného neznám, jenž by se takto jmenoval, že tomu ani věřiti nemohu, aby někdo v lazebnickém umění zběhlý ze Sevilly zde se nacházel, jelikož toto město, jak mi ze školy ještě velmi dobře povědomo, ve Španělích leží — — na všecko to mi pan Zlatovrk odpověděl s přenáramným smíchem.

Nikoli, tak jsem to nemyslil, prohlásil se konečně, an se mu bylo vykrmené bříško poněkud opět usadilo; Lazebník Sevillský jest opera, kdež ten Figaro hlavní figuru dělá. Jeť vám jako na obrtlíku obratný, dovádivý človíček — kníže všech lazebníků — a se všemi hezkými

děvčaty ví, jak co navlíknout. Takový postranní výdělečék se vůbec, tuším, dobře hodí pro lazebníka. Ti celý den šukají, přijdou do mnoha domů, zaslechnou a uvidí ledaco, a mají také příležitost, ledaco promluviti a vyjednati. — Vidíte, milý Zvonečku, vy byste měl také něco s donášením zamilovaných lístečků — jako ten Figaro Sevillský, začíti. Já ku př. bych vám hnedky dal něco na práci. Vidíte-li tam naproti — ta poslední tři okna? Tam bydlí stvořeníčko, jako andílek — nějaká signora Kamaldolka, vlaská zpěvačka — jede tu naskrz do hlavního města. Takovým osobičkám se někdy peněz nedostává — já jich mám dost a rád bych si dal něco zazpívat — v tom našem hnízdě nemá člověk příležitosti, aby se jednou předce moudře obveselil.

A co se tedy vašnostem líbiti ráčí? otázal jsem se, potichu již velmi důvtipně vypočítávaje, kam pan Zlatovrk míří.

Abyste mi psaníčko na toho protějšího andílka obstaral, milý Zvonečku. Já mám sice dosti svých lidí; ale v takových případnostech se člověk nejraději na cizího spolehne — nu, vždyť mi rozumíte! Naději se, že umíte jazyk za zuby držeti, aby se marná pověsť neroztrousila. Nechte se zatím touto zlatou záplatičkou ústa zašiti! — Z psacího stolku přinesl jakýsi zažloutlý penízek a psaníčko. — Dobře-li to vyvedete, přiletí k vám více takových strnádků!

Více takových strnádků! ozvalo se ve mně zlaté echo; já pak lístek i dukát honem schovav, se vší poníženou ochotností jsem se děkoval.

Nejlaskavější a nejváženější pane ze Zlatovrku! řekl jsem celý nadšen; já sice tu Kamoldolku neznám, založil bych se ale o ten dukát vašnostmilosti proti mosaz-

nému knoflíku, že vašnostino nabídnutí nikoliv̆ek neodmrští. Vašnostmilosti ráčíte tak dojemných mravů býti a v takovém jazyku se znáti, že nikdo odolati nemůže.

Myslíte, můj milý Figaro? odpověděl s libým usměchem pan Zlatovrk.

Dozajista, pojišťoval jsem, ať se Zvonek nejmenuji, když vám tu dámu nenakloním, vysoce uctěný pane ze Zlatovrku!

Pospěšte si tedy s lístkem!

Poprosiv o další přízeň, totiž o milostivé propůjčení brady mé břitvě, pospíchal jsem dále. Venku jsem nemohl přes srdce přenesti, abych se na milého zlatinkého strnádka nepodíval. Byl holandský. Ach, ti Holanďané jsou předce jen lidičky k pomilování, že tak roztomilé dukátky dělají! I bělejší nad mléko Sasíky od pana rady jsem několikkrát přepočítal. Na to jsem je opatrně do papírku zaobalil; neboť jsem si nedůvěřoval, příliš outlounkým kapsám tyto neobyčejné hosty svěřiti, a pak jsem se na třetí schody pustil, ježto jsem ještě jednoho pána v tomto domě k obsloužení měl, totiž dramatického básníka Krásomila, jenžto se staré tetce k vůli v městečku zdržoval, an se jejím dědicem státi chtěl. Tak jsem alespoň slyšel vypravovati; a co by zde také jiného chtěl? Sem sotva jednou za rok cestující divadelní společnost přirazí, a od té není na výdělek ani pomyšlení.

Pan Krásomil seděl na kanapíčku a převracel listy malé, červeně vázané knížky. Pozdraviv jej, urovnal jsem sedadlo, a požádal jej, aby mne nechal vykonati povinnost. Zpívaje odhrnoval si z obličeje rusé kadeře, ujišťoval mne, že jsem charmant chlapisko, a dělal přípravy peřím porostlou bradu si oholit nechati.

Jaká to nestydatost, mne chlapiskem nazvati: Vy

jste snad charmant blázínek, vážený pane Krásomile! beztoho každý básník o kolečko více v hlavě má: já ale nejsem žádné vaše chlapisko, vy básníku básnický! Takto jsem — myslil, toť se samo sebou rozumí; kdybych to byl řekl, byl by mě snad i s břitvou ze dveří vyhodil. — Když jsem mu bradu namydlil, počal jsem zamračeně břitvu brousiti. Toho si ale pan Krásomil ani nevšimnul, usmíval se a — jeden, dva, tři tahy, a na bradě nebylo víc jediného zažloutlého pírka. Pokaždé, kdykoli jsem jej holil, na mysl mi připadlo, že snad pan Krásomil krom těch rusých vousů jiného zlatu podobného jmění nemá. Dnes mi to ale nepřipadlo; dnes jsem s hrdostí myslil na svého vlastního, skutečně zlatého Holanďana v kapse.

Nechtěl byste mi nějakou službičku prokázati, pane Zvonku? řekl pan Krásomil, bradu si utíraje.

I proč ne! odpověděl jsem, a pomyslím: Jen nic o zpěvačce, v té případnosti jsem jen za dukáty k službám.

Tak se ale v skutku stalo. Pan Krásomil řekl však jen, jako nic, beze všeho okolkování a slibování: Tu vizte tento outlounký lísteček; náleží slečně Kamaldoliově tamto naproti v domě. Viďte, že jej při příležitosti s sebou vezmete, poněvadž právě jiného k poslání nemám?

To bylo ale všecko tak nemastné, tak jaksi nezdvořilé, že mne zlost od paty až do hlavy projela. — Pane Krásomile, řekl jsem vážně a hrdinsky jsem se před něho postavil; pane Krásomile, já jsem umělec, který na čest drží, a žádný poštovský poslíček. Buďte tak dobrý, zlatý pane Krásomile, a pošlete někoho jiného! — Tak jsem mluvil, neboť jsem si zcela nic z toho nedělal, dá-li se pan básník čili nedá ode mne holiti.

Drahá, roztomilá dušinko, dotknul jsem se vaší cti? zvolal bolestně pan Krásomil. To nebyl můj oumysl! Ani

mušku nechci uraziti, tím méně lazebníka. Ale jen nechte; vy jste mi veliké, znamenité služby již proukázal, bradu jste mi vždy s neobyčejnou obratností, ouhledně a bez bolesti oholil; vždy jste ostrou, lesknoucí se břitvu míval, a předce jste mi nikdy krk nepodříznul. Vy jste mi konečně dnes tak krásně k novému roku gratuloval. To žádá odměnu! Zlata a stříbra nemám, poslední můj tolar prasknul včera na punš, při němžto jsem se slušně se starým rokem rozloučil. Odměním se ti ale předc, vousoskumný tvore! Sem patř, na tento bílý klobouček! Do leta ještě daleko, Apollo se do té doby o slušný příkrov na moji hlavu postará. Tobě však, bradoholivý člověče, může i v zimě dodati genialnosti. Vezmi ho, jest tvůj: obstarej mi ale lístek!

Co jsem s tím dobrosrdečným bláznem dělati měl? Vzal jsem skoro zánovní klobouk — na hlavu mi byl, jakoby ho byl kloboučník na mne ulil — a strčiv bez toho již dávno osumělou čepici do kapsy, přislíbiv, že lístek odevzdám, uháněl jsem po schodech dolů, abych roztomilá psaníčka na určené místo připravil.

Zvolna jsem kráčel po schodech v domě, kde bydlela signora Kamaldolka. I zazvonil jsem, ani ještě říkaje nevěda, jakým způsobem se u dámy řízení svého sprostiti. A však lazebník — zvláště lazebník vtipný, jako já, ví brzo, jak si pomoci. Někdo vyšel. — Tys to byla, Karolinko!

Ó Karolinko, jaks nadutě si tu počínala! Jakž mě to zabolelo! Kdybych tě nebyl už tak nelidsky miloval, byla bys musela hrdost svoji pykati. Podobalo se však, žes mě neznala — a takž tobě odpouštím.

Abych jako z čista jasna o lístkách nezačal, velmi důvtipně jsem se tázal: zdaliž by tu moje břitva něco

na práci neměla. — Jsme tu samé ženské, a vousů nemáme! odseklas ty na to, ale mezi tím, co jsem přemejšleti začal, jak jsi se asi od Kalkulatorů k znamenité zpěvačce dostala, přišla tato sama. Na mou věru, žínka, že jsem měl plná ústa laskomin; rostlá jako jedle, na jedné tváři červená, na druhé bledá, na jedné noze pantoflíček, na druhé střevíc — trošku neurovnaná — leč jaký div? — bylot ještě velmi časně.

Co byste rád, příteli? tázala se, i bylo po řeči viděti, že je cizokrajanka.

Já, osoba nepatrná, nic vlastně nechci, nejrozkošnější! přináším ale něco, a jak se mi zdá, velmi příjemného. Tutoť nesu tři lístky, jež vám k outlým nožinkám složiti mám; abyste se však pro ně shýbati nemusela, radši je hned do krásných rukou položím. Tu jeden od bohatého pana rady Mrkvičky, druhý od velmi bohatého pana kupce Zlatovrka, tento třetí od chudého sice, ale velmi dobrosrdečného panáčka, totiž básníka Krásomila.

Krásomila? — zvolala zpěvačka, i sáhla po jeho lístku nejdříve, doložíc: Bravo! — Na to rozpečetila páně radův pěkně složený lísteček, četla i smála se jako rozpustilý diblíček a točila se na patě jako šamrha.

O questa bella cosa! zkřikla, pokyvnula na Karolinku a mě co blázna přede dveřmi státi nechala. Brzo však se obě zas vrátily. Signora si mě prohlížela, smála se a posléz na mne také kyvnula. Šel jsem za ní. V pokoji ukázala na velikou bílou konvičku a na talíř s kyprou bábovkou. I nedělal jsem okolků a posadiv se, chutě jsem začal snídati. Bylať dobrá čokoláda, a mně velmi vítána; neboť krom zlatého Holanďana, tří

bílých Sasů do kapsy a klobouku na hlavu, nebylo se mi dnes ještě nic do žaludku dostalo.

Příteli, začala zpěvačka, an jsem já si zatím třetí šálek nalíval a chvilkami zamilovaným očkem po Karolince mrskal — vy byste zajisté rád věděl, co v těch lístkách stojí?

Ó, já se neopovažuji býti tak zvědavým! odpověděl jsem, co možná bylo nejhlasitěji, neboť jsem byl právě notné sousto strčil do huby.

Já vám to ale předce přečtu. Tady, v lístku pana rady stojí: Odevzdávám tyto řádky *Náhodě*, aby se do rukou Vašnostiných dostaly. — Nuž prosím, říkají vám Náhoda?

Nikoliv! řekl jsem všecek pohoršený a právě už nasycený; Náhoda mi neříkají, také Náhoda nejsem a není to hezké, že pan rada poctivým lidem přezdívá. Mně říkají Zvonek, jsem kandidát všeho vědectví.

Nu, nesmíte se hněvati, upokojovala mě zpěvná krásotinka. Staloť se to bezpochyby omylem. Na začátku, dřív, nežli se vám do rukou dostal, byl snad opravdu lístek pouhé Náhodě odhodlán. — Já vám ale hned i trojí odpověď doručím.

I posadila se a popsala tři lístky. Za deset minut bylo všecko v pořádku. Já pak, šťastný vyslanec, jako postřelený utíkal jsem opět do domu naproti, sotva že mi času stačilo k považení, že žádnému z těch tří zbouchnutých pánů o sousedním soku pověděti nesmím, an by sice moje nově nalezené stříbrné a zlaté doly opět se zasypati mohly.

Nuže, milý Zvonečku, jak jsme byli přijati? přišel mi rada v oustrety.

Bon! řekl jsem, tu račíte již odpověď míti.

Hltavě sáhnul oběma rukama po lístku, ztrhnul obálku a četl. — Výborně! zaplesal. Zejtra na večer, puncto o šesti hodinách, zlatý Zvonečku — o šesti hodinách jsem pozván na šáleček čaje. Optime! — Tu, zlatoušku, něco za své anjelské poselství vezměte!

A opět mě tři Sasíky vklouzly do dlaně. Na to mi kázal pan rada sečkati, opět několik slov napsal, do papírku dva veliké žluťáčky zapečetil a mně je ke zpěvačce donesti velel.

Aj, půjde-li to tak dále, myslil jsem si v duchu, budeš si moci posléze cestu k srdci Karolinčinu samým stříbrem vydlážditi. — A pan rada se nespokojil pouhými Sasíky; mluvilť také o další péči o mne, o vyšší praxi, o študiích, o zkouškách i magisterium atd. Člověku, jako vy jste, milý Zvonku, musí se pomoci. Vyť projevujete veliký důvtip, a ten se nesmí zanedbávati. Jen se na mne spolehněte!

I děkoval jsem se, a rád mu v duchu odpustiv „Náhodu“, letěl jsem k panu Zlatovrkovi. Usmívavě se mi tento vstříc kolébal, lístek žádostivě otevřel, přečetl a řekl: Hle, to je dobrá! — Nu, počkej, Figaroušku, musíme tě také potěšiti. — Ze stolku přinesl na to dvě svinoutky. Jednu mi mlčky vtisknul do ruky, a druhou mi všelijak před nosem toče, řekl: Já se úplně na vaši poctivost spoléhám, Zvonečku. Zde máte třicet tolarů. Za ty kupte šál podlé nejnovější módy, a pak jej té jisté a povědomé osobince doneste! Vám ale moje vděčnost ještě se neodměnila. Chcete-li se tu usaditi, rád vám za skrovné úroky summu peněz zapůjčím.

I kdožtě si mohl tak zavýsknouti, jako já Václav Michal Zvonek! Viděĺť jsem již v duchu čtyry mosazné

misky, jako sluněčka blaženosti, na mém krámě se blýskati. — Skočmo spěchal jsem po třetích schodech k panu Krásomilovi.

Pojďte, pojďte, lazebnické stvoření! vzkřikl na mne a lístek mi z rukou vytrhnul. — Dobře, skvostně, anjelsky! volal mezi čtením a na to mě obejmuv, i zvolna ze dveří vyšoupnul. Já však si z toho tenkráte nic nedělal, uloviti se u něho nic nedalo, a času jsem měl na mále. Co nohy stačily, běžel jsem k prvnímu obchodníku, který mi i navzdor novému roku pěkný šál doručil a s libým usměchem třicet tolárků shrábnul. Na to zrovna ku Kamaldolce. — Nemohlť jsem sice ji samu spatřiti, kteréžto jsem za všecko své štěstí děkovati měl, neboť prý kdos u ní na návštěvě byl; ale Karolinka ode mne všecko povděčně přijala. Tu padla ona znamenitá hodina, kdežto jsem si srdce dodal a Karolinky se na něco otázal — i tu přišla ona znamenitá doba, kdež mi Karolinka svěřila, že nechala služby u Kalkulatorů a k slečně Kamaldoliově za panskou vstoupila, jelikož prý náhle povolání k umění hereckému pocítila. — I mlčel jsem ještě o svých tajných úmyslech a zámyslech, pomyslil jsem si však: Nech jen, až ty čtyry misky na mých okenicích uvidí, zajdou ji myšlénky na divadlo a přejdou na vdávadlo.

Nyní ale byl již svrchovaný čas, i moje ostatní pány obsloužiti. — Věru, bylo již hezky pozdě. Také se všickni na mne i na mou gratulací nějak podivně, ba hořce ošklíbali; já ale chytrý kousek vymysliv, vypravoval jsem zvláště mladým pánům, kterak jsem sloužícího signory Kamaldolky holiti musil, a v několika slovech jsem na srozuměnou dal, co bych všecko povídati mohl, kdybych chtěl. A netrvalo dlouho, již od každého

jsem něco k pořízení obdržel, že jsem ani nevěděl, kam nohy a ruce dříve strčiti. Mnoho jich bylo, již signoru vidělo, a každý očarován k ní se dostati toužil. I začal jsem tedy opět na poslíčka hráti, a opět mi napršelo do kapes tolárků. Bylať však také signora v odpovídání, věru! až přesvědomitá; kdykoli jsem s lístkem, básničkou, květinou a dárkem jiným přiklusal: nikdy se nepohoršila, nýbrž nosiče velmi přívětivě přijmouc, i odpovědí mě vždycky obdařila.

Konečně se večer udělal. Samým běháním byl jsem jako uvařen; náramná žízeň mě trápila. I šel jsem k sedmi bubínkům, a tu jsem — ó jak mi bylo, Karolinko! — tu jsem tebe uviděl mezi květem našich děvčat sedící. — Když jsem se občerstvil, zazněla právě houpavá, já pak jsem se osmělil a poprosil jsem tě o tanec. Tys vyslyšela žádost mou a lítala jsi se mnou jako v povětří — ba nad povětřím na jiném světě. Osmělilť jsem se opět a srdce své před tebou jsem odkryl — ty pak jsi mi stiskla ruku. To stisknutí mě celého proniklo. Všecku svou naději: vyšší praxi, magisterium a čtyry mosazné misky na okenicích — všecko jsem ti zjevil i k nohám položil. Ty pak jsi byla plna rozkoše a žádalas o něco — k zavlažení hrdélka. Já poručil přinesti; jedli jsme i pili — a moji Sasíci z kapes lítali. — Vršku ale blaženost moje dosáhla, když rejdovačka zavzněla. Ó šlechetná dušinko, jaks mě tu o něco na památku té šťastné chvíle prosila! Žádalas míti velký, pěkný šátek, a já ti s radostí největší díl své mohovitosti dal, abysi si jak náleží pěkný koupila. Já bych se byl v tu hodinu rozdal celý!

Umoklý jako myš, ale v neskončených sladkostech tonoucí, vrátil jsem se po půl noci do své komůrky,

dříve té až k domu doprovodiv, kdež mi signorou byla vzešla hvězda pozemského štěstí. Uložil jsem se, i usnul jsem.

* * *

Ach, ty milý Bože, jak podivně řídíš osudy člověkův! Dnes se nám prýští pramínek radostí, a zítra je z toho proud samých slz. Včera jsem popisoval rozkošné věnce, jimiž mě štěstí na den nového roku objalo; dnes — ach, dnes teče potok života mého truchlivo a žalostivo! Blaze mi, že všecky moje břitvy tupé jsou; kdo ví, co by se jinák nestalo!

Karolino — ach, Karolino! to jsem si nezasloužil! — Což ale naplat vzdechy pro licoměrnou ošemetnici? — Zvonku, opovrhni nevděčnou!

Včera ještě usmívalo se na mne štěstí — včera ještě řízení moje stran Kamaldolky výborně se dařilo; až do večera měl jsem co obstarávati, a prsty moje zvykaly na tolary, jako dřív byly zvykly — na groše. — Dnes ráno vstoupil jsem s tváří sladinkou do pokoje k panu radovi, jsa toho důmnění, že se včera večer u zpěvačky výborně vyrážel: on ale jako hladový vlk se na mne úšklebiv, oznamoval mi, abych táhl k šípku on že si jiného lazebníka vyvolil. — Já zůstal jako bez duše a na pokornou otázku, čím bych si byl milostpána rozhněval, zaslechl jsem krátké, ale rázné: Táhněte!

I táhl jsem, ač mě to, na mou lazebnickou víru! — hluboce bolelo. — Pan Zlatovrk poklepával prsty na okně, an jsem k němu do pokoje vkročil. Hřmotný chlap stál u dveří a hned je za mnou zavřel. Již poděšen hodil jsem nářadí svoje na stůl; tuť pan ze Zlatovrku jako šílený se na mne rozběhnul a začátek své nastá-

vající explikací několika notnými pohlavky učinil. — Darebáku! řičel, až mi všecky oudy strachem praštěly, jak jsi se směl opovážit mě ošálit?

Ale nejvzácnější pane ze Zlatovrku —

Držel hubu, ničemníku! On byl se ženskými — tam naproti — srozuměn, aby se mi jen na peníze dostal! — Přitom se opět vzteklost jeho obnovila, a pohlavky se opět na hlavu mou sypati začaly hustěji, nežli včera tolary do dlaně. Já pak jsem si musel nechat všecko líbiti, jelikož mě nadřečený chlap za ruce držel, že jsem sebou hýbati nemohl.

Posléz mě vyhodili ze dveří, a nářadíčko moje za mnou vylítlo. Já pak zahaliv se ve své čisté vědomí, lezl jsem na třetí schody k básníkovi, v strachu očekávaje, co se tam asi díti bude. Nadarmo jsem ale zvonil a klepal. Služka nějaká posléze mi řekla, že pan Krásomil již včera odjel.

I bral jsem se z domu. Před domem potkal jsem sloužícího páně Zlatovrkova i svěřil jsem mu, říkaje s pláčem, co mě bylo potkalo, prose o vysvětlení.

On mě z počátku litoval, neboť byl přítel můj; pak mi ale zatroleně v mozku rozsvítil.

Což pak jste ještě o komedii neslyšel, co se včera u princesky — té komediantské, tam naproti — stala? Ona byla množství pánů v tu samou hodinu — totiž o šesti na čaj sezvala. Každý bezpochyby soudil, že.... ale pana signora se ani neukázala. Místo ní se vždy víc a více vystrojených panáčků scházelo. Zatím přinesli čaj; pánové si nalívali a chtíce rozpačitost ukrýti, ledajak se do hovoru pouštěli. Tu posléz děvče z vedlejšího pokoje vystoupí. Ta nesla veliký pěkný koš a ukloniviši se před pány, — začala z velkého koše vyndá-

vati malé košíčky s květinami a nápisy. Pánové četli a hněvem zezelenali. Děvče pak se ještě jednou uklonilo a začalo mluviti:

Signora Camaldoli vzkazuje všem pánům za jich lásku a dary upřímné poděkování. Musela však s panem básníkem Krásomilem, jenž pro ni byl operu sepsal, rychle do hlavního města odjeti, kdež zpívati bude. Protož musela se potěšení odříci, s pány tu vespolek se baviti.

Na to se dívka uklonila po třetí a opět do vedlejšího pokoje vklouzla. Panáčkové, schovavše košíčky, loudali se domů. Dnes ráno jsem v pánově kapse jeden nalezl. I ukázal jsem mu ho. On se zapálil — a že prý jej pro mé děti koupil. Zapomněl ale na zrádnou cedulíčku, jenž tam dosavad vězela. Stálo na ní:

Hleď si, starý, raděj svého břicha,
V lásce bysi snadno honil bycha! —

Ach, bědoval jsem já, to jest pekelně pěkná špička! Já za ni musel kopu pohlavků vydržeti. — Ach, teď mi vzešlo světlo! Všem se byly ustrojily stejně hořké pilulky, a těch žádný jiný nesmyslil, než básník Krásomil, který se nyní se signorou v hlavním městě maloměstské zpozdilosti posmívá. Ó bodejž do toho — chtěl jsem ještě zaklíti, spolknul jsem však žluč i se slinou, a k domovu jsem se zatočil.

Karolinka byla s nimi ujela, i s mými tolary! — Ujela! — Ó hanebné, strastiplné slovo — škaredá myšlénko! Což mi nyní zbývá, než také uteci? — Mužští mě nenávidí, neboť prý jsem je měl za blázny; umělecká moje čest je pohlavky raněna; peníze ulítly — a dluhy jsou na krku! — Ano, uzavřeno jest! Seberu své švestky, pustím se do šírého světa, a především Karolinku vyhledám, abych jí vynahradil všecky — pohlavky!

Obrazy z dvou století.

(1836.)

1736.

Pan Zázvorka potřeboval nový kabát. Hřebíčkový frak s dlouhými šosy a velkými ocelovými knoflíky byl již sedm let, den jak den, oblíkal — kromě svátků a nedělí, kdež modravý kaput nosíval.

Otíráním tolika ročních částek sukno ovšem na mnohých místech tak se ztenčilo, že nejen snadno bylo nitě jeho spočísti, alebrž i báti se bylo, aby se lokte neproklubaly, což by ovšem váženému kramáři nebylo hezky slušelo.

I navštívil tedy pan Zázvorka souseda Jehličku, poctivého krejčího, aby se

1836.

Pravnuk páně Zázvorkův, mladý švihák, zpomněl si, že potřebuje kožich na zimu.

Měltě sice již pěkný plášť i zimní dlouhý kabát — ačkoliv obojí dosavad ještě nezaplatil — ale jakž by mohl švihák bez kožichu obstáti? — a protož, aby co možno nejprospěšněji průmysl soukenníků podporoval, důstojnosti švihácké nic nezadal a v život svůj líbeznou rozmanitost uvedl: k pověstnému panu Náprstku se utekl, jemuž přede všemi jinými soudruhy cechu krejčovského „maître tailleur“ říkali. O tomť věděl, že mu z trapných rozpačitostí pomůže; neboť kdokoliv se

s ním v potřebě své poradil. Onť nebyl chudý ani skoupý, a rád viděl, když se na čistý šat jeho ukazovalo; a protož i k nejznámějšímu mistru ve městě outočiště vzal.

Mistr Jehlička bydlel v hezkém domečku při zemi, a jak se do světnice vkročilo, vědělo se již, jaké řemeslo se tu provádí. U jednoho okna stál kulatý stolek, kdež učedlník starý kabát páral, a vyučenec s tovaryšem jedním rukávy k pěknému světlezelenému fraku dodělávali.

Dálě, u druhého okna, seděla panna Liduška, jediná dcera mistrova, a že již v kuchyni po jídle všecko usrovnáno bylo, obšívala nyní dírky u hedbávné vesty, a sice tak ouhledně, že se v celém městě žádná jehla dílu tomu nevyrovnala, neboť pilná dělnice na nic jiného nemyslila, než na pravidlům tyrana „bon ton“ nazvaného kdy podrobiti chtěl, k panu Náprstkovi outočiště bral, aby jej v slušné postavě panovníku tomu před oči postavil.

Pan Náprstek bydlí na hlavním náměstí, v domě velikém, a celé první, právě panské poschodí zaujímá. V jednom oddělení se dílna jeho nachází, v druhém bydlí vladař módy se svou vzácnou rodinou. V prvním pokojíku sedí oučtovní a zapisuje vydání a příjmy, píše konta, vede korrespondencí. V druhém pokoji nachází se sklad suken, tikity a kartouny, nad nimiž starší tovaryš loktem a nůžkami vládu vede, a rozstříhané pak do třetího a čtvrtého pokoje posílá, kdež u šesti velkých okrouhlých stolů as třicet tovaryšů se krčí, mladíků to s vousisky a vousy, že kdybys je na ulici, ostruhy na botách a bičík v ruce mající, potkal, nikdy v nich krejčíka nepoznáš.

práci svou — a jen chvilkami modrým očkem na hezkého tovaryše hodila, jenžto se na ni ve vší poctivosti usmíval.

Mistr Jehlička stál pak u velké dubové tabule, drže v rukou ze starých nově předělané šátečky pro chudého klučíka, v koutku již na ně čekajícího, i díval se po dveřích do kuchyně vedoucích, až by jimi paní Dorotka, pečlivá manželka, vešla, rozpálenou cihličku z ohniště přinášejíc.

Od stěny k stěně přidělán byl provaz, na němž hotové i rozdělané kusy rozličného oděvu visely; na zdi mezi okny viděti bylo tři chomáče papírových mír, a nechť oko na správný nábytek nebo obyvatele padlo, všude poctivý měšťan a zámožný krejčí vykoukal.

V druhém oddělení běží za sebou jiných pět pokojů. Všude velká zrcadla, od stropu visící pozlacené lampy, na podlaze strakaté čalouny. Nábytek se leskne barvou a formou nejnovějších Pařížských žurnalů. Slečna dceruška sedí u fortepiana, kdež ji učitel s nebeskou trpělivostí outlé prstičky na klávesy klade, an se zatím okolo nich mladý pán s velikým povykem na dřevěném koníku prohání.

V tom vejde domácí paní do dveří. Učitel se vzchopí, aby jemnostpaní ruku políbil, slečinka uskočí od fortepiana, panáček i s koníkem k ní zarejdí; oba volají: „Co nám' neseš, mamá?“

„Daes mi Otilii pusťte!“ promluví dáma v atlase k pokornému učiteli, „musíť ji panská do bálu přistrojiti. Se slečnou Amalií (s nejstarší totiž dcerou krejčovic) pojede baron Olízálek, a nás povede *pán.*“ (Mistr totiž Náprstek.)

„Pochválen buď Ježíš Kristus!“ ozval se nyní hlas mezi dveřmi, a do světnice vešel pan Zázvorka.

„Až na věky Amen!“ dalo mu na to šestero úst odpověď, a mistr Jehlička podav paní Dorotce horkou cihličku, aby zatím sama šátečky přejela, hosta zdvořile uvítal. Také panna Liduška vstala a s poklonou panu Zázvorkovi židli podala.

„Přicházím s prosbou, milý sousede!“ promluvil host — „abyste mi poradil. Kabát mi dochází — musíme na nový pomysliti. Co myslíte, jaké barvy sukno?“

A mistr mu upřímně začal barvu světlezelenou a fialovou vychvalovati, jakož toho času nejoblíbenější a nejtrvanlivější, i slíbil mu, že u mistra Vlnky sukno dobře smluví, pověděl, kde nejpěknější knoflíky a pevnou podšívku koupí – slovem ujistil jej, že mu kabátek zhotoví, že se naň srdce zasměje.

A v tomto domě si dal mladý Zázvorka kožich ušiti.

Vstoupil do pokoje k oučtovnímu.

„Serviteur! mohu s panem Náprstkem mluviti?“

„Právě proň hrabě Střelený poslal. Můžete snad i bez něho věc vyjednati. — Pane Duvernoy!“ zavolal na to hlasitěji, a z druhého pokoje vykoukl muž v květovaném županu, aksamitovou čepičku se stříbrným třapcem maje na hlavě.

„Ah — bon jour, bon jour!“ zvolal, spatřiv hosta známého; „jen dále, jen dále! — Comment vous portez-vous?“

„Ah, misérablement, mon ami!“ zastýskal si švihák. „Představte si jenom ten malheur, jaký mě potkal, pane Duvernoy! A jestli mně *vy* nepomůžete, ztracen jsem na věky. Pozejtří musím míti kožich na sobě!“

Starší tovaryš čili, jak jej v domě p. Náprstka titulují, „pan verkfír“ se zasmál.

A pan Zázvorka se již nyní utěšeně usmíval.

„Ale k neděli ho dostanu?“ tázal se. „Mámeť v zahrádce u třech bubínků vejroční schůzku — budeť tam i mnohá panička a hezká panenka“ — mluvil usmívavě dále — „rád bych měl na sobě něco čistého.“

„Do neděle?“ opáčil mistr Jehlička a na mysli něco přemítaje, za uchem se škrábal. „Dnes máme pondělí“ — potom se na dceru a manželku podíval. „Co pak myslíte — může to býti do neděle? Václav má ještě na spodkách a na vestě pro pana radního co píchati.“

„Inu, musíme se přičiniti,“ usmála se paní Dorotka, „abychom vzácnému panu sousedu potěšení učinili.“

„Vous êtes malý čtveráček, pane Zázvorko! A rád byste nás nedůvěrou jenom podpichnul. Jeliž pravda? — Pozejtří? Jaké barvy? Čím vykládaný?“ A přitom ihned několik balíků sukna rozevřel. Bylo to zboží nejdražší. To však nebylo panu Zázvorkovi nepříležito; mělť za to pozejtří kožich, a měl ho k tomu všemu — na dluh.

Míru pan Duvernoy švihůku bráti nemusel; jediný pohled postačil k uměleckému vykreslení všech částek oděvu.

V tom zarachotil kočár před domem. Mladý pan z okna se podíval.

„Krásné ryzky, Goddam!“ zvolal u vytržení, kukátko na oči nasadiv. „Knížecí vůz!“

A v okamžení vstoupil majetník jeho do dveří. Byl to mužíček v modrém fraku se zlatými knoflíky; za ním vešel hošík, po anglicku vystrojený jokey, pod paží nesa hromadu papírů. —

„Nu, máte jej tedy ráno o devíti dostat,“ řekl Jehlička ruku mu na pojištěnou podávaje; na to ihned z pevného papíru novou míru si ustřihnul, a pak ji část po části okolo pana Zázvorky vlastní rukou otočiv, tajná znamínka na ni uměle vystříhal. Pak se vzácnému hostu zdvořile poděkovav, šel s ním co nejlaciněji dobrého sukna nakoupit.

Dva dni na to pomáhaly poctivému mistru dceruška i manželka hezky dlouho do noci, a v neděli skvěl se pan Zázvorka k velikému potěšení svému v novém fialovém kabátě.

Byltě to pan Náprstek a nejstarší jeho účedník.

Šviháka Zázvorku sotva že lehkým pckynutím hlavy pozdravil. Hned se k svému účtovnímu obrátil.

„Nemáte tu tisíc zlatých po ruce? Viděli, že jsem dnes dobrého rozmaru — musel jsem vzíti pět akcií — a Bůh milý ví, co z toho ještě vypadne. Apropos, Duvernoy! Tuhle nese Jack několik žurnálů. Podívejte se na ně — je tam cosi o rukávech beze švů! Adieu! tomu pánovi dobře posložte!“

A po těch slovech opět z pokoje zmizel.

Mladý pan Zázvorka pak vskutku třetí den na to v novém kožichu ulice probíhal.

Nesvorní bratří.

Příběh vesnický.

Na konci vesnice stojí nepatrná chalupa; ta má z předu tři malá, sem tam papírem zalepená okna, nazad kůlničku a chlív; na vikýři visí okenice jenom na jedné stěžeji, a zdá se, že každou chvíli spadne. Vedle chalupy leží skrovná zahrádka, a ta je plotem ze suchého trní ještě na dví přepažená.

V této chalupě zůstávali dva bratří čtrnácte let v ustavičném nepřátelství. Jakož na zahrádce bylo i v chalupě všecko na dví rozděleno, od komory na krově až do malého sklípku; dvéře do něho byly sice otevřeny, ale vdole měl každý pro sebe zvláštní z latí udělanou příhrádku. Jinak visely na všech dveřích silné zámky, jakoby tam mohli každou chvíli zlodějové vpadnouti; chlív náležel jednomu, kůlnička druhému bratrovi. V celém stavení nebývalo ani slova slyšeti, leda když jeden nebo druhý pro sebe hlasitě zaklel.

Jakub i Matěj, tak se totiž bratří jmenovali, byli už hezky při letech, a oba bez ženy. Matějovi byla žena už dávno zemřela, a on byl nyní živ tak o samotě; Jakub nebyl nikdy ženatý.

Jednoduchá, modře obarvená truhla na kulatých nohách dala příčinu k tomuto nepřátelství mezi bratry.

Po matčině smrti mělo se totiž všecko mezi ně stejně rozděliti; ve vsi provdaná sestra byla již dávno vybyta a měla řádné věno své. Matěj dotvrzoval, že tu truhlu za své peníze pořídil, které si byl jakožto cestář tlučením kamení po silnicích vydělal, že ji pak nebožce matce jenom půjčil a že tedy podle všeho práva jemu patří. Jakub ale dotvrzoval, že matka Matěje pořád živila a že on sám ani vlastního krejcaru neměl, za který by byl něco pořídil. Nejdříve se povadili oba prudce mezi sebou, potom zadali rozepři k rychtáři a konečně i k ouřadu, kdežto se pak ustanovilo: poněvadž se bratří mezi sebou porovnati nemohou, že se všechna pozůstalost i s truhlou prodá a z výnosu že se pak oba stejně podělí. I chalupa přišla do licitace; poněvadž se ale žádný kupec nehlásil, musili ji bratří podržeti.

Na to byli přinuceni své vlastní věci, své postele a peřiny a vše ostatní veřejně zas kupovati. To způsobilo Matějovi mnohou těžkost, neboť měl o kus citelného srdce více, nežli obyčejně u takových lidí bývá. I jsoutě v každém domě věci, které by se cizímu člověku za žádnou cenu nepřepustily; onyť stojí za mnohem víc, nežli zač se vlastně prodávati mohou, protože v tom člověku, kterému náležejí, jisté myšlénky a upomínky vzbuzují, které se jiného člověka ani dost málo nedotknou. Takovéto věci mají tiše od rodičů na děti přecházeti, a tím se uchová jejich stálá vnitřní cena beze vší ujmy, beze všeho zkrácení. Když má člověk ale takovéto věci teprva zase z cizích rukou dobývati a pomocí peněz s cizími osobami se o ně jako rváti: tedy se veliká část jejich počáteční neporušenosti a jakéhosi

posvěcení už ztratí; člověk si jich dobude jako každé jiné věci, která se dá zaplatit, ale nedostane je tiše a radostně, říkajíc jako nějakou svatost.

A takovéto myšlénky probíhaly mozek Matějův, že musel často až hlavou potřásati, kdykoli mu při veřejném prodaji nějaký kus starého známého nábytku připadl, a když se měl i matčin tlustý, v černé kůži zavázaný kancionál se stříbrnou záponkou a stříbrně okovanými rohy vyvolávati, a zkušený kramář to stříbro obtěžkával, aby mohl cenu udati: vstoupila Matějovi všechna krev do hlavy. I koupil tu starou knihu za veliké peníze.

Konečně přišla řada také na truhlu. Tu si Jakub hlasitě odkašlal a pohledl na bratra, jakoby chtěl říci: Jen pojď a licituj! — a přirazil hned hezkou sumu na to, zač byla vyceněna. Matěj přidal honem o zlatý víc, ale nemohl přitom oči pozvednouti a ohmatával ze samé nesnáze knoflíky na své kazajce. Jakub ale přirážel pořád víc a víc a směle se přitom ohlížel; cizí člověk se do toho nemíchal, a z bratrů nechtěl ani jeden ani druhý jako pro posměch od truhly upustit. Každý si myslil sám u sebe: Vždyť nedám beztoho více nežli polovičku! — a tak podávali pořád víc a víc, až pak konečně truhla přece Matějovi připadla; ale musil za ni dáti pětkrát tolik, nežli zač vlastně stála, totiž osm a dvacet zlatých.

Nyní teprva pozvedl hlavu a tvář jeho byla celá změněna; oči měl vypoulené, ústa otevřená, krk přikrčený, a na všem tom jevil se hněv, ousměch a nenávist. „Až pojdeš, dám ti tu truhlu, aby tě v ní zahrabali!“ řekl, vztekem se třesa, k Jakubovi, a to bylo poslední slovo jeho. Od té chvíle s ním nemluvil, a to trvalo čtrnácte let.

Tento příběh o truhle rozhlásil se ovšem po celé

dědině, a lidé tropili si z toho všelijaké žerty a čtveráctví; když potkal někdo Matěje, poštíval ho, že s ním Jakub hanebně nakládal, a tak se v něm żlý hněv na bratra pořád víc a více zažíral.

A však i jinak byli tito bratří rozdílné povahy a každý si hleděl jiného živobytí.

Matěj si držel krávu i zapřahal ji s krávou souseda Václava také do pluhu a potřeboval jí ke vší polní práci; všechen ostatní čas trávil na silnici a tloukl kamení na hromádky. Přitom byl krátkozraký a měl nejistou, napadavou chůzi. Když křesal, aby si dýmku zapálil, strkal obyčejně hubku až pod samý nos, aby se přesvědčil, že hoří. Proto mu říkali ve vsi „slepý Matějíček"; — Matějíček proto, že byl malé, zavalité postavy.

Jakub ale byl všemu tomu naopak. Byl vytáhlý a hubený, měl pevnou, rovnou chůzi a šatil se jako řádný sedlák, ačkoli žádný sedlák nebyl; ale při jeho živnosti byl mu selský šat na prospěch. Jakub vedl totiž obchod se starými koňmi, a lidé myslí, že dostanou něco lepšího, když koupí koně od člověka, který jako sedlák vypadá. On byl vlastně pokažený kovář; svoje pole dílem prodal, dílem pronajal, oddal se docela koňařství a vedl přitom panský život. Byltě v celém vůkolí znamenitá osoba a znal na mnoho mil kolem všechny maštale; přitom věděl vždycky nejprvnější, kdo chtěl něco prodati a kdo co koupiti. K tomu cíli zpytoval myšlénky lidu po hospodách a měl skoro v každém místě nějakého člověka, povalovače nebo hejřila, s nimižto tajné rady míval a kteří, když bylo potřebí, i schvalního posla, obyčejně samy sebe, k němu poslali, nic jiného za to nežádajíce nežli dobré zpropitné. Pak měl ale Jakub také tajné náhončí, kteří jiné lidi k tomu popouzeli, že brzy ten

kus dobytka ze své maštale prodali, brzy ten kus do ní zase koupili, a proto stála v jeho kůlně, z které si konírnu udělal, skoro vždy nějaká stará klisna, kterouž on pokaždé ale tak vystrojil a nalíčil, že ji pak mohl na trh vyvesti anebo pod rukou někam do potahu strčiti. Obarvil totiž koni chlupy nad očima, opiloval mu zuby, a třebas by bylo ubohé zvíře už nic jiného hrýzti nemohlo než otruby a při jiné píci by bylo zahynouti musilo: to mu nedělalo žádných starostí, neboť věděl, že svou klisnu o prvním trhu prodá. Přitom vyváděl všelijaké kousky, kterými si kupce nadháněl; objednal si ku příkladu pomocníka, který musel dělat, jakoby chtěl svého koně za jeho koně vyměnit; přitom oba nesmírně hulákali, až konečně Jakub zkřikl: „Já nemohu tvého valacha potřebovat, protože nemám obroku a místa, a kdybych měl dát svou kobylu za desítku; já ji musím odbyt!“ — Anebo to udělal ještě chytřeji; podstrčil totiž některému sprosťáčkovi pár grošů, odevzdal mu klisnu a řekl, aby ji prováděl; pak se zastavil, začal ji prohlížet a řekl: „Kdyby přišlo to zvíře k hodnému sedláku, dalo by se z něho řádné hovado vykrmit; hnáty má pěkné a zdravé — tomu neschází nic nežli maso, a pak bude stát za stotku.“ Potom sehnal i nějakého kupce, vymínil si ještě ocasného a když prodal svého vlastního koně, měl při tom ještě po straně vejdělek.

Aleouřední úpisy, v kterýchžto měl za chyby prodávaných koní státi, ty Jakub nenáviděl; to spíše pokaždé ještě několik zlatých slevil, nežli aby se byl na něco upisoval a za něco ručil; proto ale míval přece mnohý soud, který mu sežral koně i s vejdělkem; nic však méně vězí v takovéto živnosti, v tom neustálém toulání bez práce a namáhání tolik svodného, že se

nedal Jakub nějakou ztrátou odstrašit; i počítal jedno k druhému a shledal, že nemůže od koňařství upustit. On říkal: „Já nemohu z trhu, dokud si neplácnu!“ Tím myslil, že musí tu neb onu koupi uzavřít, při čemž potom obyčejně rukama plácají, až se to kolem rozléhá.

A když jel Jakub takhle na trh nebo z trhu domů, a Matějíček ještě na silnici kamení tloukl: podíval se na bratra polo outrpně a polo ousměšně a myslil sám při sobě: „Ó ty ubohý mizero! Tady tlučeš kamení od rána do večera a jsi rád, když dostaneš dvacet krejcarů; já ale vydělám zatím dvacet zlatých, jen když to trochu jde.“

A Matěj, který to i se svým krátkým zrakem přece pozoroval, tloukl potom do kamení, že z něho kousky daleko široko lítaly.

Ale jen počkejme, kdo to z nich dále přivede, zda-li Matěj nebo Jakub! —

Jakub byl ostatně v celé vsi oblíbený člověk, když se o nějaké vyražení jednalo, neboť mohl celý den a celou noc vypravovati; tolik veselých kousků věděl nazpamět, a mimo to znal svět i Pána Boha. Ovšem, na Pána Boha tuze často nezpomínal, ačkoli svým časem také do kostela chodil; ale chodil tam jen, jakož mnozí jiní lidé chodívají, aniž přitom co myslil a dle toho své živobytí řídil.

Ale také Matěj měl necnosti, a k těm patřila především jeho zlá nenávist k bratrovi a potom způsob, jakým ji dával na jevo. Když se ho totiž někdo ptal: „Jak se vede vašemu Kubovi?“ — odpověděl pokaždé: „Tomu se povede brzo takhle!“ přitom udělal oběma rukama pod bradou, jakoby zadrhoval uzel, potom jima trhnul od sebe a vypláznul jazyk. Jak patrno, chtěl tím říci: „Toho ještě oběsí!“

Snadno mysliti, že dráždiví lidé s touto otázkou neskrbili, a vždy povstalo veselé chechtání, když dal na ni Matějíček svou obyčejnou odpověď.

Také jiným způsobem podpalovali lidé tuto nesvornost mezi bratřími, a to ne vždy z pouhé zlomyslnosti, ale proto, že jim to dělalo kratochvil. Jakub potrhnul ale jenom vždy opovrhavě ramenoma, když někdo o tom „ubohém mizerovi" promluvil.

Nikdy nezůstali oba v jedné sednici, a když se sešli v hospodě nebo u sestry, vždycky z nich jeden hned odešel. Nikdo také více na to nepomyslil, aby je byl smířil, a když byli dva lidé, jak říkáme na štíru, tedy se říkalo: „Ti jsou živi jako Matěj a Kuba."

Doma nemluvili spolu ani slova, a když se měli potkati, ani jeden na druhého nekouknul. A přece, když pozoroval jeden, že druhému něco schází a že leží v posteli, šel honem přes celou ves k sestře a řekl: „Ty, jdi se k nám podívat; mně se zdá, že mu není dobře;" a potom pracoval jeden jako druhý potichu a bez hluku, jen aby měl churavec pokoje.

Mimo dům a mezi lidmi byli však živi u zjevném nepřátelství, a nikdo by si byl nepomyslil, že by v nich ještě jiskra nějaké lásky doutnala.

A to trvalo již na čtrnáctý rok. Jakubovi byly zatím peníze za dvě prodaná pole samým kořařením a hejtmánkováním skrze prsty proklouzly, aniž věděl, kam se byly poděly; Matěj si přikoupil ale zatím ještě kus nového pole a také je už skoro zaplatil. Jakub pomáhal nyní větším dílem jen jiným lidem při prodaji, dělal dohazovače a myslil již zase, že třetí pole prodá, aby si znova pomohl a obchod zase na vlastní ruku začal.

*
* *

„I přišel do Egypta nový král.“ Tento verš z druhé knihy Mojžíšovy mohla si ves dobrým způsobem na sebe vyložiti. Zemřel tam totiž starý pan farář, kterýž byl sice dobrý muž, ale pro své vysoké stáří rád pokoj měl a nechal běžeti, jak co běželo. Nový duchovní, který na to do vsi přišel, byl ale mladý, horlivý, a chtěl míti všecko v pořádku.

Jednou času nedělního po odpoledních službách božích seděli sousedé na návsi po kládách, z kterých se měla obecní kůlna na stříkačku stavěti. Také Jakub byl mezi nimi. V tom šel Tonda, pětiletý kluk Sýkorovic okolo. Jeden vejrostek ho zavolal, sáhnul do kapsy a řekl: „Podívej se, Tondo! tuhle dostaneš hrst ořechů, ale musíš nám okázat, jak dělá slepý Matějíček. No, honem — jak dělá?“ ale kluk zatřásl hlavou a chtěl jíti svou cestou; neboť byl chytrý a bál se Jakuba, který byl přítomen; ostatní ale chlapce zadrželi a potom ho téměř přinutili, že musil okázati, jak dělá Matěj uzel a jak natahuje provaz a jak vyplazuje jazyk; z toho povstal smích, že ho bylo do půl vsi slyšeti. Ale když chtěl na to chlapec ořechy, okázalo se, že ten, kdo mu je sliboval, žádných neměl, a když chtěl ošizený podvodníka hněvivě kopnouti, povstalo nové chechtání.

Mezi tím přicházel ale nový pan farář s vršku, na němž fara stála, a zastaviv se na blízku viděl, co se tu bylo zběhlo. A když měl nyní chlapec za své úsilné požadování ještě vejprask utržiti: on rychle přikročil a chlapce odtrhnul. Sedláci honem vstávali a sundávali čepice. Duchovní pán vzal pak s sebou kostelníka, který byl také přítomen, šel s ním skrze ves a dal si všecko vypravovati. Tu se dověděl o nepřátelství mezi bratřími a vše ostatní, co jsme posud slyšeli.

V sobotu na to přišel k Matějovi, právě když u prostřed vesnice kamení tloukl, kostelník s vyřízenou, aby prý na druhý den po božích službách pana faráře navštívil. Matěj koukal celý vyjevený, dýmka mu zhasla, a hodnou chvíli netklo se jeho kladivo kamene, který mu ležel mezi rukama. On si nemohl ani pomysliti, co by měl na faře dělati, a byl by se tam raději hned rozběhnul.

Jakuba zastihlo to samé pozvání, právě když starému valachu „sváteční boty mazal“, jak totiž říkal, když koním kopyta čistil; na to začal rozpustilou písničku hvízdati, přece ale u prostřed umlknul, neboť už tušil, co se bude zejtra dít. Byl ale rád, že si mohl ještě hodně solenou řeč na kázaní vymysliti, které na něj čekalo, a několik notných drobtů této své řeči prohodil ihned šeptem před sebe.

V neděli ráno měl pan farář vejklad o slovech 129ho žalmu: „Hle, jak milé to a líbezné, když bratří pospolu sedají.“ Okazovaltě přitom, že je veškeré štěstí a všechna radost na zemi jen poloviční a daremná, když jí nemůžeme s těmi požívati anebo se o ni s těmi rozděliti, kteří s námi pod mateřským srdcem spočívali; přitom okázal, že nemohou ani rodiče na zemi šťastni a na onom světě blaženi býti, když mezi dětmi hněv, závist a zlomyslnost panuje; potom poukázal na příklad o Kainovi a Abelovi, a dotvrdil, že byla vražda na bratrovi zpáchaná první jedovaté ovoce hříšného pádu v ráji. Vše to i mnohem více hlásal duchovní pastýř svým zvučným, hřímavým hlasem, o němžto osadníci pravili, že se po něm stěny pukají; ale ovšem, někdy je snadněji stěny roztrhnouti, nežli zatvrzelá, uzavřená lidská prsa otevříti.

Sestra Baruška prolévala hořké slzy nad zatvrzelostí :atrů, a ačkoli horlivý kazatel desetkráte opakoval, že rými slovy ani toho ani onoho nemyslí, nýbrž to jen :oto uvádí, aby všeliký člověk ruku na srdce položil se zeptal, zda-li v něm pravá láska k příbuzným a :átelům přebývá: tedy si přece každý v kostele myslil: To padá na Kubu a Matěje; ti dostávají trumf."

Ti dva stáli ale nedaleko od sebe; Jakub kroutil mačkal čepici, kterou držel oběma rukama před se- ɔu a nepozvedl celý čas ani oka; Matěj ale poslouchal otevřenou hubou, a když na sebe oba jedenkráte kou- ɑuli, vypadla Jakubovi čepice z ruky a on se honem :o ni sehnul.

Nábožná píseň po kázaní naplnila svou líbezností iechny srdce jakýmsi upokojením; ale nežli poslední ova dozněla, vyloudil se Jakub z kostela a stál přede reřmi u fary. Ty byly však zavřeny; on vešel tedy vedle) zahrady. Zde se zastavil před ouly a díval se dlou- ɔu chvíli na živé pohybování pracovitých včeliček.

„Ty nevědí, že neděle,"

:umlal mezi zuby počátek známé písničky a myslil si :itom: „Já nesvětím při své živnosti také žádnou ne- :li, neboť nemám také žádný den, kde bych řádně pra- ɔval;" a pak si myslil zase: „Kolik set bratrů a sester lstává asi v takovémto oulu pokojně pohromadě, a všickni :acujou jako staří!" — a však nezůstal tuze dlouho :i těch myšlénkách, nýbrž umínil si, že se nenechá od ,ráře osedlati, a když hodil očima po blízkém hřbitově, ɔomněl si na poslední slova Matějova a zatnul obě ;sti. Pak šel na faru.

Tam nalezl duchovního pána a bratra Matěje už horlivé rozprávce. Pan farář vstal; zdáloť se, že ψč-

chozího již ani neočekával. I podal Jakubovi židli; ten ale okázal na bratra a řekl:

„Velebný pane, všechnu čest pro vašnost, ale já se neposadím, kde tenhle sedí. Vy ráčíte být u nás nedávno, velebný pane! a nevíte, jaký je to lhář. To je vám potutelný svatoušek a má za ušima, až hanba povídat. Všechny děti dělají po něm: Jak se vede Kubovi?" mluvil dále, zuby skřípaje, a ukázal přitom obyčejné Matějovy posunky, pak doložil, vztekem se třesa: „Velebný pane! ten je příčina mého celého neštěstí; on mi vypudil z domu pokoj, a já se zapsal na to čertu a tomu pekelnému koňařství. Ty jsi mi to prorokoval, ty!" osopil se potom na Matěje; „já se také ještě na řemeně oběsím, ale dříve musíš ty dostat ohlávku."

Nyní začali oba řádit; duchovní je nechal bouřiti a používal své důstojnosti jen potud, že se nemohli poprat. Onť doufal, když dávno zadržovaný vztek jedenkráte vyběhne, že v nich potom brzo láska místa nalezne; ale poněkud se ještě mejlil.

Konečně tu seděli oba bratří, již ani slova nemluvíce, jenom si těžce oddychovali; ale žádný se nepohnul. Tu k nim počal zase pan farář líbeznými slovy mluviti a zotvíral všechny tajné záhyby srdcí jejich; ale ještě to nic nepomáhalo; oba hleděli k zemi. Na to vypisoval duchovní, jak se jejich rodiče na onom světě nad nima trápí, a Matěj si hluboce povzdychnul, ale oči ještě nepozvedl. Tu sebral farář všechnu sílu svou, a hlas jeho zavzněl jako volání trestajícího proroka, i vyobrazil jim, jak po smrti před soudnou stolicí Páně přijdou a jak Bůh zvolá: „Běda vám! vy jste byli zatvrzelého srdce živi v nenávišti a nechtěli jste jeden druhému bratrskou ruku podati: jdětež tedy nyní k sobě připoutáni a mořte se u věčném trápení!"

A po těch slovech nastalo zase ticho v pokoji; všickni mlčeli. Matěj si utíral pot na čele a slzu po tváři; potom vstal a řekl nesměle, ale upřímně: „Jakube!"

A bratr, který se po čtrnácte let tímto hlasem jmenovati neslyšel, trhnul sebou a pozdvihl oči, a Matěj přikročil k němu blíže a řekl: „Odpusť mi, Jakube!" — A v okamžení na to drželi se oba pevně za ruce, a ruka farářova spočívala na nich, jakoby je chtěla žehnati.

Celá ves koukala i radovala se, když Matěj a Jakub od fary s vršku přicházeli a za ruce se vedli.

I nepustil jeden druhého až doma; neboť jim bylo, jakoby si musili nahradit, co tak dlouhá leta promeškali. Doma ale ztrhli hned všechny visuté zámky, potom šli do zahrádky a vyvrátili trnové pažení, ačkoli přitom i mnohou zeleninu pošlapali; ale toto znamení bratrského nesváru musilo zmizeti.

Potom šli k sestře i obědvali u ní u jednoho stolu, vedle sebe sedíce.

Odpoledne ale seděli obadva zas vedle sebe v kostele a mezi sebou drželi matčin kancionál, každý za jednu desku.

Jich celé živobytí bylo od té chvíle navždy zase pokojné a svorné.

Pan zeman z Nových Dvorů.

Veselý kousek.

(1847.)

Někoho ošidit je hanebná věc, a chraniž Bůh, abychme to snad někde chválili; fi! — to by se nám chtělo. Ale někdy se předce něco přihodí, co jako ošizení vypadá, a člověk se nemůže na to zlobiti. Když je totiž přitom takhle malé čtveráctví nebo chytráctví, to se tomu člověk i zasměje, třeba trpěl škodu. Nedávno slyšeli jsme veselou historii tohoto způsobu vypravovati.

V Tentono je pěkná hospoda a poněvadž leží při samé silnici, tedy tam přichází hodně mnoho pocestných. Jelikož ale za nynějších časů skoro žádnému na nose viděti není, co asi je, tedy se někdy stane, že milý hospodský na první pohled neví, co ze svého hosta udělat a jak se k němu zachovat. Za tou příčinou udělal si hlavní pravidlo: Býti prozřetelným.

Jednou přišel také člověk pěšky; byl to hezký, mladý člověk s novomodními vousy, ale jeho skrovný, na zádech jen ledabylo se houpající raneček nenalezl velikého zalíbení ani u hospodského ani u sklepníka. A však hospodský je jinak hodný muž, i vlídný muž,

a uvítal pocestného, jako by byl přijel v kočáře, a poručil, aby se mu otevřel pokojíček do zahrady a přichystal nápoj i pokrmy.

Cizí host byl hned jako doma a přistoupil beze všeho ostýchání k ostatním pocestným, kteří tu byli již před ním a teď se právě umlouvali, nemají-li na blízku starý zámek navštívit. Slibovaliť si, že tam pěkný večer užijou.

„Jest-li pánové dovolí, tedy půjdu s nimi," řekl cizinec, a pánové arci dovolili.

Tu se ale přitočil potutelný sklepník se zápisní knihou, chtěje panáčkovi sáhnout na zoubek. „Nebude libo, pane?" ptal se ho přitom a podával mu pero.

„I proč ne," řekl tento usměvavě a vzal pero do ruky; levou ale sáhl do kapsičky u vesty, vyndal tvrdý tolar, a doložil zase usměvavě: „Buďte zatím tak laskav, můj milý, a dejte mi drobné, abych měl cestou něco na outratu nebo na diškreci."

Překvapen mrknul sklepník na hospodského, kterýž očima po tolaru mrštil, a vida, že je dobrý, s lehkým srdcem ho proměnil. „Tenkráte bychme se byli zklamali," řekl potom sklepníkovi, když hosté odešli. „Tuhle stojí černé na bílém: Vít zeman z Nových Dvorů, na cestě pro vyražení. A má hezké písmo, ten pan zeman.... apropó! uchystej mu zelený pokoj; ten je pohodlnější. Raneček mu tam sám donesu."

A tak se také stalo. Hospodský byl pokojné mysli, a když přišli hosté samou nocí nazpátek, byli velmi rozveseleni a nemohli se pana zemana dost nachváliti, jak prý je byl vyrážel. V hospodě mohli to bez okolků povídat, poněvadž nebyl pan zeman přítomen; on si vyhlídl totiž na blízkém vrchu jinou cestu do města a sázel se, [illegible] svým novým přátelům nadejde. Ti ale museli jít spat.

aniž se ho dočkali, ano museli časně ráno odejet, aniž mu dali s Pánem Bohem.

Ale hospodský na něj čekal, ohříval mu večeři, a vida! on přišel, ještě než ponocný zatroubil. Zdál se být veselé mysli, vychvaloval okolí a dováděl jen trochu na špatné dláždění v městečku.

„Ale z několika brknutí si nesmí člověk na cestě nic dělat, zvláště když se vydá pěšky do světa, aby se trochu poveselil,“ mluvil dále. „Jinak se mi tady všecko líbí; proto jsem se také odhodlal několik dní tady ztráviti, a na tento oumysl vypijeme spolu o flaši vína víc.“

To byla arci voda na mlejn milého hospodského, a ten si myslil ještě ve své radosti: „Počkej, však já si tě prohlídnu, že v tobě ani žilka nezůstane, abych ji nepoznal!“ — a navlékl řeč tak chytře, že se mohl ptáti, odkud pan zeman vlastně přichází, kam hodlá, kde se zdrží, až pak při své výmluvnosti též k tomu nápadu přišel, že pan zeman bezpochyby už hodný kus světa viděl?

Pan zeman se upřímně zasmál a řekl: „To si myslím, pane hospodský! Já jsem, abych začal hned od počátku, v Italii narozen; můj otec pocházel vlastně z Čech, jakž jste mohl již podlé jména poznat, a dostal se ve francouzských vojnách do Italie, kde si ho oblíbila bohatá hraběnka Malovarova, jenž měla veliké panství nedaleko Florencie. Ale z důležitých příčin musili moji rodiče po několika letech Italii opustit a ve Francouzích se usadit, mě ale poslali brzy na to do Petrohradu, kde jsem musil do vojenské služby vstoupit. Tam jsem měl ale neštěstí, že jsem oficíra v souboji těžce poranil, i musil jsem prchnouti, a tak jsem se dostal přes Kavkavské hory až do Číny a odtud po moři do Australie, do pátého dílu

světa, kde jsem musel zprávu od rodičů očekávati. Na místo ní přišlo ale psaní z Afriky, zrovna z města Kaira, od starého strejce, kterýž byl francouzským jenerálem. Rodiče byli už mrtví a strejc mě chtěl mít u sebe. Já tedy tam, a sotva se trochu ohřeju, již jsem s ním musel zase do Asie, poněvadž cítil, že jde na něj smrt, a že chtěl v zaslíbené zemi, v stínu zdí Jeruzalemských odpočívati. Ale já mu to mohl k vůli udělat, poněvadž mě za dědice svého celého jmění ustanovil. O té kapitole však nerad rozprávím. Což potřebuje svět vědět, že mám čtyrycet, padesát tisíc důchodů? Já se musel jeden čas dost nuzně protloukat, a od té doby zamiloval jsem si jednoduchost obyčejů, že nerad od nich upouštím, ačkoli se tomu nebudu moct konečně uhnouti, až se někde náležitě usadím. Z těch časů pochází také moje zalíbení v pěším cestování. Já bych vám byl s to jedním kusem z Moskvy do Říma nebo z Lizabonu do Konstantinopole běžet, ani bych nevzdychl; za to se arci ale také zas někdy mnoho dní ani z místa nehnu a hovím si podle pohodlí. A takž myslím také tady učinit. Mám sice za několik dní jisté panství prohlížet, které hodlám koupiti; ale však já se neopozdím. Vezmu si pár dobrých koní, a pak to půjde. Vždyť tu máte poštu, není-li pravda, pane hospodský?"

„Oh, a jakou!" řekl tento. „A kdybychme ani neměli, vždyť jsou tu ještě jiní koně, co budou rádi, když pana zemana povezou."

„Nu, také dobrá," řekl pan zeman velmi vlídně. „Tedy si zde několik dní odpočineme."

„Budeme si to vykládat za velikou čest," odpověděl hospodský s poklonou a chopil se svícnu, poněvadž pan zeman zívaje vstával, jakoby chtěl jít na lože.

„A já za veliké potěšení, pane hospodský! Vaše kuchyň je výborná, právě taková, jakou si vždy na cestách přeju. Víte — v těch velkých hostincích, co mají kuchyň podle francouzského nebo anglického spůsobu, zkazí si člověk daremně žaludek. Ale vaše kuchyň je po domácku — výborná. Dobrou noc!“

Tak mluvil ještě pan zeman, když jej hospodský do pokoje provázel. Ten šel potom také spat, a maje hlavu plnou divného vypravování, viděl se ve snu ve všech dílech světa na zemi a na moři.

Ale když se ráno probudil, byl chladnější krve, než-li večer před tím u vína, a navzdor podivným snům, vrtěl předce hlavou a pravil sám k sobě. „Ale já tomu panu zemanovi předce jaksi ne .... počkej, udělám oučet a ještě dnes mu ho podám. Kdo ví, kdo ví! Člověk musí být opatrný.“ Tak pravil a sepsal i hned své požadování, které za večeři, za tři láhve vína a za nocleh 2 zlaté 12 krejc. dobrých peněz obnášelo. „A kdyby měl řečený pan zeman,“ mluvil k sobě dále, jenom ten jediný tolar, a kdyby byl z něho včera i něco vydal: částku na svém oučtu rád oželím. Ty můj pane! co jsem toho musel již do komína zapsat. Je-li pan zeman skutečně, zač se vydává — nu, řeknu mu, aby se nehněval, že je v mém domě takový obyčej.“

A když zavzněl v pokoji zvoneček na znamení, aby se přinesla snídaně, vstal sám hospodský, nechtěje tak lektivou věc pouhému sklepníkovi svěřiti, strčil oučet do náprsní kapsy, chopil se konviček s kafem a šel nahoru.

Pan zeman odpočíval na kanapi s pantoflíčkama na nohou a kouřil s velikým zalíbením svou ranní porcičku. A když spatřil hospodského, zakýval velmi laskavě hlavou a řekl: „Věru, od té chvíle, co jsem spal jednou

po veliké bitvě na horách kavkavských osmnáct hodin v jednom kuse, neodpočinul jsem si ještě tak libě jako ve vaší posteli."

Potom si naléval kafe, voněl k němu, chválil hustou smetanu a liboval si křehké rohlíčky.

„S tím pečivem je teď na cestách věru pravá bída!" řekl přitom. „Nebylo by divu, kdyby byl člověk tak prozřetelný a vždycky nějakou zásobu s sebou nosil."

Zmínka o prozřetelnosti trhla hospodským, tak že sáhnul honem po oučtech. V tom okamžení vyndal ale pan zeman z vesty tvrdý tolar a řekl: „Buďte tak laskav, pane hospodský, dejte mi za to nějaké drobné!"

Překvapen zapomněl hospodský na oučet a sahal do kapes, ale tak časně ráno v nich ještě nic nebylo.

„I vždyť já nepospíchám," usmál se host; „bude dost času, až potom vyjdu. Včera mi z celého tolaru skoro nic nezbylo."

Hospodský běžel dolů, hodil oučet do kouta a bručel: „Hloupá nedůvěra!" to je řádný kavalír; snad trochu lehký — neboť věru nevím, zač by potřeboval v našem hnízdě jedním večerem pět zlatých vyhazovat? — ale do toho mi nic není, leda že budu mít snad z toho také užitek." A pak mu donesl drobné peníze.

Milý host si vyšel potom na procházku. Povětří bylo hezké a rozkoš panovala po celém okolí. Konečně zvonili ale poledne, a tu se pan zeman zase vrátil. S hladem pravého cestovního přisedl k veřejné tabuli a neodpustil ani jedinému jídlu. Ostatní hosté otvírali oči; aby pak nemohli také ústa otevřít, že se jim zde onde ujma děje, vypravoval pan zeman tak veselé kousky, že se popadali za břicha.

Po jídle se pilo kafe; tu přicházeli také hosté, kteří

tu obyčejně neodbědvali, hosté domácí. Hrálo se v karty a na biliáru.

„Uděláme si nějakou partii?“ ptal se veselý človíček pana zemana.

„Ó, s radostí,“ řekl tento. „Oč pak se tady obyčejně hrává?“

„I, to nestojí ani za řeč. Leda o kafe nebo jenom o partie.“

„No, to mnoho neprohraju!“ smál se zeman. „Od té chvíle, co jsem byl posledně v Paříži, nehrávám obyčejně jinák nežli o tolar; ale cizí člověk se potáže vždycky s moudrou, když se řídí podle obyčejů domácích. Tedy račte — Sklepníku! he, buďte tak dobrý, proměňte mi zatím tenhle tolar — kdyby se něco přihodilo!“

Ochotně učinil sklepník, co se od něho požadovalo. „Aj, aj!“ šeptal při tom hospodskému. „Tenkrát jsme se šlakovitě omejlili.“

„Pamatuj si to pro budoucnost!“ řekl hospodský. „Šat nedělá vždycky člověka, a řádný hospodský musí každému hostu vlídně posloužit.“

Pan zeman hrál tak výborně, že se všecko divilo.

„Teď se podávám,“ řekl konečně druhý hráč. „Vy jste mistr.“

„Čertův chlapík!“ brumlal s vnitřním potěšením zavalitý polesný.

„Kapitální človíček!“ zvolal pocestný z velkého města.

Pan zeman ale, vyhýbaje se všeliké pochvale, odešel, aby se za pěkného večera v šírém poli zotavil. Unaven, ale jaksi veselý vrátil se pozdě domů a nalezl zase hospodského již samotného ve velkém hostinském pokoji.

„Aj, toť se hodí výborně,“ řekl pouštěje se do ve-

čeře — „toť je roztomilé, že opět tak pospolu sedíme! Já vám musím něco svěřit, pane hospodský!“

„Prosím — račte! Budu si to za čest pokládat.“

„Nevím, jak se to děje, ale ta zdejší krajina, to pěkné okolí vlezlo mi skoro do srdce. Já bych se tu rád usadil. Nevěděl byste něco pro mne? Malý stateček nebo dům se zahradou; — takhle třicet nebo čtyrycet tisíc bych na to vynaložil, abych se tu mohl letního času několik neděl zdržovat.“

„I proč ne, milostpane!“ řekl hospodský. „Myslíte-li to opravdu — to bych něco věděl, něco hezkého a nestálo by to ani tolik peněz.“

„Nu tím líp, tím líp!“ zvolal host. „Ale to si vyprosím, jiného dohazovače netrpím; vy mi to musíte sám vyjednat. Víte-li co? Píme na to hned sklenici vína. Máte láhev dobrého? — vzácného?“

„Neračte mít starosti, milostpane!“ usmál se hospodský blaženě. „Mám několik láhvic starého žernoseckého, že se mu na celém světě nic nevyrovná; mohl bych je dát za rýnské, kdyby to nebyl tak zkušený jazejček, jako je vašnostin.“

A za malou chvíli stála veliká flaše na stole a dvě skleničky při ní.

„Apropó, pane hospodský!“ zažertoval si pan zeman. „Zejtra ať mám oučet! Játť tady utrácím, jako bych vás chtěl vyhubit. Co si asi o tom myslíte?“

„Že je to pravá maličkost a že jsem docela pojištěn,“ řekl hospodský. „Račte dovolit, abych si směl na vašnostino jméno zavdat!“

Zeman se vlídně usmál a řekl potom: „Já budu muset předce už pozejtří odejet; podívám se totiž na skok do Prahy, protože tam po železné dráze moje kufry při-

jdou. Vždyť vypadám už věru jako tulák. Ale z Prahy sem pak ještě zajedu. Zatím — na dobré sousedství, pane hospodský!“

A ten pil celý blažený. V tom přinesl domácí posluha podrážené boty. „Tuhle zde nechal pod večer ševcův kluk boty,“ řekl přitom. „Patří prej tomu cizímu jemnostpánu.“

„Ah, výborně!“ zvolal host. „Toť je rychlá a dobrá práce. Co za ně přijde?“

„Dva zlaté pět grošů, milostpane.“

Honem sáhl pan zeman do kapsy. „Buďte tak laskav a dejte mi drobné, milý pane hospodský . . .“

„I to to!“ zvolal tento. „To by bylo něco čistého. Jen ať to sklepník zaplatí! Já to připíšu k vašnostiným OUčtům.“

„Také dobře,“ usmál se host. „Vyť jste úslužný mužíček. Však je mi ale také u vás tak volno jakobych byl ve vlastním hospodářství.“

Posluha odešel, pan zeman a hospodský zůstali však ještě sedět a dopíjeli flašku. A hospodský si dělal přitom všelijaké myšlénky. Měl totiž sám domeček a zahrádku na prodej a nynčko to mohl kapitálně odbýt; i počítal již v duchu, že nebude pan zeman držgrešle, aby se k vůli několika tisícům rozešli. A s touto myšlénkou se položil a tu se mu zdálo o samých tisících, které na hostu svém nejen při prodaji ale i později vydělá, až se tu bude letního času zdržovat. To měl již ujednáno, že bude celý dům milostpána ztravovat.

A veselé mysli sešel druhý den ráno do šenkovny, aby dohlídl na domácí pořádek. Tam seděl již soused, maje před sebou skleničku rosolky.

„I dobré jitro, pane Bochánku! To jsou vzácní hosté,“ řekl hospodský. „Kam pak tak časně?“

„Čekám na dostavník. Musím přes pole,“ řekl soused. „Slyším, že je někde dvacet korců pšenice na prodej. Chystám se už několik dní; ale nemohl jsem z domu; měl jsem oteklou nohu. Proto jsme se také ten čas neviděli.“

„Oteklou nohu? I to je mi líto. Ale jak pak? nebude se líbit ještě sklenička? Dostavník pod čtvrt hodiny nepřijede.“

„I třeba, nalejte mi! Jeť beztoho z rána trochu chladno, a já dnes poprvé vycházím.“

„No, to přeju tedy mnoho štěstí, aby se vám cesta podařila. Člověk se má teď co vyhýbat, aby při každém kročeji o nějakého šelmu nezavadil.“

„Ba ovšem; staré časy jsou tytam!“ vzdychal si soused Bochánek. „Tenkráte se nevědělo nic o těch podezřelých tvářích, co se nynčko člověku všude do cesty pletou.“

„Inu, člověk se může také mýlit, pane mistře!“ odpověděl hospodský. „Není každý dareba, třebas i podle toho vypadal.“

„To je možná. Tak bych vám mohl . . .“

„Právě tu mám takového člověka pod střechou. Přijde vám předevčírem —“

„Nezapomeňte, co chcete říct. U mne byl také předevčírem večer kdosi a klepá na okenici u krámu . . .“

„Bezpochyby vandrovní? To si musí nechat pekař na předměstí líbit. Ale pomyslete si pane Bochánku! můj host je veselý, vzácný pán.

„I pro mne! Ale poslechněte, co se *mně* přihodilo. Člověk, co klepal, vypadal trochu ošuměle a já ho chtěl

už odbýt, že se tady žebrat zapovídá; — ale on mi na to: Pomalu s tou flintou! Já přicházím pana mistra prosit, aby mi tuhle za ty drobné peníze tvrdý tolar vyměnil, já ho potřebuju, a pan mistr mi to zajisté udělá."

„Tolar?"

„Nu, já si myslil: Proč ne? je-li ti takovou maličkostí pomoženo. Člověk potřebuje také někdy dvacetníky a desetníky. Dal jsem mu tedy ten tolar."

„Všecko dobře. Ale já posud nevidím . . ."

„Kdo to byl? To já také ještě nevím; bezpochyby nějaký panský žebrák; ale musel být šetrný. Neboť včera dopoledne přišel zas a vyměnil si druhý tolar. Tenkráte měl samé desítníky. Bůh ví, z kterého kouta který byl."

„Samé desítníky?" ptal se hospodský. „Včera? Není možná?"

„Dozajista — a jen si pomyslete!" vypravoval pekař dále; „podvečír přišel po třetí a tu měl hromadu pěkných pětníčků všechny jako mlíko. Mně to bylo už trochu podezřelé; ale on řekl pokojně: Prokažte mi tu lásku jenom ještě tenkrát. Zejtra jsem už přes hory a doly a nebudu vás déle obtěžovat."

„Přes hory a doly?" zvolal hospodský. „Dovolte, pane mistře! já se musím jenom na okamžení někam podívat."

A po těch slovech letěl jako kamzík nahoru po schodech, zrovna k pokoji, kde pan zeman spal. Klep, klep! na dvéře, ono nic; klep, klep! ještě jednou — ono zase nic; i klepal po třetí, ale v pokoji ani muk. Jiný na místě hospodského v Tentono byl by začal řádit a celý dům svolávat; ale hospodský je povážlivá hlava a přitom všeuměl, co se týče zámků v jeho hostinci,

poněvadž má hlavní klíč. Honem tedy pro něj, za pět minut bylo otevříno — a vida! klec byla prázdná, ptáček uletěl.

Že se byl pohodlně vyspal, dalo se podle zcuchané postele dobře usoudit, ale jinák tu nebylo po něm dost malé památky, leda otevřené okno, kterým byl do zahrady vyskočil. Silný ořech stál u samého okna. —

Nežli přišel hospodský zase do šenkovny, byl soused Bochánek i s dostavníkem již ten tam. Slepníkovi řekl jen tak jako mimochodem: „Do numera třetího nebude se žádné kafe chystat. Zeman již odejel, a nechal vám tuhle dohromady zlatník za posloužení. Je mi věru divno, že se nevytasil s tolarem."

Tak si pomohl hospodský před svými domácími, že se mu nemohli vysmívat. Když ale konečně oučet pana zemana z Nových Dvorů přetrhnul, musel se sám této jeho chytrosti zasmát, i nemohl se zdržet, aby ji byl svým přátelům nepověděl. Tuť se nesmál již arci samoten, ale přece se přitom nehoršil, nýbrž kdykoli o tom povídal, doložil pokaždé: „Na mou kuši, kdyby ten chlapík zase jednou přišel, dal bych mu ke všemu tomu ještě tolar, že svůj kousek tak chytře vyvedl."

Ale pan zeman se nemusil o tom dovědít, poněvadž se až do dnešní chvíle nepřihlásil. Jest-li ho někde potkáme, možná, že mu to vyřídíme. Ještě spíše poptáme se ale všech pánů hospodských, co by asi oni byli v podobném případu dělali? a co si vůbec z toho případu vybrali? — Alespoň tolik, že se nesmějí zápisky pocestných ledabylo vykládat.

Po bále.

Arabeska.

(1845.)

Dvakráte čtyryadvacet hodin nebyl jsem u Klotildy. Za dne měl jsem plny ruce díla u psacího stolu, a večer? — posud nejsem v rodině její tak známý, abych večerní hodiny k návštěvě použil.

Dozajista nebyl to člověk zamilovaný, který ty krátké zimní dny vymyslil!

Konečně mohl jsem si oddechnouti. Rychle letím do chrámu svých sladkých, ale ještě tajených, tichých a vzdálených nadějí.

Klotilda seděla u velkého stolu a kreslila nějaké přítelce lístek do památníku. Matka pletla punčochu.

„Ah, tuť je náš uprchlík!“ vítala mě rozkošná dívka, sotva jsem byl svou poklonu složil. „Byl jste přes pole, anebo vás drží masopust ve své blahovřelé náruči?“

„Ach, moje drahá slečno!“ začal jsem namítati — „jakž byste mohla mysliti —“

„— že o masopustě masopustních rozkoší užíváte?“ přetrhla mi Klotilda tenounkou nit mé omluvy. „Což pak by to bylo něco tak zlého? Jáť sama hodlám se také jednou do proudu těch letošních radostí vrhnouti.“

„A nesměl bych vědět, kam vás ten proud zanese?"

„Proč pak ne? toť není žádné tajemství. Tu se podívejte! Jáť vím již napřed, že se budete radovat."

Při tom sáhla mezi listy své malířské tobolky a vyndala z ní pěknou billetu.

Já přeletěl její krásné, zlatě a mnohobarevně vyvedené okrasy, v nichžto jsem hned práci našeho důmyslného Bergmanna tušil, a zastavil se radostně překvapen u nápisu: *Pozvání ku plesu umělců.*

Já nechtěl takořka svým očím věřiti — a přec je to věc, dáme-li ji na váhu spravedlivou, tak přirozena!

„Nu, co tomu říkáte?" ptala se Klotilda usměvavě.

„Děkuji nebesům," řekl jsem na to — „že i na tyto syny vlasti naší plamenné jazyky své seslala. Umění je veliká mocnost v životě národním, a když svou skvělou korouhev u prostřed něho rozvíjí, musí každé poctivé srdce zaplesat."

„Slyšíš, matinko?" obrátila se nyní Klotilda s lichotným úsměvem k mlčící posud matroně. „To je náš druhý Karel."

Mimochodem musím připomenouti, že je Karel Klotildin bratr, naděje plný mladý muž, umění svého malíř.

„Nu, já jim přeji, aby se jich pěkné smýšlení uznalo," ozvala se na to matka; „ale nevím — nevím. Svět je divný a vždy spíše nakloněn, věci, kteréž proti jeho dosavadnímu zdání běží, na zlou stránku obraceti."

„To máte pravdu, jemnostpaní!" přisvědčil jsem na to. „Soudu lidskému neuběhne věc sebe lepší, a takž se bude také o těchto vstupních lístkách rozličně mluviti. Jedni je budou vychvalovati — druzí nad nimi nosem pokrčovati. Ale toho se museli pánové nadíti, jakmile je napsali. Neboť v té samé chvíli učinili vyznání, že se

shodují se snahami oněch šlechetných duší, ježto pravé blaho a trvající slávu národa jen v jeho vlastním, národním rozkvětu a vyvinutí hledají, a za tím cílem pracujíce, žádných obětí nešetří."

„Tím hůř, tím hůř!" vzdychla matrona, puštěné oko drátem pozorně navlíkajíc.

„Proč hůř, jemnostpaní?" usmál jsem se. „Trochu křivého soudu neškodí věci pravé, dle božských a zemských zákonů vedené. Toť by nám byla dávno musela mysl klesnouti, kdyby se bylo při pouhém zamračení našich nepříznivců vždy zkazilo, cokoli jsme dovolenou cestou k povzbuzení národního ducha kdy podnikli. Ale my jdeme tiše a mírně svou cestou, vědouce že dobře činíme, a blahý následek korunuje skoro vždy naše snažení."

„Matinko!" zvolala Klotilda rozmarně. „S panem Dubským se nesmíš pouštět do boje. Ten je ještě okovanější nežli Karel, a nic s ním nesvedeš."

Pan Kalivoda je švihák z první třídy. Na deset kroků voní pačulím, jeho přihlazené vousy od ucha k uchu lesknou se lví mastičkou, tělo vězí v nejmódnější žluté kazuce, ruce v lesknavých rukavičkách.

Ostatně je starší známý Klotildin a dochází k ní — jak se mi zdá — v téchže ohledech jako já. Jeť žárlivý. Alespoň nevím, jak jinak bych si měl nelibý odpor vyložiti, kterýž u každé příležitosti ke mně projevuje.

Nyní vešel kvapně do pokoje.

„Má služba, drahé dámy!" uklonil se obratně před ženskými a mne si jen zběžným úklonkem hlavy povšimnuv, doložil velmi důležitě: „Je Karel doma?"

„Co mu chcete?" ptala se Klotilda.

„Varovati — výstrahu mu dáti," řekl švihák; „aby se měl na pozoru!"

„Co pak se děje?“ ptala se Klotilda mírně, znajíc lehkou zápalčivost mladého pána. Matka její pozvedla hlavu nepokojněji.

„Nedostali jste ještě pozvání na bál umělců?“

„Dostali.“

„Nu? A nevšimli jste si . . .?“

„Čeho pak?“

„Českého nápisu.“

„O všimli; také jsem ho četla a měla z něho radost.“

„Radost, slečno?“ ulekl se skoro libě zavánějící pan Kalivoda; přitom padlo oko jeho na mne. — „Ale ovšem, diviti se nesmím, pak-li vám pan Dubský věc vyložil.“

„Já se osměluji do tohoto domu vcházeti,“ ozval jsem se nyní, „abych se obohatil pokladem, jakýž tu v srdci a mysli vzdělaných paní nacházím — ale ne proto, abych něco vykládal, co beztoho pronikavému duchu slečny Klotildy neujde.“

„Tiše, pánové, tiše!“ usmála se dívka mezi nás vkročíc. „Já jsem, jakož pravá dcera slovanské krve, milovnice všeobecného pokoje a svornosti. Vyjednáme tedy celou rozepři ve vší dobrotě. — Vás tedy, pane Kalivodo, to dobrotisko, Český nápis, jaksi pobouřil?“

„Ba to máte pravdu; pobouřil, polekal — všechen humor mi pokazil.“

„Nesměla bych vědět proč?“

„Proto že jsem Karlův přítel a že tím pánové žádného prospěchu nedojdou. Prosím vás, slečno, co pak je umělcům do jazykových roztržek? Malíř buď malířem, a ničím jiným. On je tu pro celý svět a nemá se obmezovati žádnou národností.“

„Pravda, pravda!“ přisvědčil jsem; „ale také švec a krejčí, pekař a sládek je tu pro celý svět, to jest.

když tolik dovede, že by celý svět u něho dělati dal — a myslíte, pane, že nemá proto švec a krejčí, pekař a sládek ničím jiným býti nežli pouhým řemeslníkem? Kdež pak zůstane člověk? Kam se octne to, co do něho z ducha božího vloženo?“

„Prosím — pane, prosím, nezatáčejte se na jiné pole,“ řekl Kalivoda mým lehkým ousměškem poněkud popuzený. „Zde je řeč o umění, a ne o řemesle — to je myslím znamenitý rozdíl.“

„Znamenitý v jistém ohledu — to máte dobře, můj veleváženy, jelikož ono jen v obor krásy, toto v okres užitečnosti sahá. Ale právě proto musí také umění tím více vše to ze sebe vyvinouti, co z božího ducha pochází; onoť musí touž měrou, ano ještě většími pružinami nežli šidlo a jehla k onomu celku přispívati, co obyčejně lidskou společností, někdy vlastí, někdy státem nazýváme. A před mýma očima tratí umění velikou cenu, když se nevyvine ze živlů národních — a nebo když k probuzení ducha národního neslouží.“

„Z brusu nová zásada!“ ušklebil se pan Kalivoda. „Tím způsobem nemohou tedy genialní výtvory mistrů francouzských nebo německých před vašima očima velikou cenu míti.“

„Proč pak, můj velevážený?“ ušklebil jsem se po něm.

„Nu, proto že se nevyvinuly z vašeho živlu, a že nemohou k probuzení vašeho, nyní tak často jmenovaného národního ducha sloužiti.“

„To je arci veliká pravda; ale mně se přitom také zdá, že tu nejsme ani v Němcích, ani ve Francouzích, aby nás měly ony genialní výtvory dle mého smyslu podněcovati — jakž to ve svém domě bezpochyby činí.“

„Přitom ale zůstanou jen předce genialními výtvory! Či myslíte že ne?“

„Oh — a jak! Vždy zůstanou genialními výtvory německých a francouzských mistrů, které si také jejich národ vzíti nedá, aniž oni sami roucho své národnosti tak snadno odhodí — proto, že podle vás celému světu náležejí."

„Ale, milí pánové! ozvala se nyní Klotilda šarvátkou naší potěšena — „co pak vám to napadá lehkou zbraní vésti boj o věc tak důležitou a mimo to, jak se mi zdá, již dávno rozhodnutou?Jáť myslím, že pan Kalivoda jen šaškuje — proto že je masopust."

„Ne, ne, drahá slečno!" dokládal se švihák. „Je to mé opravdové přesvědčení —"

„—že nemá umělec," skočila mu Klotilda do řeči — „nejen malíř, ale ani hudebník, básník a jakkoli se člověk jmenuje, který ducha božího v sobě oživiv, v chrámu věčně kvetoucí krásy dary své na oltář klade — že nemá umělec vlasti a národu míti? — Nechme toho, pane Kalivodo," doložila usměvavě. „Jiní lidé mají jiné přesvědčení, a nebudou rovněž tak jako vy chtít od něho upustit. Nechme tyto rozmíšky až na půst. Dnes mluvme o bále."

„Ale právě tento bál, rozkošná slečno," řekl Kalivoda — právě ten mě naplňuje starostí."

„Jakou starostí?"

„Že nevypadne, jak by měl;" krčil panáček ramena.

„Aby *dobře* vypadl, o to se postarají lidé, kterým na tom záleží! Nechme toho, pane Kalivodo!"

* * *

Jednou stranou s radostí, druhou s bázní očekávaný večer konečně přišel

Dlouhou řadou hrčely skvostné kočáry k Žofínskému ostrovu, z něhož nám jasně ozářená okna již lákavě kynula.

U garderoby stála právě strakatá kupa roztomilých dívek — já měl po chvíli prohlídnouti rozmanitou krásu jejich a hoditi pak okem na široké schody, ježto vedou k jídelnicím. Holé stěny byly se proměnily v bujnou květnici a poskytovaly čarovný pohled. Blahé tušení vstupovalo do duše vybroušeného labužníka u této krásné fortny do říše jeho ideալů — tučných kapounů a bažantů!

Já ale odvrátil zraky a zaveslovał do hlučného sálu.

Jaké to moře světel! — a v jeho jasně skvoucích vlnách — jaké to hemžení spanilých Vil a Rusalek! Člověk nevěděl překvapením, kam dříve oči upnouti. Byloť věru strachu, aby nelitoval, že jich nemá sto. Já se vrhnul odhodlaně do nejživějšího proudu.

Tu se pnuly hrdé růže, snivé lilie, něžné fialy — tu se vznášely podoby vzduchové, zde se míhaly postavy bujné: ale já hledal Klotildu.

Konečně! — vracela se právě z pěkné toalety, která nebyla přeplněna zbytečnou nádherou, ale skvěla se vkusným uspořádáním. Abych si ji byl v jednotlivých částech prohlídl, k tomu teď nezbývalo času. Nyní stála Klotilda přede mnou.

Okolo ní točil se pan Kalivoda v pařížské hedbávné vestě. Nevím, co se mu právě z úst sypalo. Ale tuze velikou radost nemusela z toho míti; neboť se jí tvář neobyčejně vyjasnila, když jsem já se okázal.

Na mou čest! není to žádná chlouba nebo domněnka. Ját se byl za minulých dnů přesvědčil, že v srdci jejím něco zrůstá, načež zlaté naděje své zakládati mohu.

„Aj, dobrý večer, pane Dubský!“ promluvila ke mně — ovšem česky a hezky hlasitě — s nejlíbeznějším úsměvem.

Pan Kalivoda si začal pysky kousat a rychle se

obracel, zda-li ta slova někdo cizí neslyšel. Potom se poroučel. Nezbylo po něm leda trochu vůně.

„Šťastnou cestu!“ usmála se Klotilda. „Mně začalo býti ouzko. Mermomocí chtěl mě ještě tady strašit, že bál dobře nevypadne. Jsem žadostiva, s jakou se navrátí, až si přijde pro umluvenou polku.“

„On již tedy dosáhl, po čem já posud toužím?“ prohodil jsem nyní. „Naposledy snad pro mne ani nic nezbude.“

„Oh, nemějte starosti — touha vás neutrápí! — Nejsem tak nepamětliva; ačkoli byste byl zasluhoval, abych byla všechny tance zadala, an jste tak dlouho nepřicházel.“

Přitom mi podala svůj taneční pořádek. Byla to spanilá památní knížečka z dvanácti listů, na každém důvtipně vyvedený nákres — práce to mladých umělců, příhodné a významné okrasy volných tanců. Já v nich nalezl ještě místa na valčík, na dvě kadrilly a polky. Klotilda na mne pamatovala.

„Teď ale“ — řekla ke mně, když jsem se byl zapsal — „teď se podívejme dále a poslechněme, co to vůkol zvučí.“

Já napnul uši — a radostně zachvělo se mi srdce. To byly zvuky české! Ano, svobodně a lahodně rozléhaly se kolem, jiných hlaholů se neostýchajíce. Vědělyť, že tu znějí ve svém okresu, že tu zrůstají na vlastní půdě.

Pyšněji dmula se mi prsa. Já se zanesl v duchu o deset roků na zad.... kdož by si byl tenkráte pomyslil, že se budeme letos na bále uměleckém v národním jazyku tak hlasitě baviti? Tenkráte bychme byli snad ještě šeptali.

Nyní zavzněla šumivým proudem hudba — a my se pustili do kola.

Mám vychvalovati vzorný při tanci pořádek? — Nebudu nadarmo drahými barvami plejtvati. Onť byl jako slitý s pěkným celkem, v kterém se veškerý večer objevil.

Nenucené rozpravy, usměvavé tváře, jasné zraky, rozčilená srdce — to byly drahé částice, z nichžto celý ples záležel. Jako minuty letěly hodiny; bylo tu podraní — člověk se toho ani nenadál. Zdáloť se, jakoby tu všickni mladí i staří ještě jednu noc ztráviti a všechnu rozkoš minulé ještě jednou prožíti chtěli.

Bylo již pozdě nebo vlastně časně, když jsem si šel do garderoby pro plášť. Jaké štěstí! Právě se tam také pan Kalivoda oblékal.

„Ah, dobré jitro, pane!“ řekl jsem k němu po česku a hezky hlasitě. „Nu, co myslíte — vypadl dnešní bál *dobře*?“

On ale dělal, jakoby to neslyšel, a obrátil se k vadnoucí, ale bohaté krasotince, s nížto byl dnes vydatnější známost zapředl, než jakové se mohl u Klotildy nadíti.

Možná, že bude hodně dlouho na 15. den měsíce ledna roku 1845 pamatovati. Já také.

Třetího února.

Arabeska do památníku všem přátelům a pánům z Merendy.

(1845.)

Již se lesknou zářivá světla. Prostranná síně rozepnula boky své a ozdobila lůno své. Majíť se v ní shromážditi hosté ze všech končin, ale spojení jedním ouvazkem. Jsou to samí vyvolení. Je to jedna rodina.

Veselost, vzduchová postava s usměvavou tváří, s růžovým věncem v plynoucích kadeřích vznáší se vzhůru a dolů. Připravujeť cestu miláčkům svým, a stele na ní kvítí.

Tamhle za sloupem vystrkuje hlavu pošetilost. Tváře ukryla sice larvou, ale veselost ji poznala. Teď jí hází hrst kvítí do očí, aby z koutu svého nevylízala.

„Zde tě nemohu potřebovat! Můžeš býti spokojena, když ti dovolím pozdáleči se dívati.“

A pošetilost se krčí ve svém doupěti a šklebí se tajně a myslí: „Však mě tu předce najdou, a já je najdu také.“

A dychtivě upne oči své ke dveřím.

Tam stojí dva cikáni. Ale nezdá se, že číhají, kdo vejde, aby mohli prorocké kousky vyváděti. Nohy jejich uchystávají se spíše k dupavému tanci.

A fortna se otvírá. Nyní se pohrnou — jeden od východu, druhý od západu.

Ah! to je kutnohorský perkmistr od r. 1945. Ubožák! Již se nemůže času svého dočkat a přichází se podívat, jak to v těch našich milých Čechách vypadá. Dej Bůh, aby tu našel hodně radosti. Já mu to přeji. Znám ho. Je dobrá duše; trochu slabý, ale to zůstane vždy jenom jeho škodou.

Na cestě trefil mladého, červenobradého lovce ze sedmnáctého století. Člověk by myslil, že je to věrný Max. Ten by ale nešel bez Agaty; a tenhle chystá střely zraků svých. Ví, že tu bude skvostná zvěř. Ostatně praví pověst, že je sám také trochu střelený. Ale dnes to nebude překážet.

Hle, hle! to jsou děvčata od Plzně, od Hradce, Berouna, od Čáslavě. Srdce okřívá!

A mezi nimi vážným krokem královna noci ve svém černém, hvězdami posytém závoji a vedle ní to kypící poupě s pudrovaným čelem!

Po síni to začíná zvučeti. Radostné vyzvánění k dnešní slávnosti. Zvoňte — zvoňte rty české! zvuky vaše jsou čarovné formule, jimižto srdce naše do kořán se otvírá a na denní světlo proskakuje.

Nyní cinkají rolničky! Ustupte; to je Paleček s bičíkem, jak ho na patnácti dvougrošových svazečkách vidíte. Skáče a točí se a švihá — ale pamatuj se hochu, pamatuj! Maš také jazyk. Ten ať skáče a točí se a švihá. Má k tomu pole dosti široké. Za pouhé skoky nedostaneš ani Zaplať Pánbůh!

Tu řinčí ostruhy; stateční mečové z Waldsteinova vojska. Vítejte nám! Známe vás! Rozvinuliť jste nedávno

národní korouhev a postavili se pod ní s pyšnou hlavou. Jak vesele vlaje nad námi!

Ale co chce po boku vašem Leporello? a ten dlouhobradý sultan? Znáte se? Jakž byste neznali! Ve sterých podobách vyskakujete před námi; ale vždy jednoho ducha, jednoho srdce. Podejte nám ruce, postavíme se do kola a začneme bratrský tanec!

Ty jsem pojď také, ty poctivý Hanáku, vy bratří od Trenčína a ty statný Hucule se svou spanilou družkou — a pak ty pane dobroději se svou statnou Krakovankou, i ty jonáku z Černé hory chop se bujné Dalmatinky a honem s námi do kola!

„Jen se točte, jen se točte! Nohy od podlahy! Muziko, hraj — já jsem tu také!“

A dlouhým skokem octne se v tom víru vlaský šašek Pierot, a rozpíná svou dlouhou hubu; ale žádný ho neslyší. A skočí mezi hudbaře, a začne basu dřít, začne trouby nadýmat; ale nemůže tónu vydobyt. Namáhá se, ale nikdo ho neslyší.

„Slez dolů!“ volá naň Paleček. „Prozradíš se, že jsi Čech!“

A vedle kruchty stojí Samiel a směje se. Šla by z něho hrůza, kdyby jedním okem zamilovaně nemžhoural.

„Amice Samuele!“ praví k němu magister Bacháček. „Pomoz! V samotě půlnočního zpytování zjevila se očím ducha mého postava, jako statné děvy; od té doby nemohu černé od bílého rozeznat a bojím se, abych svým žákům bulíka na nos nevěšel!“

„Ó vzácný exempláre učitelů!“ ozval se za ním šašek Learův. „Jak si to šlapeš na rozum! Proč chceš býti jinák, nežli je sto jiných? Píchá tě dobré bydlo?“

Samiel se ušklebil. — „Já jsem dnes veselé mysli,

a neučiním nikoho nešťastným. Máš-li ale chuti, mermomocí do chladu a na suché kůrky se dostati: obrať se tamhle k mému bratrovi.“

V tom se blížil Bertram, Robertův společník. Samiel se ale pustil se svým dlouhým zeleným pláštěm jako vichr do kola. Dupal se právě furiant.

„Goddam!“ zabručel mezi sloupeními stojící ministr Bolingbrook v nádherném hedbávném oděvu s hvězdou nad srdcem. „To je veselý nárůdek. Ten zpravovat musí býti rozkoš.“

„A pravá hračka!“ doložil poutník, jenž se byl vedle něho zastavil. „Já prošel končiny plny palčivého dechu a kouty s ledovými spousty; já ssál v Berlíně hegelovské povětří, v Mnichově jsem pil kozlí pivo; ale —“

„— u nás pekou nejlepší koláče!“ vycenil zuby Nácíček v bílých kalhotách.

V tom šla kající panna okolo a přívětivě utkvělo oko mladé řeholnice na nevinném hochu.

„Maminko, ono mě láká!“ bědoval Nacíček, a hned zde byla stará pařížská portýrka po ruce; strčila mu malovaného panáka, a hoch běžel s plným hrdlem smíchu mezi pestrý dav.

„Dobrá, dobrá!“ kýval hlavou anglický ministr. „Tedy jenom něco k hraní. Lid je všude stejný.“

„Nechtěl bysi mi něco do šestnáctého svazku poslat?“ zařehtal tu k němu Paleček. „Vidím, že jsi právě v tom nejlepším humoru psát satyry.“

„My nepotřebujeme žádné satyry!“ ozval se za ním vydavatel jediného almanachu českého in vera efigie. „Není-liž pravda, krajane?“

„Ani řádky!“ odpověděl fousatý Jan Šťastný Kutno-

horský, alias Gutemberg. „My si je dovedeme sami na sebe udělat.“

„Jak to? co to?“ ozval se houf okolo něho, a začal se tisknout a vřískat a skoky vyvádět. „Kdo se opovažuje takto mluvit? My jsme nade všechnu satyru. Nech děláme, co děláme, všecko je výborné —“

Pťhá! — kejchnul v tom okamžení veliký, prostosrdečný Tyrolák, až se to po obou síních rozlehlo.

„Pozdrav Pán Bůh — že je pravda!“ řekl mimojdoucí starofrancouzský kavalír se svou dámou, a na druhé straně začala dcera pluku zpívati:

„Slavná buď, vlasti má!“

„Slavná buď!“ zpívalo po ní celé množství, až se stěny otřásly; jediný Tell stál opodál a hleděl tiše na plesavé množství.

„Zdař Bůh! přikročil k němu příbramský kovkop, bratrsky mu na rameno poklepávaje. „Neklop oči tak smutně, jako bysi stál na starých horách; ale pozvedni je jako na veřejném trhu nového života a otevři ústa a zazpívej s námi: Ejahó!“

A Tell se sladkobolestně usmál a pomyslil si: „Proč bych nebyl jednou také vesel! Tuť není žádný Gessler — ejahó!“

A veseleji hráli musikanti, Paleček dával takt, všechno se točilo v blaženém víru.

Jenom normandský rytíř seděl opodál tiše vedle slečny Matildy. Tichý úsměv pohrával okolo hustě porostlých rtů jeho. Jak dlouho tu seděl, nedá se obyčejným počtem povědít.

„Bolí tě srdéčko?“ přitočil se k němu úslužný Matinožka, ten zkušený hrdina v říši milosti, a otevřel před ním krabici s divotvornými vodičkami. „Já tu mám arkanum, že se po něm i ocel přelomí!“

„Pečuj sám o sebe, příteli!“ ozval se za ním lahodný hlásek a když se doktor divotvorec obrátil, stála před ním spanilá pastýřka. — „Bude snad již čas, abysi na domov pomyslil.“

Matinožka vyvalil oči, a hle! — panna štíhlá, uhoněný doktor nemohl poznati, je-li to Vlasta nebo Johanna Orleanská, kráčela v čele dlouhého průvodu, a strakatým proudem valilo se to za ní. Pierot seděl zas u basy a hrál jim vesele na pochod.

A po síních začalo býti zase ticho, svíčky dohořívaly a zhasínaly — jenom na dvou, na třech místech cinkaly ještě sklenice.

Veselost dřímala za jedním sloupem, pošetilost zády k ní obrácená za druhým. Obě teprva nedávno zemdlely. Teď se posilňují na dnešek.

Není divu; vždyť je masopustní outerek. Veliký den v životě hlavního města.

Vlastenci.

(1836.)

I.

„Jak se ráčíte po všechen čas míti?“

„K službám, jak se vašnostem viděti ráčí“ — odpověděl mi hlásek libezný a tak sladinký, jakoby byl právě na peroutkách večerního větérku z pařížských besed přiletěl. Vlastně ale přímou, prostou cestou z českých úst malého mužíka přicházel, kterýž mě rád přítelem nazýval.

A když to takto sladce a libezně bylo zavznělo, hlavu jsem pozdvihnul, abych si sklad tolika sladkostí lépe prohlídnul.

I stáltě pan Medopil přede mnou v pěkně uspořádaném pokoji. Nábytek se lesknul, obrazy po stěnách lákaly, nádoby s květinami po stolech se usmívaly, a denní světlost padala na to všecko vysokými oponami, u oken po obou stranách visícími.

Příbytek páně Medopilův krásný, skvostný jest — a však největší okrasa jeho — totiž příbytku, jest on sám — totiž pan Medopil.

Srdce mi se chvělo radostí, když jsem ještě venkovský sprostáček, již o p. Medopilovi slýchával.

„To jest muž!“ — pravil mi jeden. — „Samá lahoda -- pravá, z mrtvých vzkříšená libeznost slovanská! Takových mezi námi tisíc — a celý svět se nám laskavě nakloní.

„To jest muž!“ zvěstoval druhý. „Živá ochota — vtělená slovanská úslužnost! Takových mezi námi tisíc — a země i s hvězdami stanou se našimi vděčnými dlužníky.“

„To jest muž!“ psal mi třetí. Boháč — kapitalista! Takových mezi námi tisíc — a za deset let zemi českou samými knihami zatopíme!“

Takto mi přátelé moji pana Medopila vypodobnili, dříve nežli já — nešťastný! — s ním se seznámivše. Jakéhož tedy divu, že jsem seznati jej toužebností hořel? I uměliť oni vypravování a dopisy svoje tak spořádati, že vyobrazením všech jeho ctností srdce mladé pobouřivše konečně jím v nejhlubších základech zatřásli, s vítězným, poloutajeným úsměchem mi svěřivše: „Jeť i vlastenec!“

A věru! snové moji se krásně vyjevili, když jsem byl ponejprv pana Medopila uviděl!

Jesti pan Medopil mužíček, jakoby na soustruhu vykroužený, pěkně uhlazený! Při jeho na svět příjezdu žluči se nedostávalo, a protož se nedůstatek tento mimořádným kusem srdce nahraditi musil, v tom pak kusu srdce všecko se zrodilo, co člověk — jako p. Medopil — pěkným a šlechetným nazývá. I leskneť se mužík ctností všelikou, a však *jedna* mezi nimi jako dennice září; on sám ji v důvěrném hovoru povždy s lahodným úsměchem jmenuje.

Začni s ním rozprávku o potřebném vydání české knihy; pan Medopil desetkrát po sobě hlavou pokyne, ruku ti stiskne a zašeptá: „Na mne se račte spolehnouti — myť jsme naši — my se známe!“

Pověz mu, že jsi s odpůrcem vší národnosti mrzutou hádku měl; pan Medopil tě obejme, s okem zaslzeným políbí: „Výborná dušinko! — dobře jste učinil — mně jakoby ze srdce jste rozmlouval!“

„Slyšeli jste již? Nebožtíkovi A . . . ském chtějí postaviti náhrobek. — Pan B . . . zamýšlí vydávati obrazy znamenitých Čechů. — Pan C . . . prosil nás o pomůcku na české divadlo. — Pan D . . . —“

Je-liž možná? Je-liž možná?“ podiví se radostně pan Medopil, a ruce si mna, „to mě těší — to mě těší“ — ze rtů lahodně se usklebujících vypouští.

Kdožkoli se přiznává k jazyku českému, ví, že se vlast na pana Medopila vždy co na věrného syna spolehnouti může; onť sám všem vespolek, a každému zvláště najednou, a sice vždy jako s mnohotajitelným pohledem, oustně ujistil, že jest vlastenec.

I přišelť jsem k němu — chtěliť jsme, nejbližší známí, složiti se po skrovném dárku, a ovdovělé D... na první čas poněkud pomoci. Šlechetný D... byl — jaro věku svého krásným snům obětovav — léto i podzimek svůj v službě vlasti ztrávil. Zima nyní vdovu chudobného spisovatele českého zničiti hrozila.

Pan Medopil stálť u prostřed své skvostné komnaty. Smích byl na tváři jeho při mém vkročení — a vždy libezněji a sladčeji příčila se ústa jeho při mé žádosti. Játᵗ v duchu radoval se za nešťastnou vdovu.

„Líto jest mi, že právě odběhnouti musím“ — prohlásil se ale pan vlastenec konečně hláskem šeptavým.

a ramenoma krče, ruku mi tisknul, spolu však i odstrkoval, kdežto jsem zápisní list na příspěvky držel. — „Račte podruhé přijíti — zatím se rozmyslím — našince musíme statně podporovati — na mne se račte spolehnouti — vždyť se známe — vždyť jsme svoji!“

Zdaliž jsem panu Medopilu za zlé pokládati směl, že mi hned neslíbil, co a mnoho-li pro potřebnou vdovu učiní? — Onť zajisté svým zpečováním se jen času k pozornému považení nabyti chtěl, jakžby ženě ubohé nejprospěšněji k podpoře se naskytnul.

Několik dní na to sešel jsem se s milosrdným vlastencem v hlučné společnosti u penězoměnce E... Vítané bylo mi to sejití s panem Medopilem; na zejtří chtěli jsme subskripcí pro chudobnou D . . . ukončiti.

„Neračte se hněvati, že jsem se u vašnostiny dobročinnosti stran nešťastné D... dříve opět neohlásil“ — začal jsem naň s českou důvěrností; rychle jsem se ale za ruku chopena ucítil — líbezný pan Medopil mně ji tak nelíbezně tisknul, že jsem v prvním okamžení jinak nemyslil, nežli že mne za váhavost moji v návštěvách potrestati chce.

„Nemluvte tak nahlas,“ řeklť mi na kvap a šeptem — „zde nikdo česky neumí; snadnoťby se tady pohoršili, a nás, že se v společnostech ani zachovati neumíme, s dobrým důvodem pohanili.“

„Tedy zejtra —?“

„Bude mi ke cti sloužiti —“ a s hbitou poklonou a s hlasitým: Votre très humble serviteur — obrátil se k nově příchozímu hostu.

I poděkovalť jsemť mu v duchu za to jeho věhlasné naučení; spočívalať v něm, jakoby saně kvítím poukrytá, všesvěta filosofie.

Nazejtří stál jsem v jeho příbytku. Nebyl doma. Starý sloužící mě znal, a pobízelť mě, abych na milostpána posečkal. I přikročil jsem ke skvostným schránkám na knihy; lesklyť se tam v pěkných deskách Scott a Byron, Goethe, Schiller s Klaurenem — kabinetní bibliotéka — — —

„Jiných kněh pán nemá?"

„I ještě hromadu!" usmál se Vavřinec, a uveda mě do nejzadnějšího pokoje, věru! na hromadu kněh mi ukázal, po zemi bez vazby aneb aspoň bez tuhé obálky ležících a ještě nerozřezaných. I otevru první, jež nejblíže u práhu ležela „Królodvorský rukopis." —

Bylotť mi, jakobych byl hluboko v rozpálenou pec nahlídnul — tváře mi hořely, muselť jsem na čerstvé povětří. — V dole u schodů zaslechnu hlasitý hovor dvou se rozcházejících.

„Ihr Diener! — Aber — à propos! — wie steht es denn mit ihrer Passion — dem Böhmischen?" — dle hlasu poznal jsem professora F . . .

„Haben si doch die Freundschaft, über die Sache kein Wort mehr zu verlieren. *Man muss in der Welt vor jeder Parthei Etwas gelten* — sie selbst wissen ja am besten, wie ich darüber denke. Adieu!"

Bylť to hlásek pana Medopila. Mně v uších hučelo. Rychle skočím přes tři schody dolů — vlastenec náš hbitě přes tři schody nahoru — až okolo rohu do sebe vrazíme, a v očích se nám zajiskří.

„Wohl bekomm's!" — zvolám, a jakby mi země pod nohama hořela, z domu utíkám. —

Zdaliž jsem se tam stran pomůcky pro nešťastnou vdovu ještě vrátil? — Kdo „ano" řekne, rádby mě poslal do pekla.

II.

Kdož tady zůstává? — Já jej neznám! —

Jesti to skrovná světnička v třetím poschodí — s oknama na dvůr a na střechy sousedů, tím blíže ale nebi. Boháč tu nezůstává; ledaby šeredný skrbec byl, aby na tvrdé, holé, dubové židli, a u stolku s nohami rozviklanými sedal. Lože tu stojí velmi jednoduché, prostěradlo na vycpaném slamníku, kus peřiny a poduška — všecko ale čisté.

I zdá se, že tu panic — snad starý mládenec přebývá. Pořádavá ruka ženská tu aspoň nevládne. Na stolici v koutě leží hromada papírů; na stolku u okna žbán vody, zrcadlo, černidlo na boty, hřeben, dlouhé nůžky a dva kartáče; v pravo na polici leskne se půl kopy míšenských jablek a bochník chleba; na protější stěně visí obraz, ale kolem pavučinami tak zastřený, že z podpisu ničeho přečísti nelze, než . . . „upálen r. 1415“ — u dveří stojí jakoby na stráži dvoje boty a koště, a na svršku veliké, staročeské truhly na šaty válejí se asi dvě kopy kněh, malých i větších, v příkladné svornosti.

Nyní se dvéře otvírají — přes práh vstupuje muž asi padesátiletý. Outlé, drobounké oudy jeho kryje čistý sice, ale chatrný, mnohou zimu a mnohé léto vysloužilý kabát; — boháč to není, a však není také skrbec. Tak jasně netřpytí se oko skrblíka, tak tichý poklid nezahrává okolo úst skrbcových. Padesát roků přeletělo přes tu našedivělou lebku, a však až dosaváde na ní ona blažená spokojenost se usmívá, která věku mladickému veškerý svět v světle rajském okazuje.

Boháč není — důstojnostmi obdařen není — ani

otcem, ani manželem není — a předce po roce padesátém blažená spokojenost — zlatý poklid — v srdci jeho panuje? — Kdož jest? Kdo jej zná? — Kdo nám to kouzlo vysvětlí? —

Aj, mně se ta podoba v paměti míhá — já jej znám! — V českém divadle jsem jej vidíval, pozorna, s okem na herce upřeným, a s myslí na jednání obrácenou. Těšila jej stará, po mnoho let opakovaná činohra? Bavilo jej nepilných herců a neumělých dilletantů křiklavé počínání? — Mně se zdá, že jej toliko jazyk materský — a byť i ze rtů s pravidly jeho neznámých — z pramene nečistého plynoucí — vždycky předce krásný a líbezný — ten jediný, že ho v divadle co hudba nebes napájel.

Jednou v letě, na veřejné zahradě — ano, on jest to! — ssedli jsme se u jednoho stolu. Byltě dlouhý stůl a strakatá u něho společnost. Náš padesátník o nepatrných věcech mluvil se svým sousedem.

„Wess Jott — to jest pěkné — to jest francouzské!“ Zasmáli se oušklebně na druhém konci stolu ovousiskovaní hejskové s berlínskými čepičkami.

„Wess Jott — *jesti* to pěkné, jesti to *české*, pánové!“ ozval se na to s očima jiskřícíma náš neznámý, i bylotě jakoby outlá postava jeho něco velmi vznešeného byla nabyla. „Jesti to krásný jazyk rolníka, jehož potem zrno vzešlo, z něhož si tu nyní pochutnáváte; jesti to umělý jazyk měšťana, jehož mozoly tu nyní z plných sklenic pijete; a jesti to mocný jazyk lidu, kterýž lháře, a nestoudně hovořícího okřiknout dovede.

Směl-li jsem na tu podobu zapomenouti? — Na první okamžik poznal jsem jej po čase, an pod večer, za chladného podzimního večera, s malým sotva pětiletým pacholátkem na velkém náměstí stál. — Pacho-

látko zprávně, ačkoli chudobně oblečeno, hořce naříkalo. Mluviloť pouze německy.

„Mein Namenbüchlein habe ich verloren!“ — povídalo přívětivému, ač muži neznámému; a on vešed s ním v blízký sklad kněh, jiný slabikář mu koupil.

„Dej na věci své pozor,“ napomínal jej přitom — „a pilně se uč, abys radost učinil své matince, a všem dobrým lidem.“

A když byl chlapečka až blízko k domu dovedl — ještě jednou se za ním podíval a oči k nebi pozdvihna, zdálo se, jakoby vzdychnouti chtěl: „Pane, osvětiž duši jeho!“ —

Znáte již padesátníka v podivně uspořádané světničce? — Nyní u stolku sedí a peníze počítá. Jestiť to měsíčný výnos jeho skrovné službičky.

Proč se as nyní usmívá? — Peníze na více částek rozděluje — jednu do papíru složiv pečetí. — —

Tři měsíce na to četli jsme v časopisu musejním mezi zakladately jistin k vydávání českých kněh: — „Nejmenovaný . . . 10 zl.“ — Náš padesátník při čtení opět se usmíval, jako když byl peníze počítal, a přikročiv ku knihám svým, „Slávy dceru“ rozevřel. Stojíť tam v znělce 241 psáno:

Často tichá pastuchova chyžka
Více může pro vlast dělati,
Než . . . . . .

Nuž, kdo jesti náš neznámý? — Jméno a stav jeho neznáme; ale na hrobě mu jedným slovem ctnosti a zásluhy jeho vytkneme, napsavše slovy zlatými: „Vlastenec!“ —

Kteří jsou?

(1835.)

I byl pěkný, letní večer. Slunéčko, jako uzarděná panna na den svatební, ukládalo se na lůžko a na smíření s truchlící po něm krajinou rozsýpalo nejkrásnějších růží po lukách i háji. V líbezném vzdechu večerního větérku radovalo se tisícero mušek, pod hustou bezinou zpíval slavík o své lásce, a ze vzdálené vesničky vznášelo se utichlou krajinou pobožné klekání. Byl pěkný, letní večer.

U rozlehlé obory, před hezkou myslivnou, pod kvetoucí lipou seděl Jeník a v rukou držel knihu. Přicházel Jeník k letům, kdežto se rozvinovati počíná v člověku nejkrásnější nebes dar — onen dar, jímž jediný Bůh člověka podle obrazu svého k časnému i věčnému blahoslavenství stvořil, a jejž v člověku potlačovati hanebné jest vražednictví na člověčenstvu a hříšné zpouzení se proti vůli boží. Přicházel Jeník k rozumu a prospíval před očima starostlivého otce i milující matky.

A byl pacholík pod šírým nebem v knize četl, kniha však byla nad stáří a schopnosti jeho, a protož ani všemu nerozuměl. Naveden pak moudrým otcem, každou věc i příčinu a prospěch její ohledávati, pozastavil se a

takž, jak síla postačovala, na mysli věc přemítati začal. Brzo však z přemítání toho v pouhé pohlížení na krásnou krajinu se zabral. Tu se z obory otec navracel.

I byltě polesný muž rozumu zdravého, ducha vzdělaného a srdce šlechetného. Po světe se byl ohlídnul, i byl poznal jeho noc a den, jeho žalost i radost, ale srdce jeho nezkamenilo v mnohotvárném lopotování vezdejšího života, alebrž svět milovalo jako domov jednoho otce a jedné lásky. Stav a zaměstnání jeho v chrámě vznešené přírody nedaly mu zpyšněti uměním lidským, jelikož před očima jeho denně se díla rozprostírala, před nimiž obrovské počínání lidské zmizí jako hrouda mravenčí. Tichý a blažený vedl život ve své myslivně, u prostřed milované rodiny.

A tato rodina byla mu oddána celým srdcem; v něm zakládala život svůj i blaho své. Když ráno do lesů odcházel, loučila se s ním manželka, jakoby se na dalekou cestu ubíral, a když se k večeru navracel, skákali hošíci okolo něho radostí, jakoby dlouhý — dlouhý čas nebyli poslouchali moudrých tatínkových rozprávek.

Dnes o něco časněji z obory přicházel. Přinášelť mladinkou veverku pro radost hošíkům; ale hošíkové mu nepřicházeli dnes v oustrety. Mladší zalíval ještě své záhonky zelenin pod okny kolem a kolem obrostlé myslivny, starší pak seděl s knihou pod kvetoucí lipou, a byl se tak v pohledu krásného večera zahloubal, že otce, již několik okamžení za ním stojícího, ani nespozoroval. Usmálť se otec nad filosůfkem a na rameno mu poklepal.

„I tatínku, tatínku!“ zvolal hošík uleknutý ze svého sedátka vyskočiv, a vinul se k otci a ruku mu líbal. Ze zahrádky pak už i mladší přibíhal, neboť mu byla štíhlá Diana říkajíc kropící konévku z ruky vyrazila, dlouhými

skoky přinášejíc zprávu, že se šťastně domů navrací. A hošík, odstaviv konévku, s věrným psem o závod běžel naproti otci.

„Byli poslušni?“ tázal se polesný s přívětivou tváří přicházející manželky; a když tato, políbivši drahého manžela, dobré dala o hoších svědectví, doručil jí outlé a mrštné zvířátko, aby je uvázala na tenký řetízek. Sedmiletý Vojtíšek radostí nad veverkou zatleskal rukama a zavěsiv si otcovu brašnu přes ramena, že se mu až pod lýtkama houpala, běžel za matinkou, jenž odcházela přípravy dělat k večeři.

„Nu, a což pak tys tady zpytoval, mudrci?“ ptal se dále přívětivý otec Jeníka, když se byl z kabátu vyvlékl, brokovnici odstavil a k odpočinutí pod lípu posadil, kdež lupením zahrávali chladící větříkové, skvostnou roznášejíce vůni. — „Jakou to máš knihu?“

„Ležela na matinčině stole,“ odpověděl Jeník poněkud váhavé, neboť věděl, že otec nerad vidívá čítati knihy, kteréž nebyl sám dal do ruky. — „Když jsem byl s počty hotov, které jsi mně uložil, nahlídnul jsem do ní, a zdáloť se mi, že tam hezkých věcí naleznu. Matinka mi také čísti dovolila.“ — Usmál se otec a toliko prstem pohrozil; neboť znal poslušného Jeníka, i dosti jej soudil pokáraného, an pacholík s bázní a studem cítil, že neprávě byl učinil. Jsoutě stud a bázeň důtklivější metly na věk dětinský, nežli hrubá slova a břízové pruty. — Vzal knihu chlapci z ruky.

Byl to svazeček jednoho v Čechách vycházejícího časopisu. Jeník v něm mnoho *o vlastenectví a o vlastencích* zaznamenáno shledal, smysl toho však pojmouti nemohl. Tolik jedině z veršů i prostomluvy poznal, že se o véc velmi důležitou jedná, a protož se i svým zrůsta-

jícím rozoumkem nad ní tak hluboce — v krajinu zahleděl.

I posteskl si otci, neboť nevěděl, co jest, před otcem míti tajemství.

„Již se mi, tatínku, nehněvej,“ pravil, „že jsem k té knize zabloudil. *Zlá* věc to vlastenectví zajisté není, sice by se o tom tak pěknými slovy ani psáti nedalo, a ty bys ani knihu byl nekoupil, a maminka by mi ji čísti nedovolila. Nu, a je-li *dobrá:* jednou mi o tom zajisté sám něco budeš chtíti povědít; — i prosím, učiň tak hned, a pověz mi, co jest vlastenectví, a kteří jsou ti vlastenci?“

A polesný se opět usmál, ale tenkráte hochu nepohrozil, alebrž k srdci ho přivinul.

„Arci že je vlastenectví věc dobrá,“ řekl, „ano nejlepší a nejspasitelnější na světě. Onoť jest prvopočátek blaženosti jednotlivých člověků i celých národů; a pro ně byl tě Bůh obdařil nesmrtelnou i všelikými schopnostmi nadanou duší.“

„Aj,“ podivil se Jeník; „a proč pak jsi mi to již dříve neřekl? O jiných prostředcích, jak bychom se blaženými stali, často jsi mi povídal.“

„Jediné jméno jsem ti zamlčel, o věci jsem s tebou často rozprávěl,“ odpověděl otec. „O jméno tu také neběží, jen aby v tobě duch vlastenecký přebýval, neboť i *ty* musíš býti vlastencem.“

Jeník sebou trhnul. „Já — já vlastencem?“ vypravil ze sebe a ve tváři se zarděl; „takovým, jakž tu o nich v knize zaznamenáno?“

„Pravdivý vlastenec nečinívá o sobě hluku,“ poučil jej otec, „a protož tě nemohu ubezpečiti, jest-li kdy svět o tobě zví, aneb zachce-li se mu, v knihách o tobě něco

zaznamenati. Ale ty sám budeš nositi písmo v srdci svém rukou boží napsané, a to tě bude těšiti více, nežli písma celého světa, ač bude jen kratičké a slouti bude: Konal jsi povinnost!“

„Ach, tedy mně jen už tomu vlastenectví nauč!“ prosil pacholík, „anebo pověz, kde se mu naučím. Kde a kteří jsou ti vlastenci?“

A otec moudrý uznav býti prospěšné, srozumitelným způsobem promluviti se synáčkem o věci, kterážto se vštěpovati má věku nejoutlejšímu, a zahaliv naučení svá v roucho příjemné, vypravoval mu, kterak by ty poznal, ježto jsou vlastenci.

I.

Putoval krajinou člověk z cizí končiny.

Pálilo denní slunce, a s hrdlem vypráhlým zastavil se poutník před prahem nejbližšího domu. I chtěl občerstviti oudy zemdlené a vešel přes práh do domu, i prosil hospodáře o pokrm a nápoj.

Hospodář ale zamračil se ve tváři a vece: „Nemám pokrmu ani nápoje!“

Domníval se spravedlivě činiti, když neobčerství člověka z cizí končiny; neboť byli jsou otcové jeho otcům hospodářovým učinili bezpráví.

A poutník prahnoucí hněvem zapálil se v bolestech svých a žalostně zvolal: „Proklatá střecha, kdežto nenapájejí žíznivých a nenasycují hladových, i proklatá země, kteráž je nosí na hřbětě svém!“

A hospodář svolal čeleď svou; čeleď pak rozsápaná chopila se poutníka, i mnohými ranami ho ubyvši, vy-

hodila ubitého před dům, kdež co mrtvý ležeti zůstal u cesty.

Tou cestou bral se i vlastenec, člověk spravedlivý. A vida poutníka z cizí končiny ležícího podlé cesty ve smrtelných mdlobách, zvolal na hospodáře, aby přispěl k pomoci.

Hospodář ale zamračil se ve tváři, a vece: „Proklínal střechu mou, i zemi, po které kráčí.“ A zavřel dvéře domu svého.

Vlastenec ale vzdychna bolestně, naložil poutníka na vůz, ač byl proklínal střechu a zemi, i dovezl jej pod střechu svou, i vedl péči, až se poutník opět zdráv postavil na nohy.

A když přišla doba loučení, zplakali jsou oba, vlastenec i poutník z cizí končiny, a slíbili sobě, nezpomínati na bezpráví, jakéž si byli učinili otcové; alebrž milovati se vespolek láskou, z nížto vychází blaženost.

II.

Vyšli jsou mudrcové, aby lidu pověděli o cestách k blaženému životu.

Lid pak se shromáždil okolo mudrců, aby poslechnul, jakž by choditi měl, aby došel blaženého života, neboť přebývá v každém člověku po blaženosti touha.

I otevřeli mudrcové ústa, a mluvili k shromážděnému lidu; lid ale nerozuměl jim, neboť jsou mluvili nesrozumitelně, jelikož byli mudrcové nepraví. A lid odcházel domů.

Přišli však dnové, kdež měla vydati ovoce slova mudrcův; ale slova jejich byla padla jako neplatné símě na půdu nepřipravenou, a nemohla ovoce vydati.

A mezi lidem zrostl místo hojnosti nedostatek a místo radosti pláč.

Mudrcové pak za příkladem nerozumných, že slova zatemnělá žák pochopiti nemohl, tupým a lenivým jej nazvali, a zarputile o cestách k životu blaženému nepověděli.

I pronikl nářek lidu ucho člověka spravedlivého. Nebyl sice povolán za mudrce, měl ale sílu, jakéž je mudrci potřeba, a protož vešel mezi lid a jazykem srozumitelným začal povídati o cestách k blaženému životu.

A lid radostně poslouchal, i učinil podle slov srozumitelných; a místo nedostatku přicházela hojnost, a místo pláče rodila se radost.

Člověk spravedlivý ale prosil, činiti synům a dcerám, jakž byl sám učinil otcům a matkám, a uváděti je upřímně, kdež bydlí blaženost.

III.

Slepý a hluchý vydal se na cestu.

I přišli do krajů cizích, a slepý jal se volati: „Ó země nepožehnaná, lide ošklivý a živote nuzný!“

A hluchý zavolal: „Ó slova hrubá, pověsti bezbožné a učení bludné!“ — Oba pak jedním hrdlem doložili: „Jinák je to u nás!“

A mimojdoucí počali se domnívati, že jsou cizincové z krajů zaslíbených proroci, a zastyděli se nad vlastním domovem.

Šel ale člověk spravedlivý za falešnými proroky, i poslouchal řeči jejich. A vyvedl je na vrch hory, odkudž viděti bylo požehnání krajin a lesů a měst i vesnic,

jakž je byla ruka věčné milosti nejštědřeji vysypala; a hluchý zvolal: „Ó zemský ráji!“

Začal pak člověk vypravovati slovy pěknými, moudrými a spravedlivými, co se bylo dálo i co se děje v požehnané krajině, a slepý zvolal: „Ó hudbo nebeská!“

Oba pak jedním hrdlem doložili: „Jinák je to u nás!“

A mimojdoucí zastyděli se opět, ale sami nad sebou, a z falešných proroků strhli si posměch.

Zahořely nyní studem i hněvem cizinci, a přivedli sbory sobě podobných, aby, poplenivše požehnané kraje, vítězně zvolati mohli: „Jinák je to u nás!“

Člověk spravedlivý ale ne slovy, alebrž rukou udeřil vesbory jich, i rozprášil je do všech větrů.

A mimojdoucí zvolali: „Vlastencem, člověkem spravedlivým přišla k nám blaženost!“

* * *

Tiše poslouchal ještě Jeník, an byl již chvilku otec povídati přestal.

„Nu, jak se ti líbí?“

„Ó, pěkně, pěkně!“ vece synáček pomalu, jakoby z vytržení k sobě přicházel. Nebyl arci všemu porozuměl, dobře však seznal, že s ním otec již dříve o těch věcech byl rozmlouval, an ho byl učil milovati bližního, pečovati o jeho, jakož o svou blaženost, a hájiti pravdu i všeliký jiný blaženosti pramen.

„Uložím ti tedy na zejtřek,“ řekl opět otec s úsměchem, „abysi slova moje hezky pozorně na papír uvedl. Já ti pak práci opravím, důkladně teprv vyložím, a kdykoli se příležitost udá, na mysl ti uvedu, jak jedná vlastenec, to jest: Člověk spravedlivý — ovšemť jest-li jinák i chuti máš, býti spravedlivým člověkem.“

„Ó hned, hned, milý tatínku!“ zvolal Jeník a k otci se přivinul. „Vždyť pak jsem ještě o ničem neslyšel, coby tak šlechetné, a spolu i tak lehké bylo, jako býti člověkem spravedlivým.“

„Šťastný pacholík, jemužto se o těžkostech ještě ani nezdá, s jakými se potýkati jest lidským křehkostem!“ Takto po tichu vzdychl polesný a políbil synáčka.

Zde onde rozsvěcovaly se už hvězdy, a Vojtíšek přiběhl s novinou, že je večeře hotova. Všickni se tedy do myslivny vraceli.

Jeník nad obyčej vážně si vyšlapoval a pochytiv matku, kteráž na příchozí již mezi dveřmi čekala, vypnul se k ní vzhůru, a zašeptal velmi důležitě: „Já budu spravedlivým člověkem!“

Ráno pak, sotva že se mu svítáníčko oknem prodralo, seděl hošík u stolku a spisoval velmi pozorlivě slova otcova, která po celou noc ještě byl slyšel ve snách.

